R O M A N A S

ŠOKOLADAS

Joanne Harris

VERSUS AUREUS

Joanne Harris

Šokoladas

Iš anglų kalbos vertė
Galina Baužytė–Čepinskienė

VERSUS
AUREUS

UDK 820(73)-3
Ha331

Versta iš: Joanne Harris "Chocolat",Black Swan, 2000.

ISBN 9955–601–35-3

Mano prosenelės
MARIE ANDRÉ SORIN (1892–1968)
atminimui

Padėka

Nuoširdžiai dėkoju visiems, prisidėjusiems prie šios knygos atsiradimo: savo šeimai – už palaikymą ir savotiškai vaikišką bei drovų padrąsinimą; Kevinui – už varginantį darbą su rankraščiais; Anuškai – už tai, kad paskolino Šlepetę. Taip pat dėkoju savo atkakliai agentei Serafinai Clarke ir redaktorei Francescai Liversidge, Jenniferei Luithlen, Lorai Fountain ir visiems kitiems Doubleday leidyklos darbuotojams, kurie mane taip mielai sutiko. Ypač dėkoju kolegai Christoferiui Fowleriui už suteiktą šviesą.

Vasario 11
Užgavėnės

Atvykome su karnavalo vėju. Vasariui šiltu vėju, apsunkusiu nuo riebaluose čirškinamų lietinių ir dešrelių, čia pat šalikelėje ant kaitrios plokštės kepamų cukruotų vaflių aštraus kvapo, nuo konfeti, kurie per apykakles ir rankogalius drimba ant žemės ir rieda latakais it koks kvailas priešnuodis žiemai. Karštligiško jaudulio apimtos minios grūdasi siaura pagrindine gatve, tiesia kaklus, kad pamatytų krepu dengtą vežimą su plevėsuojančiais kaspinais ir popierinėmis rožėmis. Anuka stebi išplėstomis akis, vienoje rankoje laiko geltoną balioną, kitoje žaislinį trimitą, stovi įsiterpusi tarp pintinės su pirkiniais ir liūdno rudo šuns. Mudvi ir anksčiau esame mačiusios karnavalus: dviejų šimtų penkiasdešimties išpuoštų vežimų procesiją Paryžiuje per praeitas užgavėnes, tokią pat šimto aštuoniasdešimties vežimų procesiją Niujorke, du tuzinus žygiuojančių orkestrų Vienoje, klounus ant kojokų, Lašiniuočius linguojančiomis galvomis iš papjė mašė, būgnininkus su žaibiškai judančiomis lazdelėmis. Bet kai tau šešeri, pasaulis spindi ypatinga šviesa. Pasirodo vežimas, paskubomis paauksintas, papuoštas krepu ir išdekoruotas pasakų vaizdais. Slibino galva ant skydo, Rapunzelis[1] vilnoniu peruku, undinė celofano uodega, imbierinio meduolio namas, visas pa-

[1] Užgavėnių karnavalo personažas. Vertėjos pastaba.

dengtas glajumi ir kartoniniais pagražinimais, o duryse – ragana, kyščiojanti stulbinančius žalius nagus žado netekusiems vaikams... Kai tau šešeri, gali pastebėti subtilumus, kokių po metų jau nebematysi. Už papjė–mašė, už glajaus, už lipdinių ji dar įžvelgia tikrą raganą ir tikrą magiją. Ji pakelia į mane akis, žydrai žalias kaip švytinti Žemė, kai žiūri į ją iš didelio aukščio.

– Ar liekame? Ar čia pasiliksime? – Primenu, kad ji privalo kalbėti prancūziškai. – Tai pasiliksime? Taip? – Ji įsikibo man į rankovę. Šilkinius plaukus taršo vėjas.

Svarstau. Vieta kaip ir visos. Lanskenė su Tanas, daugiausia du šimtai gyventojų, vos keli kilometrai greitkeliu tarp Tulūzos ir Bordo. Nespėsi mirktelėti ir jau čia. Viena pagrindinė gatvė, dvi eilės pilkšvai rudų namų iš medžio ir plytų, paslaptingai susiglaudusių, keli greta bėgantys skersgatviai, primenantys sulenktos šakės virbus. Agresyviai nubaltinta bažnyčia mažų krautuvėlių aikštėje. Aplink prižiūrimuose laukuose išsibarstę ūkiai. Vaismedžių sodai, vynuogynai, žemės rėžiai, aptverti ir suskirstyti pagal griežtą ūkininkavimo segregaciją: čia obuoliai, ten kiviai, melionai, endivijos po juoda plastikine danga, vynmedžiai, blankūs ir negyvi šykščioje vasario saulėje, laukiantys pergalingo prisikėlimo kovą... Už jų – Tanas, mažas Garonos intakas, apgraibomis ieško kelio per pelkėtas ganyklas. O žmonės? Atrodo labai panašūs į kitus, kokius lig šiol pažinojom; gal kiek išblyškę neįprastoje saulės šviesoje, kiek nuobodoki. Skarelės ant galvų ir beretės tokios pat spalvos kaip plaukai po jomis – rudos, juodos arba pilkos. Veidai susiraukšlėję kaip pernykščiai obuoliai, akys įdubusios tarsi rutuliukai senoje tešloje. Keli vaikai ryškiai raudonais, žaliais ir geltonais it citrina drabužiais atrodo lyg būtų kitokios rasės. Kai vežimas sunkiai rieda į priekį paskui jį tempiantį traktorių, stambi moteris nelaimingu keturkampiu veidu susisupa pečius languotu apsiaustu ir kažką surinka sunkiai supranta-

ma vietine tarme; vežime susigūžęs Santa Klausas, toks nesavalaikis fėjų, sirenų, piktųjų dvasių draugijoje, su neslepiama agresija svaido saldainius į minią. Smulkių bruožų vyresnio amžiaus vyriškis fetrine skrybėle, o ne šiose vietose labiau paplitusia apskrita berete, prisitraukia man tarp kojų stovėjusį liūdną rudą šunį, jo žvilgsnyje atsispindi mandagus atsiprašymas. Matau, kaip jo ilgi liesi pirštai grakščiai juda šuns kailiu; šis inkščia, šeimininko veidas įgauna sudėtingą meilės, susirūpinimo ir kaltės išraišką. Į mus niekas nežiūri. Tarsi būtume nematomi; mūsų drabužiai rodo, jog esame svetimi, atsitiktiniai. Jie mandagūs, tokie mandagūs; niekas į mus nespokso. Moteris į oranžinio palto apykaklę sukištais ilgais plaukais, aplink kaklą plaikstosi ilgas šilkinis šalikas; vaikas geltonais guminiais batais ir dangaus žydrumo lietpalčiu. Jų apdarai egzotiški, veidai – pernelyg blyškūs, ar pernelyg tamsūs? – ir plaukai rodo, jog jie kitokie, atvykėliai, nenusakomai svetimi. Lanskenė žmonės išmoko stebėti nesusitikdami akimis. Jaučiu jų žvilgsnį it kvėpavimą ant savo sprando, keista, jis ne priešiškas, bet vis dėlto šaltas. Jiems smalsu žinoti, kas mes tokios, esame tarsi karnavalo dalis, svetimos šalies dvelksmas. Kai atsisuku į pardavėją nusipirkti pyragėlio, juntu į mus nukreiptus žvilgsnius. Popierius karštas ir riebaluotas, iš kraštų tamsus kvietinis pyragėlis traškus, bet ties viduriu storas ir skanus. Atlaužiu gabalą ir paduodu Anukai, nušluostau nuo smakro ištirpusį sviestą. Pardavėjas – apkūnus plinkantis vyras storo stiklo akiniais, veidas blizga nuo garuojančios įkaitintos plokštės. Jis mirkteli Anukai. Kita akimi įsidėmi kiekvieną smulkmeną, nes žino, jog vėliau bus klausinėjamas.

– Šventėms, ponia? – Kaimo etiketas leidžia šito paklausti, tačiau matau po prekeivio abejingumu paslėptą tikrąjį alkį. Šiose vietose žinojimas reiškia pinigus; kai taip arti Aženas ir Montobanas, turistai čia retenybė.

– Trumpam.

– Tai iš Paryžiaus? – Tikriausiai tai dėl mūsų aprangos. Šiame saulės nutviekstame krašte žmonės pilki. Spalva čia prabanga. Šviesūs žiedai šalikelėje – piktžolės, kurios atrodo įsibrovėlės ir nereikalingos.

– Ne, ne, ne iš Paryžiaus.

Vežimas jau beveik gatvės gale. Paskui jį seka mažas orkestrėlis – dvi fleitos, du trimitai, trombonas ir būgnas, – grodamas skystai skambantį neatpažįstamą maršą. Jam įkandin šuoliuoja koks tuzinas vaikų, rankioja likusius saldainius. Kai kurie su kostiumais; pastebiu Raudonkepuraitę ir gauruotą būtybę, galimas daiktas, vilką, kuris draugiškai kivirčijasi, norėdamas pačiupti kelias vėliavėles.

Toliau – juoda figūra. Iš pradžių pamanau, jog tai eisenos dalyvis Daktaras, tačiau, kai priartėja, atpažįstu senamadę kaimo kunigo sutaną. Regis, eina ketvirtą dešimtį metų, nors dėl sustingusio stoto iš tolo atrodo senesnis. Atsisuka į mane, matau, kad jis taip pat svetimas, šiaurės gyventojams būdingais aukštais skruostikauliais ir šviesiomis akimis, uždėjęs ilgus pianisto pirštus ant kryžiaus, kuris kybo ant kaklo. Galbūt šis svetimumas jam suteikia teisę į mane spoksoti, bet šaltose šviesiose akyse nepastebiu svetingumo. Tik pasveriantį klastingą žvilgsnį asmens, kuris nėra tikras dėl savo teritorijos. Aš jam nusišypsau; jis išsigąsta, žvilgteli į šalį, pamoja dviem vaikams, kad ateitų prie jo. Mostu parodo į šiukšles ant kelio, abu vaikai nenoromis ima rankioti panaudotas vėliavėles ir saldainių popierėlius, meta į artimiausią šiukšlių dėžę. Atsisukusi, pagaunu vėl į mane įbestą kunigo žvilgsnį, kuris, jei tai būtų kitas vyras, galėtų atspindėti įvertinimą.

Lanskenė su Tane nėra policijos nuovados, todėl nėra ir nusikaltimų. Bandau būti tokia kaip Anuka, įžvelgti tiesą po kauke, bet kol kas niekas neaišku.

– Ar pasiliekame? Taip, mamyte? – Ji atkakliai traukia mane už rankos. – Man čia patinka, patinka. Ar pasiliekame?

Aš sugriebiu ją į rankas, pabučiuoju viršugalvį. Ji atsiduoda dūmais, lietiniais ir šiltais patalais žiemos rytą.

Kodėl ne? Ši vieta kaip ir visos kitos.

– Taip, žinoma, – atsakau jai į plaukus panertomis lūpomis. – Žinoma, pasiliekame.

Tai nėra visiška netiesa. Šįkart tai gali netgi būti tiesa.

Karnavalas praėjo. Vienąkart per metus kaimas laikinai suspindi, bet net jau dabar dingo šiluma, minia išsisklaidė. Prekeiviai sukrauna kaitrias plokštes ir tentus, vaikai nusimeta kostiumus ir karnavalinius papuošalus. Dėl tokio triukšmo ir spalvų pertekliaus įsivyrauja vos pastebima kažkokio sumišimo, gėdijimosi atmosfera. Bet ji išgaruoja it viduvasario lietus, susigeria į suskeldėjusią žemę, nuplauna išdžiūvusius akmenis ir beveik nepalieka pėdsako. Po dviejų valandų Lanskenė–su–Tanas vėl tampa nematomas, it užburtas kaimas, pasirodantis tik vienąkart per metus. Jei ne karnavalas, būtume jo visai neišvydę.

Turime dujas, bet kol kas nėra elektros. Pirmąjį vakarą prie žvakių šviesos Anukai iškepiau lietinių, valgėme juos prie židinio, ant seno žurnalo, vietoj lėkščių, nes tik rytoj galės pristatyti mūsų daiktus. Ši parduotuvė iš pradžių buvo kepykla, virš siauro įėjimo dar išpjaustytas kepėjo ženklas – kviečių pėdas, grindys nuklotos storu miltų sluoksniu, įžengusios į patalpą, turėjome skintis kelią pro šlamšto krūvas. Nuoma atrodo juokingai menka, palyginus su mums įprastomis didmiesčio kainomis, bet kai agentūroje skaičiavau banknotus, pagavau aštrų, įtarimo kupiną moters žvilgsnį. Nuomos dokumentuose aš esu Viana Rošė, pasirašiau hieroglifais, kurie galėtų reikšti bet ką. Prie žvakės šviesos ištyrėme savo naująją teritoriją: senos kros-

nys, stebėtinai gerai išsilaikiusios po riebalų ir suodžių sluoksniu, sienos pušų paneliais, pajuodusios molinės plytelės. Galiniame kambaryje Anuka rado seną sulankstytą tentą, kai jį ištempėme, iš po išblukusio brezento į visas puses pabiro vorai. Gyvenama patalpa virš parduotuvės: miegamasis, prausykla ir juokingai mažytis balkonas, molinis lovys su nudžiūvusiomis pelargonijomis...Visa tai pamačiusi, Anuka nutaisė grimasą.

– Čia taip tamsu, mamyte. – Viskas buvo apleista, ir todėl, jos balse suskambo pagarbi baimė. – Ir taip liūdnai kvepia.

Ji teisi. Metų metais įkalintos dienos šviesos, sugižusios ir apkartusios, pelių išmatų, daiktų, kurių nieks neprisimena ir negedi, šmėklų kvapas. Aidas it oloje, mūsų buvimo menka šiluma tik dar daugiau išryškina kiekvieną šešėlį. Dažai, saulės šviesa ir muilinas vanduo mus išvaduos nuo nešvarumų, bet liūdesys – kas kita, juo dvelkia namas, kuriame metų metais niekas nesijuokė. Žvakių šviesoje Anukos veidas atrodė išblyškęs, akys išplėstos, plaštaka įsitempė mano rankoje.

– Ar turėsime čia miegoti? – paklausė ji. – Šlepetė to nemėgsta, bijo.

Aš nusišypsojau, pabučiavau jos auksu spindintį skruostą.

– Šlepetė mums padės.

Kiekviename kambaryje uždegame po žvakę – auksinę, raudoną, baltą ir oranžinę. Mieliau pati pasigaminu smilkalus, bet kritiniais momentais pakankamai geros ir pirktinės lazdelės – levandos, kedro ir citrinžolės. Abi laikėm po žvakę, Anuka pūtė žaislinį trimitą, aš metaliniu šaukštu barškinau seną prikaistuvį – dešimt minučių trypėme aplinkui kiekvieną kambarį ir iš visų jėgų dainuodamos šaukėme: Lauk! Lauk! Lauk! – kol nesudrebėjo sienos ir neišrūko visos šmėklos, palikdamos įkandin silpną degėsių kvapą ir gausybę nubyrėjusio tinko. Pažvelgi ir už supleišėjusių pajuodusių dažų, už paliktų daiktų liūdesio pa-

matai neaiškius kontūrus, tarsi rankoje laikomo žiebtuvėlio nušviestą vaizdą – čia auksiniais dažais sužėrėjusi siena, ten fotelis, kiek aptriušęs, tačiau triumfuojantis oranžine spalva; išlenda purvo sluoksnių slėpti dažai, staiga nušvinta senas tentas. Lauk! Lauk! Lauk! – trypė ir šaukė Anuka su Šlepete; atrodė, jog ryškėja neaiškūs vaizdai – raudona taburetė prie vyno prekystalio, varpelių vėrinys prie paradinių durų. Aišku, žinau, kad tai tik žaidimas. Kerai išsigandusio vaiko paguodai. Reiks atlikti darbą, sunkų darbą, kol bent dalis to taps realybe. Bet kol kas pakanka žinoti, kad namai mus svetingai sutinka, kaip ir mes juos. Akmens druska ir duona ant durų slenksčio namų dievams nuraminti. Santalmedis ant pagalvės, kad sapnai būtų saldūs.

Vėliau Anuka pasakė, kad Šlepetė jau nebebijo, taigi viskas gerai. Miegojome kartu, su drabužiais ant miltuoto čiužinio miegamajame, palikome degti visas žvakes, o kai pabudome, buvo rytas.

Vasario 12
Pelenų diena. Trečiadienis

Iš tikro mus pažadino varpai. Nesupratau, kad esame taip arti bažnyčios, kol neišgirdau, kaip vienos žemos gaidos aidas pasklinda šviesia melodija ir vėl nurieda žemyn – don din–din–din donnn. Pažiūrėjau į laikrodį. Buvo šešta valanda. Pilkšvai auksinė šviesa skverbėsi pro aplūžusias langines ant lovos. Atsikėlusi pažvelgiau į aikštę, blizgėjo šlapias grindinys. Ryto šviesoje ryškėjo keturkampis bažnyčios bokštas, iškilęs virš parduotuvių tamsių frontonų tuštumos. Kepykla, gėlininkas, krautuvė, kurioje parduodami kapinių reikmenys, paminklinės plokštės, akmeniniai angelai, glazūruotos amžinos rožės... Virš langinėmis apdairiai uždengtų fasadų, baltas bokštas atrodo kaip švyturys – romėniški laikrodžio skaičiai dega raudoniu ties šešta valanda dvidešimt, saugo nuo velnio, o Mergelė su nuobodulio išraiška mieguistu žvilgsniu stebi aikštę. Ant trumpojo špilio smaigalio sukiojasi vėtrungė – vyras, vilkintis mantiją, su dalgiu rankoje rodo vakarus ir šiaurės vakarus. Iš balkono su nuvytusiomis pelargonijomis matau pirmus žmones, einančius į mišias. Atpažinau moterį languotu apsiaustu iš karnavalo, jai pamojau, bet ji nuskubėjo man neatsakiusi, tik gindamasi nuo šalčio stipriau susisupo į apsiaustą. Paskui ją vyriškis fetrine skrybėle, vedinas liūdnu rudu šunimi už pavadėlio, pasiuntė man neryžtingą šypsnį. Jam linksmai šūktelėjau, bet, matyt, kaimo etiketas neleidžia tokio neformalumo, nes jis neatsiliepė ir taip pat nuskubėjo į bažnyčią, kartu nusivesdamas šunį.

Po to niekas nekėlė žvilgsnio į mano langą, nors suskaičiavau per šešiasdešimt galvų – skarelių, berečių, prieš nematomą vėją

žemai užsmauktų skrybėlių, tačiau jutau jų išpuoselėtą keistą abejingumą. Pakumpę pečiai ir nuleistos galvos rodė, jog jie svarsto svarbius reikalus. Lyg į mokyklą einantys vaikai, lėtai velka kojas grindiniu. Žinau, kad šitas šiandien nerūkys, tas atsisakys savaitinio pasisėdėjimo kavinėje, o anoji – mėgstamų valgių. Žinoma, tai ne mano reikalas. Bet tą akimirką jutau, kad jei kokiai nors vietai pasaulyje trūksta kažkiek magijos... Seni įpročiai niekad nemiršta. Jei kartą užsiėmei norų išpildymu, šis impulsas niekada tavęs galutinai nepalieka. Be to, vėjas, karnavalo vėjas, dar nesiliovė pūtęs, nešdamas silpną riebalų, cukraus vatos ir parako kvapą, karštą ir aitrų metų laikų permainų dvelksmą, nuo kurio niežtėjo delnus, greičiau plakė širdis. Tad kol kas liekame. Kol kas. Kol pasikeis vėjas.

Universalinėje parduotuvėje prisipirkome dažų, teptukų, velenėlių, muilo ir kibirų. Pradėjome nuo viršaus, eidamos iki apačios, nuplėšėm užuolaidas, sumetėm laužą į vis didėjančią krūvą mažyčiame darželyje už namo, muilu nušveitėm grindis, paleidom vandens sroves aprūkusiais laiptais, abi permirkome po kelis kartus. Anukos šveitimo šepetys virto povandeniniu laivu, o mano – tanklaiviu, siuntėme triukšmingas muilo torpedas, kurios ritosi laiptais žemyn iki salės. Pačiame darbo įkarštyje išgirdau šaižų durų skambutį, pakėliau akis – vienoje rankoje muilas, kitoje šepetys – į aukštą kunigo siluetą.

Norėjau žinoti, ar ilgai truks, kol jis mus aplankys.

Kurį laiką mus stebėjo šypsodamasis. Tai buvo globėjiška, palankiai nusiteikusio šeimininko šypsena; taip dvarininkas lordas sutinka nesavalaikius svečius. Jutau, kad jis itin įsidėmi mano šlapią purviną kombinezoną, raudona skarele surištus plaukus, basas kojas varvančiais sandalais.

– Labą rytą. – Į jo skaisčiai nušveistą juodą batą vinguriavo putojantis upelis. Pamačiau, kaip jo žvilgsnis kryptelėjo ten, po to į mane.

– Frensis Reino, – droviai pasitraukdamas į šalį, pasakė jis. – Parapijos klebonas. – Tai išgirdusi, aš nusijuokiau. Nieko negalėjau padaryti.

– Ak, taip, – piktai atšoviau. – Maniau, kad dalyvavote karnavale. – Mandagus kikenimas – che, che, che.

Ištiesiau geltoną plastiko pirštinę.

– Viana Rošė. O štai tas bombonešis, aršus puolėjas tenai – mano dukrelė Anuka.

Ant laiptų girdisi muilo sprogimai ir Anukos grumtynės su Šlepete. Jaučiu, kad kunigas laukia detalių apie poną Rošė. Juk daug lengviau, kai visa turi parašyta ant popieriaus, kai visa oficialu, kai nereikia štai tokių keblių, painių pokalbių.

– Matau, kad šįryt esate labai užsiėmusi.

Staiga man pasidarė jo gaila, kad jis taip sunkiai bando, stengiasi užmegzti kontaktą. Ir vėl šypsena per prievartą.

– Taip, išties privalome kuo greičiau sutvarkyti šį būstą. Tai kiek užtruks! Bet šiaip ar taip, ponas klebone, nebūtume šįryt ėjusios į bažnyčią. Žinot, mes ten nesilankome. – Taip maloniai apibrėžiau savo poziciją, kad jį nuraminčiau. Bet jis atrodė išsigandęs, kone įžeistas.

– Suprantu.

Buvau pernelyg tiesmuka. Jis norėtų, kad mudu eitume apie vienas kitą ratais, it kovai pasirengusios katės.

– Bet labai malonu, kad atėjote mūsų pasveikinti, – linksmai tęsiau aš. – Net galėtumėt mums padėti susirasti čionai kiek draugų.

Pastebiu, kad jis šiek tiek panašus į katiną: šaltos šviesios akys, niekada neišlaikančios įdėmaus žvilgsnio, nerimstantis budrumas, nenuoširdus ir atsiribojęs.

– Padarysiu visa, ką galiu. – Dabar jis abejingas, nes žino, jog nesame jo bandos narės. Tačiau sąžinė skatina pasiūlyti daugiau nei jis norėtų. – Ar turite ką nors omeny?

– Na, būtų ne pro šalį turėti pagalbininką, – užsiminiau. – Ne jus, žinoma, – paskubomis pastebėjau, jam išsižiojus atsakyti. – Bet gal žinote ką nors, kas galėtų padėti už atlyginimą? Tinkuotoją, žmogų, kuris gali pagelbėti dėl apdailos? – Tai tikrai buvo saugi teritorija.

– Negaliu nieko prisiminti. – Jis atsargus, daugiau nei kas kitas iš mano sutiktų. – Bet paklausinėsiu. – Gal ir taip. Jis žino savo priedermę atvykėliams. Bet žinau, kad nieko nesuras. Ne jo prigimčiai maloniai teikti paslaugas. Mestelėjo atsargų žvilgsnį į krūvelę – duoną ir druską – prie durų.

– Kad sektųsi. – Aš šypsojausi, bet jo veidas buvo akmeninis. Apėjo aplink mažytį aukurą, tarsi šis jį būtų įžeidęs.

– Mamyte? – Duryse pasirodė Anukos galva, it idiotiški spygliai pasišiaušusiais plaukais. – Šlepetė nori žaisti lauke. Ar galime?

Aš linktelėjau.

– Būkite darželyje. – Nubraukiau jai nuo tarpuakio purvą. – Atrodai visai kaip bildukas. – Pamačiau, kaip ji pažiūrėjo į kunigą ir kaip tik laiku apibūdinau jos komišką išvaizdą. – Tai ponas Reino, Anuka. Kodėl nesakai labas?

– Labas! – šūktelėjo Anuka pakeliui į duris. – Ir sudie! – Švystelėjo geltonas megztinis ir raudonas kombinezonas – ji dingo vikriai slidinėdama pėdomis purvinomis plytelėmis. Ne pirmą kartą buvau beveik tikra, jog įkandin jos matau dingstančią Šlepetę – tamsesnę dėmę tamsios durų sąramos fone.

– Jai tik šešeri, – pastebėjau paaiškindama.

Reino įtemptai šyptelėjo rūgščia šypsena, tarsi ši trumpa pažintis su mano dukrele patvirtintų visus jo įtarimus mano atžvilgiu.

Vasario 13
Ketvirtadienis

Ačiū Dievui, kad jau baigta. Vizitai mane išvargina iki kaulų smegenų. Žinoma, neturiu galvoje tavęs, tėve, – savaitiniai apsilankymai pas tave man prabanga, galima sakyti, vienintelė prabanga. Tikiuosi, kad mėgsti gėles. Jos nekaip atrodo, bet nuostabiai kvepia. Padėsiu jas čia, prie tavo kėdės, kad galėtumei matyti. Iš čia gražus vaizdas į laukus, per vidurį teka Tanas, o tolumoje mirguliuoja Garona. Beveik gali įsivaizduoti, jog esame vieni. O, aš nesiskundžiu. Ne iš tikro. Tačiau turi žinoti, kaip sunku vienam pakelti šią naštą. Jų smulkūs rūpesčiai, nepasitenkinimai, kvailumas, tūkstančiai kasdienių problemų... Antradienį buvau karnavale. Bet kas palaikytų juos šokančiais ir klykiančiais laukiniais. Luji Pereno jaunylis Klodas šovė į mane iš vandens pistoleto, o ką gi jo tėvas? Tik pastebėjo, kad jis dar berniukas, kad jam reikia truputį pažaisti. Aš tiktai noriu juos vesti, tėve, išvaduoti nuo nuodėmės. Bet jie man priešinasi kiekviename žingsnyje kaip vaikai, kurie atsisako sveiko maisto ir toliau valgo tai, kas sukelia ligas. Žinau, tu supranti. Penkiasdešimt metų nešei visa tai ant savo pečių, buvai kantrus ir stiprus. Užkariavai jų meilę. Argi jau taip pasikeitė laikai? Čia manęs bijo, gerbia... tačiau ar myli? Ne. Jų veidai paniurę, pilni pagiežos. Vakar po pamaldų išėjo pelenais apibertomis galvomis, nusiraminę, jog pripažino savo kaltumą. Palikti savo slaptiems malonumams, vienatvės ydoms. Ar jie nesupranta? Viešpats visa mato. Aš visa matau. Polis Mari Miuska muša žmoną. Kas savaitę kaip atgailą sukalba po tris Sveika Marija, o išėjęs vėl

daro lygiai tą patį. Jo žmona vagilė. Praeitą savaitę nuėjusi į turgavietę, pavogė nuo prekystalio netikro aukso papuošalus. Gijomas Diuplesy nori žinoti, ar gyvuliai turi sielą ir verkia, kai pasakau, kad neturi. Šarlotė Eduar mano, kad jos vyras turi meilužę – žinau, turi jų tris, bet privalau saugoti išpažinties paslaptį. Kokie jie vaikai! Jų poreikiai mane verčia kraujuoti, nuo jų svaigsta galva. Bet negaliu parodyti silpnumo. Avelės nėra paklusnios ir mielos pastoralinės idilės būtybės. Bet koks kaimietis jums tai pasakys. Jie klastingi, kartais ištvirkę, patologiški bukapročiai. Atlaidžiam ganytojui gali pasirodyti, jog jo avelės nesuvaldomos, iššaukiančios. Negaliu sau leisti būti atlaidžiam. Štai kodėl kartą per savaitę suteikiu sau šį malonumą. Tavo lūpos, tėve, surakintos taip stipriai, lyg saugotų išpažinties paslaptį. O ausys visada atviros, širdis visada gera. Bent valandai galiu nusimesti naštą. Galiu klysti.

Turime naują parapijietę. Kažkokią Vianą Rošė, manau, našlę su mažu vaiku. Ar prisimeni senio Blero kepyklą? Jau ketveri metai kaip jis mirė, nuo to laiko namas beveik sugriuvo. Na, ji šį namą išsinuomojo, žada atsidaryti kitos savaitės pabaigoje. Netikiu, kad išsilaikys. Jau turime Puatu kepyklą kitapus aikštės, be to, ji niekada nepritaps. Moteris gan maloni, bet su mumis nieko bendra. Duodu jai du mėnesius, po to grįš atgal į miestą, kur jai ir vieta. Keista, bet niekaip negaliu sužinoti, iš kur ji. Tikriausiai iš Paryžiaus, o gal net iš anapus sienos. Jos tarimas švarus, beveik per švarus prancūzei, trumpina balsius lyg šiaurietė, nors akys išduoda itališką ar portugališką kilmę, o jos oda... Bet aš jos gerai neapžiūrėjau. Vakar ir šiandien ji visą dieną dirbo kepykloje. Langas uždengtas oranžiniu plastiku, retkarčiais ji arba jos laukinukė duktė pasirodo išpilti į lataką purvino vandens kibirą, ar gyvai pašnekinti kokį darbininką. Jai nepaprastai lengvai sekasi gauti pagalbininkus. Nors ir pasisiū-

liau jai padėti, abejojau, ar jai pavyks jų daug rasti tarp mūsų kaimiečių. Bet šįryt anksti mačiau Klermoną, nešantį glėbį malkų, po to Purso su kopėčiomis. Puatu atsiuntė baldų; mačiau, kaip tempia per aikštę fotelį lyg slapukas, kuris nenori būt pastebėtas. Net ir tas niurzga liežuvautojas Narsisas, kuris praeitą lapkritį griežtai atsisakė apkasti šventorių, nukūrė pas ją su savo įrankiais tvarkyti darželio. Šįryt apie aštuonias valandas keturiasdešimt minučių prie parduotuvės sustojo išvežiotojo furgonas. Kaip tik tuo metu pro šalį ėjo Diuplesy, įprastu laiku vedžiojęs šunį, tai šūktelėjo jam, kad padėtų iškrauti. Mačiau, kad jis apstulbo dėl tokio prašymo, – sekundę buvau beveik tikras, kad nesutiks, – buvo jau bekeliąs prie skrybėlės ranką. Tuomet ji kažką pasakė, – negirdėjau ką, – tik išgirdau grindiniu atsiritusį juoką. Ji daug juokiasi, neįprastai ir juokingai mosikuoja rankomis. Manau, tai dar vienas didmiesčio gyventojos bruožas. Mes pratę prie didesnio aplinkinių santūrumo, bet manau, kad jos norai geri. Galvą buvo apsirišusi violetine skarele kaip čigonė, plaukai išsipešę, ištepti baltais dažais. Atrodo, jai tai nė motais. Vėliau Diuplesy negalėjo prisiminti, ką ji jam sakė, tik kaip įprasta, kukliai pastebėjo, kad kroviny nieko tokio nebuvo – tik kelios dėžės, mažos, bet gana sunkios ir kelios atviros skrynios su virtuvės rakandais. Jis nepaklausė, kas tose dėžėse, nors abejoja, ar tokios nedidelės siuntos pakaktų kepyklos įrangai.

Nemanyk, tėve, kad leidžiu dienas stebėdamas kepyklą. Paprasčiausiai ji kone tiesiai priešais mano namą, tą, kuris anksčiau buvo tavo. Visą praeitą ir dar pusę dienos buvo kalama, dažoma, baltinama ir šveičiama, tad nenoromis reikėjo pamatyti rezultatą. Ir ne tik man vienam buvo smalsu; išgirdau, kaip ponia Klermon būreliui bičiulių, susirinkusių prie Puatu namo, su pasididžiavimu dėstė apie savo vyro darbą; kalbėjo apie

raudonas langines, kol pastebėjo mane ir pradėjo klastingai šnabždėti. Tarsi man tas rūpėtų. Aišku, atvykėlė suteikė peno paskaloms ir daugiau nieko. Pastebėjau, kad oranžinis langas pačiu keisčiausiu metu vilioja akį. Atrodo it milžiniškas saldainis, laukiantis, kad jį išvyniotų, it koks karnavalo likutis. Jo ryškumas ir tai, kaip plastiko klostės pagauna saulę, kažkaip išmuša iš vėžių; būsiu laimingas, kai darbas bus baigtas ir ši vieta vėl taps kepykla.

Slaugė bando pagauti mano žvilgsnį. Galvoja, kad tave varginu. Kaip gali pakelti jas, jų rėkiančius balsus ir globėjiškas manieras? *Dabar, manau, mums laikas pailsėti.* Jos klasta tiesiog sukrečia, yra nepakeliama. Vis dėlto, tavo akys man sako, jog jos ketinimai geri. *Atleisk jiems, nes jie nežino, ką daro.* Aš negeras. Ateinu čia dėl savo, o ne dėl tavo paguodos. Vis tik noriu tikėti, kad mano apsilankymai teikia tau džiaugsmo, duoda progą paliesti aštrius kampus pasaulio, kuris tau tapo švelnus ir beveidis. Kas vakarą viena valanda televizijos, penkis kartus per dieną vartymas, maitinimas per vamzdelį. Ir kalba apie tave tarsi būtum daiktas – *Ar jis mus girdi? Ar manote, kad supranta*? Tavo nuomonės niekas neklausia, ji nebereikalinga… Būti nuo visko atskirtam ir vis dėlto jausti, galvoti. Tai pragaro tiesa, nuo kurios nuplėšti viduramžiški blizgučiai. Kontakto praradimas. Vis dėlto, aš laukiu, kad išmokytumei mane bendrauti. Išmokyk mane vilties.

Penktadienis, vasario 14
Šv. Valentinas

Vyriškio su šunimi vardas Gijomas. Vakar jis padėjo man iškrauti daiktus, o šįryt buvo mano pirmas klientas. Atsivedė su savimi šunį Šarlį, pasisveikino droviai mandagia, kone rafinuota maniera.

– Atrodo nuostabiai, – pasakė apsižvalgydamas aplink. – Tikriausiai visą naktį praleidot ant kojų, kol įsirengėt.

Aš nusijuokiau.

– Visiška permaina, – pasakė Gijomas. – Net, nežinau kodėl, bet maniau, kad tai bus dar viena kepykla.

– Ką? Kad pražudyčiau vargšo pono Puatu verslą? Esu tikra, jis būtų man už tai dėkingas, juk jam taip skauda strėnas, o jo vargšelė invalidė žmona, taip blogai miega.

Gijomas pasilenkė pataisyti Šarliui kaklasaitį, bet mačiau, kaip žybtelėjo jo akys.

– Matau, buvote susitikę,– pratarė jis.

– Taip, daviau jam savo žolelių arbatos miegui receptą.

– Jeigu padės, bus jūsų draugas visam gyvenimui.

– Padės, – patikinau jį. Paskui ištiesiau ranką, ištraukiau iš po prekystalio mažą rožinę dėžutę su sidabriniu kaspinu Valentino dienai. – Prašau. Tai jums. Mano pirmam klientui. – Gijomas atrodė kiek apstulbęs.

– Tikrai, ponia, aš…

– Vadinkite mane Viana. Primygtinai reikalauju. – Ir įbrukau dėžutę jam į rankas. – Jie jums patiks. Tai jūsų mėgstamiausia rūšis.

Tai išgirdęs, jis nusišypsojo.

– Iš kur žinote? – pasiteiravo, atsargiai susikišdamas dėžutę į apsiausto kišenę.

– Na, paprasčiausiai numanau, – išdykėliškai atšoviau jam. – Patikėkit manim, tai jūsiškiai.

Iškaba nebuvo baigta iki vidurdienio. Paskui Žoržas Klermonas atėjo pats jos pakabinti ir labai atsiprašinėjo už pavėlavimą. Ryškiai raudonos langinės gražiai atrodo naujai išbaltintų sienų fone. Narsisas, puse lūpų niurnėdamas dėl vėlyvų šalnų, iš savo daigyno atnešė keletą pelargonijų ir pasodino mano vazonuose. Abu išlydėjau su dėžutėmis Šv. Valentino dienos proga, jiedu abu išėjo su panašia sumišusio pasitenkinimo išraiška veide. Po to turėjau mažai lankytojų, išskyrus kelis mokinukus. Taip visada būna, kai tokiame mažame kaime atsidaro nauja parduotuvė; tokiomis situacijomis vyrauja griežtas elgesio kodeksas, žmonės yra santūrūs, apsimeta abejingi, nors viduje dega smalsumu. Vis dėlto sena ponia, tradicine našlės kaimietės juoda suknele, išdrįso užeiti. Vyriškis tamsiu rausvu veidu nupirko tris vienodas dėžutes, nepaklausęs, kas jų viduj. Paskui ištisas valandas niekas nepasirodė. Aš to tikėjausi; žmonėms reikia laiko prisitaikyti prie permainų. Nors pagavau keletą aštrių žvilgsnių į vitriną, regis, niekas nerodė noro įeiti vidun. Tačiau po apsimestu abejingumu jutau kažkokį kunkuliavimą, spėliojimų kuždesį, užuolaidų trūkčiojimą, ryžto kaupimą. Kai pagaliau atėjo, tai jau visos iškart; septynios ar aštuonios moteriškės, tarp jų ir Karolina Klermon, iškabos gamintojo žmona. Devintoji, kiek atsilikusi nuo grupelės, liko lauke, jos veidas kone lietė vitrinos stiklą, atpažinau moterį languotu apsiaustu.

Ponios viską apžiūrinėjo kikendamos it mokinukės, lūkuriavo, mėgavosi savo kolektyvine išdaiga.

– Ar jūs pati juos visus gaminate? – paklausė Sesilė, kuriai priklauso vaistinė pagrindinėje gatvėje.

– Turėčiau per Gavėnią liautis, – pastebėjo Karolina, apkūni blondinė kailine apykakle.

– Aš niekam nesakysiu, – pažadėjau aš. Po to, stebėdama moterį languotų apsiaustu, kuri vis dar apžiūrinėjo vitriną, mestelėjau: – Ar jūsų draugė neprisijungs prie jūsų?

– O, ji ne su mumis, – atsakė Žolina Dru, čionykštėje mokykloje dirbanti moteris aštriais veido bruožais. Ji žvilgtelėjo į moterį keturkampiu veidu prie lango. – Tai Žozefina Miuska. – Jos balse skambėjo kažkokia su gailesčiu sumišusi panieka. – Abejoju, ar ji įeis į vidų.

Mačiau, kaip tarsi tai būtų išgirdusi, Žozefina kiek išraudo, nulenkė galvą ant apsiausto krūtinės. Keistu gynybiniu mostu priglaudė vieną ranką prie pilvo. Mačiau, kaip maldos ar keiksmo ritmu vos kruta lūpos amžinai nuleistais kampučiais.

Aptarnavau ponias – balta dėžutė, auksinis kaspinėlis, du popieriniai rageliai, rožė, ryškiai raudonas Šv. Valentino kaspinas, – visa tai dariau aidint šūksmams ir juokui. Lauke Žozefina Miuska bambėjo, brūžino ir badė pilvą dideliais nerangiais kumščiais. Paskui, kaip tik tuo metu, kai aptarnavau paskutinę klientę, ji kažkaip iššaukiančiai iškėlė galvą ir įžengė į vidų. Tas paskutinis užsakymas buvo didelis ir gana sudėtingas. Ponia norėjo būtent *tokio* rinkinio apvalioje dėžutėje su kaspinėliais, gėlėmis ir aukso širdelėmis, su tuščia vizitine kortele, – tai išgirdusios, ponios iš šelmiškos ekstazės pakėlė į viršų akis ir sukikeno: hihihihi! – kad aš kone praleidau momentą. Didelės rankos – stebėtinai judrios, šiurkščios ir greitos, nuo darbo raudonos rankos. Viena ranka prispausta duobutėje po krūtine, antra – vikriu šaulio mostu, kai šis griebiasi ginklo, švysteli prie šono ir sidabrinis pakelis su rože – dešimties frankų – keliauja nuo lentynos į apsiausto kišenę.

Puikus darbas. Apsimečiau, jog nepastebėjau, kol ponios su pirkiniais išėjo iš parduotuvės. Likusi viena prie prekystalio, Žo-

zefina dėjosi apžiūrinėjanti išdėstytas prekes, nervingais pirštais atsargiai vartė dėžutes. Aš užmerkiau akis. Ji žadino man sudėtingas neramias mintis. Sąmonėje mirguliavo greit besikeičiantys vaizdai: dūmai, krūvelė blizgučių, kruvini krumpliai. Ir už viso to virpa požeminė nerimo srovė.

– Ponia Miuska, ar galiu jums padėti? – Mano balsas buvo švelnus ir malonus. – Ar norite tik apsidairyti?

Ji sumurmėjo kažką negirdimo, pasisuko lyg ketindama išeiti.

– Manau, šitie jums patiks. – Pasiekiau po prekystaliu ir ištraukiau sidabrinį pakelį, panašų į tą, kokį nugvelbė, nors šis buvo didesnis. Pakelis buvo perrištas baltu kaspinu su išsiuvinėtomis geltonomis gėlytėmis. Ji pažvelgė į mane, jos bedžiaugsmes lūpas iškreipė panika. Stumtelėjau pakelį prekystaliu jos link.

– Už dyką, Žozefina, – švelniai ištariau. – Viskas gerai. Tai jūsų mėgstami.

Žozefina Miuska pasisuko ir išlėkė.

Vasario 15
Šeštadienis

Žinau, tėve, kad tai ne mano įprasta diena. Bet man reikia pašnekėti. Vakar atsidarė kepykla. Tačiau tai ne kepykla. Kai vakar rytą pabudau šeštą, dangos buvo nuimtos, tentas ir langinės savo vietoje, vitrinos užuolaida pakelta. Paprastas, gan aptriušęs senas namas kaip ir visi kiti aplinkui virto raudona auksine konditerija akinančiai baltame fone. Ant langų raudonos pelargonijos. Aplink baliustradą raitosi popierinės girliandos. O virš durų ąžuolinė iškaba, kurioje juodomis raidėmis išrašyta:

DANGIŠKIEJI MIGDOLAI
NAMŲ GAMYBOS ŠOKOLADAS

Žinoma, tai juokinga. Tokia šokoladinė galėtų būti populiari Marselyje ar Bordo, netgi Ažene, kur kasmet klesti turistinė prekyba. Bet Lanskenė su Tane? Ir dar Gavėnios pradžioje, kai paprastai visko atsisakoma. Lyg koks iškrypimas, galbūt sąmoningas. Šįryt žvilgtelėjau į vitriną. Balto marmuro lentynoje išrikiuota nesuskaičiuojama daugybė dėžučių, pakelių, ragelių iš sidabrinio ir auksinio popieriaus, roželių, varpelių, gėlyčių, širdelių ir įvairių spalvų ilgų susigarbanojusių kaspinėlių. Stikliniuose kupoluose ir dubeniuose – šokoladas, cukruoti migdolai, Veneros speneliai, triufeliai, džiovinti ir cukruoti vaisiai, riešutų kekės, šokoladinės kriauklės, cukruje virti rožių vainiklapiai ir žibuoklės... Apsaugoti nuo saulės iki pusės vitrinos nuleistos uždangos, mirga tamsa it paskendęs lobis. Aladino ola, pilna banalių saldu-

mynų. Viduryje pastatė didingą traukos centrą. Namą iš imbierinio meduolio, kurio sienos padengtos šokoladu, detaliai išvingiuotos sidabriniu bei auksiniu glajumi, florentietiškų sausainių čerpės ant stogo pritvirtintos cukrintais vaisiais, sienos apaugusios keistais vynuogienojais iš glajaus ir šokolado, marcipaniniai paukščiai gieda šokoladiniuose medžiuose... Ir pati ragana, visa iš juodo šokolado nuo skrybėlės smaigalio iki ilgos mantijos apačios, apžergusi šluotkotį, o iš tikro saldainį, didžiulį kaip ilgos susuktos svilarožės, kokios karo nuo saldumynų pardavėjų būdelių per karnavalą. Iš savo lango matau jos langą, it klastingai primerktą sąmokslininkės akį. Dėl tos parduotuvės ir to, ką ten parduoda, Karolina Klermon sulaužė Gavėnios priesaiką. Vakar man tą pasakė per išpažintį, it mergaitė užgniaužusi kvapą, kas visai nesiderina su jos pažadais atgailauti.

– Ak, tėve, kaip bjauriai dėl to jaučiuosi! Bet ką galėjau padaryti, jei ta žavinga moteris tokia miela? Noriu pasakyti, kad niekada apie tai net negalvojau, kol buvo per vėlu, nors jei kas turėtų atsisakyti šokolado... Turiu galvoje tai, kad kai pagalvoju, kaip per paskutinius vienerius dvejus metus išsipūtė mano šlaunys, norisi mirti...

Dvi Sveikos Marijos. Dieve, toji moteris. Per groteles juntu jos alkanas dievinančias akis. Dėl mano šiurkštumo ji dedasi nuliūdusi.

– Žinoma, tėve.

– Ir prisiminkite, kodėl pasninkaujame per Gavėnią. Ne iš tuštybės. Ne tam, kad padarytumėm įspūdį savo bičiuliams. Ir ne tam, kad ateinančią vasarą tilptume į brangius madingus rūbus. – Tyčia buvau brutalus. Būtent to ji nori.

– Aš tuščia, ar ne taip? – Vos girdimas kūkčiojimas, batistinės nosinaitės kampučiu subtiliai nubraukta ašara. – Tuščia, kvaila moteriškė.

– Atminkite mūsų Viešpatį. Jo auką. Jo nuolankumą. – Užuodžiu jos kvepalus, atsiduodančius kažkokiomis gėlėmis, per stip-

rius šioje uždaroje tamsoje. Noriu žinoti, ar tai gundymas. Jei taip, aš akmuo.

– Keturios Sveikos Marijos.

Tai kažkokia neviltis. Graužia sielą, ėda ją gabalas po gabalo, taip skraidančių dulkių ir smėlio erozija sulygina katedras su žeme. Juntu, kaip į ją sudužta mano ryžtas, džiaugsmas, tikėjimas. Norėčiau vesti juos per sunkius išbandymus, per dykumą. O vietoj to... Nuobodi melagių, sukčių, besočių, gyvenančių patetiška apgaule, procesija. Gėrio ir blogio kova sumenkinama iki storos moteriškės, kuri stovi priešais šokolado parduotuvėlę ir klausia savęs: „Įeiti? Ar neįeiti?“ apgailėtino neryžtingumo. Velnias bailus, savo veido nerodo. Jis be substancijos, pasklidęs milijonais kirminų, suleidžiančių nuodus į kraują, į sielą. Jūs ir aš, tėve, per vėlai gimėme. Mane šaukia Senojo Testamento griežtas ir tyras pasaulis. Tuomet žinojome, kur esame. Šėtonas įsikūnijęs vaikštinėjo tarp mūsų. Priimdavome sunkius sprendimus, Viešpaties vardu aukodavome savo vaikus. Mylėjome Dievą, bet dar daugiau jo bijojome.

Nemanyk, kad kaltinu Vianą Rošė. Iš tikrųjų tai beveik apie ją negalvoju. Ji tik viena iš įtakų, su kuriomis privalau kasdieną kovoti. Tačiau mintis apie tą šokoladinę su karnavaliniu tentu, užmačiomis prieš atsižadėjimą, prieš tikėjimą... Pasukęs nuo durų į kongregaciją, juntu, kaip kažkas sujuda viduje. *Bandyk mane. Tirk. Ragauk.* Išgirstu tarp raminančių himno eilių įsiterpiantį priešais parduotuvę sustojusios tiekėjo mašinos signalą. Per pamokslą – per patį pamokslą, tėve! – sustoju sakinio vidury, nes esu tikras, jog girdžiu saldainių popierėlių šlamesį.

Šįryt pasakiau griežtesnį pamokslą nei visada, nors parapijiečių buvo nedaug. Rytoj priversiu juos už tai užmokėti. Rytoj sekmadienis, parduotuvės bus uždarytos.

Vasario 15
Šeštadienis

Šiandien anksti baigėsi pamokos. Apie dvyliktą gatvėje šėlo kaubojai ir indėnai ryškiomis striukėmis ir medvilniniais džinsais, velkantys mokyklinius krepšius, o vyresni, traukiantys uždraustas cigaretes, pastatę apykakles ir kone abejingais žvilgsniais praėjo pro vitriną. Pastebėjau berniuką, kuris buvo vienas, labai tvarkingą, pilku paltu ir berete, prie siaurų petukų tobulai derančia kuprine. Jis ilgai spoksojo į „Dangiškųjų migdolų" vitriną, bet šviesa taip atsispindėjo ant stiklo, kad neįžiūrėjau jo išraiškos. Paskui lauke sustojo Anukos amžiaus keturių vaikų būrelis, ir jis nuėjo tolyn. Akimirkai prie stiklo priglūdo dvi nosytės, po to vaikai pasitraukė prie kitų ir visi keturi, išvertę kišenes, suskaičiavo bendrus išteklius. Akimirką padvejojo, sprendė, kas eis vidun. Dėjausi kažką veikianti už prekystalio.

– Ponia? – Į mane su įtarimu žvelgė mažas murzinas veidukas. Atpažinau vilką iš Užgavėnių parado.

– Dabar, kaip matau, tu mažas šaunus vyrukas. – Stengiausi išlaikyti rimtą veidą, nes saldainių pirkimas yra rimtas reikalas. – Šitie geros kokybės, lengvai padalijami, neištirpsta kišenėje, gali juos neštis, – parodžiau išskėtus rankas, – na, bent už penkis frankus. Ar nesuklydau?

Jokios atsakančios šypsenos, tik linktelėjimas, tarsi vieno verslininko kitam. Moneta buvo šilta ir kiek lipni. Jis atsargiai paėmė pakelį.

– Man patinka meduolinis namelis, – rimtai pasakė jis. – Vitrinoje. – Tarpduryje kiti trys baikščiai sulinksėjo, lyg norė-

dami įsidrąsinti, spaudėsi vienas prie kito. – *Cool.* – Amerikietiškas žodis buvo ištartas kažkaip iššaukiančiai tarsi, išpūstas slaptos cigaretės dūmas. Aš nusišypsojau.

– Labai *cool*, – sutikau aš. – Jei norit, galit su draugais užsukti, padėsit man jį suvalgyti, kai išimsiu iš vitrinos.

Akys išsiplėtė.

– *Cool!*

– *Hypercool!*

– Kada?

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Pasakysiu Anukai, kad jums primintų, – atsakiau. – Ji mano dukrelė.

– Žinome. Matėme ją. Ji neina į mokyklą. – Paskutinis sakinys buvo ištartas su tam tikru pavydu.

– Nuo pirmadienio eis. Gaila, kad kol kas neturi draugų, pasakiau, kad galėtų juos pasikviesti. Žinai, reikia pagalbos išdėliojant prekes.– Sukruto pėdos, lipnios rankos, prasidėjo stumdymasis kovojant dėl pirmos vietos.

– Mes galim...

– Aš galiu...

– Aš Žano...

– Klodina...

– Liusy...

Išlydėjau juos įteikusi kiekvienam po cukrinę pelytę, stebėjau, kaip jie pasklinda po aikštę it kiaulpienių sėklos vėjyje. Jiems bėgant vienam paskui kitą, ant nugarų suspindo saulės griežinėlis – raudonas–oranžinis–žalias–mėlynas, – paskui jie dingo. Mačiau, kaip iš Šventojo Jeronimo arkos šešėlio juos smalsiai ir, manau, nepritariančiai stebi kunigas Fransis Reino. Akimirką tai man pasirodė netikėta. Kodėl turėtų nepritarti? Po privalomo vizito pirmąją dieną jis daugiau nesilankė, nors dažnai girdėdavau apie

jį iš kitų. Gijomas atsiliepia apie jį su pagarba, Narsisas su susierzinimu, Karolina suktai, juntu, kad ji visada taip atsiliepia apie bet kokį penkiasdešimties dar nesulaukusį vyriškį. Jų kalbose maža šilumos. Kaip suprantu, jis ne vietinis. Baigė seminariją Paryžiuje, viską išmoko iš knygų. Nepažįsta šio krašto, jo reikmių bei reikalų. Tą sužinojau iš Narsiso, – kai jis per derliaus nuėmimą atsisakė eiti į mišias, tarp jo ir kunigo prasidėjo ir dabar tebesitęsianti nesantaika. Tai žmogus, kuris nepakenčia kvailių, pastebi Gijomas, – už apvalių akinių švysteli humoro kibirkštėlė, – o tai reiškia, kad daugelio iš mūsų, mūsų kvailų įpročių ir nesulaužomos rutinos. Tai sakydamas, jis meiliai tapšnoja Šarliui per galvą, o šuo vienintelį kartą iškilmingai suloja.

– Jis mano, kad juokinga šitaip prisirišti prie šuns, – liūdnai pastebi Gijomas. – Pernelyg mandagus, kad tą pasakytų, bet mano, kad tai – nedera. Mano amžiaus žmogui...– Prieš išeidamas į pensiją, Gijomas mokytojavo čionykštėje mokykloje. Dabar ten tik du mokytojai auklėja vis mažėjantį mokinių skaičių, nors daug kas iš senesnių gyventojų vis dar tebevadina Gijomą *le maître d'école*[2]. Žiūriu, kaip jis švelniai kaso Šarliui už ausų, esu tikra, jog juntu tokį patį liūdesį, kokį pastebėjau jo veide karnavalo metu, slapčia mestame žvilgsnyje atsispindi lyg kaltė.

– Bet kokio amžiaus žmogus gali rinktis kokius nori draugus, – įsiterpiau su kažkokiu įkarščiu. – Galbūt ponas klebonas galėtų pats kai ko išmokti iš Šarlio.

Ir vėl tas saldus, liūdnas pusiau šypsnys.

– Ponas klebonas daro ką gali, – švelniai atsakė jis. – Neprivalome tikėtis nieko daugiau.

Aš neatsakiau. Mano profesijos žmonės greit išmoksta tiesos, jog davimas neturi ribų. Gijomas išėjo iš parduotuvės su

[2] Mokytojas (pranc.). Vertėjos pastaba.

pakeliu florentinų[3] kišenėje; kol pasuko už Frank Buržua gatvės kampo, spėjau pamatyti, kaip pasilenkė ir vieną jų davė šuniui. Jį patapšnojo, šis sulojo, pavizgino trumpą storą uodegą. Kaip sakiau, kai kuriems žmonėms niekada nereikia galvoti apie davimą.

Kaimas dabar man atrodo ne toks keistas ir svetimas. Kaip ir jo gyventojai.

Pradedu susipažinti su veidais, vardais; pirmų istorijų slapti raizginiai susipina, sueina į bambagyslę, kuri mus galutinai suriš. Tai sudėtingesnė vieta nei iš pradžių atrodo: pagrindinė gatvė it rankos pirštai šakojasi į šalutines – Poetų gatvė, Frank Buržua gatvė, Revoliucijos brolių gatvelė – kažkas iš gyvenvietės planuotojų aiškiai buvo respublikoniškų pažiūrų. Mano Šventojo Jeronimo aikštė – tai šių ištiestų pirštų kulminacija: liepų stačiakampio viduryje stovi balta išdidi bažnyčia, raudono žvirgždo skverelis, kur seniai vakarais žaidžia petanką[4], kai geras oras. Už jo kalva stačiai leidžiasi į siaurų gatvelių kvartalą, apibendrintai vadinamą Vagišių kvartalu. Tai nedidelis Lanskenė lūšnynas – sukrypę, ankštai susigrūdę nameliai iš rąstų ir plytų nelygiu grindiniu leidžiasi Tano link. Tačiau ir ten tik per tam tikrą atstumą namus pakeičia pelkynas. Kai kurios lūšnos iš pūvančio medžio stovi tiesiai upėje ant platformų, daugybė – akmenuotoje krantinėje, kur iš tingiai tekančio vandens į jų mažyčius aukštus langelius tiesiasi ilgi drėgmės pirštai. Tokiame mieste kaip Aženas šio kvartalo keistumas ir žlugimo bjaurastis trauktų turistus. Bet čia turistų nėra. Vagišių kvartalo žmonės – maitėdos, gyvenantys iš to, ką pagauna upėje. Dauguma namų apleisti, iš sukrypusių sienų auga šeivamedžiai. Per prieš-

[3] Florentietiški sausainiai. Vertėjos pastaba.

[4] Pietų Prancūzijoje paplitęs žaidimas rutuliais. Vertėjos pastaba.

piečius dviem valandom uždariau šokoladinę ir drauge su Anuka nusileidau žemyn upės link. Ant kranto pora liesų vaikų taškėsi žalsvame dumble. Net ir vasarį čia tvyrojo tiršta srutų ir puvėsių smarvė. Buvo šalta, bet saulėta, Anuka, raudonu vilnoniu apsiaustu ir skrybėlaite, lekiojo per akmenis, šaukdama jos įkandin šuoliuojančiai Šlepetei. Aš taip pripratau prie Šlepetės – ir kitokių jos keisto žvėryno padarų, kuriuos susikūrė savo guvioje vaizduotėje, – jog kartais galiu ją aiškiai regėti – snukį žilais ūsais ir protingomis akimis. Staiga pasaulis nušvinta tarsi keistai persikūnyčiau, tapčiau Anuka, matyčiau jos akimis, sekčiau jos pėdomis. Tokiomis akimirkomis jaučiu, kad dėl jos, savo mažos keistuolės, esu pasirengusi mirti; mano širdis pavojingai pritvinksta, tad belieka ir man lėkti – aplink pečius it sparnai plazda raudonas apsiaustas, lopiniuotame danguje it kometos uodega švyti plaukai.

Kelią perbėga juoda katė, sustoju, imu aplink ją šokti ir uždainuoju:

Où va–t–i, mistigri?
Passe sans faire de mal ici.[5]

Prie manęs prisijungė Anuka, katė ėmė murkti, nusirito į smėlį, kad ją paglostytų. Pasilenkusi žemyn, išvydau seną smulkutę moteriškę, smalsiai stebinčią mane iš už namo kampo. Juodas sijonas, juodas apsiaustas, žilų plaukų vijos supintos į tvarkingą įmantrų kuodą. Akys aštrios ir juodos it paukščio. Linktelėjau jai.

– Jūs iš šokoladinės, – pasakė ji. Nepaisant amžiaus, – man pasirodė, kad jai aštuoniasdešimt, gal ir daugiau, – balsas buvo guvus, stipriai jautėsi šiurkštoka pietiečių tarmė.

– Taip, – atsakiau ir prisistačiau jai.

[5] Kur eini, katyte? Eik, nedariusi nieko bloga (pranc.).

– Armanda Vuazen, – prisistatė moteris. – Štai ten mano namas.– Parodė į vieną namą ant upės, geresnį nei kiti, – naujai nubaltintas, dėžėse ant langų skaisčiai raudonos pelargonijos. Paskui su šypsena, nuo kurios šimtais raukšlelių pagyvėjo į obuoliuką panašus lėlės veidas, pasakė:

– Mačiau tavo krautuvę. Gan graži, duodu žodį, bet tokiems kaip mes jokia nauda. Per daug fantazijos. – Jos balse nebuvo jokio nepalankumo, tik beveik linksmas fatališkumas. – Girdėjau, mūsų ponulis klebonas jau užsirūstino ant tavęs, – klastingai pridūrė. – Manau, jis galvoja, kad šokoladinė nedera prie jo aikštės. – Ji dar kartą mestelėjo į mane vieną savo keistų pašaipių žvilgsnių. – Ar jis žino, kad esi ragana? – pasiteiravo ji.

Ragana, ragana. Tai netinkamas žodis, bet žinojau, ką ji norėjo pasakyti.

– Kodėl taip manote?

– O, šitai matosi. Manau, toks tokį pažįsta, – ir nusijuokė, jos juokas skambėjo lyg pašėlę smuikai. – Ponulis klebonas netiki burtais, – pastebėjo ji. – Tiesą sakant, nesu tokia tikra, jog jis tiki į Dievą. – Jos balse girdėjosi atlaidi panieka. – Jam reikia daug ko išmokti kaip žmogui, nesvarbu, kad turi teologijos laipsnį. Kaip ir mano kvaišai dukrelei. Ar manai, kad teikiami gyvenimo laipsniai?

Pritariau, kad ne ir pasiteiravau, ar pažįstu jos dukterį.

– Tikiuosi, kad taip. Kara Klermon. Pati didžiausia kvaiša tuščiagalvė visame Lanskenė. Tik mala, mala, mala ir nė lašelio prasmės.

Pamačiusi mano šypseną, ji linksmai linktelėjo galvą.

– Nesijaudink, brangute, mano amžiuje jau niekas nežeidžia. Žinai, ji į tėvą. Ir tai didžiulė paguoda. – Pašaipiai pažvelgė į mane. – Šiose apylinkėse nedaug pramogų,– pastebėjo. – Ypač, jei esi senas.– Minutę patylėjusi, vėl žvilgtelėjo į mane. –

Bet manau, mudvi šiek tiek pasilinksminsime. – Jos ranka brūkštelėjo mano ranką lyg vėsus dvelksmas. Bandžiau suvokti, ką ji galvoja, ar tyčiojasi iš manęs, tačiau tejutau vien linksmybę ir gerumą.

– Tai tik šokoladinė, – pasakiau šypsodamasi.

Armanda Vuazen sukikeno.

– Tu išties manai, kad tiktai vakar gimiau, – pastebėjo ji.

– Tikrai, ponia Vuazen…

– Vadink mane Armanda. – Linksmai sutviskėjo juodos akys. – Nuo to pasijuntu jauna.

– Na, taip. Bet tikrai nežinau, kodėl…

– Žinau, kokie vėjai tave čionai atpūtė, – griežtai pasakė Armanda. – Jaučiau. Užgavėnės, karnavalas. Vagišiai buvo pilni karnavalo žmonių, čigonų, ispanų, alavuotojų, alžyriečių, nepageidaujamų asmenų. Jus iškart pažinau – tave ir tavo mažytę, kaip šį sykį pasivadinai?

– Viana Rošė, – nusišypsojau. – O čia Anuka.

– Anuka, – tyliai pakartojo Armanda. – O tas pilkas draugelis – mano akys jau ne tokios aštrios kaip buvo – kas jis? Katinas? Voverė?

Anuka papurtė garbanotą galvą.

– Jis triušis, – su džiugia panieka atšovė Anuka. – Jo vardas Šlepetė.

– Ak, triušis. Žinoma. – Armanda man gudriai mirktelėjo. – Matai, žinau, kokie vėjai jus čionai atpūtė. Vieną ar du sykius pati tą jutau. Gal aš ir sena, bet niekas nepus man miglos į akis. Tikrai niekas.

Aš linktelėjau.

– Gal ir tiesa, – pasakiau. – Užeikite kokią dieną į šokoladinę; žinau, kas ką labiausiai mėgsta. Pavaišinsiu jus didele dėže jūsų mėgstamiausių.

Armanda nusijuokė.

– O, man negalima šokolado. Kara ir tas idiotas daktaras man neleidžia. Nei šokolado, nei nieko, kas man teikia džiaugsmo, – pridūrė ji su kreiva grimasa. – Iš pradžių rūkymo, paskui alkoholio, dabar to... Vienas Dievas težino, jei nustočiau kvėpuoti, gal amžinai gyvenčiau. – Ji suprunkštė, bet jos juoke buvo juntamas nuovargis, mačiau, kaip pakėlusi ranką griebėsi už krūtinės – šis judesys man šiek tiek priminė Žozefiną Miuska. – Aš jų tikrai nekaltinu, – pratęsė ji. – Paprasčiausiai jie taip gyvena. Visko saugosi. Gyvenimo. Mirties.– Ji išsišiepė – nepaisant raukšlių, jos veidas staiga tapo labai jaunatviškas.

– Šiaip ar taip, kokią dieną galėčiau užsukti, – pasakė ji. – Jau vien tam, kad paerzinčiau kleboną.

Šią paskutinę pastabą gromuliavau mintyse, kai ji dingo už nubaltinto namo kampo. Kiek toliau Anuka svaidė akmenukus į purvo balas ant upės kranto.

Klebonas. Regis, šis žodis niekada nedingsta nuo lūpų. Akimirką mąsčiau apie Fransį Reino.

Tokiose vietose kaip Lanskenė kartais nutinka, kad koks nors asmuo – mokytojas, kavinės savininkas, arba kunigas – tampa bendruomenės varikliu. Šis vienintelis individas yra esminė laikrodžio mechanizmo šerdis, kuri judina sraigtelius, verčia plaktukus mušti ir rodykles rodyti valandas. Jei ši šerdis sutrinka ar sužalojama, laikrodis sustoja. Lanskenė kaip tas laikrodis, kurio rodyklės niekada iki vidurnakčio nejuda, už ramaus tuščio ciferblato be reikalo sukasi ratukai ir krumpliai. Kad apgautum velnią, neteisingai nustatyk bažnyčios bokšto laikrodį, man visada sakydavo motina. Bet šiuo atveju, kaip įtariu, velnias nėra apgautas. Nė minutės nėra apgautas.

Vasario 16
Sekmadienis

Mano motina buvo ragana. Bent taip save vadino ir tiek kartų žaisdama šį žaidimą, galiausiai nebepajėgė atskirti apgaulės nuo tikrovės. Armandos Vuazen kai kurie bruožai man ją primena. Tokios pat protingos piktos akys, ilgi – jaunystėje tikriausiai žvilgančiai juodi – plaukai, mąslumo ir cinizmo mišinys. Iš jos sužinojau, kas mane suformavo. Išmokė mano nesėkmę keisti į gera. Sukryžiuoti pirštus, kad užtvertumei kelią nelaimei. Pasiūti maišelį, išvirti žolių gėrimą. Tikėti, kad prieš vidurnaktį voras atneša laimę, o po vidurnakčio nelaimę. Bet svarbiausia, ji man perteikė meilę naujoms vietoms, čigonišką aistrą klajoti, kuri nešiojo mus po visą Europą ir už jos: vieneri metai Budapešte, vieneri Prahoje, šeši mėnesiai Romoje, keturi Atėnuose, po to per Alpes į Monaką, jūros pakrante į Kanus, Marselį, Barseloną... Būdama aštuoniolikos metų, pamečiau skaičių miestų, kuriuose gyvenome, kalbų, kuriomis kalbėjome. Tokie pat įvairūs buvo ir darbai: padavėjos, vertėjos, automobilių remontininkės. Kartais pabėgdavome per langą iš pigių viešbučių, praleidusios juose vieną naktį ir neapmokėjusios sąskaitos. Važiuodavome be bilietų traukiniais, padirbinėdavome leidimus dirbti, nelegaliai pereidavome sienas. Nesuskaičiuojamus kartus buvome deportuotos. Motina du sykius buvo suimta, bet paleista neįrodžius kaltės. Prisitaikydamos prie regiono varianto, kaitaliojom vardus: Jana, Žana, Johana, Džiovana, Ana, Anuška. It vagilės, buvome nuolat pasirengusios bėgti, konvertuodamos atsitiktinį daiktų balastą į frankus, svarus, kronas,

dolerius, atsidavėm mus nešusiam vėjui. Negalvokite, kad aš kentėjau, tai buvo metai, kai gyvenimas atrodė puikus nuotykis. Mudvi su motina turėjome viena kitą. Niekada nejaučiau, kad man reikia tėvo. Turėjau daugybę draugų. Vis dėlto, regis, kartais turėjau jai priekaištauti – už nepastovumą, būtinybę nuolat išsisukinėti, gudrauti. Bėgant metams, vis skubiau keldavomės iš vienos vietos į kitą, apsistodamos mėnesiui, daugiausia dviems, o po to vėl lėkdavom, it bėglės paskui saulėlydį. Prireikė keleto metų, kad suvokčiau, jog bėgame nuo mirties.

Jai buvo keturios dešimtys. Sirgo vėžiu. Sakė man, kad tai žinojo jau kurį laiką, bet dabar... Ne, jokios ligoninės. Jokios ligoninės, ar supratai? Jai liko mėnesiai, gal metai, norėjo pamatyt Ameriką: Niujorką, Floridos žemumas. Keliaudavome kone kasdieną, naktimis, kai manė, jog miegu, motina dėliodavo kortas. Lisabonoje įlipom į kreiserį, įsidarbinome virtuvėje. Darbą baigdavome antrą trečią valandą ryto, o keldavomės auštant. Kas naktį čia pat, ant gulto, dėliojamos kortos, slidžios nuo senumo ir pagarbaus rankų prisilietimo. Sau pačiai šnabžda kortų vardus, kas naktį vis giliau grimzdama į sumaišties pinkles, kurios galiausiai ją visą paglemš.

Kardų dešimtukas, mirtis. Kardų trejetas, mirtis. Kardų dvejetas, mirtis. Karieta. Mirtis.

Ta karieta, pasirodo, buvo Niujorko taksi, kai vieną vasaros vakarą mudvi vaikštinėjom po bakalėjos parduotuves judriose kinų kvartalo gatvėse. Vis tiek geriau nei mirti nuo vėžio.

Kai po devynių mėnesių man gimė dukrelė, pavadinau ją pagal mūsų abiejų vardus. Šitaip, regis, derėjo. Jos tėvas niekada nematė. Aš netgi nežinau, kuris iš jų tai buvo mano trumpų susiėjimų nutrukusioje grandinėje. Argi svarbu? Galėčiau kokį vidurnaktį nulupusi obuolį, mesti žievę per petį ir sužinoti jo

inicialus, bet niekada nesiteikiau šito daryti. Per didelis balastas kausto judėjimą.

Ir vis tik... Išvykus iš Niujorko, vėjai pūtė ne taip smarkiai, ne taip dažnai. Ir ar nebuvo taip, kad kai kiekvienąkart palikdavome kokią vietą, mus apimdavo kažkoks sielvartas, kažkoks gailestis? Manau, kad taip ir buvo. Dvidešimt penkeri metai, ir štai pavasaris jau ima pavargti, lygiai kaip mama pavargdavo paskutiniaisiais metais. Susigriebiu, jog žiūriu į saulę ir spėlioju, kaip atrodys saulėtekis virš to paties horizonto po penkerių, gal po dešimties ar dvidešimties metų. Nuo šios minties apima keistas svaigulys, baimė ir ilgesys. O kaip Anuka, mano maža svetimšalė? Šaunus nuotykis, kuriuo taip ilgai gyvenome, pasirodo skirtingoje šviesoje dabar, kai esu motina. Matau save kokia buvau: tamsiaodė mergaitė ilgais nešukuotais plaukais, padėvėtais drabužiais iš labdaros parduotuvės, kuri vargsta su matematika, su geografija – *Kiek duosite duonos už du frankus? Kaip toli nuvažiuosime traukiniu su bilietu už penkiasdešimt markių?* – nenorėčiau, kad ir jai būtų tas pat. Galbūt dėl to paskutinius penkerius metus likome Prancūzijoje. Pirmąkart gyvenime turiu sąskaitą banke. Turiu prekybos verslą.

Mano motina visa tai niekintų. O gal ir man pavydėtų. Pamiršk save, jei gali, būtų man pasakiusi. *Pamiršk kas esi. Kol gali tai pakelti. Bet vieną dieną, mano mergele, vieną dieną įkliūsi. Žinau.*

Šiandien atidariau kaip paprastai. Tik rytui, nes po pietų leisiu sau pusdienį pabūti su Anuka, o šį rytą mišios, aikštėje bus pilna žmonių. Vėl įsitvirtino pilkas vasaris, dabar lyja, stingdantis smulkus lietus blizgina šaligatvius, o dangui suteikia seno alavo atspalvį. Anuka už prekystalio skaito vaikiškų eilėraščių knygelę, seka pro praviras duris, kaip virtuvėje ruošiu pyra-

gaičius iš šokolado, džiovintų vaisių ir migdolų. Tai mano pačios mėgstamiausi, prancūzų vadinami *mendiants* – elgetomis, nes prieš daugelį metų juos pardavinėdavo elgetos ir čigonai – tamsaus, pieniško arba balto šokolado biskvitai, ant viršaus pabarstyti tarkuota citrinos žievele, smulkintais migdolais ir stambiomis Malagos razinomis. Anuka mėgsta baltus, o man labiau patinka tamsūs, su puikiausia 70 % glazūra... Tropikų paslaptimis atsiduodantis kartokas skonis švelniai glosto liežuvį. Motina tą irgi niekintų. Bet tai taipogi magija.

Penktadienį greta šokoladinės prekystalio pastačiau komplektą baro taburečių. Dabar šiek tiek panašu į restoranus, kuriuose lankydavomės Niujorke – raudonos odos kėdės chromo kojelėmis, nuotaikingas kičas. Sienos ryškiai geltonos. Viename kampe linksmai įsitaisęs Puatu senas oranžinis fotelis. Iš kairės ant stovo valgiaraštis, parašytas Anukos ranka ir nuspalvintas oranžinėmis bei raudonomis spalvomis:

Karštas šokoladas ....10 fr.
Šokoladas espreso.....15 fr.
Šokočino ....12 fr.
Moka.................. 12 fr.

Praeitą naktį iškepiau pyragą, puode ant židinio karštas šokoladas laukia pirmo kliento. Patikrinu, ar toks pat valgiaraštis gerai matomas pro langą ir taip pat laukiu. Pro vos pravertas duris sklinda aštrus kepinių ir saldumynų kvapas. Pagaunu kelis ilgesingus žvilgsnius į jo šaltinį, bet akys staigiai nusisuka, gūžteli pečiai, ryžtingai ar gal paprasčiausiai iš pykčio susispaudžia lūpos, ir jie nueina šalin, atstatę pakumpusius, pavargusius pečius vėjui, tarsi koks angelas su liepsnojančiu kalaviju būtų užtvėręs jiems kelią vidun.

Reikia laiko, tariu sau pačiai. Tokie dalykai užtrunka. Bet mane vis tiek užlieja kažkoks nekantravimas, beveik pyktis. Kodėl šie žmonės tokie? Ko jie neina? Išmuša dešimt, po to vienuolika. Matau, kaip žmonės eina į kepyklą priešais, kaip išeina, po pažastimi pasikišę kepalėlius. Lietus liovėsi, nors dangus paniuręs. Vienuolika trisdešimt. Keli aikštėje dar užtrukę žmonės, pasuka į namus ruošti sekmadieninių pietų. Berniukas su šunimi apeina bažnyčios kampą, apdairiai laikosi atokiau varvančio laštako. Beveik nežvilgteli, praeina pro šalį.

Prakeikimas. Būtent dabar, kai maniau pradedanti prasimušti. Ko jie neateina? Argi nemato, ar neužuodžia? Ką dar turėčiau padaryti?

Anuka, visad jautri mano nuotaikoms, prieina manęs apkabinti.

– Mamyte, neverk.

Aš neverkiu. Niekada neverkiu. Jos plaukai man kutena veidą, iš baimės, jog kada nors galiu jos netekti, staiga apsvaigsta galva.

– Tai ne tavo kaltė. Mes stengėmės. Viską darėm teisingai.

Tai tiesa. Net pakabinome maišelius su kedru ir levanda, kad saugotų nuo blogio. Pabučiuoju ją į galvą. Ant mano veido kažkas drėgna. Kažkas, gal karčiai saldūs šokolado garai graužia akis.

– Nieko tokio, *chérie*[6]. Neprivalome jaudintis dėl to, ką jie daro. Galime ko nors atsigerti, kad pakeltume nuotaiką.

Užsikariame ant taburečių, it kokios Niujorko baro merginos, kiekvienos rankoje puodelis šokolado. Anuka geria su Šantiji grietinėle ir šokolado gabaliukais, aš – karštą juodą šokoladą, stipresnį už espreso. Užsimerkiame ir kvapnių garų ūke išvystame ateinant juos – du, tris, iškart visą tuziną nušvitusiais veidais, jie atsisėda šalia mūsų, pasitenkinimo ir džiugesio išraiška tirpdo atšiaurumą bei abejingumą. Skubiai atsimerkiu,

[6] Brangute (pranc.).

Anuka stovi prie durų. Sekundę matau jai ant peties tupinčią Šlepetę trūkčiojančiais ūsais. Šviesa už jos atrodo kažkokia šiltesnė, pakitusi. Viliojanti.

Pašoku ant kojų.

– Prašau, nedaryk to.

Ji sviedžia į mane vieną savo paslaptingų žvilgsnių.

– Aš tik bandžiau padėti...

– Prašau. – Sekundę ji nepasiduoda, jos veidas atkaklus. It auksiniai dūmai, tarp mūsų sklando kerai. Būtų taip lengva, sako jos akys, taip lengva nematomų pirštų spragtelėjimu, negirdimų balsų šūksniu sukviesti žmones vidun...

– Negalime. Neprivalome. – Bandau jai paaiškinti. Tai mus išskiria. Daro skirtingas. Jei norime likti, turime būti kiek įmanoma panašesnės į juos. Šlepetė maldaujama pažvelgia į mane, atrodo it ūsuota dėmė auksiniuose šešėliuose. Iš lėto užmerkiu akis, o kai vėl atsimerkiu, jo nebėra.

– Viskas gerai, – tvirtai tariu Anukai. – Mums bus viskas gerai. Galime palaukti.

Pagaliau pusę trijų kažkas ateina.

Pirma jį pamato Anuka.

– Mama! – aš iškart atsistojau. Tai Reino, viena ranka pridengęs veidą nuo lašančio tento, kita ant durų rankenos, nesiryžta žengti vidun. Išblyškęs veidas buvo giedras, bet akyse kažkoks... paslėptas nepasitenkinimas. Nežinia kaip suvokiau, jog jis ne klientas. Jam įeinant, šaižiai dzingtelėjo varpelis, bet jis neprisiartino prie prekystalio. Liko stovėti tarpdury, vėjas nešė į parduotuvės vidų sutanos skvernus lyg juodo paukščio sparnus.

– Pone. – Pamačiau, kad jis su nepasitikėjimu nužvelgė raudonus kaspinus. – Gal galėčiau jums padėti? Žinau, ką labiausiai mėgstate. – Instinktyviai griebiausi prekeiviško gudravimo,

tačiau pasakiau netiesą. Neturėjau jokio supratimo apie šio vyro skonį. Man jis – tuščias popieriaus lapas, ore nubrėžti tamsūs žmogaus kontūrai. Nejuntu taško, kuris galėtų mus sieti, mano šypsena atsitrenkia it banga į uolą. Primerkęs akis, Reino paniekinamai pažiūrėjo į mane.

– Abejoju. – Jo balsas buvo žemas ir malonus, tačiau po profesine intonacija jutau paslėptą neapykantą. Prisiminiau Armandos Vuazen žodžius: „Girdėjau, kad mūsų ponulis klebonas jau griežia ant jūsų dantį.“ Kodėl? Ar tai instinktyvus nepasitikėjimas tais, kas netiki? O gal kas nors daugiau? Po prekystaliu slapčiomis sukryžiavau pirštus, kad apsisaugočiau nuo jo.

– Nesitikėjau, kad šiandien atsidarysite.

Dabar jis tikresnis savimi, nes galvoja, kad mus pažįsta. Jo suspausta šypsenėlė primena austrę, balta it pienas iš kraštų ir aštri lyg skustuvas.

– Norite pasakyti, todėl, kad sekmadienis? – apsimečiau tikra nekaltybe. – Maniau, jog pasibaigus mišioms, visi sugūžės pas mane.

Šis grybštelėjimas jam neįgėlė.

– Pirmą Gavėnios sekmadienį? – Balsas skambėjo linksmai, bet po šia linksmybe slėpėsi panieka. – Aš taip nemanyčiau. Lanskenė gyvena paprasti žmonės, ponia Rošė, – pasakė jis. – Dievobaiminga liaudis. – Jis švelniai, mandagiai pabrėžė priešpaskutinį žodį.

– Panelė Rošė. – Pergalė nedidelė, tačiau pakankama, kad sumenkintų jo laimėjimą. Jo akys staigiai nukrypo į Anuką, vis dar sėdinčią prie prekystalio su aukšta šokolado stikline rankoje. Jos burna buvo išterliota šokolado putomis, aš vėl pajutau it staigų dygtelėjimą – paniką, protu nepaaiškinamą baimę ją prarasti. Bet kas galėtų man ją atimti? Supykusi, atstūmiau šią mintį. Ar jis? Tegu tik pabando.

– Žinoma, – atsakė jis pataikūniškai. – Panelė Rošė. Prašau man atleisti.

Aš meiliai nusišypsojau, jutau, kad jis tam nepritaria. Kažkas manyje atkakliai stengėsi jam įtikti; kiek per garsiu balsu skambantis vulgarus pasitikėjimas savimi turėjo paslėpti mano baimę.

– Taip malonu šioje kaimo aplinkoje sutikti supratingą žmogų.– Ir mestelėjau į jo pusę labiausiai svaiginančią švytinčią šypseną. – Noriu pasakyti, kad mieste, kur gyvenome, mums niekas apie tai neužsimindavo. O čia... – Įstengiau pasirodyti atgailaujanti ir tuo pat metu nesigailinti. – Noriu pasakyti, kad čia, žinoma, labai miela, žmonės tokie paslaugūs... tokie nuostabūs... Bet tai ne Paryžius, ar ne?

Reino sutiko – su vos pastebima pašaipėle, – kad ne, ne Paryžius.

– Visiška tiesa, ką pasakoja apie kaimo bendruomenes, – tęsiau aš. – Kiekvienas nori žinoti apie tavo reikalus. Manau, jog todėl, kad čia taip maža pramogų, – maloniai paaiškinau. – Trys parduotuvės ir bažnyčia. Noriu pasakyti... – nutraukiau kikendama. – Bet jūs, aišku, visa tai žinote.

Reino oriai linktelėjo.

– Gal galėtumėte paaiškinti man, panele...

– Ak, vadinkite mane Viana, – įsiterpiau aš.

– ...kodėl nusprendėte atvykti į Lanskenė? – Iš pasibjaurėjimo jo balsas tapo šilkinis, plonos lūpos dar panašesnės į austrę nei bet kada. – Sakote, jog čia kiek kitaip nei Paryžiuje. – Iš jo akių buvo aišku, kad šis skirtumas liudija visiškai Lanskenė naudai. – Tokia krautuvėlė kaip ši, – glebia elegantiška ranka abejingai apvedė parduotuvėlę ir jos inventorių, – be jokios abejonės, specializuota, turėtų didesnį pasisekimą – daugiau derėtų – mieste, argi ne? Esu įsitikinęs, kad Tulūzoje arba net ir Ažene... –

Dabar žinojau, kodėl šįryt neišdrįso ateiti nė vienas klientas. Tas žodis – derėtų – įkūnijo šaltą it ledas pranašo prakeiksmą, jo pasmerkimą.

Po prekystaliu įnirtingai vėl sukryžiavau pirštus, kad nuo jo apsiginčiau. Reino tėkštelėjo sau per sprandą lyg kokio vabzdžio įgeltas.

– Nemanau, jog tik miestams suteikta privilegija pramogauti, – atšoviau. – Kiekvienam kartais reikia šiek tiek prabangos, nors truputį patenkinti savo silpnybes.

Reino neatsakė. Manau, jog buvo kitokios nuomonės.

– Šįryt per pamokslą tikriausiai skelbėt priešingą doktriną? – išdrįsau įžūliai paklausti.

Paskui, kai jis vis neatsakė, pasakiau:

– Esu tikra, kad šiame miestelyje mums abiem užteks vietos. Laisva iniciatyva, ar tai draudžiama?

Iš jo išraiškos galėjau pastebėti, jog jis suprato iššūkį. Akimirką laikiau jo žvilgsnį, stengiausi likti įžūli, nepakenčiama. Reino žengė atatupstas nuo mano šypsnio, tarsi gavęs spjūvį į veidą.

Ir tyliai ištarė:

– Žinoma.

O, pažįstu jo tipo žmones. Mudvi su mama užtenkamai jų prisižiūrėjome lekiodamos aplink Europą. Tokia pati mandagi šypsena, panieka, šaltumas. Prie minios užtvindytos Reimso katedros moteriškei iš apkūnios rankos iškrito smulki moneta; grupelė vienuolių nukreipia į jaunutę Vianą smerkiančius žvilgsnius, kai ši puola ją čiupti, plikais keliais ropodama dulkėtu grindiniu. Piktas vyriškis juoda sutana rimtai šneka su motina; paskui ji baltu veidu bėga iš bažnyčios šešėlio, iki skausmo spausdama mano ranką... Vėliau sužinojau, kad bandė prieiti pas jį išpažinties. Kas jai šovė į galvą? Galbūt vienatvė, poreikis išsikalbėti, prisipažinti kažkam, tik ne meilužiui. Kažkam supran-

tančiu veidu. Bet argi ji nematė? Dabar jo veidas ne toks supratingas, iškreiptas nevilties pykčio. Tai nuodėmė, mirtina nuodėmė... Ji turi palikti vaiką gerų žmonių globai. Jei myli mažąją – kuo ji vardu? Ana? Jeigu ją myli, tuomet privalo – privalo – pasiaukoti. Jis žino vienuolyną, kur ja galės pasirūpinti. Paėmė jos ranką, traiškydamas pirštus. Ar ji nemyli savo vaiko? Ar nenori būti išgelbėta, išganyta? Ne? Ne?

Tą naktį mano motina verkė sūpuodama mane ant rankų. Iš ryto palikome Reimsą, buvome panašios į vagiles daugiau nei visada, ji nešė mane prispaudusi prie savęs it pagrobtą lobį, degančios akys slapčiomis dairėsi į šalis.

Supratau, kad jis buvo ją beveik įtikinęs mane palikti. Po to ji dažnai manęs klausdavo, ar esu laiminga su ja, ar nesiilgiu draugų, namų... Kad ir kiek atsakinėdavau: taip, ne, ne, kad ir kiek ją bučiuodavau, sakydavau, kad dėl nieko, nieko nesigailiu, vis tiek kažkas liko apnuodyta. Metų metais bėgom nuo kunigo, Juodojo vyro, o kai jo veidas vėl ir vėl pasirodydavo dėliojant kortas, ateidavo laikas vėl bėgti, slėptis nuo tamsos, kurią atvėrė jos širdyje.

Ir štai jis vėl pasirodė, kaip tik tuomet, kai patikėjau, kad mudvi su Anuka pagaliau radome savo vietą. Stovi prie durų lyg angelas ties vartais.

Na, šį sykį, prisiekiu, nebėgsiu. Kad ir ką bedarytų. Kad ir nuteiktų prieš mane šios vietos žmones. Jo veidas ramus ir tikras kaip atversta bloga korta. Jis pasiskelbė esąs mano priešas, – o aš jo, – taip aiškiai, lyg būtume tą garsiai pasakę.

– Aš tokia patenkinta, kad mudu vienas kitą suprantam. – Mano balsas skamba linksmai, bet šaltai.

– Aš taip pat.

Kažkas jo balse, kažkokia šviesa, kurios anksčiau nebuvo, verčia mane suklusti. Stebėtina, bet jis džiaugiasi tuo – dviejų priešų

stojimu į mūšį; jo apsišarvavęs tikrumas nepalieka vietos minčiai, jog gali pralaimėti.

Jis pasisuka eiti, labai korektiškas, pakreipęs galvą tik tiek, kiek reikia. Tik tiek. Mandagi panieka. Aštrus ir nuodingas teisiųjų ginklas.

– Pone klebone! – Jis sekundei atsisuka, aš įbruku jam į ranką mažą kaspinu perrištą pakelį. – Tai jums. Dykai. – Mano šypsena neleidžia atsisakyti, apstulbęs ir sutrikęs, jis paima pakelį. – Dėkoju už suteiktą malonumą.

Jis vos suraukia kaktą, tarsi mintis apie man suteiktą malonumą jį skaudintų. –Bet aš tikrai nemėgstu...

– Niekai. – Mano gyvas tonas užkerta kelią bet kokiems prieštaravimams. – Esu tikra, kad šitie jums patiks. Jie man taip primena jus.

Manau, jog po jo išorine ramybe slepiasi išgąstis. Po to jis išeina į pilką lietų, jo rankoj baltuoja pakelis. Pastebiu, kad jis nebėga po pastoge, bet žengia tokiu pat vienodu žingsniu, neabejinga išraiška žmogaus, kuris mėgaujasi net ir nedideliais nepatogumais.

Man patinka galvoti, kad jis valgys šokoladus. Labiau tikėtina, kad juos kam nors atiduos, bet man patinka galvoti, kad bent atriš pakelį ir apžiūrės... Tikriausiai užmes bent kartelį akį iš smalsumo.

Jie man taip primena jus.

Tuzinas mano geriausių *huîtres de Saint Malo*[7], mažų plokščių šokoladukų, kurių forma panaši į stipriai užspaustas austrių kriaukles.

[7] Saint Malo austrės (pranc.).

Vasario 18
ANTRADIENIS

Vakar penkiolika klientų. Šiandien trisdešimt penki. Tarp jų – Gijomas, pirko ragelį florentinų ir puodelį šokolado. Su juo buvo Šarlis, paklusniai susirangė po taburete, o Gijomas karts nuo karto įmesdavo po gabalėlį rudo cukraus į jo laukiančius nepasotinamus nasrus.

Užtrunka, man sako Gijomas, kol Lanskenė priima atvykėlį. Praeitą sekmadienį, sako jis, klebonas pasakė tokį tulžingą pamokslą abstinencijos tema, kad „Dangiškųjų migdolų“ atidarymas tą patį rytą pasirodė tiesiog Bažnyčios įžeidimu. Karolina Klermon, kuri pradėjo laikytis dar vienos iš savo dietų, buvo itin kandi, garsiai pasakodama savo draugėms kongregacijoje, kad tai *Tiesiog pritrenkia, panašu į Romos dekadansą, mano mielos, ta moteris galvoja galinti paprasčiausiai įsiveržti į miestą lyg kokia Sabos karalienė, bjauru žiūrėti, kaip šeria šokoladais tą savo pavainikį kaip kokia...Be to, nieko ypatinga, mano mielos, ir taip brangu.* Visos ponios priėjo bendros išvados, jog „tai“ – kad ir kas šitai būtų – netvers. Dviejų savaičių nereiks, o manęs jau nebebus mieste. Nuo vakardienos mano klientų skaičius dvigubai padidėjo, tarp jų ir ponios Klermon bičiulių, kurios plačiai išplėstomis akimis, gal ir kiek droviai, viena kitai pasakojo, jog joms paprasčiausiai smalsu visa tai savo akimis pamatyti.

Žinau, ką jos visos labiausiai mėgsta. Tai įgūdis, profesinė paslaptis, kaip būrimas iš delno. Mano motina juoktųsi iš tokio sugebėjimų švaistymo, bet aš neturiu noro giliau tyrinėti jų

gyvenimų. Nenoriu žinoti jų paslapčių ar giliausių minčių. Man nereikia nei jų baimės, nei dėkingumo. Prijaukinta alchemikė, pasakytų ji apie mane su švelnia panieka, užsiimanti namų magija, kai tuo tarpu galėtų daryti stebuklus. Bet aš mėgstu šiuos žmones. Man patinka jų smulkūs savi reikalai. Labai lengvai galiu skaityti jų akis, jų lūpas: štai tas su lašeliu kartėlio mėgausis mano pikantiškomis apelsinų pynutėmis, o anas su saldžia šypsenėle – egocentriškomis abrikosų širdelėmis; tai merginai vėjo sutaršytais plaukais patiks „elgetos“, o va šiai gyvai judriai moteriškei – šokoladiniai braziliški riešutai. Gijomui patinka florentinai, jis valgo juos laikydamas virš lėkštelės, kad nepritrupintų savo švariuose viengungio namuose. Narsiso pomėgis dvigubo šokolado triufelių išduoda švelnią širdį po šiurkščia išore. Karolinai Klermon šiąnakt tikriausiai sapnuosis skrudinti kieti saldainiai, todėl pabus alkana ir suirzusi. O vaikams... Šokoladiniai kamuoliukai, baltos sagos, apibarstytos spalvotais vermišeliais, meduoliai paauksuotais krašteliais, vaisių marcipanai klostuoto popieriaus lizduose, žemės riešutų traškučiai, šokoladinės kekės, sausainiai, figūriniai asorti pusės kilogramo dėžėse... Pardavinėju sapnus, svajones, mažytes paguodas, saldžias nekaltas pagundas, kad su trenksmu nusodinčiau nesuskaičiuojamą gausybę šventųjų ant riešutų ir rytietiškų saldumynų.

Argi tai blogai?

Klebonas Reino turbūt mano, kad taip.

– Šen, Šarli. Šen, vaikine. – Kai Gijomas kalba su savo šunimi, jo balsas šiltas, bet visada truputį liūdnas. Jis man sakė, kad nusipirko jį, kai mirė jo tėvas. Tai buvo prieš aštuoniolika metų. Tačiau šuns amžius trumpesnis negu žmogaus, tad jiedu drauge suseno.

– Va, čia. – Jis atkreipia mano dėmesį į auglį po Šarlio smakru. Šis maždaug sulig vištos kiaušiniu, iškilęs it guobos gum-

bas. – Jis auga. – Pertrauka, kurios metu šuo su pasimėgavimu įsirėžia, pakelia vieną koją, kai šeimininkas jam kaso pilvą. – Veterinaras sako, kad nieko negalima padaryti.

Imu suvokti kaltės ir meilės žvilgsnį, kurį matau Gijomo akyse.

– Juk negali seno *žmogaus* užmigdyti, – rimtai sako jis man. – Jei dar teberusena, – jis stengiasi rasti tinkamus žodžius, – šioks tokia gyvybė. Šarlis nekenčia. Ne iš tikrųjų. – Aš linkteliu, suvokiu, jog bando save įtikinti. – Vaistai kontroliuoja.

Kol kas. Šie žodžiai skambėjo, nors nebuvo ištarti.

– Žinosiu, kai ateis laikas. – Jo akys švelnios, nors išsigandusios. – Žinosiu, ką daryti. Nebijosiu. Iki pat stiklinės viršaus pripilu jam šokolado, apibarstau putas kakavos pudra, bet Gijomas pernelyg užsiėmęs šunimi, kad tai pastebėtų. Šarlis apsiverčia ant nugaros, atlošia galvą.

– Ponas klebonas sako, kad gyvūnai neturi sielos,– švelniai ištaria Gijomas. – Sako, turėčiau išvaduoti Šarlį nuo kančių.

– Visi turi sielas, – atsakau. – Taip man sakydavo mama. Visi, net daiktai.

Jis linkteli, yra vienas užburtame baimės ir kaltės rate.

– Ką be jo veikčiau?– klausia jis, vis dar atsukęs veidą į šunį, aš suprantu, kad jis pamiršo, jog esu čia. – Ką be tavęs veikčiau?

Tyliame įtūžyje sugniaužiu kumštį už prekystalio. Pažįstu tą išraišką – baimės, kaltės, godumo – kaip gerai tai pažįstu. Taip atrodė mano motinos veidas aną Juodojo vyro naktį. Gijomo žodžiai – *Ką be tavęs veikčiau?* – tai žodžiai, kuriuos ji man šnabždėjo visą tą nelaimingą naktį. Kai pažvelgiu į savo veidrodį paskutinį kartą vakare, pabudusi nuo vis didėjančios baimės – žinojimo, tikrumo, – kad mano pačios dukrelė slysta man iš rankų, kad jos netenku, kad jos *neteksiu,* jei nerasiu Vietos... matau tokią pat išraišką savo veide.

Apkabinu Gijomą. Jis sekundę įsitempia, nepratęs prie kontakto su moterimi. Po to atsileidžia. Juntu, kaip iš jo bangomis išplaukia sielvarto galia.

– Viana, – švelniai prataria jis. – Viana.

– Nieko tokio, kad šitai jaučiate, – tvirtai jam pareiškiu. – Tai leidžiama.

Apačioje tupintis Šarlis išloja savo pasipiktinimą.

Šiandien uždirbome beveik tris šimtus frankų. Pirmą kartą, pakaktų net jei prireiktų nutraukti prekybą. Pasakiau tą Anukai, kai grįžo iš mokyklos, bet ji atrodė sutrikusi, veidas neįprastai sustingęs. Žvilgsnis sunkus ir tamsus, it debesys prieš artėjančią audrą.

Paklausiau, kas jai.

– Tai Žano. – Jos balsas buvo neišraiškingas. – Jo mama sako, kad jam daugiau negalima su manimi žaisti.

Prisiminiau Žano vilko kostiumu per Užgavėnių karnavalą, aukštą ir liesą septynerių metų berniuką pasišiaušusiais plaukais ir įtaria išraiška. Praeitą vakarą jiedu su Anuka žaidė aikštėje, bėgiojo šūkaliodami mįslingus karo šūkius, kol nesutemo. Jo motina – Žolina Dru, viena iš dviejų pradinių klasių mokytojų, Karolinos Klermon bičiulė.

– Na? – neutraliai paklausiau. – Ir ką gi ji sako?

– Ji sako, kad mano bloga įtaka. – Ir mestelėjo į mane niūrų žvilgsnį. – Todėl, kad neinam į bažnyčią. Todėl, kad tu atidarei šokoladinę sekmadienį.

Tu atidarei šokoladinę sekmadienį.

Pažvelgiau į ją. Norėjau ją apkabinti, bet jos nepalenkiamai priešiška laikysena man kėlė nerimą. Pasistengiau, kad mano balsas liktų ramus.

– O ką mano Žano? – švelniai paklausiau.

– Jis negali nieko padaryti. Ji visada tenai. Stebi.

Anukos balsas tapo spiegiantis, spėjau, jog ji tuoj pravirks. – Kodėl visuomet turi taip nutikti? – paklausė ji. – Kodėl aš *niekada*...– Ji dėjo pastangas, kad nutrauktų frazę, liesa krūtinė tvinkčiojo.

– Turi kitų draugų, – tai tiesa, vakar vakare jų lakstė kokie keturi ar penki, nuo jų švilpimo ir juoko aidėjo aikštė.

– Tai *Žano* draugai.

Supratau, ką norėjo tuo pasakyti. Lujisas Klermonas. Luiza Puatu. *Jo* draugai. Be *Žano* grupelė iškart subyrėtų. Man staiga dilgtelėjo širdį dėl dukters, kuri apsupa save nematomais draugais, kad apgyvendintų aplink atsiradusią tuštumą. Egoistiška įsivaizduoti, kad motina gali visiškai ją užpildyti. Egoistiška ir akla.

– Galėtume vaikščioti į bažnyčią, jei nori. – Mano balsas buvo švelnus. – Bet žinai, kad tai nieko nepakeistų.

Tada ji kaltinamu tonu paklausė:

– Kodėl nepakeistų? *Jie* netiki. Jiems Dievas nerūpi. Jie paprasčiausiai eina.

Aš su kažkokiu kartėliu nusišypsojau. Šešerių metų, o jau sugeba mane nustebinti savo giliu ir taikliu įžvalgumu.

– Gal ir tiesa, – atsakiau. – Bet ar *tu* norėtum būti tokia kaip jie?

Ciniškas, abejingas gūžtelėjimas pečiais. Ji perkėlinėjo svorį nuo vienos kojos ant kitos, tarsi baimindamasi, jog imsiu skaityti paskaitą. Ieškojau žodžių kaip paaiškinti. Tačiau visa, apie ką galėjau galvoti, buvo mano motinos priblokštas veidas, kai mane sūpavo ir kone su įtūžiu murmėjo: *Ką be tavęs daryčiau? Ką daryčiau?*

O, jau seniai ją šito išmokiau; kalbėjau apie Bažnyčios veidmainystę, raganų medžioklę, klajūnų ir kitatikių persekiojimą. Ji supranta. Tačiau žinojimas ne taip paprastai perkeliamas į kasdienį gyvenimą, suderinamas su draugo netektimi.

– Tai nesąžininga.– Jos balsas buvo dar maištingas, priešiškumas nuslūgo, bet ne visiškai.

Kaip ir plėšimų Šventojoje Žemėje, Žanos d'Ark sudeginimo ant laužo, ispanų inkvizicijos palikti pėdsakai. Gerai tą žinojau, bet žodžiai buvo nereikalingi. Jos veidas buvo įsitempęs, skausmingas. Jei parodyčiau bent vieną silpnumo ženklą, ji atsigręžtų prieš mane.

– Susirasi kitų draugų. – Tai buvo silpnas, nė kiek neguodžiantis atsakymas. Anuka su panieka pažvelgė į mane.

– Bet aš noriu šito. – Jos tonas buvo keistai brandus, keistai pavargęs, kai ji pasisuko eiti. Jos akys buvo pilnos ašarų, tačiau ji nepuolė prie manęs, kad paguosčiau. Staiga pribloškiamai aiškiai išvydau ją – vaiką, jaunuolę, suaugusią ir svetimą man, kokia kada nors taps, – ir kone surikau iš pasimetimo ir siaubo, tarsi mūsų padėtys būtų kažkaip pasikeitusios vietomis – ji suaugusi, o aš vaikas.

Prašau! Ką be tavęs daryčiau?

Bet leidau jai nueiti, nė žodžio netarusi, skausmingai troškau ją sulaikyti, tačiau pernelyg gerai suvokiau, kad tarp mūsų iškilo aklina siena. Žinau, vaikai gimsta laukiniai. Geriausia, ko galiu tikėtis, tai truputis švelnumo, nors tariamo paklusnumo. Tačiau po matoma išore laukiniškumas išlieka, atkaklus, nežabotas ir svetimas.

Ji iš tikrųjų liko tyli visą vakarą. Kai guldžiau ją į lovą, atsisakė klausytis mano istorijos ir man užgesinus šviesą, dar ilgas valandas neužmigo. Girdėjau iš savo tamsaus kambario, kaip vaikštinėja ten ir atgal, karts nuo karto šnekasi pati su savim – arba su Šlepete – nuožmiais *staccato* garsais, per tyliai, kad galėčiau girdėti. Daug vėliau, kai buvau tikra, jog ji miega, įsėlinau į jos kambarį užgesinti šviesos, radau ją kojūgaly, susirangiusią nepatogia, bet tokia jaudinančia poza, kad man tiesiog plyšo širdis. Vienoje rankoje laikė sugniaužusi plastilino figūrėlę. Taisydama patalus, ją ištraukiau, ketinau padėti į dėžę su Anukos

žaislais. Dar buvo šilta nuo jos rankos, dvelkė tikru pradinės mokyklos kvapu, paslapčių šnabždesiais, plakatų dažais, laikraštiniu popieriumi ir pusiau pamirštais draugais.

Šešių colių ilgio kruopščiai nulipdyta pagaliuko formos figūrėlė smeigtuku nubrėžtomis akimis ir burna, per liemenį perrišta raudonu siūlu ir kažko – vytelių ar sausų žolių – prismaigstytu viršugalviu, kad atrodytų kaip pasišiaušę plaukai. Ant plastilininio berniuko kūno, kaip tik virš širdies dailiai išraižyta didžioji J. Po ja, pakankamai arti, kad kiek pridengtų – raidė A.

Tylomis vėl padėjau figūrėlę ant pagalvės šalia jos galvutės, užgesinau šviesą ir išėjau. Kiek prieš aušrą ji įšliaužė į mano lovą, kaip dažnai darydavo, kai buvo kūdikis, – pro minkštus miego apklotus išgirdau jos šnabždesį:

–Viskas gerai, mamyte, aš niekada tavęs nepaliksiu.

Ji kvepėjo druska ir vaikišku muilu, stipriai spaudė mane savo glėbyje aplink tvyrančioje tamsoje. Aš liūliavau ją, liūliavau save pačią, saldžiai migdžiau mus abi kone skausmą keliančioje atvangoje.

– Myliu tave, mamyte. Mylėsiu tave amžinai. Neverk.

Aš neverkiau. Niekada neverkiu.

Sapnų kaleidoskope mano miegas buvo vargingas. Pabudau auštant, Anukos ranka buvo užmesta man ant veido, panorau paniškai bėgti, pasiimti Anuką ir bėgti, bėgti... Argi galime čionai gyventi? Kokios kvailės buvom manydamos, jog čia jis mūsų neras! Juodasis vyras turi daugelį veidų, nė vienas jų nėra atlaidus, visi jie žiaurūs ir keistai pavydūs. *Bėk, Viana. Bėk, Anuka. Pamirškite saldžius sapnelius ir bėkite.*

Bet ne šį kartą. Jau per toli esame nubėgusios, mudvi su Anuka, su mama, per toli nubėgusios nuo savęs pačių.

Šio sapno stengsiuos tvirtai laikytis.

Vasario 19
Trečiadienis

Šiandien mums poilsio diena. Mokykla uždaryta, kol Anuka žaidžia Vagišių kvartale, sutiksiu tiekėjus, iškepsiu pyragaičius visai savaitei.

Šis menas man teikia džiaugsmą. Bet kokia kulinarija yra savotiškas raganavimas – parinkti sudėtines dalis, jas sumaišyti, sutrinti, sulydyti, paruošti užpilus, kvapus, surasti receptus senose knygose. Be to, visa tai daroma naudojant tradicinius virtuvės rakandus – grūstuvę ir piestą, kuriais mano motina ruošdavo smilkalus, – naudoju juos paprastesniais tikslais, kai prieskoniai ir aromatinės medžiagos tarnauja ne tokiai subtiliai, žemesnio rango kūniškai magijai. Šios magijos laikinumas mane kaip tik žavi: įdedama šitiek meistriškumo ir patirties, ruošiant malonumą, kuris trunka trumpą akimirką ir kurį tik nedaugelis gali tikrai įvertinti. Motina visada su atlaidžia panieka žvelgė į mano domėjimąsi. Maistas jai buvo ne malonumas, o varginanti būtinybė, kuri kelia rūpesčių, kuria mokame už savo laisvę. Aš vogdavau restoranų valgiaraščius, su ilgesiu žvelgdavau į cukrainių vitrinas. Buvau dešimties metų – gal kiek daugiau, kai pirmąkart paragavau tikro šokolado. Bet žavesys pasiliko. It žemėlapius nešiojausi galvoje receptus. Visokiausius receptus: išplėštus iš judriose geležinkelio stotyse paliktų žurnalų, išprašytus iš kelyje sutiktų žmonių, – jie tapo mano nuosavo rinkinio neatskiriama dalimi. Pasikliaudama kortomis ir būrimu, motina nustatydavo mūsų beprotiškų klajonių po Europą kryptį. Kulinarija buvo mūsų inkaras, žymėdavo neaiškių sienų

ribas. Paryžius kvepia kepama duona ir raguoliais, Marselis – žuviene ir keptu česnaku. Berlynas – tai avižų košė su rūgštynėmis ir bulvių salotos. Romoje už dyką valgiau ledus mažyčiame restoranėlyje prie upės. Motina neturėjo laiko tokiems ženklams. Visi jos žemėlapiai buvo viduje, visos vietos vienodos. Net ir tuomet mudvi buvome skirtingos. Na, žinoma, ji mokė mane ką išmanė. Kaip įžvelgti daiktų ir žmonių šerdį, matyti jų mintis ir siekimus. Vairuotojo, kuris sustojo, iššuko dešimt kilometrų iš savo kelio, kad mus nuvežtų į Lioną, bakalėjininkų, kurie iš mūsų neėmė pinigų, policininko, kuris dėjosi mūsų nepastebėjęs. Aišku, taip būdavo ne visada. Kartais tai nepavykdavo dėl mums nesuprantamų priežasčių. Kai kurie žmonės yra neįskaitomi, nepasiekiami. Vienas tokių – Fransis Reino. Net kai nepasisekdavo, toks nenumatytas brovimasis į žmogaus vidų mane trikdydavo. Visa buvo taip lengva, pernelyg lengva. Kitas dalykas, kai gamini šokoladą, kaip dabar. Tai reikalauja savotiško meistriškumo. Tam tikro lengvo prisilietimo, vikrumo, kantrybės, kurios motina niekada neturėjo. Bet formulė visada ta pati. Saugi. Nekenksminga. Ir man nereikia žvelgti į jų širdis, kad pasiimčiau, ko man reikia; šiuos norus gali tenkinti paprastai, paprašius.

Gajus, mano konditeris, buvo seniai su manim pažįstamas. Gimus Anukai, mudu drauge dirbome, jis man padėjo įsirengti pirmąjį verslą – mažytę konditeriją–šokoladinę Nicos priemiestyje. Dabar jis apsistojęs Marselyje, tiesiai iš Pietų Amerikos importuoja šokolado žaliavą, kuri jo fabrike paverčiama įvairiomis šokolado rūšimis.

Aš naudoju tik pačią geriausią. Dangos blokai kiek didesni už statybines plytas, kiekvieną kart tiekėjas jų pristato po vieną dėžę, naudoju visas tris rūšis – tamsų, pienišką ir baltą. Privalo būt apdirbtas, kad taptų permatomas kaip krištolas, kad po to

sukietėtų, įgautų trapumą ir gražų blizgesį. Kai kurie konditeriai perka jau apdirbtą, o aš mėgstu tą daryti pati. Be galo žavu liesti rankomis negyvus neapdirbtus dangos blokus, rankomis – niekada nenaudoju elektrinių mikserių – trupinti juos į didžiulius keraminius kaistuvus, tirpinti, maišyti, kiekvienąkart kruopščiai matuoti temperatūrą cukraus termometru, kol pasiekiamas reikiamas karštis, kad įvyktų permaina.

Šio bazinio šokolado virtimas kvailo išminčiaus auksu yra savotiška alchemija, mėgėjiška magija, kuria džiaugtųsi net mano motina. Dirbdama vėdinu smegenis, giliai kvėpuoju. Langai atidaryti, nuo skersvėjo galėtų būti šalta, jei ne karštos krosnys, variniai puodai, nuo tirpstančio šokolado kylantys garai. Sumišę šokolado, vanilės, įkaitusio vario ir cinamono kvapai svaigina, atnešdami stiprų laukinės Amerikos žemės, karštą sakingų miškų dvelksmą. Dabar keliauju kaip actekai per šventus ritualus. Meksika, Venesuela, Kolumbija. Montesumos dvaras, Kortezas, Kolumbas. Apeigų induose burbuliuojantis ir putojantis dievų maistas. Kartus gyvybės eliksyras.

Galbūt Reino tai junta mano krautuvėlėje; grįžta į laikus, kai pasaulis buvo platesnis, laukiniškesnis. Prieš Kristų – prieš Adonio gimimą Betliejuje ir Ozirio aukojimą per Velykas – buvo garbinama kakavos pupelė. Jai buvo priskiriamos magiškos savybės. Kakavos pupelių nuovirą gurkšnodavo sėdėdami ant aukojimo šventyklų laiptų; jis žadino stiprią ir siaubingą ekstazę. Ar šito jis baiminasi? Malonumo, kuris veda į nuopuolį, kūno subtilaus virsmo ištvirkavimo įnagiu? Ne jam actekų žynių orgijos. Vis dėlto tirpstančio šokolado garuose ima kažkas ryškėti – tai vizija, pasakytų mano motina, – aprūkęs percepcijos pirštas, kuris rodo... rodo...

Tenai. Sekundę beveik jau turėjau, pagavau. Pro blizgantį paviršių prasiveržia raibuliuojantys garai. Po to kitokie – iš blyš-

kių ūkų, lyg kažką slepiantys, kažką atskleidžiantys. Akimirką beveik mačiau atsakymą, jo slepiamą – net nuo savęs paties – paslaptį, su baisiu apskaičiavimu slepiamą raktą, kuris išjudins mus visus.

Būrimas iš šokolado, sunkus darbas. Vizijos neaiškios, jas drumsčia kylantys kvapai, kurie temdo protą. Be to, aš nesu mano motina, kuri iki pat savo mirties dienos išsaugojo tokią didelę pranašavimo galią, kad mudvi su ja turėjome bėgti it pamišusios laukinės. Tačiau, kol regėjimas dar neišsisklaidė, esu tikra, jog kažką matau – kambarys, lova, ant lovos guli senis, baltame veide vietoj akių tuščios duobės... Ir ugnis. Ugnis.

Ar tai turėjau išvysti?

Ar tai ir yra Juodojo vyro paslaptis?

Privalau sužinoti jo paslaptį, jei čia pasiliksime. Turiu pasilikti. Kad ir ką už tai sumokėčiau.

Vasario 19
Trečiadienis

Savaitė, tėve. Ji jau praėjo. Viena savaitė. Bet atrodo ilgiau. Supratimas, kodėl ji mane taip neramina, pranoksta mano galias. Tačiau aišku, kas ji tokia. Anądien ją aplankiau, norėjau aptarti su ja, kodėl sekmadienį atidarė krautuvę. Vieta pasikeitė, oras persisunkęs gluminančiais imbiero ir prieskonių kvapais. Stengiausi nežiūrėti į lentynas su saldainiais: dėžutės, juostelės, surišti pastelinių spalvų kaspinai, auksu sidabru žėrinčios cukrintų migdolų krūvos, cukrintos žibuoklės ir šokoladiniai rožių lapeliai. Ta vieta dabar primena buduarą, kažką *intymaus,* atsiduodančio rožėmis ir vanile. Taip atrodė mano motinos kambarys – prislopintoje šviesoje visur tviska krepas, gazas, krištolas, eilėmis stovi buteliai ir ąsočiai, tarsi armija džinų, laukiančių, kol juos išleis. Tokia saldumynų sankaupa kažkokia nesveika. Kaip pusiau įvykdytas uždrausto vaisiaus pažadas. Stengiuosi nežiūrėti, neužuosti.

Ji mane gan mandagiai pasveikino. Dabar ją geriau apžiūrėjau – ilgi juodi plaukai, užpakalyje susukti į kuodą, akys tokios juodos, jog atrodo be lėliukių. Tobulai tiesūs antakiai suteikia veidui rūstumo, tačiau jį paneigia juokingai pakelti lūpų kampučiai. Rankos kampuotos ir darbščios, nagai trumpai nukirpti. Ji nesidažo, bet vis dėlto tame veide esama kažko nepadoraus. Galbūt tai jos tiesus žvilgsnis, tai, kaip vertinančiai apsistoja akys ir ta neslūgstanti ironiška raukšlė apie lūpas. Be to, ji aukšta, per aukšta moteriai, tokio ūgio kaip aš. Stebeilija įsmeigusi žvilgsnį į mano akis, atmetusi pečius, iššaukiančiai pakėlu-

si smakrą. Apsirengusi ilgu ryškiu liepsnos spalvos sijonu, aptemptu juodu nertiniu. Šios spalvos atrodo pavojingos, primena gyvatę ar kokį nuodingą vabzdį, lyg perspėja priešus.

Ji *yra* mano priešas. Tą iškart pajuntu. Nujaučiu jos priešiškumą ir įtarumą, nors jos balsas visąlaik lieka žemas ir malonus. Juntu, jog įviliojo mane šičia patyčioms, nes žino kažkokią paslaptį, kurios net aš pats... Bet tai nesąmonė. Ką ji gali žinoti? Ką gali *padaryti?* Tai tik pažeistas mano tvarkos pojūtis, kaip sąžiningą sodininką žeidžia kiaulpienių sėklos. Nesantaikos sėkla visur, tėve. Ir ji plinta. Plinta.

Žinau. Netenku perspektyvos. Tačiau vis tiek mudu su tavimi privalome būti budrūs. Prisimink Vagišių kvartalą ir čigonus, kuriuos išvijome iš Tano pakrančių. Prisimink, kaip ilgai šitai užtruko, kiek mėnesių bergždžiai rašėme skundus ir laiškus, kol patys ėmėmės šito reikalo. Prisimink mano pamokslus! Kaip palaipsniui vienerios po kitų buvo užtrenkiamos durys. Kai kurie krautuvininkai iškart prisijungė. Nes nepamiršo ankstesnių čigonų, ligų, vagiliavimo ir paleistuvystės. Jie buvo mūsų pusėje. Pamenu, kaip turėjom prispausti Narsisą, kuris, kaip visada vasarą, norėjo jiems pasiūlyti darbą savo laukuose. Bet galiausiai su šaknimis išrovėme juos visus: tamsiaveidžius vyrus ir jų suskretėles begėdiškomis akimis, nepraustaburnius basakojus vaikus ir išbadėjusius šunis. Jie išvyko, o savanoriai išvalė jų paliktus nešvarumus. Užtektų vienintelės kiaulpienės sėklos, kad jie sugrįžtų. Žinai tą neblogiau už mane. O jeigu ji, toji sėkla...

Vakar šnekėjau su Žolina Dru. Anuka Rošė pradėjo lankyti pradinę mokyklą. Akiplėša vaikas, plaukai juodi kaip ir motinos, gyva įžūli šypsena. Matyt, Žolina pamatė savo sūnų ir kitus žaidžiant su ta mergaite kažkokį žaidimą mokyklos kieme. Manau, kad tai ištvirkavimas, kažkokie burtai ar panaši nesą-

monė – kauliukai ir karoliukai į purvą numestame krepšyje. Sakiau, jog tokius pažįstu. Žolina uždraudė Žanui su ja žaisti, tačiau berniukas ožiuojasi, paniūro. Tokio amžiaus veiksminga tiktai griežčiausia disciplina. Pasisiūliau pats pasikalbėti su berniuku, bet motina nesutiko. Matai, kokie jie, tėve. Silpni. Silpni. Norėčiau sužinoti, kiek iš jų jau sulaužė Gavėnios priesakus. Taip pat, kiek iš jų žadėjo jų laikytis. Aš pats jaučiu, jog pasninkas mane apvalo. Mėsininko vitrina kelia šleikštulį, o kvapai tokie aštrūs, kad ima suktis galva. Rytais staiga nepajėgiu pernešti kvapo iš Puatu kepyklos, o karštų riebalų dvokas iš kepsninės Dailės aikštėje virsta pragaro smarve. Daugiau kaip savaitę neliečiau nei mėsos, nei žuvies, nei kiaušinių, maitinuosi duona, sriubomis, salotomis, o sekmadieniais išgeriu vienintelę taurę vyno – aš apsivaliau, tėve, apsivaliau. Tik trokštu nuveikti daugiau. *Tai* ne kančia. *Tai* nėra bausmė už nuodėmes. Kartais jaučiu, kad, jei galėčiau jiems *parodyti* tinkamą pavyzdį, jei *aš* būčiau ant kryžiaus, kraujuojantis, kenčiantis... Ta ragana Vuazen iš manęs tyčiojasi, kai eina pro šalį su pintine pirkinių. Pamaldžių bažnyčios lankytojų šeimoje ji vienintelė niekina Bažnyčią, praeidama man išsišiepia, praklibikščiuoja, apsimuturiavusi šiaudinę skrybėlę raudona skara, belsdama lazda į šaligatvio plyteles po kojomis. Ją pakenčiu vien dėl jos amžiaus, tėve, ir dėl jos šeimos prašymų. Atkakliai atsisako gydymo bei paguodos, mano, jog gyvens amžinai. Bet vieną dieną palūš. Tokie visada palūžta. O aš nusižeminsiu ir suteiksiu jai nuodėmių atleidimą. Ir sielvartausiu, nepaisydamas daugybės jos paklydimų, puikybės ir paniekos. Galų gale ją turėsiu, tėve. Galų gale juos visus turėsiu, ar ne?

Vasario 20
Ketvirtadienis

Aš jos laukiau. Languotas paltas, nestilingai užpakaly susegti plaukai, it šaulio vikrios nervingos rankos. Žozefina Miuska, ponia iš karnavalo. Palaukė, kol išeis mano nuolatiniai klientai Gijomas, Žoržas ir Narsisas, po to įžengė vidun, giliai sukišusi rankas į kišenes.

– Prašyčiau karšto šokolado. – Nepatogiai atsisėdo prie prekystalio, šnekėjo žiūrėdama žemyn į tuščias stiklines, kurių dar nespėjau nurinkti.

– Taip, žinoma. – Nepaklausiau, kokio šokolado norėtų, atnešiau su šokolado gabaliukais ir Šantiji, iš šono papuoštą dviem šokoladinio kremo rutuliukais. Akimirką ji prisimerkusi žiūrėjo į stiklinę, paskui tarsi bandydama ją palietė.

– Anądien, – pratarė ji priverstinai nerūpestingu tonu, – pamiršau už kai ką sumokėti. – Jos pirštai ilgi, keistai geležni, nepaisant gumbų ant galiukų. Kai rami, iš veido, regis, dingsta išgąstinga išraiška, jis darosi beveik patrauklus. Plaukai švelniai rusvi, akys auksinės. – Atleiskite. – Su kažkokia panieka numetė ant prekystalio dešimties frankų monetą.

– Viskas gerai. – Pasistengiau, kad mano balsas būtų nerūpestingas. – Taip visada atstitinka.– Žozefina sekundę įtariai pažvelgė į mane, po to, pajutusi, jog negresia joks pavojus, kiek atsipalaidavo.

– Skanu, – pratarė gurkšnodama šokoladą. – Išties skanu.

– Pati jį gaminu, – paaiškinau. – Iš šokolado tirpalo, kol nepridėta riebalų, kad sustingtų. Būtent tokį šokoladą gerdavo actekai prieš daugelį šimtmečių.

Ji vėl metė į mane skubrų, įtarų žvilgsnį.

– Ačiū už dovaną, – galiausiai pasakė ji. – Šokoladiniai migdolai. Mano mėgiamiausi. Po to iškart kažkokioj nevilty, nerangiai skubėdami prasiveržė žodžiai:

– Niekada nevagiu tyčia. Jos mane apkalba, žinau. Bet aš nevagiu. Tai *jos.* – Dabar ji jau kalbėjo su panieka, iš įtūžio ir neapykantos sau pačiai nuleistais lūpų kampučiais. – Ta kalė Klermon ir jos bičiulės. Melagės.

Dar sykį, kone niekinamai pažvelgė į mane.

– Girdėjau, kad nevaikštot į bažnyčią. – Jos balsas buvo aštrus, per garsus mažai patalpai ir mudviem.

Aš šyptelėjau.

– Tai tiesa. Nevaikštau.

– Jei taip, čia ilgai neužtruksit, – tokiu pat aukštu skambiu balsu pasakė Žozefina. – Išvys jus iš čia kaip ir kiekvieną, kam nepritaria. Pamatysit. Visa tai, – neapibrėžtas staigus mostelėjimas į lentynas, dėžutes, vitriną su išdėliotais pavyzdžiais, – nieko negelbės. Girdėjau, ką šneka. Girdėjau, ką apie jus kalba.

– Aš irgi girdėjau. – Įsipyliau puodelį šokolado iš sidabruoto puodo. Mažą puodelį juodo kaip espreso kava šokolado su specialiu šaukšteliu šokoladui maišyti. Mano balsas buvo švelnus. – Bet nenoriu šito girdėti. – Stabtelėjau gurkštelėti. – Ir jums to nereikia.

Žozefina nusijuokė.

Tarp mūsų įsivyravo tyla. Penkios sekundės. Dešimt.

– Jie sako, kad jūs ragana. – Ir vėl tasai žodis. Ji iššaukiančiai kilstelėjo galvą. – Ar tikrai?

Aš gūžtelėjau pečiais, gurkštelėjau šokolado.

– Kas sako?

– Žolina Dru. Karolina Klermon. Klebono Reino biblinės žiurkės. Girdėjau, kaip šnekėjo prie šventojo Jeronimo. Jūsų duktė

kitiems vaikams pasakojo kažką apie dvasias.– Jos balse skambėjo man nesuprantamas slaptas ir priverstinis priešiškumas. – Dvasios! – sušuko ji. Ties geltona savo puodelio anga pastebėjau neaiškius spiralės kontūrus. – Maniau, kad jums nerūpi, ką tie žmonės šneka.

– Man smalsu. – Ir vėl tas iššūkis, tarsi bijotų patikti. – Anądien kalbėjote su Armanda. Su Armanda niekas nesišneka. Niekas, išskyrus mane. – Tai Armanda Vuazen. Senoji ponia iš Vagišių kvartalo.

– Man ji patinka, – nuoširdžiai prisipažinau. – Kodėl turėčiau su ja nešnekėti?

Žozefina prispaudė kumščius prie prekystalio. Atrodė susijaudinusi, balsas lūžinėjo it šalčio pakąstas stiklas.

– Todėl, kad ji beprotė, štai kodėl! – Pasukinėjo pirštais ties smilkiniu, šiuo judesiu patvirtindama savo mintį. –Beprotė, beprotė, *beprotė*.– Akimirkai pritildė balsą. – Aš jums kažką papasakosiu, – pratarė ji. – Per Lanskenė eina linija, – ir pademonstravo brėždama gumbuotu pirštu per prekystalį, – jei ją peržengiat, jei neinat išpažinties, jei negerbiat savo vyro, jei tris kartus per dieną neruošiat maisto ir laukdama jo grįžtant namo, nesėdit prie židinio ir nemąstot apie dorus dalykus, jei neturit vaikų, neatnešat gėlių draugų laidotuvėms, nesiurbiat savo svetainės ar *nekasat lysvių gėlėms!* – Nuo to, kaip stengėsi kalbėti, jos veidas išraudo, įtūžis įgavo neaprėpiamą jėgą. – Na, tuomet esat pamišėlė! –Ji nusispjovė. –Esat pamišėlė, nenormali, žmonės apšneka jus už nugaros, ir... ir...ir...

Ji staiga nutraukė kalbą, kančios išraiška dingo iš veido. Mačiau, kaip už manęs žiūri pro langą, bet atspindys stikle temdė man vaizdą. Išvydau, tarsi jai ant veido būtų nusileidęs šydas, nepermatomas klastos ir nevilties šydas.

– Atleiskit, buvau trumpam nuklydus į lankas. – Ji nurijo

paskutinį šokolado gurkšnį. – Neturėčiau su jumis šnekėti. Ir jūs neturėtumėt šnekėti su manim. Ir taip jau pakankamai pašliję reikalai.

– Ar šitai sako Armanda? – švelniai pasiteiravau.

– Turiu eiti. – Suspausti kumščiai vėl smigo į krūtinkaulį, šis kaltės pripažinimo gestas buvo jai itin savitas. – Turiu eiti. – Į veidą grįžo siaubo išraiška, nuleisti lūpų kampučiai rodė panikos grimasą, galėjai pamanyti, jog ji kone silpnaprotė. Tačiau ką tik man kalbėjusi pikta, iškankinta moteriškė buvo anaiptol ne tokia. Ką – kokį žmogų – ji galėjo pamatyti, kad šitaip reaguotų? Kai ji išėjo iš „Dangiškųjų migdolų“, atstačiusi nuleistą galvą įsivaizduojamai pūgai, priėjau prie lango, kad ją matyčiau. Prie jos niekas neprisiartino. Regis, niekas nežiūrėjo į ją. Bet paskui pastebėjau Reino, stovintį prie bažnyčios durų arkos. Reino ir pliktelėjusį vyriškį, kurio neatpažinau. Abu buvo įsmeigę akis į mano vitriną.

Reino? Ar jis galėjo būti jos išgąsčio priežastimi? Širdį dilgtelėjo apmaudas, pagalvojus, jog jis galėjo nuteikti prieš mane Žozefiną. Tačiau ji anksčiau apie jį kalbėjo su panieka, nebijojo. Kitas vyriškis buvo žemas, bet galingas, iki alkūnių atraitotos languotų marškinių rankovės apnuogino blizgančias raudonas rankas, maži intelektualo akinukai keistai nesiderino su stambiais mėsingais veido bruožais. Jį supo neapibrėžiamo priešiškumo atmosfera. Pagaliau suvokiau, jog esu jį mačiusi anksčiau. Tuomet jis buvo su balta barzda ir raudona tunika, mėtė į minią saldainius. Per karnavalą. Kalėdų senelis, svaidantis saldainius į minią, lyg tikėtųsi kam išmušti akį. Tą akimirką prie lango prisiartino būrelis vaikų, tad negalėjau nieko daugiau pamatyti, bet dabar maniau žinanti, kodėl taip skubiai išlėkė Žozefina.

– Liusy, ar matai tą vyrą skvere? Tą su raudonais marškiniais? Kas jis toks?

Vaiko veidas ištįsta. Baltos šokolado pelytės jos ypatinga silpnybė, penkios už dešimt frankų. Slapčiomis dar pridedu viršaus į popierinį ragelį. – Juk jį pažįsti, ar ne?

Ji linkteli.

– Tai ponas Miuska. Iš kavinės.

Žinau ją: maža nuobodi kavinukė Frank Buržua gatvės gale. Pustuzinis metalinių staliukų ant šaligatvio, išblukęs oranžinis skėtis. Senovinė iškaba skelbia: *Café de la République*[8]. Pačiupusi ragelį su saldainiais, mergaitė pasisuka eiti, apsigalvoja, atsisuka:

– Niekada neįspėsit, kokie jo mėgstamiausi, – sako ji. – Jokie.

– Tiesiog sunku patikėti, – nusišypsau aš. – Kiekvienas turi savo mėgstamiausius. Net ir ponas Miuska.

Liusė akimirką susimąsto. Galbūt jo mėgstamiausi tie, kuriuos gauna iš ko kito, – paaiškina man. Ir paskui nueina, riktelėjusi pro vitriną:

– Pasakykite Anukai, kad po pamokų einam į Vagišius!

– Pasakysiu. – Vagišiai. Norėčiau žinoti, ką smagaus tenai randa. Upę rudais dvokiančiais krantais. Siauras gatveles, kuriomis teka srutos. Tai vaikų oazė. Urvai, plokšti akmenys, po kuriais klapsi stovintis vanduo. Ten šnabždamos paslaptys, kaunamasi kardais iš pagalių, prisidengiant rabarbaro lapų skydais. Kariaujama gervuogių brūzgynuose, tuneliuose, dedamasi tyrinėtojais, ieškančiais pagrobtų lobių, einančiais gandų ir valkataujančių šunų pėdsakais... Vakar Anuka grįžo iš mokyklos vėl linksmai šokinėdama, nešina paveikslėliu, kurį pati nupiešė ir norėjo man parodyti.

– Tai aš. – Figūrėlė raudonu kombinezonu, ant galvos – juodų plaukų kuokštas. – Šlepetė. – Triušis tupi jai ant peties lyg papūga, pastatęs ausis. – Ir Žano. – Berniukas žaliais drabužiais, viena ranka ištiesta. Abu vaikai šypsosi. Regis, motinos

[8] Respublikos kavinė (pranc.).

– netgi motinos, kurios yra mokytojos – neįleidžiamos į Vagišių kvartalą. Plastilino figūrėlė vis dar tebesėdi prie Anukos lovos, virš jos ant sienos ji prismeigė savo piešinį.

– Šlepetė man pasakė, ką daryti. – Ji netikėtai sugriebia triušį į glėbį. Šioje šviesoje matau jį visai aiškiai, it kokį ūsuotą vaikelį. Kartais sakau sau, jog turėčiau ją atkalbėti nuo šio apsimetinėjimo, tačiau negaliu jai primesti tokios vienatvės. Jei čia ilgiau apsistotume, tuomet gal Šlepetė atvertų kelią medžiagiškesniems žaidimo draugams.

– Aš patenkinta, kad judu sugebėjote likti draugais, – pasakiau jai ir pabučiavau garbanotą viršugalvį. – Paklausk Žano, ar jis nenorėtų kokią dieną ateiti, kad padėtų nurinkti parodą iš vitrinos. Gali pasikviesti ir kitus savo draugus.

– Ar meduolinį namą? – Jos akys sužibo it saulės spindulys ant vandens. – O, taip! – Ūmai perpildyta jausmų, ji liuoktelėjo per kambarį, kone apversdama taburetę, milžino šuoliu įveikdama įsivaizduojamą kliūtį, o po to viršun – peršokdama po tris laiptelius. – Vykis, Šlepete! – Atlapojo duris, jos trinktelėjo į sieną – bum–bum! Man dilgtelėjo širdį saldus meilės skausmas, kaip visada priversdamas pamiršti atsargumą. Mano mažoji svetimšalė. Niekada nenurimsta, niekada nenutyla.

Įsipyliau dar vieną puodelį šokolado, išgirdau, kaip dzingtelėjo durų varpelis ir atsisukau. Sekundę mačiau jo veidą be kaukės, įvertinantį žvilgsnį, atkištą smakrą, kampuotus pečius, iššokusias venas ant apnuogintų blizgančių rankų. Paskui jis nusišypsojo skysta šypsenėle be jokios šilumos.

– Ponas Miuska, ar ne taip? – Norėjau sužinoti, ko jis nori. Atrodė ne vietoj, nuleidęs galvą žvalgė išdėliotas prekes. Žvilgsnis nuslydo mano veidu, po to tarsi atsitiktinai užkliuvo už mano krūtų – vieną, du sykius.

– Ko ji norėjo? – Balsas skambėjo švelniai, bet itin pabrėžtinai. Tarsi netikėdamas, papurtė galvą. – Ko, po galais, ji norėjo

tokioje vietoje kaip šita? – parodė į padėklą su cukruotais migdolais, po penkiasdešimt frankų už pakelį. – Ar šitų, ką? – kreipėsi į mane išskėstomis rankomis. – Vestuvėms ir krikštynoms. Kam jai reikalingas tas vestuvių ir krikštynų šlamštas? – Jis vėl nusišypsojo. Dabar jau įsiteikiamai, bandydamas sužavėti, bet jam nepavyko. – Ką ji pirko?

– Spėju, jog kalbate apie Žozefiną?

– Savo žmoną. – Šiems žodžiams jis suteikė keistą skambesį, kažkokį banalų baigtumą. – Štai jums moterys. Dirbi kaip patrakęs, kad uždirbtumei pinigų pragyvenimui, o jos ką? Iššvaisto tokiems... – Dar vienas mostelėjimas į eiles šokoladinių perlų, marcipaninių vaisių girliandas, sidabrinio popieriaus kaspinus, šilkines gėles. – Kas tai buvo, ar dovana? – Jo balse skambėjo įtarimas. – Kam ji perka dovanas? Sau pačiai? – Jis trumpai nusijuokė, tarsi ši mintis būtų absurdiška.

Nemaniau, kad tai jo reikalas. Bet jo kažkoks agresyvus elgesys, akių nervingumas, rankų gestikuliacija mane vertė suklusti. Ne dėl savęs, – per ilgus metus su motina pakankamai išmokau, kaip rūpintis savimi, – bet dėl jos. Man nespėjus susigriebti, į akis šoktelėjo nuo jo atsiskyręs vaizdas: dūmų nuėsti kruvini krumpliai. Suspaudžiau kumščius po prekystaliu. Šiame vyre nebuvo nieko, ką norėčiau regėti.

– Manau, jūs nesupratote, – pasakiau jam. – Pakviečiau Žozefiną puodeliui šokolado. Kaip draugę.

– O! – Minutę atrodė apstulbęs. Po to vėl pradėjo juoktis lojančiu juoku. Dabar juokas buvo beveik nuoširdus, išties linksmas, atmieštas šiokia tokia panieka. Kai vėl prabilo, jo balse skambėjo glamonė, meili gaida, kurią jis vaizdavosi kaip bandymą suvilioti. – Jūs čia nauja, ar ne?

Aš linktelėjau.

– Gal kartais galėtume susitikti. Na, susipažinti vienas su kitu.

– Galbūt. – Stengiausi parodyti kuo mažesnį susidomėjimą. – Galėtumėt pakviesti ir savo žmoną, – ramiai pridūriau.

Stojo tyla. Jis vėl pažvelgė į mane, šįkart vertinančiu klastingo įtarumo žvilgsniu.

– Ar ji ką nors sakė, ką?

Aš abejingai paklausiau:

– Ką tokio? – Nieko. Nieko. Ji šneka ir viskas. Ji vien tik šneka. Nieko neveikia, tik... Diena iš dienos. – Ir vėl trumpas bedžiaugsmis juokelis. – Tą gan greit sužinosit, – pridūrė jis su irzliu pasitenkinimu.

Išsisukinėdama kažką sumurmėjau. Paskui, impulso pagauta, ištraukiau iš po prekystalio šokoladinių migdolų pakelį ir ištiesiau jam.

– Gal galėtumėt juos perduoti nuo manęs Žozefinai, – linksmai ištariau. – Ruošiausi pati juos duoti, bet pamiršau.

Jis pažvelgė į mane, tačiau nekrustelėjo.

– *Perduoti* juos jai? – pakartojo mano žodžius.

– Veltui. Nuo firmos. – Nusišypsojau pačia žavingiausia šypsena. – Dovana.

Jis nusišypsojo plačiau. Paėmė gražų sidabrinį šokoladėlių maišelį.

– Pasirūpinsiu, kad juos gautų, – pasakė jis, sugrūsdamas pakelį į džinsų kišenę.

– Tai jos mėgstamiausi, – pasakiau jam.

– Netoli nueisit su savo verslu šitaip dalindama dovanas, – atlaidžiai pastebėjo jis. – Po mėnesio subankrutuosit. – Ir vėl šiurkštus godus žvilgsnis, lyg ir aš būčiau šokoladukas, kurį nekantravo išvynioti.

– Pažiūrėsim, – mandagiai atsakiau, žiūrėjau kaip jis išeina iš parduotuvės ir pasuka keliu į namus: pakumpusiais pečiais, nuo kurių karojo madingas Džeimso Dino nertinis. Jis net ne-

laukė, kol dings iš mano matymo lauko – mačiau, kaip išsitraukęs išvyniojo Žozefinos šokoladėlių pakelį. Galbūt numanė, jog jį stebiu. Tingiu ritmu jo ranka vieną, du, tris kartus pakilo prie lūpų, ir kol perėjo skverą, sidabrinis pakelis jau buvo subliuškęs kampuotame kumštyje, visi šokoladėliai suvalgyti. Vaizdavausi, kaip kemša juos lyg godus šuva, skubantis baigti savo maistą, prieš pasigrobdamas kito ėdalą. Eidamas pro kepyklą, sviedė sidabrinį gniužulą į šiukšlių dėžę lauke, bet nepataikė, atšokęs nuo krašto, šis nusirito ant grindinio. Paskui nuėjo tolyn pro bažnyčią ir neatsigręžęs leidosi žemyn Frank Buržua gatve, geležimi kaustytais batais skeldamas kibirkštis iš lygių grindinio akmenų.

Vasario 21
Penktadienis

Praeitą naktį vėl atšalo. Šventojo Jeronimo vėtrungė visą naktį sukinėjosi kraipėsi, šaižiai brūžuodama surūdijusius vyrius, lyg norėtų perspėti apie įsibrovimą. Iš ryto tvyrojo toks tirštas rūkas, kad net bažnyčios bokštas už dvidešimties žingsnių nuo parduotuvės atrodė tolimas ir vaiduokliškas. Saldžiame tvaike prislopintai skambėjo į mišias kviečiantis varpas, kai negausus būrelis žmonių, pasistatę apykakles, kad apsigintų nuo rūko, skubėjo į bažnyčią gauti nuodėmių atleidimo.

Kai Anuka išgėrė rytinį pieną, susupau ją į raudoną apsiaustą ir, nebodama prieštaravimų, užmaukšlinau jai ant galvos pūkuotą kepuraitę.

– Ar nenori pusryčių?

Ji pabrėžtinai papurtė galvą, čiupo obuolį iš dubens ties prekystaliu.

– O kaip su bučkiu? – Tai virto rytiniu ritualu.

Apkabinusi liaunomis rankomis mano kaklą, drėgnu liežuviu palaižo man veidą, kikendama atšoka, nuo slenksčio pasiunčia bučkį, išlekia į aikštę. Apsimesdama, jog esu siaubingai pasibaisėjusi, nusišluostau veidą. Ji su pasitenkinimu nusijuokia, iškiša man aštrų liežuvuką ir sutrimitavusi *aš tave myliu!* panyra rūke it skaisčiai raudonas kaspinas, vilkdama paskui save kuprinę. Žinau, jog po pusės minutės pūkuota kepuraitė atsidurs kuprinėje tarp knygų, popierių ir kitokių nemalonių suaugusiųjų pasaulį primenančių daiktų. Sekundei vėl išvystu jai įkandin stryksinčią Šlepetę, skubiai atsikratau nenorimo vaizdinio.

Mane staiga apima netekties vienatvė – kaip ištversiu be jos visą dieną? – sunkiai prisiverčiu nuslopinti norą ją pasišaukti atgal.

Šį rytą apsilankė šeši klientai. Tarp jų Gijomas, pakeliui iš mėsinės nešinas popieriuje suvyniota kraujine dešra.

– Šarlis mėgsta kraujinę dešrą, – rimtai pasako man. – Paskutiniu metu jis ne itin gerai ėda, bet esu tikras, jog ši dešra jam patiks.

– Nepamirškite, jog ir pats privalote valgyti, – švelniai jam primenu.

– Žinoma. – Ir lyg atsiprašinėdamas maloniai nusišypso. – Valgau kaip arklys. Tikrai valgau. – Staiga sutrikęs pažvelgia į mane. – Na, žinoma, dabar Gavėnia, – sako jis. – Juk nemanote, kad gyvūnai turi laikytis Gavėnios pasninko?

Išvydusi jo baimingą išraišką, smarkiai papurtau galvą. Jo veidas smulkus, švelnių bruožų. Jis iš tų žmonių, kurie perlaužia sausainį per pusę, laikydami kitą pusę rytojaus dienai.

– Manau, judu abu turėtumėt geriau savimi rūpintis.

Gijomas kaso Šarliui ausį. Šuo atrodo abejingas, beveik nesidomi šalia jo pintinėje gulinčiu nešuliu iš mėsinės.

– Mudu susitvarkome. – Jo šypsena tokia pat automatiška kaip ir jo melas. – Tikrai susitvarkome. – Jis baigia gerti *chocolat espresso* puodelį.

– Aukščiausios klasės, – kaip visada, sako jis. – Jums mano komplimentai, ponia Rošė. – Jau seniai loviausi jį prašiusi vadinti mane Viana. To neleidžia jo padorumas. Palieka pinigus ant prekystalio, užsideda seną fetrinę skrybėlę ir atidaro duris. Šarlis sunkiai stojasi ant kojų ir nuseka iš paskos, vos pasviręs į vieną šoną. Matau, kaip kone iškart užsivėrus durims, Gijomas pasilenkia, paima jį ant rankų ir nusineša.

Per priešpiečius turėjau dar vieną lankytoją. Ją iškart atpažinau, nepaisant beformio vyriško apsiausto, kokį ji mėgsta dėvė-

ti. Po šiaudine skrybėle – žieminį obuolį primenantis protingas veidas, virš sunkių odinių batų – ilgas juodas sijonas.

– Ponia Vuazen! Žadėjote užsukti, ar ne taip? Leiskite jums įpilti ko nors atsigerti. – Šviesios vertinančios akys lakstė nuo vieno parduotuvės krašto į kitą. Jutau, kaip ji visa įsidėmi. Jos žvilgsnis sustojo ties Anukos meniu:

Karštas šokoladas ....10 fr.
Šokoladas espreso.....15 fr.
Šokočino ....12 fr.
Moka.................. 12 fr.

Ji pritariamai linktelėjo.

– Jau daug metų nieko tokio negėriau, beveik pamiršau, jog esama tokių vietų.– Jos energingas balsas, tvirti judesiai, nesiderina su jos amžiumi. Linksmai pakelti lūpų kampučiai man primena motiną. – Kadaise mėgau šokoladą, – pareiškė ji.

Kai pripyliau jai mokos į aukštą stiklinę, o į putas šliukštelėjau kahlua, ji įtariai nužvelgė taburetes.

– Ar manote, kad aš taip aukštai užsiropšiu?

Aš nusijuokiau.

– Jei būčiau žinojusi, kad ateisite, būčiau atnešusi kopėčias. Lūkelėkite minutėlę. – Nuėjau į virtuvę ir atnešiau seną Puatu oranžinį krėslą. – Pabandykite čia.

Armanda pliumptelėjo į krėslą, abiem rankom paėmė stiklinę. Atrodė nekantri lyg vaikas, akys spindėjo, veidas apimtas pasigėrėjimo.

– Mmmm. – Tai reiškė daugiau nei įvertinimą. Tai buvo kone pagarbinimas. – Mmmmmm. – Ragaudama gėrimą, užmerkė akis. Jos pasitenkinimas beveik gąsdino.

– Va, čia tai tikras dalykas, ar ne? – Ji kiek patylėjo, mąsliai

primerkusi šviesias akis. – Jaučiasi grietinėlė ir – manau, cinamonas, – ir kas dar? Tija Marija?

– Gan arti to, – atsakiau.

– Uždrausta visada yra skaniausia, – su pasitenkinimu pareiškė Armanda, nubraukdama nuo lūpų putas. – Bet tai, – ji vėl godžiai gurkštelėjo, – skaniau nei kas nors, ką galiu prisiminti net iš vaikystės laikų. Duodu žodį, čia dešimt tūkstančių kalorijų. Daugiau.

– Kodėl tai turėtų būti draudžiama? – pasmalsavau. Maža ir apvali kaip kurapka, ji buvo visai nepanaši į savo stambaus sudėjimo dukterį.

– Ak, tie daktarai. – Šia tema Armanda buvo nekalbi. – Žinai, kokie jie. Kalba bet ką. – Ji vėl padarė pertrauką, patraukė gėrimo per šiaudelį. – Ak, kaip skanu. *Skanu.* Kara bando mane priversti, kad visiems laikams eičiau į kažkokius namus. Jai nepatinka, kad gyvenu čia pat, šalia jos. Nepatinka prisiminti, iš kur kilusi. – Ji sodriai nusikikeno. – Sako, kad sergu. Negaliu savęs prižiūrėti. Siuntinėja savo vargšą daktariuką, kad pasakytų, ką galiu ir ko negaliu valgyti. Galima pagalvoti, jog nori, kad amžinai gyvenčiau.

Aš nusišypsojau.

– Esu tikra, kad Karolinai jūs labai rūpit, – atsakiau jai.

Armanda sviedė į mane pajuokos kupiną žvilgsnį.

– Ak, esi tikra? – Ir vulgariai sukudakavo. – Nepasakok man šito, mergele. Puikiai žinai, kad mano dukrai niekas nerūpi, išskyrus ją pačią. Aš ne kvailė. – Stabtelėjo ir primerkusi šviesias akis, iššaukiančiai pažvelgė į mane. – Aš išgyvenu dėl berniuko, – pasakė.

– Berniuko?

– Jis vardu Lukas. Mano anūkas. Balandį jam sukaks keturiolika. Galėjai jį matyti skvere.

Prisimenu jį miglotai. Bespalvis berniukas, pernelyg korektiškai atrodantis su ankštomis flanelės kelnėmis ir tvido švarke-

liu, iš po ilgų karčiukų šaltai žvelgiančiomis žalsvai pilkomis akimis.

– Padariau jį savo turto paveldėtoju, – pasakė man Armanda. – Pusė milijono frankų, kai sukaks aštuoniolika. – Gūžtelėjo pečiais. – Niekad jo nematau, – trumpai pridūrė. – Kara neleidžia.

Esu juodu mačiusi. Dabar prisimenu: berniukas, kuris palaikė už rankos motiną, kai ėjo į bažnyčią. Jis vienintelis iš Lanskenė vaikų niekada nepirko šokolado „Dangiškuose migdoluose“, nors manau, esu vieną ar du kartus pastebėjusi, kaip žiūri pro langą į vidų.

– Paskutinį kartą buvo manęs aplankyti, kai jam buvo dešimt. – Dabar Armandos balsas buvo neįprastai bejausmis. – O man atrodo, kad nemačiau jo šimtą metų. – Baigė gerti šokoladą ir garsiai trinktelėdama pastatė ant prekystalio stiklinę. – Kiek prisimenu, tai buvo jo gimimo dieną. Daviau jam Rimbaud poezijos knygą. Jis buvo labai... mandagus. – Jos intonacijoje skambėjo kartėlis. – Žinoma, po to esu jį kelis kartus mačiusi gatvėje, – pasakė ji. – Negaliu skųstis.

– Kodėl jo neaplankote? – smalsiai pasiteiravau. – Kodėl neinate kartu pasivaikščioti, nepasikalbat, kad geriau jį pažintumėt?

Armanda papurtė galvą.

– Mudvi su Kara nesutinkam. – Jos balsas staiga pasidarė irzlus. Kartu su šypsena dingo apgaulinga jaunystė, netikėtai ėmė atrodyti stulbinančiai sena.

– Ji manęs gėdinasi. Vien Dievas težino, ką berniukui pripasakojo apie mane. – Vėl papurtė galvą. – Ne. Per vėlu. Matau iš jo veido – tokio mandagaus – ir iš mandagių bereikšmių pasveikinimų kalėdiniuose atvirukuose. Taip gerai išauklėtas berniukas. – Jos juoke vėl suskambo kartėlis. – Toks mandagus, gerai išauklėtas berniukas.

Pasisukusi į mane, linksmai ir gyvai nusišypsojo.

– Jei tik žinočiau, ką jis veikia, – pasakė ji. – Jei žinočiau, ką skaito, kokias komandas palaiko, kas jo draugai, kaip jam sekasi mokykloje. Jei tai žinočiau…

– Jei?

– Tuomet galėčiau sau pačiai tarti… – Trumpą akimirką išvydau, kad ji netoli ašarų. Paskui pertrauka, mačiau, kaip stengiasi sutelkti valią. – Žinai ką, manau, kad įstengčiau įveikti dar vieną iš tavo ypatingų šokoladų. Na kaip, ar duosi? – Tai buvo bravada, tačiau žavėjausi ja daugiau nei įmanoma apsakyti. Kad gali šitaip apsimesti, maištauti prieš savo nelaimę, demonstruoti išdidumą, atremti alkūnes į barą ir nerūpestingai siurbčioti.

– Sodoma ir Gomora per šiaudą. Mmmm. Atrodo, jog ką tik numiriau ir pakliuvau į dangų. Šiaip ar taip, arti to.

– Jei norit, galėčiau ką nors sužinoti apie Luką. Ir perduoti jums.

Armanda tylomis svarstė. Jutau, kaip stebi mane iš po nuleistų vokų. Vertino. Galiausiai prabilo.

– Visi berniukai mėgsta saldainius, ar ne? – Jos balsas skambėjo nerūpestingai. Sutikau, kad dauguma jų mėgsta. – Manau, čia lankosi jo draugai? – Atsakiau nežinanti, kas tokie jo draugai, bet kad dauguma vaikų čia reguliariai užsuka.

– Galėčiau ir vėl čia užeiti, – nusprendė Armanda. – Man patinka tavo šokoladas, nors kėdės siaubingos. Galėčiau net tapti nuolatine kliente.

– Būtumėt mielai sutikta, – pasakiau.

Vėl pertrauka. Suvokiau, jog Armanda Vuazen tvarko reikalus savo pačios nuožiūra, kada užsinori, atsisako raginimų ar patarimų. Leidau jai viską apgalvoti.

– Štai. Paimk. – Sprendimas buvo priimtas. Guviu mostu tėškė ant prekystalio šimto frankų banknotą.

– Bet aš...

– Jei jį pamatysi, nupirk jam dėžę tokių, kokius jis mėgsta. Tik nesakyk, jog tai nuo manęs.

Paėmiau banknotą.

– Ir neprisileisk prie savęs jo motinos. Labai panašu, kad ji jau pasiruošusi, skleidžia paskalas ir nori prisimeilinti. Mano vienintelis vaikas tapo viena iš Reino Seserų Gelbėtojų. – Piktai primerkė akis, apvalius skruostus apgaubė duobučių voratinklis. – Apie tave jau sklinda gandai, – pasakė ji. – Žinai tokią veislę. Jei su manim susidėsi, bus tik blogiau.

Aš nusijuokiau.

– Manau, susitvarkysiu.

– Ir aš manau, kad gali. – Staiga įdėmiai pažvelgė į mane, iš balso dingo irzli gaidelė. – Tavyje esama kažko, – pasakė ji tyliai. – Kažko pažįstamo. Bet nemanau, kad buvom susitikusios prieš aną kartą Vagišių kvartale, ar ne?

Lisabona, Paryžius, Florencija, Roma. Šitiek žmonių. Tiek daug, trumpam susikryžiavusių, susilietusių gyvenimų per beprotiškas klajones! Bet nemanau, jog buvau ją sutikusi.

– Ir kvapas. Lyg kažkas degtų, kaip pakvimpa po dešimties sekundžių, kai trenkia žaibas. Taip dvelkia vidurvasario audros ir javų laukai per lietų. – Jos veidas paskendo prisiminimuose, akys ieškojo mano akių. – Ar ne tiesa? Tai, ką sakiau? Kas tu tokia?

Ir vėl tas žodis.

Ji su pasitenkinimu nusijuokė, paėmė mano ranką. Jos oda buvo vėsi, palietus atrodė lyg būtų sudžiuvęs lapas, ne kūnas. Apvertė plaštaką, kad pamatytų delną.

– Tą žinojau! – Pirštu perbraukė gyvenimo, širdies linijas. – Žinojau tą pačią minutę, kai tave pamačiau!

Paskui sau pačiai, tokiu tyliu balsu, jog jis virto vien kvėpavimu į mano delną, sušnabždėjo:

– Žinojau. Žinojau. Tik niekada nemaniau, kad tave pamatysiu čionai, šitame miestelyje. – Aštrus įtarus žvilgsnis aukštyn.

– Ar Reino žino?

– Nesu tikra. – Tai buvo tiesa: neįsivaizdavau, apie ką ji kalba. Bet ir aš tą galėjau užuosti: vėjų kaitą, apsireiškimo dvelksmą. Tolimą ugnies ir ozono kvapą. Ilgai nenaudojamų pavarų cypimą, pragarišką sinchroniškumo mašiną. O gal Žozefina buvo teisi sakydama, kad Armanda beprotė. Šiaip ar taip, ji regėjo Šlepetę.

– Pasistenk, kad nesužinotų Reino, – pasakė ji man, beprotiškai spindinčiomis rimtomis akimis. – Žinai, kas *jis* toks, ar ne?

Aš spoksojau į ją. Tada jau įsivaizdavau, ką turėjo galvoje. Arba gal kokią klajonių naktį trumpam susilietė mūsų sapnai.

– *Jis Juodasis vyras.*

Reino. Kaip bloga korta. Vėl ir vėl. Sparnuose skambantis juokas.

Praėjus nemažam laiko tarpui po to, kai paguldžiau Anuką, pirmąkart po motinos mirties ištraukiau jos kortas. Laikau jas santalmedžio dėžėje, jos persisunkė prisiminimų apie ją kvapu. Akimirką beveik noriu net nepažvelgus jas padėti į šalį – iš siaubo, kurį sukėlė su šiuo kvapu susijusių vaizdų banga. Niujorkas, karšto dešrainio garų kamuoliai. Café de la Paix[9] ir jos nepriekaištingi padavėjai. Vienuolė valgo ledus prie Dievo Motinos katedros. Viešbučių kambariai vienai nakčiai, rūstūs durininkai, įtarūs žandarai, smalsūs turistai. Ir virš viso – *To* šešėlis, bevardis nepermaldaujamas daiktas, nuo kurio bėgome.

Aš ne, mano motina. Nesu bėglė. Vis dėlto poreikis matyti, žinoti toksai didelis, jog susigriebiu imanti jas iš dėžės ir kaip ji, išskleidžianti prie lovos. Atsisuku, kad įsitikinčiau, jog Anuka dar

[9] Taikos kavinė (pranc.).

miega. Nenoriu, kad pajustų mano nerimą. Paskui sumaišau, perkeliu, vėl sumaišau, perkeliu, kol pasirodo keturios kortos.

Kardų dešimtukas, mirtis. Kardų trejetas, mirtis. Kardų dvejetas, mirtis. Karieta. Mirtis. Atsiskyrėlis. Bokštas. Karieta. Mirtis.

Motinos kortos. Su manim nieko bendra, sakau sau, nors nesunku pasakyti, kas yra Atsiskyrėlis. O Bokštas? Karieta? Mirtis?

Mirties korta, sako mano viduje motinos balsas, ne visada pranašauja tavo fizinę mirtį, bet gali reikšti ir gyvenimo būdo pabaigą. Pokytį. Vėjų kaitą. Ar šitai gali ji reikšti?

Aš netikiu būrimais. Ne taip, kaip motina, kuri pagal juos brėždavo atsitiktinę mūsų klajonių trajektoriją. Tai nebuvo neveiklumo pateisinimas, kai reikalai krypsta nuo blogų prie dar blogesnių, bet vidinio chaoso racionalizavimas. Dabar girdžiu jos balsą, jis skamba taip, kaip skambėjo tada laive, kai jos stiprybė virto vien užsispyrimu, o humoras – pasmerktojo mirčiai neviltimi.

O kaip dėl Disneilendo? Ką manai? O Florida Kysas? Evergleidsas? Naujajame pasaulyje gali tiek daug pamatyti. Tiek daug, kiek nė nesvajojome. Ar tai ir yra tas, kaip manai? Ar tą sako kortos?

Tada Mirtis buvo kiekvienoje kortoje. Mirtis ir Juodasis vyras, kuris ėmė reikšti tą patį. Bėgome nuo jo, o jis mus sekė tūnodamas santalo dėžėje.

Priešnuodžiui skaitydavau Jungą ir Hermaną Hessę, sužinojau apie kolektyvinę pasąmonę. Būrimas – tai būdas pasakyti tą, ką jau žinome. Ko bijome. Nėra demonų, o tik civilizacijoms bendri archetipai. Netekties baimė – Mirtis. Persikėlimo baimė – Bokštas. Nepastovumo baimė – Karieta.

Tačiau motina mirė.

Švelniai sudėjau kortas į kvepiančią dėžę. Sudie, mamyte. Čia baigiasi mūsų kelionė. Čia sustojame, atsigręžusios veidu į tą, ką mums atneša vėjas. Daugiau nebežiūrėsiu į kortas.

Vasario 23
Sekmadienis

Palaimink mane, tėve, nes aš nusidėjau. Žinau, kad girdi mane, tėve, – niekam kitam pasaulyje nenorėčiau išpažinti savo nuodėmių. Tik ne vyskupui, saugiai sėdinčiam savo tolimoje Bordo vyskupijoje. Bažnyčia atrodo tokia tuščia. Kvailai jaučiuosi altoriaus papėdėje, žvelgdamas aukštyn į Viešpatį paauksintoje agonijoje – auksas pajuodo nuo rūkstančių žvakių, tamsios dėmės suteikia Jam paslaptingą ir gudrią išraišką, malda, kuri anksčiau buvo toks palaimingas džiaugsmo šaltinis, tapo našta, šauksmu atšiauraus kalno šlaite, kur kiekvieną akimirką gali užgriūti sniego lavina.

Ar tai abejonė, tėve? Ši tyla mano viduje, negalėjimas melstis, apsivalyti, nusižeminti... ar tai mano kaltė? Rūpinuosi bažnyčia, kuri yra mano gyvenimas, stengiuosi ją mylėti. Mylėti taip, kaip tu mylėjai šias statulas – Šventą Jeronimą nuskelta nosimi, besišypsančią Švenčiausiąją Mergelę, Žaną d'Ark su vėliava, šventą Pranciškų su spalvotais karveliais. Aš pats paukščių nemėgstu. Jaučiu, kad tai galbūt nusidėjimas prieš savo bendravardį, bet nieko negaliu padaryti. Nepakenčiu jų cypimo, jų nešvarumų, – net prie bažnyčios durų, – kai nubaltintos sienos išterliotos žalsvų išmatų varvalais, jų keliamo triukšmo, kai sakau pamokslą. Aš nuodiju žiurkes, kurios puola zakristiją, graužia bažnytinius rūbus. Tad ar man nereikėtų nuodyti ir karvelių, kurie trukdo per pamaldas? Bandžiau tą daryti, tėve, bet nesėkmingai. Gal juos saugo Šventasis Pranciškus?

Jei tik galėčiau būti vertesnis. Mano nevertė kelia man siaubą, o protas – jis žymiai pranoksta mano bandos protą, – tik

dar daugiau pabrėžia mano silpnybę ir tai, kad esu nevertas tarnystės, kuriai mane pasirinko Dievas. Ar tokia mano lemtis? Svajojau apie didesnius dalykus, apie pasiaukojimą, kankinystę. Vietoj to tuščiai eikvoju laiką manęs ir tavęs nevertiems rūpesčiams.

Mano nuodėmė – tai smulkmeniškumas, tėve. Todėl Dievas tyli Savo namuose. Tą žinau, tačiau nežinau, kaip išgydyt šią ligą. Sugriežtinau Gavėnios pasninką, pasninkauju net ir tomis dienomis, kai leidžiama atsikvėpti. Antai, kad ir šiandien – išpyliau savo sekmadieninį vyną į hortenzijas, pajutau kažkokį dvasios pakilimą. Dabar vanduo ir kava bus vienintelis priedas prie valgio – gersiu juodą kavą be cukraus, kad būtų kartesnė. Šiandien valgiau morkų salotas su alyvuogėm – lauko šaknis ir uogas. Tiesa, dabar šiek tiek svaigsta galva, bet šis jausmas nėra nemalonus. Mane graužia sąžinė, kai pagalvoju, jog net susilaikymas man teikia malonumą, tad nusprendžiau save kankinti gundymu. Penkias minutes stovėsiu prie kepsninės lango, žiūrėsiu į viščiukus ant iešmo. Jeigu Arno iš manęs tyčiosis, tuo geriau. Šiaip ar taip, turės užsidaryti Gavėniai.

Kai dėl Vianos Rošė... Per paskutines penkias dienas apie ją beveik negalvojau. Pro jos krautuvę praeinu nusukęs veidą. Ji klesti, nepaisant meto ir teisingai mąstančių Lanskenė gyventojų nepritarimo, bet tai, mano galva, tik dėl jos parduotuvės naujoviškumo. Tai praeis. Mūsų parapijiečiai neturi pakankamai pinigų net kasdienėms reikmėms, o ką bekalbėti apie palaikymą tokios įstaigos, kuri daugiau tinka didmiesčiams.

„Dangiškieji migdolai“. Net pavadinimas yra apgalvotas įžeidimas. Sėsiu į Aženo autobusą, nuvažiuosiu į patalpų nuomos agentūrą ir pareikšiu skundą. Neturėjo jai išnuomoti namo tokioje geroje vietoje. Centrinė aikštė užtikrina šokoladinės klestėjimą, skatina pasiduoti pagundai. Apie tai reiktų pranešti vys-

kupui. Galbūt jo poveikis bus didesnis nei mano. Šiandien jam parašysiu. Kartais ją matau gatvėje. Dėvi geltoną lietpaltį su saulutėmis, vaikiškas rūbas, ilgis kiek nepadorus suaugusiai moteriai. Plaukų neuždengia net ir per lietų, jie lygūs ir spindintys it ruonio kailis. Po tentu išgręžia juos lyg ilgą virvę. Po tentu dažnai stovi žmonės, slepiasi nuo nesibaigiančio lietaus, spokso į vitriną. Dabar ji įsirengė elektrinį židinį, pakankamai arti prekystalio, kad teiktų jaukumo, bet toliau nuo prekių, kad joms nepakenktų. Taburetės, stiklinės varpo formos vazos, pilnos keksų ir pyragaičių, sidabriniai ąsočiai su šokoladu ant židinio daro šią vietą panašesnę į kavinę nei į parduotuvę. Kai kada matau ten dešimt ar daugiau žmonių: kai kas stovi, kiti šnekasi atsirėmę į minkštą prekystalį. Sekmadienio ir trečiadienio popietėmis drėgną orą persmelkia kepinių tvaikas, o ji stovi atsišliejusi tarpdury, iki alkūnių miltuota, svaido praeiviams įžūlias pastabas. Mane stebina, kad žino daugelio pavardes – aš užtrukau pusę metų, kol susipažinau su visa savo banda – regis, visada turi paruošusi klausimus arba komentarus apie jų gyvenimą, problemas. Apie Puatu artritą. Lambero sūnų kareivį. Narsisą ir jo premijomis apdovanotas orchidėjas. Ji netgi žino Diuplesy šuns vardą. Ak, kokia ji klastinga, sukta. Jos neįmanoma nepastebėti. Turi jai atsakyti arba pasirodysi storžievis. Netgi aš – net aš turiu nusišypsoti ir linktelėti, nors viduje viskas verda. Jos duktė seka motinos pavyzdžiu, su gauja vyresnių mergaičių ir berniukų laksto kaip laukinė po Vagišių kvartalą. Jiems kokie aštuoneri ar devyneri metai, tad meiliai elgiasi su ja lyg su mažesniąja sesute, lyg būtų koks laimės talismanas. Jie visada drauge, bėgioja, rėkauja, skrajoja, išskėtę rankas it bombonešio sparnus, šaudo vienas į kitą, dainuoja, švilpia. Tarp jų ir Žanas Dru, nepaisant jo motinos susirūpinimo. Bandė kelis kartus jam uždrausti, bet jis kasdien vis labiau maištauja, išlipa pro savo mie-

gamojo langą, kai jį uždaro. Tačiau aš turiu rimtesnių rūpesčių, tėve, nei kelių nesuvaldomų vaikiščių blogas elgesys. Šiandien prieš mišias eidamas pro Vagišių kvartalą, pamačiau prie Tano kranto prisišliejusį gyvenamąjį laivą, na, tokį, kokį mudu su tavim gerai žinome. Apgailėtina bakūžė, žaliai nudažyta, bet siaubingai apsilupusi, skardinis kaminas spjaudo juodus aitrius dūmus, susiraukšlėjęs stogas kaip kartoninių lūšnų Marselio bidonviliuose. Mudu su tavim žinome, ką tai reiškia. Ir kuo šitai baigsis. Šalikelėje iš permirkusios velėnos kaišioja galvas pirmosios pavasarinės kiaulpienės. Jie kasmet šitai bando, kildami upe aukštyn iš didmiesčių, lūšnynų ar dar blogesnių vietų, tolimo Alžyro arba Maroko. Ieško darbo. Ieško vietos, kur apsistotų, daugintųsi... Šį rytą pasakiau prieš juos pamokslą, bet žinau, jog nepaisant to, kai kurie mano parapijiečiai – tarp jų Narsisas – mielai juos priims, nesiskaitys su manim. Jie valkatos. Nepripažįsta nei pagarbos, nei vertybių. Tai ant upės gyvenantys čigonai, kurie platina ligas, vagiliauja, meluoja ir kai tik įmano, net žudo. Palik juos, ir jie sugriaus visa, ką mudu su tavimi, tėve, pastatėme. Sunaikins mūsų auklėjimą. Jų vaikai bėgios su mūsų vaikais, kol sulygins su žeme viską, ką nuveikėme jų labui. Jie pagrobs mūsų vaikų protus. Išmokys juos nekęsti ir negerbti Bažnyčios. Išmokys tinginiauti ir vengti atsakomybės. Išmokys nusikaltimų ir narkotikų teikiamų malonumų. Ar jau spėjo pamiršti, kas nutiko praėjusią vasarą? Ar yra tokie kvaili, kad patikėtų, jog šitai vėl nenutiks?

Šią popietę nuėjau prie to laivo. Prie jo jau prisijungė du kiti, vienas raudonas, kitas juodas. Lietus liovėsi, tarp dviejų naujai atplaukusių laivų buvo ištiesta virvė su skalbiniais – ant jos suposi vaikų drabužiai. Juodojo laivo denyje, atsukęs man nugarą, sėdėjo vyriškis ir žvejojo. Medžiagos skiaute surišti ilgi rusvi plaukai, iki pat pečių chna ištatuiruotos nuogos rankos.

Stovėjau ir stebėjau laivus, stebėjausi jų apgailėtina išvaizda, iššaukiančiu skurdu. Ką gero savo pačių labui nuveikė šitie žmonės? Mes esame klestinti šalis. Europos galybė. Šiems žmonėms reikia darbo, naudingo darbo, gerų namų. Kodėl jie pasirenka tokį gyvenimą, tinginystę ir skurdą? Ar jie tokie dykaduoniai? Rusvaplaukis vyriškis juodojo laivo denyje kilstelėjo ranką gynybiniu mostu ir toliau žvejojo.

– Jūs negalite čia pasilikti, – sušukau per vandenį. – Tai privati valda. Turit keliauti toliau.

Iš laivų pasigirdo juokas ir patyčios. Jutau, kaip iš pykčio tvinksėjo smilkiniuose, bet likau ramus.

– Galime pasikalbėti, – vėl šūktelėjau. – Aš kunigas. Galbūt rasime kokį sprendimą.

Visų trijų laivų languose bei tarpduriuose pasirodė veidai. Pamačiau keturis vaikus, jauną moterį su kūdikiu ir tris keturis senesnius žmones, apsitaisiusius tokiems asmenims būdingais pilkais bespalviais drabužiais, aštriais įtariais veidais. Mačiau, kaip jie visi žvelgė į Rusvaplaukį, kad šis atsakytų. Tad riktelėjau jam:

–Ei, tu!

Jo povyza rodė atidumą ir ironišką pagarbumą.

– Kodėl negali prieiti arčiau, kad pasišnekėtume? Galėsiu geriau paaiškinti, nereiks šūkauti per pusę upės, – pasakiau jam.

– Paaiškinti, kad nešdintumės, – atšovė jis. Kalbėjo su tokiu stipriu Marselio akcentu, kad sunkiai galėjau suprasti, ką sako. – Gerai jus girdžiu. – Jo žmonės kituose laivuose bakstelėjo kits kitą alkūnėmis ir ėmė kikenti. Aš kantriai laukiau, kol jie nurims.

– Tai privati valda, – pakartojau. – Bijau, jog negalite čia pasilikti. Čia visur gyvena žmonės. – Parodžiau į namus pakrantėje palei Pelkių gatvelę. Tiesa, dabar daugelis jų tušti, nepataisomai suyrę nuo drėgmės ir nepriežiūros, bet kai kurie dar gyvenami.

Rusvaplaukis paniekinamai pažvelgė į mane.

– Čia taip pat gyvena žmonės, – pasakė jis, rodydamas į laivus.

– Suprantu, bet vis dėlto...

Jis mane nutraukė.

– Nesirūpinkit. Ilgai čia nepasiliksime. – Jo tonas buvo kategoriškas. – Mums reikia kai ką suremontuoti, papildyti atsargas. To negalime padaryti vidury laukų. Užtruksime dvi, gal tris savaites. Manau, kaip nors išgyvensite, ką?

– Gal didesniame kaime... – Jutau, kaip mane žeidžia jo įžūlumas, bet likau ramus. – Gal tokiame mieste kaip Aženas...

Jis trumpai atkirto:

– Netinka. Mes ten buvome.

Esu tikras, kad buvo. Ažene kieti su valkatomis. O, jei Lanskenė turėtume savo policiją.

– Problemos dėl motoro. Palikau kelių mylių benzino pėdsaką upėje. Turiu jį sutaisyti, kad galėčiau keliauti toliau.

Aš ištiesinau pečius.

– Nemanau, kad čia rasite tai, ko ieškote, – pasakiau.

– Na, kiekvienas turi savo nuomonę. – Jo balsas skambėjo atlaidžiai, kone linksmai. Viena senė sukudakavo:

– Net ir kunigas tam turi teisę. – Dar daugiau juoko. Išlaikiau orumą. Šie žmonės neverti mano pykčio. Pasisukau eiti.

– Nagi, nagi ar tik ne ponulis klebonas? – tiesiai už manęs pasigirdo balsas, aš nejučiomis atšokau. Armandos Vuazen juokas suskambo it varnos kranksėjimas. – Suirzęs, ką? – piktai paklausė ji. – Atrodo, kad taip. Juk čia ne tavo teritorija, ar ne? Kokia šį sykį tavo užduotis? Pagonių atvertimas?

– Ponia. – Nepaisydamas jos įžūlumo, mandagiai nusilenkiau. – Tikiuosi, esate geros sveikatos.

– Argi? – Jos juodos akys tryško juoku. – Man susidarė įspūdis, kad negali sulaukti, kol suteiksi man paskutinį patepimą.

– Anaiptol, ponia. – Likau šaltas ir orus.

– Tvarka. Nes ši sena avelė niekada negrįš į avidę, – pareiškė

ji. – Šiaip ar taip, aš tau per kieta. Prisimenu, kaip sakydavo tavo motina...

Nutraukiau ją šiurkščiau nei ketinau.

– Bijau, jog šiandien neturiu laiko plepalams, ponia. Šie žmonės, – mostelėjau į čigonus ant upės, – turi būt sutvarkyti, kol padėtis dar kontroliuojama. Privalau ginti savo bandos interesus.

– Koks vėjų maišas tapai, – tingiai pastebėjo Armanda. – *Tavo bandos interesai.* Prisimenu, buvai tik mažas berniukas, žaidei Vagišiuose indėnus. Ko jie tave išmokė tame didmiestyje, ar vien pompastiškų žodžių ir puikybės?

Nukreipiau į ją įnirtingą žvilgsnį. Ji vienintelė visame Lanskenė mėgaujasi primindama man seniai pamirštus dalykus. Man regis, jog su jos mirtimi, mirs ir šis prisiminimas, ir dėl to esu kone patenkintas.

– Jūs galite džiaugtis, kad valkatos užgrobia Vagišių kvartalą, – šiurkščiai atšoviau. – Bet kiti – tarp jų ir jūsų duktė – supranta, jog, jei įleisite juos pro duris ...

Armanda suprunkštė.

– Ji netgi šneka kaip tu, – pasakė ji. – Pila pamokslines klišes ir nacionalistines banalybes. Manau, jog šie žmonės nieko bloga nedaro. Kam tas kryžiaus žygis, kam juos varyti, jei jie ir taip netrukus išvyks?

Gūžtelėjau pečiais.

– Aišku, kad nenorite suvokti, kuo visa tai baigsis, – trumpai atsakiau.

– Na, jau sakiau Rudžiui, kuris va, tenai, – išmoningai mostelėjo į vyriškį juodajame laive, – sakiau, kad jis ir jo draugai gali svečiuotis, kol suremontuos motorą ir papildys maisto atsargas. – Ir nužiūrėjo mane klastingu triumfuojančiu žvilgsniu. – Taigi nesakyk, kad jie įsibrovė į kito valdas. Jie čia, priešais mano namus, su mano palaiminimu. – It mane pajuokdama, ypač pabrėžė paskutinį žodį.

– Kaip ir jų draugai, kai čia atkeliaus. – Sviedė į mane dar vieną savo įžūlių žvilgsnių. – *Visi* jų draugai.

Na, ką gi, šito reikėjo tikėtis. Tą būtų padariusi vien tam, kad mane supykdytų. Džiaugiasi savo bloga reputacija, žinodama, kad kaip seniausia vietos gyventoja tą gali sau leisti. Nėra tikslo su ja ginčytis, tėve. Tą mudu jau žinome. Ji džiaugtųsi ginču tiek pat, kiek mėgaujasi bendravimu su šiais žmonėmis, klausydamasi jų pasakojimų, jų gyvenimo istorijų. Nieko stebėtina, kad jau įsiminė jų vardus. Neleisiu, kad patirtų malonumą matydama, kaip nusileidžiu. Ne, turiu kitaip tvarkyti šį reikalą.

Tačiau iš Armandos sužinojau bent vieną dalyką. Atvyks ir kiti. O kiek? Turim palaukti ir pamatysim. Bet to kaip tik baiminausi. Šiandien trys laivai. O kiek jų bus rytoj?

Pakeliui užsukau pas Klermoną. Jis paskleis žinią. Laukiu tam tikro pasipriešinimo – Armanda dar turi draugų. Galbūt ir Narsisą teks įtikinti. Bet apskritai tikiuosi bendradarbiavimo. Dar esu šiokia tokia figūra šiame kaime. Mano gera reputacija dar kažką reiškia. Taip pat susitikau su Miuska. Savo kavinėje jis mato daugybę žmonių, yra Bendruomenės komiteto pirmininkas. Nepaisant klaidų, jis teisingai mąsto, reguliariai lankosi bažnyčioje. O jei prireiktų stiprios rankos, – žinoma, mes visi prieš prievartą, bet su tais žmonėmis ji gali būti panaudota, – na, tuomet esu tikras, kad Miuska padarys paslaugą.

Armanda tai pavadino kryžiaus žygiu. Žinau, norėjo įžeisti, bet net ir tokiu atveju… mane apima jaudulys, pagalvojus apie konfliktą. Ar gali būti, kad šiai užduočiai mane pasirinko Dievas?

Dėl to ir atvykau į Lanskenė, tėve. Kovoti už savo žmones. Gelbėti juos nuo pagundų. Ir kai Viana Rošė pamatys Bažnyčios galią – *mano* poveikį kiekvienai bendruomenės sielai – tuomet žinos, kad pralaimėjo. Nepaisant jos vilčių, ambicijų. Supras, jog negali pasilikti. Negali kovoti ir tikėtis pergalės.

Aš triumfuosiu.

Vasario 24
Pirmadienis

Tuoj po mišių apsilankė Karolina Klermon. Su ja buvo sūnus, aukštas berniukas išblyškusiu ramiu veidu, ant pečių užsimetęs kuprinę. Karolina nešėsi pluoštą geltonų ranka pieštų atvirukų.

Aš jiems nusišypsojau. Šokoladinė buvo beveik tuščia, pirmi klientai ateina apie devynias, o buvo tik pusė devynių. Prie prekystalio sėdėjo Anuka, priešais ją stovėjo nebaigta gerti stiklinė su pienu ir šokoladinis pyragas. Ji pažvelgė savo šviesiomis akimis į berniuką, pasveikino jį neapibrėžtu mostu ranka, kurioje laikė gabalėlį pyrago ir vėl atsidėjo pusryčiams.

– Kuo galiu jums padėti?

Karolina pavydžiai ir nepritariamai žvalgėsi aplink. Berniukas įbedė žvilgsnį tiesiai prieš save, bet mačiau, kad jo akys troško nuklysti į Anuką. Jis atrodė mandagus ir užsidaręs, šviesios akys neįskaitomos po ilgais kirpčiukais.

– Taip. – Jos gyvas balsas skamba apsimestu džiugesiu, aštri ir saldi kaip glajus šypsena apnuogina dantis.– Dalinu štai šiuos, – ištiesė kortelių pluoštą, – norėčiau jūsų paprašyti, kad išstatytumėte vieną savo vitrinoje. – Padavė vieną atviruką. – Visi kiti jau padėliojo juos savo languose, – pridūrė ji, tarsi tikėdamasi, jog tai gali mane įtikinti.

Paėmiau atviruką. Juodu ant geltono dailiomis ir ryškiomis didžiosiomis raidėmis buvo parašyta:

JOKIŲ PREKEIVIŲ, VALKATŲ BEI IŠNEŠIOTOJŲ
ŠEIMININKAS LAIKO SAVO TEISE
BET KURIUO METU ATSISAKYTI JUOS APTARNAUTI

– Kam man tai reikalinga? – susiraukiau suglumusi. – Kodėl turėčiau atsisakyti ką nors aptarnauti?

Karolina įsmeigė į mane pasigailėjimo ir paniekos kupiną žvilgsnį. – Žinoma, jūs čia *naujokė*, – pasakė ji su saldžia šypsenėle.

– Bet mes anksčiau turėjome tam tikrų sunkumų. Šiaip ar taip, tai tik atsargumo priemonė. Labai abejoju, ar kas nors iš *tų Žmonių* pas jus apsilankys. Tačiau jų galima ne vien gailėtis, bet ir saugotis, kaip jums atrodo?

– Ko gailėtis?

Aš vis dar nesupratau.

– Na, čigonų. Žmonių nuo upės. – Jos balse suskambo nekantravimo gaidelė. – Jie grįžo ir norės, – ji nutaisė elegantišką pasibjaurėjimo grimasėlę, – daryti, ką paprastai daro.

– Ir ką? – švelniai pasufleravau.

– Na, turime jiems parodyti, kad to nepakęsime! – Karolina ėmė nervintis. – Ketiname susitarti, kad neaptarnausime tų žmonių. Priversime juos grįžti ten, iš kur atėjo.

– Aha, – Aš mąsčiau apie tai, ką ji pasakė. – Bet ar *galime* atsisakyti juos aptarnauti? – smalsiai pasiteiravau. – Jeigu jie turi pinigų, ar galime jiems atsakyti?

Nekantriai:

– Žinoma, galime. Kas mums sukliudys?

Akimirką pagalvojau, po to atidaviau jai geltonąjį atviruką. Karolina stebeilijo į mane.

– Tai jūs nedarysite šito? – Jos balsas pakilo pusę oktavos, dėl to netekdamas gerai išauklėtam žmogui būdingos intonacijos.

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Man regis, jei kas nori čia leisti pinigus, ne mano reikalas jiems trukdyti, – pasakiau jai.

– Tačiau bendruomenė... – atkakliai spyriojosi Karolina. – Manau, kad išties nenorite, jog tokie žmonės – klajūnai, vagys, dievai žino, kažkokie *arabai*...

Atmintyje lyg momentinė nuotrauka spragtelėjo vaizdas: rūstūs Niujorko durininkai, Paryžiaus damos, Sacré–Coeur turistai su foto aparatais rankose, nusuka veidus, kad nematytų mažos elgetos per trumpa suknele ir pernelyg ilgomis kojomis... Karolina Klermon, nepaisant kaimiško auklėjimo, gerai žino tinkamos modistės vertę. Kuklus šalikėlis ant kaklo – su *Hermès* etikete, kvepalai – *Coco de Chanel* firmos. Mano atsakymas skambėjo aštriau nei šito norėjau.

– Mane stebina, kad bendruomenė rūpinasi ne savo reikalais, – kandžiai atšoviau. – Ne mano – ir ne kieno kito – reikalas spręsti, kaip tie žmonės privalo gyventi.

Karolina įsmeigė į mane geliantį žvilgsnį:

– Na, jei toks jūsų požiūris! – ir išdidžiai pasuko link durų. – Tuomet netrukdysiu jūsų verslui. – Ji nežymiai pabrėžė paskutinį žodį ir su panieka apžvelgė tuščias kėdes. – Tikiuosi, nesigailėsite dėl savo sprendimo, tik tiek.

– Kodėl turėčiau gailėtis?

Suirzusi gūžtelėjo pečiais.

– Na, jei būtų kokių nemalonumų, ar ko. – Iš jos tono supratau, kad pokalbis baigtas. – Žinote, tie žmonės gali sukelti visokiausių nemalonumų. Narkotikai, prievarta... – Jos gaiži šypsena bylojo, jog jei tokie nemalonumai kiltų, ji būtų patenkinta išvysti mane jų auka. Berniukas spoksojo į mane nieko nesuprasdamas. Aš jam nusišypsojau.

– Anądien mačiau tavo močiutę, – pasakiau. – Ji man daug apie tave pasakojo. – Berniukas išraudo, suvapėjo kažką nesuprantamo.

Karolina sukluso.

– Girdėjau, kad ji čia buvo, – pasakė ji ir prisivertė nusišypsoti. – Tikrai neturėtumėte skatinti mano motinos, – pridūrė dėdamasi, jog yra susirūpinusi. – Ji ir taip nekaip jaučiasi.

– O, man jos draugija pasirodė itin linksma, – atsakiau, nenuleisdama akių nuo berniuko. – Ji tokia gyva. Ir *labai* aštri.

– Jos amžiui, – pastebėjo Karolina.

– Bet kokiam amžiui, – atšoviau.

– Na, esu tikra, jog tokia ji atrodo svetimiems, – griežtai atkirto Karolina. – Bet savo šeimai... – Švystelėjo man dar vieną šaltą šypseną. – Supraskite, mano motina labai sena, – paaiškino ji. – Jos protas jau nebe toks, koksai buvo. Jos supratimas apie tikrovę... – Nervingu mostu nutraukė sakinį. – Esu tikra, jog man nėra reikalo šitai jums aiškinti, – pasakė ji.

– Ne, tikrai ne, – maloniai atsakiau. – Pagaliau, tai visai ne mano reikalas. – Mačiau, kaip prisimerkė jos akys, kai nurijo šią kandžią repliką. Gal ji ir fanatikė, bet ne kvailė.

– Noriu pasakyti... – Ji kelias akimirkas dvejojo. Kokią sekundę maniau matanti berniuko akyse humoro prošvaistę, nors gal tik įsivaizdavau. – Noriu pasakyti, kad mano motina ne visada žino, kas jai geriausia. – Ji buvo vėl susitvardžiusi, šypsena lakuota kaip ir jos plaukai. – Pavyzdžiui, ši šokoladinė.

Norėdama padrąsinti, linktelėjau.

– Mano motina diabetikė, – aiškino Karolina. – Gydytojas ne kartą perspėjo, jog laikytųsi becukrės dietos. O ji neklauso. Nesutinka gydytis. – Su kažkokia pergale pažvelgė į sūnų. – Sakykite, ponia Rošė, argi tai *normalu*? Ar tai *normalus* elgesys? – Jos balsas vėl kilo, darėsi šaižus ir nervingas. Sūnus atrodė kiek sunerimęs, pažvelgė į laikrodį.

– *Mama,* aš p–pavėluosiu. – Neutraliu mandagiu balsu kreipėsi į mane: – Atleiskite, ponia, turiu eiti į m–mokyklą.

– Štai, imk, mano ypatingieji. Už dyką, firmos dovana.– Ištiesiau jam celofaninį maišelį.

– Mano sūnus nevalgo šokolado. – Karolinos balsas buvo aštrus. – Jis hiperaktyvus. Liguistas. Jis žino, kad jam tai kenkia.

Pažvelgiau į berniuką. Neatrodė nei liguistas, nei hiperaktyvus, tik nuobodžiaujantis ir kiek drovus.

– Ji daug apie tave galvoja, – pasakiau jam. – Tavo močiutė. Gal kokią dieną galėtum užbėgti, ją pasveikinti. Ji viena iš mano nuolatinių klientų. – Trumpai akimirkai iš po lygių rusvų kirpčiukų švystelėjo šviesus žvilgsnis.

– Galbūt. – Balse nesigirdėjo jokio entuziazmo.

– Mano sūnus neturi kada šlaistytis po saldumynų krautuves, – išdidžiai ištarė Karolina. – Mano sūnus gabus berniukas. Žino, už ką privalo būti dėkingas savo tėvams. – Jos žodžiuose skambėjo kažkoks grasinimas, savim patenkinto tikrumo gaida. Ji pasisuko eiti paskui Luką, kuris užsimetė kuprinę ir jau stovėjo tarpdury.

– Lukai. – Mano balsas skambėjo tyliai, įtikinamai. Jis grįžo kiek nenoromis. Dar to nesuvokdama, bandžiau jį pasiekti, pro mandagų bespalvį veidą įžvelgiau, įžvelgiau…

– Ar tau patiko Rimbaud? – paklausiau nemąstydama, galvoje sukosi vaizdai.

Berniukas akimirką atrodė kaltas.

– Ką?

– Rimbaud. Ji padovanojo tavo gimtadieniui jo poezijos knygą, ar ne taip?

– T–taip. – Atsakymo beveik nesigirdėjo. Pakėlė akis – šviesiai žalsvos pilkos spalvos – į mane. Mačiau, kaip tarsi perspėdamas vos papurtė galvą. – Nors jų neskaičiau, – jau garsiau pratarė jis. – Nesu p–poezijos m–mėgėjas. – Knyga, užlankstytais lapų kampais, rūpestingai slepiama rūbų spintos dugne. Berniukas, su keistu nuožmumu murmantis sau pačiam meilius žodžius. Prašau, ateik, tylomis sušnabždėjau. Prašau, dėl Armandos.

Jo akyse kažkas suvirpėjo.

– Dabar turiu eiti.

Prie durų nekantriai lūkuriavo Karolina.

– Prašau, paimk juos. – Įdaviau jam mažytį pakelį cukruotų migdolų. Berniukas turi savo paslapčių. Jutau, kaip joms knietėjo išsprūsti. Mikliai, stengdamasis, kad nematytų motina, paėmė pakelį, šyptelėjo. Beveik įsivaizdavau, ką nueidamas pats sau pasakė.

– Pasakykite jai, kad būsiu pas ją, – sušnabždėjo jis, – kai *m–mama* išeis į kirpyklą. – Ir nuėjo.

Kai kiek vėliau šiandien apsilankė Armanda, papasakojau jai apie šį vizitą. Ji visa tirtėjo iš juoko, kai dėsčiau savo pokalbį su Karolina.

– Cha, cha, cha. – Patogiai įsitaisiusi įdubusiame fotelyje, su puodeliu mokos gležname kumštelyje, ji daugiau nei bet kada priminė lėlę obuoliuko veideliu. – Vargšė mano Kara. Nemėgsta, kai jai mane primena, ar ne? – Guviai siurbtelėjo mokos. – Iš kur ji kilusi, ką? – paklausė kiek suirzusi. – Aš diabetikė? Jos daktaras norėtų, kad mes visi taip manytume, – suniurnėjo. – Ką gi, aš vis dar gyva, ar ne taip? Aš pati saugausi. Bet jiems to neužtenka, ne. Jie turi kontroliuoti. – Ji papurtė galvą. – Tas vargšas berniukas. Jis mikčioja, ar nepastebėjot? – Aš linktelėjau.

– Tai jo motinos darbas. – Armandos balse suskambo panieka. – Galėtų jį palikti ramybėje, bet ne. Nuolat daro jam pastabas. Nuolat nervinasi. Nuo to jam tik blogiau. Visąlaik nurodinėja, kad jis kažką ne taip daro. – Ji darėsi pašaipi. – Su juo nėra nieko tokio, ko nepajėgtų išgydyti sveikas gyvenimas, – tvirtai pareiškė Armanda. – Leistų jam lakstyti, nesirūpinant, kas nutiks, jei pargriūtų. Duotų laisvę. Leistų *kvėpuoti.*

Pasakiau, kad visai normalu, kai motina saugo savo vaikus.

Armanda nukreipė į mane vieną savo satyriškų žvilgsnių.

– Ar *taip* šitai vadinat? – paklausė. – Tai tas pat, kaip kad amalas *saugo* obelį. – Ji nusikvatojo. – Mano sode augo obelys, – pasakė ji. – Jas visas vieną po kitos apniko amalas. Bjaurus

augalėlis, nors toks neatrodo, gražios uogelės, pats silpnutis, bet viešpats! Grobikas! – Ji vėl siurbtelėjo iš puodelio. – Apnuodija visa, ką tik paliečia. – Ji supratingai linktelėjo į mano pusę ir pasakė: – Tokia mano Kara. Tokia ji yra.

Po priešpiečių vėl mačiau Gijomą. Jis užsuko tik pasisveikinti, sakė, eina pas agentą pasiimti spaudos. Jis žavisi filmais ir nors niekada neina į kiną, skaito apie juos žurnaluose, kas savaitę gauna jų visą pundą – *Vidéo, Ciné–Club, Télérama* ir *Film Express.* Vienintelis kaime turi satelitinę lėkštę, nedideliame name – plačiaekranis televizorius, o virš didžiulės lentynos su video kasetėmis sienoje įmontuotas *Toshiba* firmos video aparatas. Pastebėjau, kad jis vėl neša Šarlį, ant šeimininko rankų šuo abejingai žvelgė liūdnomis akimis. Karts nuo karto Gijomas paglostydavo šuns galvą švelniu, artimą pabaigą nujaučiančiu judesiu.

– Kaip jis? – galiausiai pasiteiravau.

– O, dabar jam geros dienos, – atsakė Gijomas. – Jame dar nemaža gyvybės. – Ir nuėjo savais keliais – smulkus dabitiškai apsirengęs vyras, glaudžiantis prie savęs liūdną rudą šunelį, tarsi nuo to priklausytų jo gyvenimas.

Praėjo Žozefina Miuska, bet neužsuko. Buvau šiek tiek nusivylusi, kad neužėjo, kadangi tikėjausi vėl su ja pašnekėti, tačiau ji praėjo pro šalį, susikišusi rankas giliai į kišenes ir tik žvilgtelėjo į mane laukinėmis akimis. Jos veidas atrodė papurtęs, akys primerktos, matėsi tik jų plyšiai, – gal dėl dulksnojančio lietaus, – lūpos kietai suspaustos. Galva lyg kokiu tvarsčiu aprišta storu išblukusiu šaliku. Pašaukiau ją, bet ji neatsiliepė, paspartino žingsnį, tarsi bėgtų nuo gresiančio pavojaus.

Aš gūžtelėjau pečiais ir palikau ją ramybėje. Tokiems dalykams reikia laiko. Kartais tai užsitęsia amžiams.

Vėliau, kai Anuka išlėkė žaisti Vagišių kvartale, uždariau visai dienai krautuvę ir atsidūrusi Frank Buržua gatvėje, leidausi

žemyn į Respublikos kavinę. Kavinė niūri ir ankšta, ant aprūkusių langų iškeverzotas nekintantis *dienos patiekalas*, purvinas tentas temdo ir taip menką šviesą. Viduje – keli automatai, prie apskritų staliukų sėdi negausūs lankytojai, vangiai aptarinėja nereikšmingus reikalus, gurkšnodami iš bokalų nesibaigiantį alų ir tokias pat nesibaigiančias kavas su grietinėle. Kambaryje tvyro riebalais persisunkęs mikrobanginio maisto tvaikas, virš galvų plevena gliti cigarečių dūmų skraistė, nors, regis, niekas nerūko. Aiškiai matomoje vietoje prie atvirų durų pastebėjau vieną Karolinos Klermon ranka parašytų atvirukų, virš kurio kabo juodas krucifiksas.

Pažvelgiau vidun, kiek padelsiau ir įžengiau.

Miuska buvo prie baro. Nužvelgė mane įeinančią, plačiai išsišiepė. Slapčiomis stebėjau, kaip jo akys nuslydo į mano kojas, krūtis – *hop, hop,* užsidegdamos it automato ciferblatai. Uždėjo plaštaką ant pompos, sulenkė sunkią ranką.

– Kuo galiu jums pasitarnauti?

– Prašyčiau kavos su konjaku.

Padavė kavą mažame rudame puodelyje ir du įpakuotus gabalėlius cukraus. Pasiėmiau ir nuėjusi atsisėdau prie staliuko netoli lango. Keli seni vyrai – vienas jų į nusitrynusį švarko atlapą buvo įsisegęs Garbės legiono ordiną – mane įtariai apžiūrinėjo.

– Gal pageidautumėte kompanijos? – kvailai išsišiepė Miuska iš už baro. – Na, atrodote kiek *vieniša,* kai sėdite ten visiškai viena.

– Ne, ačiū, – mandagiai atsakiau jam. – Iš tikrųjų, tai maniau šiandien galėsianti pasimatyti su Žozefina. Ar ji čia?

Dabar Miuska žvelgė į mane su pagieža, gera nuotaika dingo.

– Ak, taip, jūsų širdies draugė. – Jo balsas skambėjo šaltai. – Na, ką gi, nepataikėte. Ji ką tik užlipo į viršų pogulio. Kaip

visada, suskaudo galvą. – Su ypatingu įniršiu ėmė blizginti stiklinę. – Visą popietę šlaistosi po parduotuves, o vakare, kai dirbu, jai it koks prakeiksmas užeina, – turi būtinai atsigulti.

– Ar jai viskas gerai?

Jis pažvelgė į mane.

– Žinoma, kad taip. – Jo balsas buvo aštrus. – Ko jai turėtų būti negerai? Jei Jos Prakeiktoji Kilnybė nors retsykiais galėtų pakelti savo storą subinę, mūsų verslas kaip reikiant suklestėtų. – Įstūmė šluoste apmuturiuotą kumštį į stiklo vidų, stenėjo iš pastangų.

– Noriu pasakyti. – Padarė išraiškingą mostą. – Noriu pasakyti, na, pažvelkite į šią vietą. – Jis žvilgtelėjo į mane, lyg ketindamas dar kažką pridurti, paskui jo žvilgsnis nuklydo į duris.

– Na ten! – Supratau, kad kreipiasi į kažką už mano regėjimo lauko. – Ar negirdite, ką? Uždaryta!

Išgirdau kažką neaiškiai atsakantį vyrišką balsą. Miuska vėl išsišiepė plačia niūria šypsena.

– Ar jūs, idiotai, nemokat skaityti? – Stovėdamas už baro, parodė geltoną atviruką, tokį patį, kokį mačiau prie durų. – Dinkit iš čia, šalin!

Atsistojau, kad matyčiau, kas vyksta. Prie kavinės durų lūkuriavo penketas – du vyrai ir trys moterys. Visi jie buvo man nepažįstami, išsiskiriantys nebent savo nenusakomu kitoniškumu: sulopytos kelnės, darbiniai auliniai batai, išblukę marškiniai bylojo jų svetimumą. Ši išvaizda man buvo žinoma. Kadaise pati taip atrodžiau. Kalbėjęs vyriškis buvo rusvaplaukis, žalia skarelė prilaikė plaukus, kad nekristų ant veido. Apdairios akys, rūpestingai išlaikytas neutralus balso tonas.

– Mes nieko neparduodame,– paaiškino jis. – Norime tik porą bokalų alaus ir kelių puodelių kavos. Nepridarysime jums jokių rūpesčių.

Miuska pažvelgė į jį su panieka.

– Sakiau, jau užsidarėme.

Viena iš moteriškių, liesa apiplyšusi mergina perkirstu antakiu, timptelėjo rusvaplaukį už rankovės.

– Neapsimoka, Rudi. Verčiau…

– Palauk minutėlę. – Nekantriai atplėšė jos ranką Rudis. – Nesuprantu. Ponia, kuri čia ką tik buvo – jūsų žmona – ketino…

– Išdulkink ją, mano žmoną! – šaižiai suriko Miuska. – Ta akla višta nieko nesusigaudo! Ant durų mano pavardė, o aš jums sakau: uždaryta! – Paėjęs į priekį trejetą žingsnių iš už baro, dabar jis lyg koks virš normos sveriantis vesternų herojus stovėjo įrėmęs į šonus rankas, užtverdamas įėjimą. Mačiau gelsvą diržo atspindį ant jo krumplių, girdėjau švilpiantį alsavimą. Veidas buvo perkreiptas įniršio.

– Na, taip, tai tiesa. – Rudžio veide nesimatė jokios išraiškos. Jis iš lėto priešiškai nužvelgė po kambarį išsibarsčiusius negausius lankytojus. – Uždaryta. – Dar sykį apžvelgė kambarį. Mūsų akys trumpam susidūrė. – Mums *uždaryta,* – ramiai pridūrė jis.

– Tu ne toks kvailas kaip atrodai, ar ne? – su gaižiu džiugesiu pastebėjo Miuska. – Mums jūsų pakako praeitą kartą. Šįkart šito nepakęsime!

– Tvarka. – Rudis pasisuko eiti. Miuska nulydėjo jį žingsniuodamas nesilankstančiom kojom it kovą užuodęs šuo.

Nė žodžio netarus, praėjau pro jį, palikdama iki pusės nugertą puodelį ant stalo. Tikiuosi, jis nelaukė arbatpinigių.

Čigonus nuo upės pavijau, nuėjusi pusę kelio Frank Buržua gatve. Vėl prasidėjo dulksna, visas penketas atrodė prislėgti ir paniurę. Dabar galėjau matyti jų laivus Vagišių kvartale ant upės – jų buvo du tuzinai, visa žalia–geltona–mėlyna–balta–raudona

flotilė. Ant kai kurių plevėsavo šlapi skalbiniai, kiti išdekoruoti tūkstančio ir vienos nakties, stebuklingų kilimų, mitinio vienaragio piešiniais, kurių atspindžiai blankiai švytėjo žalsvame upės vandenyje.

– Apgailestauju, kad taip atsitiko, – pasakiau jiems. – Lanskenė su Tane į tokius ne itin palankiai žiūri.

Rudis nužvelgė abejingu matuojančiu žvilgsniu.

– Mano vardas Viana, – prisistačiau jam. – Kaip tik priešais bažnyčią turiu šokoladinę. Tai „Dangiškieji migdolai“. – Jis mane stebėjo ir laukė. Jo sąmoningai bereikšmiame veide atpažinau save pačią. Norėjau pasakyti – jam, jiems visiems, – kad man pažįstamas jų įniršis ir pažeminimas, kad ir aš juos patyriau, kad jie ne vieni. Tačiau žinojau ir tai, kad jie išdidūs, žinojau jų bereikalingą panieką, kuri tik viena lieka, kai visa prarasta. Žinojau, jog paskutinis dalykas, kokio norėtų – tai užuojauta.

– Ko jums rytoj neužsukus? – nerūpestingai paklausiau. – Aš negaminu alaus, bet galvoju, kad jums patiks mano kava.

Jis pažvelgė į mane aštriomis akimis, tarsi įtartų, jog iš jo tyčiojuosi.

– Prašau, apsilankykite, – nenusileidau. – Išgersite kavos su pyragu, už dyką, firmos sąskaita. Visi jūs. – Liesa mergina pažiūrėjo į savo draugus, gūžtelėjo pečiais. Rudis padarė tą patį. – Gal ir užeisim. – Jo intonacijoje skambėjo išsisukinėjimas.

– Mes labai užsiėmę, – guviai pračiulbo mergina.

Aš šyptelėjau ir pasiūliau:

– Raskite laiko.

Vėl tas matuojantis įtarus žvilgsnis.

– Gal ir rasime.

Žvilgsniu nulydėjau juos, kai leidosi žemyn į Vagišių kvartalą. Tuo tarpu pamačiau aukštyn į kalvą link manęs lekiančią Anuką – raudono lietpalčio skvernai plasnojo lyg egzotiško paukščio sparnai.

– Mama, Mama! Pažvelk, laivai!

Kurį laiką pakerėtos žiūrėjom į plokščias baržas, į aukštus namus gofruotais stogais ant laivų, į metalinius kaminus, piešinius ant sienų, margaspalves vėliavas, šūkius ir dažais nupieštas emblemas, saugančias nuo nelaimių ir laivo katastrofų, į nedideles valtis, meškeres, ant potvynio ribas žyminčių stulpų pamautus puodus vėžiavimui naktį, denius dengiančius skudurinius skėčius, plieno būgnuose degamus laužus. Užuodėm degančio medžio, benzino ir kepamos žuvies kvapus, vandeniu atskriejo tolimas žmogiškai bailios saksofono melodingos aimanos garsas. Upės vidury įžvelgiau rusvaplaukio vyriškio figūrą, – jis stovėjo vienas ant ryškiai juoduojančio laivo denio. Man stebint, jis kilstelėjo ranką. Aš atsakiau tokiu pat mostu. Kai grįžome namo, buvo beveik sutemę. Vagišių kvartale prie saksofono prisijungė būgnas, jo dūžiai pliaukšėdami atsimušė nuo vandens. Nepažvelgusi vidun, praėjau pro Respublikos kavinę.

Buvau jau beveik užkopusi ant kalvos, kai alkūne pajutau kažkieno buvimą. Atsisukau ir išvydau Žozefiną Miuska, dabar jau be palto, aplink galvą apmuturiuotas šalikas uždengė pusę veido. Prieblandoje ji atrodė mirtinai išblyškusi it naktinis vaiduoklis.

– Bėk į namus, Anuka, ir lauk manęs.

Anuka smalsiai pažvelgė į mane, po to pasisuko ir klusniai nulėkė aukštyn į kalvą, audringai plasnojančiais palto skvernais.

– Girdėjau, ką padarėte. – Žozefinos balsas buvo prikimęs ir tylus. – Išėjote dėl tų žmonių nuo upės.

Aš linktelėjau.

– Žinoma.

– Polis Mari buvo įsiutęs. – Griežtame balso tone skambėjo vos ne susižavėjimas. – Jei būtumėte girdėjusi, kokius dalykus jis sakė.

Aš nusijuokiau.

– Laimei, man nereikia klausytis Polio Mari kalbų, – su ironija atsakiau jai.

– Dabar jis nutarė, jog neprivalau daugiau su jumis kalbėti, – tęsė Žozefina. – Jis mano, jog darote blogą įtaką. – Stabtelėjo, pažvelgė į mane ir nervingu, smalsiu tonu pridūrė: – Jis nenori, kad turėčiau draugų.

– Man atrodo, jog per daug šnekate apie tai, ko nori Polis Mari, – ramiai pastebėjau. – Jis man visai neįdomus. O jūs... – švelniai paliečiau jos ranką. – Jūs man įdomi.

– Ji išraudo, pažiūrėjo į šalį, tarsi tikėdamasi išvysti kažką, stovintį šalia savęs. – Jūs nesuprantate, – sumurmėjo ji.

– Manau, kad suprantu. – Pirštų galiukais paliečiau jos veidą slepiantį šaliką.

– Kodėl jį nešiojate? – šiurkščiai paklausiau. – Gal pasakysite?

Ji žiūrėjo į mane su viltimi ir baime. Papurtė galvą. Švelniai trūktelėjau šaliką.

– Jūs graži, – pasakiau jai, atsmaukusi apdangalą. – Galėtumėt atrodyti gražuolė.

Po apatine lūpa buvo šviežia mėlynė, gestančioje šviesoje atrodė melsva. Ji pravėrė burną automatiškam melui. Nutraukiau ją.

– Tai netiesa, – pratariau.

– Iš kur galite tą žinoti? – Jos balsas buvo aštrus. – Aš net nepasakiau...

– Jums ir nereikia.

– Tyla. Vandeniu atplaukė tarp būgno dūžių įsiterpusi nuotaikinga fleitos melodija. Kai galiausiai Žozefina prabilo, jos kimiame balse skambėjo pasibjaurėjimas savimi. – Tai kvaila, ar ne? – Jos akys atrodė kaip du mažyčiai pusmėnuliai. – Niekada jo nekaltinu. Na, ne iš tikro. Kartais net užmirštu, kas iš tiesų atsitiko. – Ji giliai įkvėpė, lyg naras, kuris ruošiasi nerti. – Atsitrenkiau į duris. Nukritau nuo laiptų. Už–žmyniau ant žarsteklio. – Atrodė, ji tuo-

jau pradės juoktis. Girdėjau, kaip po žodžiais kunkuliuoja isterija.

– Magdė nelaimėlė, sako jis. Magdė nelaimėlė.

– O šįsyk dėl ko? – mandagiai pasiteiravau. – Ar dėl žmonių nuo upės?

Ji linktelėjo.

– Jie nenorėjo nieko bloga. Ketinau juos aptarnauti. – Sekundę jos balsas tapo šaižus. – Nežinau, kodėl privalau visąlaik daryti tai, ko užsigeidžia ta kalė Klermon! Ak, turime laikytis drauge, – pamėgdžiojo įsiaudrinusi Žozefina. – Bendruomenės labui. Mūsų *vaikų* labui, ponia Miuska, – ji staiga įkvėpė, balsas atgavo įprastą intonaciją, – tuo tarpu, kai paprastai ta kalė manęs net nepasveikina gatvėje, net nesiteikia pažvelgti! – Ji dar kartą giliai įkvėpė, sutvardė jausmų protrūkį.

– Visąlaik : Kara tokia, Kara anokia. Mačiau, kaip žiūri į ją bažnyčioje. – Kodėl negali būti tokia kaip Kara Klermon? – Dabar pamėgdžiojo savo vyrą, alaus įniršio kupiną vyro balsą. Įstengė pamėgdžioti net jo manieras – atkišo smakrą, žingsniavo pasipūtusi, nutaisė agresyvią pozą. – Palyginus su ja, atrodai kaip kerėpla kiaulė. Ji turi *stilių. Klasę.* Turi nuostabų sūnų, kuris gerai mokosi. O ką tu turi, ką?

– Žozefina.

Ji pasisuko į mane, jos veidas buvo sutrikęs.

– Atsiprašau. Trumpam užsimiršau, nežinojau, kur...

– Žinau. – Jutau, kaip įsiūčio adatėlės bado pirštų galiukus.

– Manote, esu kvaila, kad likau su juo visus tuos metus. – Jos balsas niūrus, akys tamsios ir pilnos pagiežos.

– Ne, taip nemanau.

Mano atsakymo ji nepaisė.

– Na, aš ir esu kvaila, – tvirtai pareiškė Žozefina. – Kvaila ir silpna. Aš jo nemyliu. Net negaliu prisiminti, ar *kada nors* mylėjau. Bet kai pagalvoju, kad jį išties palieku... – Sumišusi, nutraukė kalbą. – Iš tiesų *palieku,* – tyliai pakartojo smalsumo kupinu balsu.

– Ne, tai nieko neduos. – Ji vėl pakėlė į mane žvilgsnį, dabar jos veidas buvo uždaras ir ryžtingas. – Štai, kodėl negaliu su jumis daugiau šnekėti, – pasakė man romios nevilties tonu. – Negalėjau taip paprastai jūsų palikti, jaučiu, kad nusipelnėte geresnio elgesio. Bet yra kaip turi būti.

– Ne, – atšoviau, – neturi.

– Bet taip yra. – Ji su kartėliu beviltiškai gynėsi galimos paguodos. – Argi nematot? Aš niekam tikusi. Vagiu. Prieš tai jums pamelavau. Aš vagiu daiktus. Visąlaik tą darau!

Mandagiai atsakiau:

– Taip. Žinau.

It koks kalėdinis žaisliukas iš lėto nušvinta aiškus tarpusavio supratimas.

– Reikalai gali geriau susiklostyti, – pagaliau pasakiau jai. – Polis Mari ne pasaulio viešpats.

– Bet galėtų juo būti, – atkakliai spyriojosi Žozefina.

Aš nusišypsojau. Jei šis atkaklumas pakryptų priešinga kryptimi, ko tik tuomet ji nepasiektų? Galėčiau jai padėti. Jutau jos mintis, taip arti, jos mane kvietė vidun. Taip lengvai galėčiau jai vadovauti... Nekantriai nuvijau šią mintį šalin. Neturiu teisės versti ją apsispręsti.

– Anksčiau neturėjote pas ką nueiti, – pasakiau. – Dabar turite.

– Ar tikrai? – Jos lūpose šis klausimas skambėjo kaip pralaimėjimo pripažinimas.

Aš neatsakiau. Tegu ji pati atsako į tai.

Minutę ji tylomis į mane žvelgė. Jos akyse atsispindėjo šviesos nuo upės Vagišių kvartale. Ir vėl man dingtelėjo mintis: kiek mažai trūksta, kad ji būtų graži.

– Labąnakt, Žozefina. – Neatsisukau, kad į ją pažiūrėčiau, bet žinau, – ji stebėjo, kaip žingsniuoju į kalvą, žinau, kad ilgai stovėjo žiūrėdama, kaip suku už kampo ir dingstu iš akių.

Vasario 25
Antradienis

Vis dar tas nesibaigiantis lietus. Krinta it gabalas dangaus, liedamas nelaimes į gyvybės akvariumą apačioje. Vaikai ryškiais lietpalčiais ir guminiais aulinukais spygauja krypuodami po skverą it plastikinės antys, jų šūksniai atsimuša nuo žemų debesų. Aš triūsiu virtuvėje, viena akimi stebėdama vaikus lauke. Šįryt nurinkau parodą vitrinoje. Ragana, meduolinis namas ir visi žvilgantys šokoladiniai gyvūnai išsidėstę ratu laukia, kol Anuka su savo draugais juos išsidalys per pertraukas tarp išvykų į Vagišių kvartalo pelkėtus užkaborius. Žano Dru švytinčiomis akimis žvelgia į mane virtuvėje, kiekvienoje rankoje laiko po auksu spindintį meduolį. Už jo stovi Anuka, už jos – kiti, akių ir šnabždesių užtvara.

– O kas toliau? – Jis nori pasirodyti nerūpestingai drąsus, balsas skamba kaip vyresnio berniuko, smakras išterliotas šokoladu. – Ką darysit dabar? Kokią parodą?

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Paslaptis, – pasakiau, įmaišydama kakavinį kremą į emaliuotame dubenyje ištirpintą glazūrą.

– Ne, iš tikro. – Žano nenusileido. – Turėtumėt kažką padaryt Velykoms. Na, žinot. Kiaušiniai ir visa kita. Šokoladinės vištelės, zuikučiai ir panašūs dalykai. Kaip Ažano parduotuvėse.

Prisimenu jas iš vaikystės. Paryžiaus šokoladines su pintinėmis į foliją susuktų kiaušinių, pilnas lentynas zuikučių, vištelių, varpelių, marcipaninių vaisių ir cukruotų kaštonų, gėlių ir filigraninių lizdų su sausainiais ir karamele, tūkstantį ir vieną

kelionės magišku kilimu saldžią epifaniją, kuri geriau derėtų arabų haremui nei Kančios iškilmėms.

– Prisimenu, mama pasakodavo man apie velykinius šokoladus. – Tokiems prabangiems daiktams niekada neužtekdavo pinigų, bet visada turėjau savo ragelį staigmenoms – popierinį kūgį velykinėms dovanėlėms, kurioje laikiau monetas, popierines gėles, kietai virtus kiaušinius, nuspalvintus ryškiais lakiniais dažais ir dėžutę iš spalvoto papjė mašė, išpieštą viščiukų, triušiukų, tarp vėdrynų besišypsančių vaikų paveikslėliais; kasmet vis tos pačios dovanėlės, rūpestingai saugomos kitam kartui – mažytis pakelis į celofaną įvyniotų šokoladinių razinų, kurių kiekvieną godžiai ir ilgai uostydavau keistų naktų pamestomis valandomis per klajones po didmiesčius, kai neoninės viešbučių šviesos mirkčiojo prasiskverbdamos pro langines ir motinos alsavimą, lėtą ir kažkokį amžiną prietemos tyloje.

– Ji sakydavo, kad Didžiojo penktadienio išvakarių slaptingą naktį varpai palieka varpines, bažnyčių bokštus ir stebuklingi sparnai juos nuskraidina į Romą. – Berniukas linkteli, jo akyse spindi nevisiško pasitikėjimo cinizmas, savitas paaugliams.

– Jie išsirikiuoja prieš popiežių, pasidabinusį auksiniais ir baltais apdarais, su mitra ir paauksuota lazda, visi lig vieno – didžiuliai sunkūs varpai ir mažyčiai varpeliai, kurantai, karilionai ir *do–si–do–mi–soliai* – ir visi kantriai laukia palaiminimo.

Ji, mano motina, buvo apimta vaikiško iškilmingumo, jos akys blizgėdavo, pasakojant šias žavesio kupinas absurdiškas pasakas. Ji žavėjosi visomis – apie Jėzų, Velykį ir Ali Babą, kiekvienąkart paversdama paprastą liaudies legendą ryškia patikima istorija. Mano motina tikėjo – ar apsimetė tikinti – viskuo, – pradedant krištolo gydomąja galia ir baigiant kelionėmis į žvaigždes, grobikais ateiviais bei savaiminiais užsidegimais.

– Popiežius laimina juos vieną po kito kone visą naktį, o

tūkstančiai tuščių špilių Prancūzijoje laukia jų grįžtant ir tyli iki pat Velykų ryto.

O aš, jos duktė, klausiausi išplėstomis akimis jos kerinčių apokrifų, pasakojimų apie Mitrą ir Gražųjį Baldūrą, Ozyrį ir Kecalkoatlį, perpintų pasakomis apie skrajojančius šokoladus ir kilimus, Triveidę Dievaitę ir stebuklingą Aladino krištolinę olą, kapą oloje, iš kurios po trijų dienų prisikėlė Kristus, amen, abrakadabra, amen.

– Palaiminimai virsta visokiausių rūšių ir visokiausių pavidalų šokoladais, varpai apsiverčia ir neša juos į namus. Jie skrenda naktį, o kai Velykų rytą pasiekia bokštus ir špilius, vėl apsiverčia ir ima skambinti, kad paskleistų savąjį džiaugsmą.

Paryžiaus, Romos, Kelno, Prahos varpai. Ryto varpai, gedulingi varpai, skambinantys permainas per mūsų tremties metus. Velykų varpai taip garsiai skamba atmintyje, jog žadina skausmą.

– Šokoladai skrieja per laukus ir miestus. Leidžiasi žemyn drauge su varpų skambesiu. Kai kurie, atsitrenkę į žemę, sudužta. Bet vaikai padaro lizdus, įkelia juos aukštai į medžius, kad pagautų krintančius šokoladus, migdolinius pyragaičius, šokoladines vištėles, zuikučius, gėlytes ir migdolus...

Žano pasisuka į mane, jo veidą nušviečia platus šypsnys.

– *Cool!*

– Štai, kodėl per Velykas gaunate dovanų šokolado.

Žano balse skamba baugi pagarba, staiga atsiradęs tikrumas daro jį aštrų.

– Tai padarykite! Prašau, padarykite!

Aš mikliai nusisuku, imu volioti triufelį kakavos milteliuose.

– Ką padaryti?

– Na, šitą! Suruoškite Velykų istoriją. Būtų taip nuostabu – varpai, popiežius ir visa kita. Galėtumėt surengti šokolado festi-

valį – visą savaitę – mes padarytume lizdus – surengtume velykinių margučių medžiokles ir... – Jis susijaudinęs nutraukia kalbą, įsakmiai tampo man už rankovės. – *Prašau,* ponia Rošė.

Už jo stovinti Anuka mane įdėmiai stebi. Užnugaryje tuzinas murzinų veidų veblena drovų maldavimą.

Didysis šokolado festivalis. Svarstau šią idėją. Už mėnesio pražys alyvos. Anukai visada padarau lizdelį, įdedu kiaušinį, o ant jo sidabriniu glajumi užrašau jos vardą. Tai galėtų būti mūsų karnavalas, mūsų priėmimo į šią vietą šventė. Ši idėja man ne nauja, bet išgirdusi apie ją iš šio vaiko lūpų, kone realiai paliečiau ją.

– Mums reiktų plakatų. – Deduosi dvejojanti.

– *Mes* juos nupiešime! – Anuka pirmoji šitai pasiūlo, iš susijaudinimo jos veidas pagyvėja.

– Ir vėliavų... audeklo...

– Gairelių...

– Ir šokoladinio Jėzaus ant kryžiaus su...

– Popiežiumi iš *balto* šokolado...

– Šokoladinių avinėlių...

– Margučių ridenimo varžybų, lobių medžioklės...

– Visus pakviesime, bus...

– *Cool!*

– Taip *cool*...

Juokdamasi pamojau jiems, kad nutiltų. Mano gestą palydėjo aitrių šokolado miltelių arabeska.

– Jūs pagaminsite plakatus, – pasakiau jiems, – visa kita palikite man.

Anuka prišoko prie manęs išskėstomis rankomis. Ji kvepia druska ir lietumi, variu atsiduodančia žeme ir vandeniu persisunkusia augmenija. Susivėlusiuose plaukuose žvilga lietaus lašeliai.

– Eime viršun, į mano kambarį! – Surinka man į ausį. – Juk jiems galima, ar ne, mamyte, pasakyk, kad galima! Galime iškart dabar pradėti, aš turiu popieriaus, spalvotų pieštukų...

– Galima, – atsakau.

Po valandos vitrinoje puikavosi didžiulis plakatas – Anukos apipavidalinimą įgyvendino Žano. Jame plačiomis pasvyrusiomis raidėmis buvo parašyta:

Didysis šokolado festivalis
„Dangiškuosiuose migdoluose“
Pradžia Velykų sekmadienį
Visus kviečiame!!!
Pirkite dabar, kol dar ne vėlu!!!

Aplink tekstą šokinėjo įvairiausios išradingai pavaizduotos būtybės. Figūra su mantija ir aukšta karūna, mano galva, buvo popiežius. Prie jo kojų – tirštais dažais nutepti varpai be svambalų. Visi šypsantys.

Didžiąją popietės dalį praleidau maišydama naują partiją glazūros ir triūsdama prie vitrinos. Iš šilkinio popieriaus padariau storą žolės dangą. Prie lango rėmo pritvirtinau popierines gėles – geltonus narcizus ir saulutes, Anukos įnašą. Vieną prie kitos sukroviau žalias skardines nuo kakavos miltelių, sukūriau statų kalno šlaitą. Raukšlėtas celofaninis popierius ant jo atrodo lyg sniego danga. Pro jį sukdama į slėnį žydru kaspinu vingiuoja upė, ant kurios ramiai tupi lengvučiai gyvenami laivai. Apačioje – visa procesija: katės, šunys, triušiai, kai kurie jų su akimis iš razinų, ryškiai rožinėmis marcipaninėmis ausimis, saldymedžio šaknų uodegėlėmis, su cukrinėmis gėlėmis dantyse... Ir pelytės. Pelytės visur, kur buvo vietos. Jos bėgiojo šlaitais į kalvą, glaudėsi kampuose, net laivuose ant upės. Pelytės ryškiai

rožinės, baltos cukruotos pelytės iš kokoso, visokiausių spalvų šokoladinės ir triufelių bei maraskino kremu išmargintos, švelnių atspalvių ir cukraus šerkšnu apibarstytos pelytės. O virš jų – Margasis Fleitininkas tviskančiais raudonais geltonais apdarais, vienoje rankoje – miežių cukraus fleita, o kitoje – kepurė. Virtuvėje turiu šimtus formų, plonų plastikinių kiaušiniams ir figūroms, keramikinių – kamėjoms ir likerio šokoladui. Jose galiu atkurti bet kokią veido išraišką, uždėti ją ant tuščio kiaukuto ir siauro vamzdelio pagalba pagaminti plaukus ir detales, atskirais gabalais – liemenį ir galūnes, o po to vielomis ir ištirpintu šokoladu pritvirtinti juos reikiamose vietose. Po to uždedu šiek tiek kamufliažo – iš marcipano iškočiotą raudoną mantiją. Dar tunika, tokios pačios medžiagos kepurė, o ant jos – ilga plunksna, siekianti žemę prie kojų auliniais batais. Mano fleitininkas kiek panašus į Rudį – rusvaplaukis margais drabužiais.

Nieko negaliu su savim padaryti, vitrina pakankamai patraukli, bet negaliu atsispirti pagundai ją kiek pagražinti – užmerkusi akis, visa apšviečiu auksiniu svetingumo spindesiu. Įsivaizduoju it švyturį šviečiančią iškabą – ateikite pas mane. Noriu duoti, daryti žmones laimingus; išties, tai negali pakenkti. Suvokiu, jog šis kvietimas gali būt atsakas Karolinos priešiškumui atvykėliams, tačiau akimirkos džiaugsmas neleidžia įžvelgti blogio. *Noriu,* kad jie ateitų. Po mūsų paskutinio pokalbio, buvau juos atsitiktinai sutikusi, bet jie atrodo įtarūs, slapukai, lyg į miestą užklydusios lapės, kurios neprisileidžia artyn. Dažniausiai matau Rudį, jų pasiuntinį, atstovą, nešiną dėžėmis ar plastikiniais krepšiais pirkinių, kartais Zezetę, liesą merginą su perskeltu antakiu. Praeitą naktį du vaikai prie bažnyčios bandė parduoti levandų, bet Reino juos nuvijo. Bandžiau juos pasišaukti, tačiau jie buvo perdėm atsargūs, stebėjo mane iš padilbų lyg kokį priešą, o po to nukūrė kalva žemyn į Vagišius.

Buvau taip įnikusi į savo planus ir parodą vitrinoje, jog pamečiau laiko nuovoką. Anuka virtuvėje paruošė draugams sumuštinių, paskui visi vėl išlėkė prie upės. Įjungiau radiją ir pati sau dainavau dirbdama, rūpestingai kraudama šokoladines piramides. Užburtas kalnas atsiveria atskleisdamas trumpam švystelėjusius gluminančius lobius: it perlai tviskančias margaspalves cukraus krištolų, cukruotų vaisių ir saldainių krūvas. Už jų – paslėptų skydų nuo šviesos saugomos prekės pardavimui. Su velykinėmis prekėmis kone iškart turėsiu imtis darbo, nes tikiuosi daugiau klientų nei įprasta. Gerai, kad vėsiame namo rūsyje pakanka vietos sandėliavimui. Turiu užsakyti dėžių dovanoms, kaspinų, celofaninio popieriaus ir apsiuvų. Buvau taip įnikusi, jog vos išgirdau, kaip pro pusiau praviras duris įėjo Armanda.

– Na, sveika, – kaip visada stačiokiškai pasakė ji. – Atėjau dar sykį paragauti tavo ypatingo šokolado, bet matau, esi užsiėmusi.

Aš atsargiai išsirangiau iš vitrinos.

– Ne, žinoma, ne, – atsakiau. – Aš jūsų laukiau. Be to, beveik baigiau, mano nugara mane pražudys.

– Na, jei taip... – Šiandien ji elgėsi kitoniškai. Balse girdėjosi kažkoks ryžtingumas, dirbtinis nerūpestingumas, maskuojantis didelę įtampą. Buvo su juoda šiaudine skrybėle, papuošta kaspinu ir su naujai atrodančiu paltu, irgi juodu.

– Šiandien jūs elegantiška, – pastebėjau.

Ji pratrūko šaižiu juoku. – Žinai, jau seniai man niekas šito nesakė, – atkirto ji, bakstelėdama pirštu į taburetę. – Ar manai, kad galėsiu ant jos užsiropšti nesusilaužydama kojos?

– Atnešiu jums iš virtuvės kėdę, – pasiūliau aš, bet senoji ponia įsakmiu mostu mane sustabdė.

– Niekai! – Nužvelgė taburetę. – Jaunystėje buvau gan gera

laipiotoja. – Pasikėlė ilgus sijonus, atidengdama tvirtus batus ir storas pilkas kojines. – Daugiausia karstydavausi po medžius. Užsikardavau kuo aukščiau ir svaidydavau šakeles ant praeivių galvų. Cha! – Su pasitenkinimu sukriuksėjo ji ir prisilaikydama prekystalio viršaus, krėstelėjo ant taburetės. Pamačiau, kaip iš po juodo sijono kyštelėjo kažkas bauginančiai skaisčiai raudona.

Ant taburetės tupinti Armanda atrodė juokingai patenkinta savimi. Ji rūpestingai išlygino sijonus virš skaisčiu raudoniu švytinčių apatinių.

– Raudono šilko apatiniai, – šyptelėjo ji, pagavusi mano žvilgsnį. – Tikriausiai manai, kad aš sena kvaiša, bet man jie patinka. Tiek metų dėvėjau gedulą, –regis, kai tik galėdavau nešioti padorias spalvas, vis kas nors mirdavo, tad nustojau dėvėti ką kita, išskyrus juodai. – Žvilgtelėjo į mane juoką spinduliuojančiomis akimis. – Bet *apatiniai* visai kas kita. – Suokalbiškai pritildė balsą: – Užsisakiau paštu iš Paryžiaus. Kainavo milijonus. – Negirdimai juokdamasi suposi ant savo laktos. – O kaip šokoladas?

Paruošiau stiprų juodą šokoladą, turėdama omeny jos diabetą, įdėjau kuo mažiau cukraus.

Pamačiusi, jog lūkuriuoju, Armanda kaltinamai dūrė pirštu į puodelį.

– Jokio maistingumo! – sušuko įsakmiu balsu. – Paduok kaip reikalas. Šokolado drožlių, kad užkaitintų cukrus ir visa kita. Nebūk tokia kaip kiti, kurie elgiasi su manim lyg nepajėgčiau pati savimi pasirūpinti. Ar atrodau tokia nukaršusi?

Pasakiau, kad ne.

– Na, tuomet… – Su akivaizdžiu pasitenkinimu siurbė stiprų saldų mišinį. – Skanu. Mmm. Labai skanu. Manau, tai suteikia žmogui energijos, ar ne taip? Tai, kaip ten vadinasi, stimuliantas, ką?

Aš linktelėjau.

– Ir afrodiziakas, kaip girdėjau, – šelmiškai pridūrė Armanda, vogčiomis žvilgčiodama į mane per puodelio kraštą. – Tie seniai iš kavinės apačioje turėtų geriau pasisaugoti. Žmogus niekada nėra per senas pasilinksminti! – Ir sukranksėjo juoku. Armandos balsas buvo šaižus, kupinas jaudulio, nervingos rankos virpėjo. Kelis kartus kilstelėjo ranką prie skrybėlės krašto, lyg norėdama pataisyti.

Po prekystalio priedanga pažvelgiau į laikrodį ant rankos, bet ji vis tiek pamatė.

– Nesitikėk, kad jis ateis, – trumpai pasakė, – mano anūkas. Bent aš to nesitikiu. – Kiekvienas jos judesys prieštaravo žodžiams. Iššokusios kaklo sausgyslės darė ją panašią į seną šokėją.

Trumpai pasišnekėjom apie nereikšmingus dalykus: vaikų iškeltą mintį apie šokolado festivalį – Armanda prapliupo kvatotis, kai pasakojau apie Jėzų, popiežių iš balto šokolado ir čigonus nuo upės. Atrodo, kad pati Armanda savo vardu užsakė jiems maisto, tuo sukeldama didžiulį Reino pasipiktinimą. Rudis pasisiūlė sumokėti grynais, bet ji paprašė už tai verčiau užlopyti jos kiaurą stogą. Žoržas Klermonas pasius, – pripažino ji piktai išsišiepdama.

– Mano, kad tik jis vienas gali man padėt bėdoje, – su pasitenkinimu pastebėjo ji. – Abu tokie, verti vienas kito, kvaksi apie pašalpą, apie drėgmę. O iš tikrųjų nori mane išvaryti iš namo. Iš mano mielo namelio į kažkokius utėlėtus senelių namus, kur reikia prašyti leidimo, kad nueitum į išvietę! – Armanda buvo pasipiktinusi, juodos akys svaidė žaibus.

– Bet aš jiems parodysiu, – pareiškė ji. – Prieš persikeldamas ant upės, Rudis buvo statybininkas. Su draugais gerai atliks darbą. Verčiau jiems sąžiningai užmokėsiu už darbą nei leisiu tam mulkiui atlikti už dyką.

Drebančiomis rankomis pataisė ant galvos skrybėlę.

– Žinai, aš jo nelaukiu.

Žinojau, kad dabar prašneko apie ką kitą. Pažiūrėjau į laikrodį. Dvidešimt po keturių. Jau pradeda temti. Vis dėlto, buvau tokia *tikra*... Štai, kas iš tavo tarpininkavimo, įtūžusi tariau sau. Taip lengva sukelti skausmą kitam, sau pačiai.

– Niekada nesvajojau, kad jis ateis, – tęsė Armanda lūžinėjančiu ryžtingu balsu. – *Ji* tuo kaip reikiant pasirūpino. Gerai pamokė, tai ji. – Pradėjo ropštis nuo savo laktos. – Jau ir taip jums atėmiau laiko, – trumpai pastebėjo. – Turiu...

– *M–močiut.*

Ji taip staigiai apsisuko aplink, kad pamaniau, jog nukris. Berniukas ramiai stovi prie durų. Su džinsais ir jūreivišku sportiniu nertiniu. Ant galvos – šlapia beisbolo kepuraitė. Rankoje – aptrinta knygelė kieta nugarėle. Balsas švelnus ir sutrikęs.

– Turėjau p–palaukti, kol išeis m–mama. Ji pas k–kirpėją. Negrįš iki š–šešių.

Armanda žiūri į jį. Jie viens kito neliečia, bet juntu tarsi juos krečiančią elektros srovę. Man perdėm sudėtinga šitai analizuoti, tačiau tame esama ir šilumos, ir pykčio, ir sutrikimo, ir kaltės, o po visu tuo – švelnumo pažadas.

– Atrodai permirkęs, paruošiu tau ko nors atsigerti, – pasiūlau ir einu į virtuvę. Išėjusi iš kambario, vėl išgirstu berniuko balsą, tylų ir mikčiojantį.

– Ačiū už k–knygą, – sako jis. – Atsinešiau ją. – Ištiesia knygą it baltą vėliavą. Ji nebenauja, apsitrynusi kaip dažnai ir su meile skaitoma knyga. Armanda tą įsidėmi, iš jos veido dingsta tyrinėjantis žvilgsnis.

– Paskaityk man savo mėgiamą eilėraštį, – sako ji.

Kol virtuvėje pilu šokoladą į dvi aukštas stiklines, įmaišau grietinėlės ir kahluos, pakankamai garsiai barškindama puodais

ir buteliais, kad sukurčiau privatumo iliuziją, girdžiu, kaip jis iš pradžių nenatūraliai pakelia balsą, po to pagauna ritmą, įgauna pasitikėjimo. Negaliu suprasti žodžių, tačiau iš tolo jie skamba lyg malda ar užkeikimas. Pastebiu, jog skaitydamas, berniukas nemikčioja.

Atsargiai pastatau abi stiklines ant prekystalio. Man įėjus, berniukas nutyla vidury sakinio, nužvelgia mane su mandagaus įtarumo išraiška akyse, ant jų užkritę plaukai atrodo it bailaus ponio karčiukai. Skrupulingai mandagiai man padėkojęs, ima gurkšnoti gėrimą – daugiau nepasitikėdamas nei jausdamas malonumą.

– N–neturėčiau šito gerti, – pasakė jis įtariai. – Mama s–sako, kad nuo š–šokolado mane išberia.

– O aš nuo to galiu iškart mirti, – įžūliai pastebėjo Armanda. – Na, liaukis vaikine, ar esi kada suabejojęs tuo, ką sako tavo motina? O gal ji taip praplovė tau smegenis, jog netekai ir tos nuovokos, kokios bent kiek paveldėjai iš manęs?

Lukas, regis, nesumišo.

– B–būtent tą ji ir sako, – nevykusiai pakartojo jis.

Armanda papurtė galvą ir pridūrė:

– Na, jei noriu išgirsti, ką kalba Kara, galiu paskirti jai pasimatymą. O ką *tu* gali pasakyti? Esi protingas vaikas, bent jau toks buvai. Ką manai?

Lukas dar gurkštelėjo šokolado.

– Manau, kad ji galbūt perdeda, – kiek šyptelėdamas atsakė jis. – Man tu atrodai gan gerai.

– Ir jokių išbėrimų, – pastebėjo Armanda.

Iš nustebimo berniukas ėmė juoktis. Toks man daugiau patiko – skaisčiau švietė žalios akys, lūpose žaidė keista kaip močiutės šelmiška šypsena. Jis liko budrus, tačiau po giliu santūrumu įžvelgiau išlavintą protą ir aštrų humoro jausmą.

Jis baigė gerti šokoladą, bet atsisakė gabalėlio pyrago, o Armanda suvalgė net du. Po to jiedu dar pusvalandį šnekėjosi, o aš tuo tarpu apsimečiau užsiėmusi. Vieną ar du kartus užklupau jį su apdairiu smalsumu žiūrintį į mane, mūsų momentinis kontaktas nutruko taip pat greit, kaip ir buvo užmegztas. Palikau juos ramybėje.

Kai jiedu atsisveikino, buvo pusė šešių. Apie kitą susitikimą nebuvo kalbos, tačiau jų nerūpestingas išsiskyrimas bylojo, kad abu galvoja apie tą patį. Man kėlė nuostabą jųdviejų panašumas – abu atsargiai suko ratus apie viens kitą, it du ilgus metus nesimatę ir susitikę draugai. Tokios pačios manieros, toks pat tiesus žvilgsnis, tokie patys nuožulnūs skruostikauliai, toks pat aštrus smakras. Kai veidas nejudrus, šis panašumas iš dalies nublanksta, bet susijaudinimas daro berniuką panašesnį į močiutę, išdildo jos apgailestaujamą ramų mandagumą. Armandos akys švyti iš po skrybėlės krašto. Lukas atrodo beveik atsipalaidavęs, mikčiojimas sumažėjo, virto vos pastebimu lūkuriavimu. Matau, kaip jis sustoja prie durų, galbūt svarsto, ar reiktų ją pabučiuoti. Bet šiuo atveju nugali paaugliškas bjaurėjimasis fiziniu kontaktu – atsisveikindamas, jis droviai kilsteli ranką ir nueina.

Išraudusi nuo pergalės, Armanda pasisuka į mane. Sekundę jos veidas atvirai byloja meilę, viltį, pasididžiavimą. Po to grįžta jai su anūku bendras santūrumas, prisiverstas nerūpestingumas, balse pasigirsta šiurkšti gaida, kai man sako:

– Buvo malonu, Viana. Gal dar užeisiu. – Paskui mesteli į mane savo tiesų žvilgsnį, ištiesia ranką ir paliečia manąją. – Tu jį čia atvedei, – taria ji. – Pati nežinočiau, kaip tą padaryti.

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Vis tiek tai turėjo kada nors atsitikti, – pasakiau. – Lukas jau nebe vaikas. Turi mokytis pats tvarkyti reikalus.

Armanda papurtė galvą.

– Ne, tai tu, – atkakliai pakartojo. Ji stovėjo pakankamai arti, kad užuosčiau jos pakalnučių kvepalus. – Tau čia atvykus, pasikeitė vėjai. Dar gebu tą pajusti. Visi tą junta. Visi sujudo. – Ir sukrykštė iš džiaugsmo: – Yiii!

– Bet aš nieko nedarau, – paprieštaravau, kone krykštaudama drauge su ja. – Tik rūpinuosi savo verslu. Savo parduotuvėle. Esu kokia esu. – Nepaisant juoko, jaučiausi nejaukiai.

– Nesvarbu, – atsakė Armanda. – Tu vis tiek tą darai. Pažiūrėk į visas permainas – į mane, į Luką, į Karą, į žmones nuo upės, – ji staigiai mostelėjo galva į Vagišių pusę, – net ir į tą, savo dramblio kaulo bokšte kitapus aikštės. Mes visi keičiamės. Skubame. Lyg prisuktas senas laikrodis, kuris ilgus metus rodė tą pačią valandą.

Tai pernelyg sutapo su mano pačios mintimis aną savaitę. Aš atkakliai papurčiau galvą.

– Tai ne aš, paprieštaravau. – Tai jis, Reino. Ne aš.

It netikėtai atsivertusi korta atminties užkaboriuose iškilo vaizdas. Juodasis vyras bokšte vis greičiau ir greičiau suka laikrodžio mechanizmą, skambina permainas, aliarmą, varo mus iš miesto… Šį trikdantį vaizdą išstūmė kitas – senis lovoje, prie nosies ir rankų prijungti vamzdeliai, šalia jo stovi lyg liūdintis, lyg triumfuojantis Juodasis vyras, o už jo nugaros dega ugnis.

– Ar tai jo tėvas? – ištariau man į galvą pirmučiausia atėjusius žodžius. – Turiu galvoje senį, kurį jisai lanko. Ligoninėje. Kas jis?

Armanda įbedė į mane aštrų, kupiną nuostabos žvilgsnį.

– Kaip sužinojai?

– Kartais … jaučiu žmones. – Kažkodėl nebuvau linkusi prisipažinti, jog buriu šokoladu, nenorėjau naudoti terminologijos, su kuria mane taip puikiai supažindino motina.

– Jausmai. – Armanda atrodė smalsi, tačiau daugiau neklausinėjo.

– Reiškia, *yra* senis? – negalėjau atsikratyti minties, jog užkliudžiau kažką svarbaus. Galimas daiktas, kažkokį ginklą, man padėsiantį kovoje prieš Reino.

– Kas jis? – nenusileidau.

Armanda gūžtelėjo pečiais.

– Kitas kunigas, – pratarė ji su panieka ir baigė kalbą.

Vasario 26
Trečiadienis

Kai šįryt atidariau šokoladinę, prie durų laukė Rudis. Jis buvo apsivilkęs medvilninį kombinezoną, užpakaly susirišęs plaukus juodu raišteliu. Atrodė, jog laukė jau kuris laikas, nes ant plaukų ir pečių žvilgėjo rytinės miglos lašeliai. Jis šyptelėjo man taip, jog to negalėtumei vadinti tikra šypsena, paskui pažvelgė į parduotuvės gilumą už manęs, kur žaidė Anuka.

– Sveika, mažoji svetimšale, – pasakė jai. Šįkart jo veidą trumpam nušvietė gan tikra šypsena.

– Įeikite, – pakviečiau jį vidun. – Reikėjo pabelsti. Nemačiau jūsų lauke.

Kažką sumurmėjęs sodria Marselio tarme, Rudis gan nedrąsiai peržengė slenkstį. Jo judesiai keistai grakštūs ir kartu nerangūs, tarsi viduje nepatogiai jaustųsi.

Įpyliau jam į aukštą stiklinę juodo šokolado, pridėjau kahluos.

– Reikėjo atsivesti savo draugus, – nerūpestingai pasakiau jam.

Užuot atsakęs, jis gūžtelėjo pečiais. Mačiau, kaip žvalgosi aplinkui, perveriančiu, gal net įtariu žvilgsniu įsidėmi aplinką.

– Ko nesisėdat? – paklausiau, rodydama į taburetes prie prekystalio.

Rudis papurtė galvą. – Ačiū. – Gurkštelėjo šokolado. – Iš tikrųjų, tai norėjau sužinoti, ar negalėtumėt man padėti. Mums padėti. – Jo balsas buvo sutrikęs ir tuo pat metu piktas. – Ne pinigais, – skubiai pridūrė, tarsi nenorėdamas, kad įsiterpčiau. – Mes už viską sumokėsime. Turime sunkumų su *organizavimu…*

Sviedė į mane neaiškaus apmaudo persunktą žvilgsnį.

– Armanda, ponia Vuazen, sakė, jūs galėtumėt padėti, – pridūrė jis.

Jis aiškino situaciją, aš ramiai klausiausi, retsykiais linkčiodama, kad padrąsinčiau. Ėmiau suvokti, jog tai, ką maniau esant neiškalbą, buvo tik gili nemeilė kreiptis pagalbos. Nors ir su stipriu akcentu, Rudis kalbėjo kaip inteligentiškas žmogus. Aiškino, jog yra pažadėjęs Armandai užlopyti stogą. Tai, palyginti, lengvas darbas, užimtų tik porą dienų. Deja, vienintelis medienos, dažų ir kitų tam reikalui reikalingų medžiagų tiekėjas yra Žoržas Klermonas, kategoriškai atsisakęs jas tiekti tiek Armandai, tiek ir Rudžiui. Jei motina nori, kad suremontuotų stogą, aiškiai pasakė jis, jai derėtų kreiptis į jį, o ne į sukčių bastūnų gaują. Juk metų metus jisai prašęs – *maldavęs,* – kad leistų jam už dyką atlikti šį darbą. Įsileisi į namus čigonus, tuomet vienas Dievas težino, kas gali nutikti. Pagrobs brangenybes, pavogs pinigus...Žinoma, kad ne viena sena moteris buvo sumušta ar net nužudyta dėl menkos mantos. Ne. Tai tiesiog absurdiška užmačia, tad jis visai gryna sąžine negalįs...

– Šventeiviška išpera, – piktai pastebėjo Rudis. – Nieko apie mus nežino, nieko! Anot jo, mes visi vagys ir žudikai. Aš visada už viską mokėjau. Niekada neelgetavau, nieko neprašiau, visada dirbau...

– Išgerkite dar šokolado, – maloniai pasiūliau, pripildama dar vieną stiklinę. – Ne visi galvoja kaip Žoržas ir Karolina Klermonai.

– Žinau. – Jis stovėjo gynybine poza, ties liemeniu sukryžiavęs rankas.

– Anksčiau buvau prašiusi Klermoną atlikti kai kuriuos darbus mano name. Jei duosite sąrašą, ko jums reikia, aš pasistengsiu gauti.

– Aš už viską sumokėsiu, – vėl pakartojo Rudis, tarsi apmokėjimo aplinkybė būtų kažkas tokio, ko neįmanoma pakankamai akcentuoti. – Pinigai išties nėra problema.

– Žinoma.

Jis kiek atitoko, dar gurkštelėjo šokolado. Regis, pirmąkart pajutęs, koks jis skanus, nelauktai man itin saldžiai nusišypsojo.

– Ji buvo mums gera, Armanda, – pasakė jis. – Užsakė mums maisto, vaistų Zezetės kūdikiui. Užstojo, kai mus vėl buvo užsipuolęs tas jūsų kunigas bejausmiu veidu.

– Jis ne mano kunigas, – skubiai įsiterpiau. – Jis mano, jog Lanskenė aš tokia pat įsibrovėlė kaip ir jūs. – Rudis nustebęs pažvelgė į mane.– Ne, išties, – pasakiau jam. – Manau, jog žiūri į mane kaip į blogą įtaką. Kad kas naktį keliu šokolado orgijas. Vienatvėje mėgaujuosi kūniškais malonumais, kai padorūs žmonės turėtų miegoti.

Jo akys kaip bespalvė migla didmiesčio horizonte per lietų. Kai juokiasi, jos dega pykčiu. Anuka, neįprastai tyliai sėdėjusi, kol jis kalbėjo, atsiliepė į jo juoką ir taip pat nusikvatojo.

– Gal norėtumėt pusryčių? – užgiedojo Anuka. – Turime šokoladinio pyrago. Ir raguolių, bet šokoladinis pyragas skanesnis.

Jis papurtė galvą ir pasakė:

– Ne, ačiū.

Padėjau ant lėkštės pyragaitį ir pastūmiau prie jo.

– Už dyką, – pasakiau jam. – Paragaukite, pati juos kepu.

Kažką ne taip pasakiau. Pamačiau, kaip vėl užsidarė jo veidas, humoro liepsnelę pakeitė dabar jau pažįstama nerūpestinga tuštuma.

– Aš galiu užsimokėti, – pratarė jis kiek iššaukiančiai. – Turiu pinigų. – Su tam tikra pastanga iš kombinezono kišenės ištraukė saują monetų. Jos nuriedėjo prekystaliu.

– Paimkite jas, – pasakiau jam.

– Sakiau jums, galiu užmokėti. – Dabar jo užsispyrimas peraugo į įniršį. – Man nereikia…

Uždėjau savo ranką ant jo rankos. Akimirką jutau pasipriešinimą, paskui jo akys susidūrė su mano akimis.

– Niekam *nereikia* nieko daryti, – švelniai pratariau. Suvokiau savo draugišku gestu įžeidusi jo išdidumą. – Aš jus pakviečiau. – Priešiškumo išraiška liko nepakitusi. – Taip pat elgiuosi ir su visais kitais, – nenusileidau aš. – Su Kara Klermon, su Gijomu Diuplesy. Net su Poliu Mari Miuska, vyru, kuris išvijo jus iš kavinės. – Padariau sekundės pauzę, kad jis susivoktų. – Kuo esate toks ypatingas, jog atsisakote to, ko niekas neatsisako?

Dabar jis pasijuto sugėdintas, vienu kvapu sumurmėjo kažką neaiškaus savo sodria tarme. Kai mūsų akys vėl susitiko, jis nusišypsojo ir pasakė:

– Atleiskit, nesupratau. – Kelias sekundes tvyrojo slogi tyla, paskui jis paėmė pyragaitį. – Bet kitą kartą *jūs* esate kviečiamos į mano namus, – tvirtai pareiškė jis. – Ir labai įsižeisiu, jei atsisakysite.

Po to jis tapo pačiu savimi, atsikratė susikaustymo. Kiek pasišnekėję neutraliomis temomis, netrukus perėjome prie kitų dalykų. Sužinojau, kad Rudis šešerius metus gyvena ant upės, iš pradžių vienas, po to keliauja su draugais. Kadaise jis buvo statybininkas, bet dar ir dabar uždarbiauja atlikdamas remonto darbus, o vasarą ir rudenį talkina nuimant derlių. Supratau, kad kažkokios problemos jį privertė gyventi klajoklio gyvenimą, tačiau žinojau, jog apie smulkesnes aplinkybes geriau neklausinėti.

Pasirodžius pirmiesiems nuolatiniams klientams, jis iškart išėjo. Nors Gijomas su juo mandagiai pasisveikino, o Narsisas jam trumpai linktelėjo, neįstengiau įtikinti Rudžio, kad pasiliktų ir su jais pašnekėtų. Sukimšęs šokoladinio pyragaičio likučius į burną, jis išžygiavo iš parduotuvės su įžūlaus abejingumo išraiška, kokią, jo manymu, derėtų rodyti nepažįstamiems.

Prie durų staiga atsisuko.

– Nepamirškite kvietimo, – lyg būtų prisiminęs, pasakė man. – Šeštadienio vakarą, septintą valandą. Atsiveskite mažąją svetimšalę.

Ir nuėjo, man nespėjus jam padėkoti.

Gijomas ilgiau nei paprastai užtruko su šokoladu. Narsisas užleido vietą Žoržui, paskui užsuko Arno nusipirkti trijų šampaninių triufelių – visada tas pat: trys triufeliai ir kalta mina dėl laukiamo malonumo, – o Gijomas vis sėdėjo įprastoje vietoje, jo smulkus veidas buvo susirūpinęs. Kelis kartus mėginau jį išblaškyti, tačiau jis atsakinėjo mandagiais vienskiemeniais žodžiais, jutau, jog jo mintys klajoja kitur. Šarlis po taburete tysojo suglebęs, be judesio.

– Vakar kalbėjau su klebonu Reino, – pagaliau prabilo Gijomas – taip netikėtai, jog krūptelėjau. – Klausiau, ką turėčiau daryti su Šarliu.

Klausiamai pažvelgiau į jį.

– Sunku jam tą išaiškinti, – švelniu aiškiu balsu tęsė Gijomas. – Jis galvoja, kad aš užsispyręs, nes neklausau, ką sako veterinaras. Dar blogiau, jis mano, kad esu kvailas. Pagaliau sako, kad Šarlis visai ne asmuo. – Pauzė, kurios metu jutau jo pastangas susitvardyti.

– Ar iš tikrųjų taip blogai?

Aš jau žinojau, ką atsakys.

Gijomas pažvelgė į mane liūdnomis akimis.

– Manau, kad taip.

– Suprantu.

Jis automatiškai liovėsi kasęs Šarlio ausį. Šuo atsainiai suvizgino uodegą ir gailiai suinkštė.

– Geras šunelis. – Gijomas pasiuntė man suglumusį šypsnį. – Klebonas Reino nėra blogas žmogus. Nenori pasirodyti žiaurus. Bet pasakyti tokį dalyką ir dar šitaip…

– Ką jis pasakė?

Gijomas gūžtelėjo pečiais.

– Sakė, kad metų metais elgiuosi kaip kvailys su tuo šunimi.

Kad jam tas pat, ką darau, bet kad juokinga lepinti gyvūną lyg jis būtų žmogus ar be reikalo leisti pinigus jo gydymui, kuris vis tiek neatneš jokios naudos. Mane apėmė pyktis. – Kaip galėjo šitaip užgaulioti!

Gijomas papurtė galvą.

– Jis nesupranta, – vėl pakartojo jis.– Jam išties nerūpi gyvūnai. Bet mudu su Šarliu taip ilgai buvom drauge... – Jo akyse pasirodė ašaros, jis staigiai pasuko galvą, kad jas paslėptų.

– Kai baigsiu gerti šokoladą, iškart eisiu pas veterinarą. – Daugiau kaip dvidešimt minučių jo stiklinė stovėjo tuščia ant prekystalio. – Gal dar ne šiandien, ar ne? – Jo balse skambėjo beveik nevilties gaida. – Jis dar linksmas. Paskutiniu metu geriau valgo, žinau, kad geriau. Niekas negali manęs *priversti* tai padaryti. – Dabar jis kalbėjo kaip kaprizingas vaikas.– Žinosiu, kai tikrai ateis laikas. Žinosiu.

Negalėjau nieko pasakyti, kad jis pasijustų geriau. Tačiau stengiausi. Pasilenkiau paglostyti Šarlį, pirštais užčiuopiau po pat oda išsišovusius kaulus. Kai ką įmanoma išgydyti. Mano pirštais tekėjo šiluma, aš švelniai zondavau, stengiausi *pamatyti.* Auglys jau padidėjo. Žinojau, kad nėra vilties.

– Tai jūsų šuo, Gijomai, – pasakiau. – Jūs žinot geriausiai.

– Tiesa. – Atrodė trumpam pralinksmėjęs. – Vaistai malšina skausmą. Jis daugiau neinkščia naktimis.

Prisiminiau savo motiną anais paskutiniais mėnesiais. Jos blyškumą, gležną tirpstančio kūno apnuogintų kaulų grožį, bespalvę odą. Karštligiškai spindinčias akis. – *Florida, brangute, Niujorkas, Čikaga, Didysis Kanjonas, tiek daug turime pamatyti!* – Ir slaptas aimanas naktimis.

– Netrukus turėsi liautis, – atsakiau jai. – Tai beprasmiška. Slėptis, teisintis, brėžti užduotis, kad pratemptum savaitę. Netrukus orumo netektis skaudins daugiau už visa kita. Tau reikia pailsėti.

Kremavimas Niujorke. Po uostą išbarstyti pelenai. Juokinga, kad visada įsivaizduoji, jog mirsi lovoje, apsuptas mylimųjų. O vietoj to pernelyg dažnai akimirksniu įvyksta trumpas gluminantis susidūrimas, staigus suvokimas, kai palaipsniui didėjant panikai, bėgi, o tau už nugaros lyg ritmiška švytuoklė vis kyla saulė, nors ir labai stengiesi nuo jos pabėgti.

– Jei galėčiau pasirinkti, rinkčiausi šitą. Beskausmę adatą. Draugišką ranką. Geriau tai, nei mirti vienam tamsoje, arba po ratais gatvėje, kur nieks nesustoja, kad dar sykį pažvelgtų. – Susigriebiau, jog nenoromis garsiai ištariau šiuos žodžius. – Atleiskite, Gijomai, – pasakiau išvydusi jo apstulbusį žvilgsnį, – galvojau apie kažką kita.

– Nieko tokio, – ramiai atsakė jis, dėdamas ant prekystalio monetas. – Aš vis tiek išeinu.

Jis išėjo, paėmęs į vieną ranką skrybėlę, į kitą Šarlį, kiek daugiau nei paprastai susikūprinęs – maža pilka figūrėlė, nešina lyg pirkinių krepšiu, lyg senu lietpalčiu, ar gal dar kažkuo.

Kovo 1
Šeštadienis

Stebiu jos parduotuvę. Suprantu, jog tai darau nuo jos atvykimo dienos, žiūriu, kas ateina ir kas išeina, kas ten slapčiomis renkasi. Stebiu, kaip kad jaunas stebėdavau vapsvų lizdus – su pasibjaurėjimu ir susižavėjimu. Iš pradžių jie pradėjo labai gudriai – sutemus arba ankstų rytą. Apsimetę tikrais klientais. Išgerdavo ten puodelį kavos, nupirkdavo vaikams pakelį šokoladinių razinų. Bet dabar jau nebeapsimeta. Čigonai dabar atvirai lankosi, svaido iššaukiančius žvilgsnius į mano uždengtą langą: rusvaplaukis įžūliomis akimis, liesa mergina, mergina nubalintais plaukais ir skustagalvis arabas. Ji juos vadina vardais: Rudžiu, Zezete, Blanša ir Achmedu. Vakar dešimtą valandą privažiavo Klermono furgonas su statybinėmis medžiagomis – mediena, dažais ir derva stogui. Vaikinas vairuotojas, nė žodžio netaręs, viską sukrovė prie jos slenksčio. Ji išrašė jam čekį. Paskui turėjau žiūrėti, kaip jos išsišiepę draugai užsikėlę ant pečių kartono dėžes ir sijas, juokdamiesi nutempė visa tai žemyn į Vagišių kvartalą. Tai klasta, daugiau nieko. Melaginga klasta. Nežinia dėl kokios priežasties, nori juos sukurstyti. Žinoma, taip elgiasi, griežkdama ant manęs dantį. Nieko kita negaliu padaryti, vien tylėti ir likti orus, ir melstis, kad ji žlugtų. Bet ji man taip apsunkina užduotį! Turiu dėrėtis su Armanda Vuazen, kuri įtraukia į savo sąskaitą mokestį už jų maisto prekes. Aš tuo jau užsiėmiau, bet per vėlai. Dabar upės čigonai apsirūpino dviem savaitėms. Maisto kiekvienai dienai – duonos, pieno – atsiplukdo upe iš Ažano. Vien mintis apie tai, kad jie gali čia ilgiau pasilikti, man kelia įtūžį. Bet ką gali veikti, kai su jais

bičiuliaujasi tokie žmonės? Tu žinotumei, tėve, ką veikti, jei tik galėtumei man pasakyti. Žinau ir tai, jog neišsisukinėtumei savo priedermės, kad ir kokia nemaloni ji bebūtų. Jei tik galėtumei man pasakyti, ką reikia daryti. Pakaktų tik vos spūstelėti pirštais. Virptelėti blakstienomis. Ko nors. Kad parodytumei, jog man atleidai. Ne? Tu nepajudi. Vien monotoniškas garsas – *ššš–bum* –, kai aparatas alsuoja už tave, pūsdamas orą į tavo atrofuotus plaučius. Žinau, kad netrukus pabusi, sveikas ir apsivalęs, ir pirmučiausia ištarsi mano vardą. Matai, tikiu stebuklais. Aš – perėjęs ugnį. Aš tikiu.

Nusprendžiau šiandien su ja pasikalbėti. Protingai, be kaltinimų, kaip tėvas su dukra. Ji, be abejonės, supras. Mudu su ja ne nuo to pradėjome. Galbūt galėtume pradėti iš naujo. Matai, tėve, ketinau būti kilnus. Pasirengęs suprasti. Bet prisiartinęs prie parduotuvėlės, pamačiau pro langą, kad su ja tas vyriškis Rudis – spokso į mane rūsčiomis degančiomis akimis, o žvilgsnyje niekinanti patyčia, su kokia žiūri visa jo padermė. Rankoje laikė kažkokį gėrimą. Atrodė grėsmingas ir stiprus su purvinu kombinezonu, ilgais palaidais plaukais, sekundę man vos dilgtelėjo širdį iš nerimo dėl tos moters. Argi ji nesuvokia, kaip pavojingai žaidžia bendraudama su šiais žmonėmis? Ar jai nerūpi nei ji pati, nei jos vaikas? Buvau benueinąs, kai akį patraukė afiša vitrinoje. Akimirką apsimečiau ją skaitąs, tuo tarpu slapčiomis ją – juos – stebėjau iš lauko. Ji vilkėjo suknelę iš sodrios vyno spalvos medžiagos, plaukai palaidi. Girdėjau iš parduotuvės sklindant jos juoką. Žvilgsnis vėl nuslydo į afišą. Rašysena vaikiška, nesusiformavusi.

Didysis šokolado festivalis
„Dangiškuosiuose migdoluose“
Pradžia Velykų sekmadienį
Visus kviečiame
Pirkite dabar, kol dar ne vėlu!!!

Perskaičiau dar sykį, mane apėmė pasipiktinimas. Pro stiklinių skambesį krautuvėje galėjau girdėti jos balsą. Buvo pernelyg įsitraukusi į pokalbį, tad nepastebėjo manęs, stovėjo nugara į duris, atstačiusi vieną koją kaip šokėja. Avėjo plokščius lakuotus batelius su kaspinėliais, buvo be kojinių.

Pradžia Velykų sekmadienį

Dabar man viskas aišku. Jos kėslai, bjaurūs kėslai. Turėjo suplanuoti iš anksto, kad šis šokolado festivalis sutaptų su pačiomis švenčiausiomis bažnytinėmis iškilmėmis. Turėjo tą galvoje jau tada, kai atvyko per karnavalą – sugriauti mano autoritetą, išsityčioti iš mano pamokymų. Turi draugus iš upės.

Dabar buvau pernelyg įtūžęs, kad pasitraukčiau, kaip privalėjau padaryti. Stumtelėjau duris ir įėjau į krautuvę. Mano įžengimą pranešė erzinančiai linksmas varpelis, ji atsisuko ir šypsodamasi pažvelgė į mane. Jeigu tą akimirką nebūčiau turėjęs nepaneigiamų jos keršto įrodymų, galėčiau prisiekti, jog ši šypsena nuoširdi.

– Ponas Reino.

Oras persisunkęs sodriu šokolado aromatu. Visiškai nepanašiu į mano vaikystės besvorio biraus šokolado kvapą – šis graužia gerklę kaip kvapnios kavos pupelės turgaus kioske, atsiduoda amaretu ir tiramizu, jo dūminis degėsių skonis tarsi skverbiasi į burną, išsiskiria seilės. Iš sidabrinio ąsočio ant prekystalio kyla garas. Prisimenu, kad šįryt nepusryčiavau.

– Panele. – Norėčiau, kad mano balsas skambėtų įtaigiau. Įniršis suspaudė gerklę, vietoj įsakmaus tono, kokiu ketinau kreiptis, pasigirdo tik pasipiktinęs mandagios varlės kvarkimas. – Panele Rošė. – Ji klausiamai pažvelgia į mane. – Mačiau jūsų afišą!

– Ačiū, – padėkoja ji. – Gal išgertumėt su mumis šokolado?

– Ne!

Įtikinėja:

– Jei jūsų gerklė opi, mano šokočino nuostabiai veikia.

– Mano gerklė neopi!

– Neopi? – Jos balsas dirbtinai susirūpinęs. – Man regis, esate užkimęs. Tuomet gal didelę porciją grietinėlės? O gal mokos?

Pasistengiau susitvardyti.

– Nenoriu jums kelti nepatogumų, ačiū.

Rusvaplaukis prie jos šono tyliai nusijuokia, kažką suniurna padugnių šneka. Pastebiu, kad jo rankos išteptos dažais, balkšva spalva įsigėrusi į raukšles delnuose ir ant krumplių. Ar jis dirbo? – su apmaudu paklausiau savęs. O jei taip, tuomet kam. Jei čia būtų Marselis, policija jį suimtų už nelegalų darbą. Iškrėtus jo laivą, būtų surasta pakankami įrodymų – narkotikų, vogtų daiktų, pornografijos, ginklų, – kad visam laikui uždarytų į cypę. Tačiau čia Lanskenė. Tik rimtas nusikaltimas – prievarta arba kas panašaus – priverstų atvykti policiją.

– Mačiau jūsų afišą, – vėl pradedu, sukaupęs visą įmanomą orumą. Ji stebi mane mandagaus susidomėjimo žvilgsniu, lakstančiomis akimis. – Turiu pasakyti, – šioje vietoje atsikosėju, nes gerklę vėl sugniaužė pyktis, – turiu pasakyti, jog apgailestauju dėl to, kad pasirinkote netinkamą laiką... savo renginiui.

– Netinkamą laiką? – Atrodo nekalta. – Norite pasakyti, netinkamą laiką Velykų šventei? – Ji piktai šypteli. – Manau, jog už tą atsakingi jūsų žmonės. Turėtumėt suderinti su popiežiumi.

Įbedu į ją šaltas akis.

– Manau, gerai žinote apie ką kalbu.

Ir vėl tas mandagus klausiamas žvilgsnis.

– Šokolado festivalis. Visus kviečiame. – Mano pyktis kyla it užviręs pienas, nepajėgiu tvardytis. Akimirką juntu, kaip jo įkarštis mane kaitina, įkvepia jėgos ir energijos.

Atkišu į ją kaltinamą pirštą:

– Nemanykit, kad neatspėjau, dėl ko visa tai.

– Leiskite ir man atspėti. – Jos balsas minkštas, susidomėjęs. – Tai puolimas prieš jūsų asmenį. Sąmoningas bandymas sugriauti

Katalikų Bažnyčios pamatus. – Ji išsiduoda staigiu veriančiu juoku. – Dievas draudžia per Velykas pardavinėti šokoladinius velykinius kiaušinius. – Jos balsas netvirtas, kone išgąstingas, nors nežinau dėl ko. Rusvaplaukis perveria mane tūžmingu žvilgsniu. Ji sutelkia pastangas, aprimsta, nuveja baimės šešėlį, kurį maniau pastebėjęs.

– Esu tikra, mums abiem užteks vietos, – ramiai sako ji. – Ar tikrai negersite šokolado? Galėčiau paaiškinti, ką...

It vapsvų puolamas šuo, su įniršiu purtau galvą. Būtent jos ramybė mane siutina, girdžiu galvoje kažkokį spengsmą, po kojomis juda žemė, kambarys ima suktis ratu. Kvaitina sodrus šokolado kvapas. Akimirką visi mano pojūčiai nenatūraliai paaštrėja. Užuodžiu jos kvepalus, levandos glamonę, karštą ir skvarbų odos dvelksmą. O už jos – pelkių ūkai, mašinų alyva, prakaitu ir dažais atsiduodantis jos rusvaplaukio draugo muskusinis tvaikas.

– Aš... ne... aš... – Lyg kliedesio apimtas, pamiršau, ką ketinau pasakyti. Regis, kažką apie pagarbą, apie bendruomenę. Apie bendrą judėjimą ta pačia kryptimi, teisumą, padorumą, moralę. Vietoj to gaudau orą, svaigsta galva. – Aš... aš... – Negaliu atsikratyti minties, kad *ji* visa tai daro: sujaukia pojūčius, skverbiasi į protą. Ji palinksta į priekį, dedasi susirūpinusi, mane vėl pribloškia jos kvapas.

– Ar jums bloga? – Girdžiu iš toli jos balsą. – Pone Reino, ar jums bloga?

Drebančiomis rankomis atstumiu ją.

– Nieko. – Pagaliau galiu prabilti. – Tik ... negalavimas. Nieko. Linkiu jums... – Klupdamas tarsi būčiau aklas, einu durų link. Veidą paliečia ant durų staktos pakabintas raudonas maišelis – dar vienas jos prietaras, – nepajėgiu nuslopinti absurdiško įspūdžio, jog šis juokingas daikčiukas ir yra mano ne-

galios priežastis: sauja žolelių ir kaulų, kad man sumaišytų protą. Išsvirduliuoju į gatvę. Užkritus vos keliems lietaus lašams, galva prasiblaivo, bet aš nesustoju, einu. Einu.

Nesustojau, kol nepasiekiau tavęs, tėve. Širdis daužėsi, veidas apsipylė prakaitu, bet galiausiai jaučiuosi apsivalęs nuo jos buvimo. Ar ir tu taip pat jauteisi, tėve, tą dieną senajame archyve? Ar gundymas išsekino šį veidą?

Skleidžiasi kiaulpienės, kartūs lapai veržiasi aukštyn iš juodos žemės, baltos šaknys tvirtai kimba į gelmę, šakojasi. Netrukus pražys. Eisiu į namus palei upę, tėve, apžiūrėsiu plaukiojantį miestelį, kuris vis auga, plečiasi ant patvinusio Tano. Po mūsų paskutinio pokalbio atplaukė dar laivų, tad upė jais tiesiog nuklota. Galima pereiti nesušlapus kojų.

Visus kviečiame

Ar tokie jos ketinimai? Suburti šiuos žmones nesaikingumo šventei? Kiek kovojome, kad su šaknimis išrautume tuos pagoniškų tradicijų likučius, kiek pamokslavome ir maldavome. Kiaušinis, zuikis – tai vis dar gyvi tvirtų pagonybės šaknų simboliai, kokie išstatyti vitrinoje. Kurį laiką buvome tyri. Bet su ja turime iš naujo apsivalyti. Dar stipresnė padermė mums vėl meta iššūkį. O mano banda, mano kvaila patikli banda prie jos šliejasi, jos *klausosi*... Armanda Vuazen. Žiuljenas Narsisas. Gijomas Diuplesy. Žozefina Miuska. Žoržas Klermonas. Rytoj per pamokslą jie išgirs savo pavardes, paminėsiu kartu su visais tais, kas jai paklusо. Pasakysiu, kad šokolado festivalis tėra tik visumos dalis. Draugystė su upės čigonais. Tai sąmoningas mūsų papročių ir apeigų nepaisymas. Kokį poveikį ji daro mūsų vaikams! Išvardysiu visus jos buvimo čionai užmaskuotos grėsmės ženklus.

Šis festivals jai nepavyks. Juokinga įsivaizduoti, kad pasisektų, kai taip smarkiai priešinamasi. Sekmadienį per pamokslą

pasisakysiu prieš. Garsiai perskaitysiu jos sėbrų pavardes, melsiuos už jų išgelbėjimą. Čigonai jau sukėlė sumaištį. Miuska skundžiasi, kad jie atbaido klientus. Triukšmas stovyklavietėje, muzika, laužai pavertė Vagišių kvartalą plaukiojančiu lūšnynu – upė raibuliuoja benzino dėmėmis, neša pasroviui srutas. O jo žmona būtų mielai juos priėmusi, kaip girdėjau. Laimei, Miuska tie žmonės neįbaugins. Klermonas man pasakojo, kad praeitą savaitę juos kuo lengviausiai išvijo, kai drįso įžengti į jo kavinę. Matai, tėve, jie bailiai, nepaisant visos bravados. Miuska užtvėrė kelią iš Vagišių pusės, kad jie nepraeitų. Prievarta mane gąsdina, tėve, bet tam tikra prasme, jai pritarčiau. Todėl, kad tuomet turėčiau pagrindą iškviesti Ažano policiją. Turėčiau dar kartą pasišnekėti su Miuska. Jis žinos, ką daryti.

Kovo 1
Šeštadienis

Rudžio laivas stovi prisišvartavęs arčiausiai prie kranto, kiek atokiau nuo kitų, priešais Armandos namus. Šį vakarą jo priekigalis buvo apkabinėtas it tropiniai vaisiai švytinčiais popieriniais žibintais, o eidamos į Vagišius, užuodėme nuo kranto sklindantį aštrų kepamo maisto kvapą. Atviri Armandos namo langai žvelgė į upę, ant vandens netaisyklingu piešiniu atsispindėjo jų šviesos. Buvau nustebinta, kad čia nėra šiukšlių – kiekvienas atliekų skutelis buvo kruopščiai surinktas ir patalpintas į vieną iš plieninių būgnų sudeginimui. Iš vieno kiek žemiau upėje prisišvartavusių laivų girdėjosi gitaros garsai. Ant prieplaukėlės sėdėjo Rudis ir žvelgė į vandenį. Prie jo buvo prisijungęs būrelis žmonių, tarp kurių atpažinau Zezetę, kitą merginą, vardu Blanša ir Machmedą iš Šiaurinės Afrikos. Šalia jų ant kilnojamo žaizdro su anglimis kažkas virė.

Anuka iškart pribėgo prie ugnies. Išgirdau, kaip Zezetė ją tyliai perspėjo:

– Atsargiai, brangute, karšta.

Blanša ištiesė taurę karšto vyno su prieskoniais, aš šypsodamasi paėmiau ją.

– Pažiūrėk, ar patiks.

Gėrimas buvo saldus, aštrus nuo citrinos ir muškato ir toks stiprus, jog graužė gerklę. Pirmąkart po daugelio savaičių buvo giedra naktis, ramiame ore nuo mūsų kvėpavimo raitėsi blyškūs garo kamuoliai. Virš upės kybojo skysta migla, šen bei ten skrodžiama šviesos iš laivų.

– Šlepetė irgi nori, – pasakė Anuka, rodydama į indą su vynu.

Rudis šyptelėjo:

– Šlepetė?

– Anukos triušis, – atsakiau paskubomis. – Jos įsivaizduojamas draugas.

– Nesu tikras, kad Šlepetei tai itin patiktų, – pasakė jis Anukai. – Gal vietoj to jis norėtų obuolių sulčių?

– Paklausiu jo, – atsakė mergaitė.

Čia Rudis atrodė kitoks, daugiau atsipalaidavęs; kai žiūrėjo savo viralą, ugnis ryškiai apibrėžė veido kontūrus. Pamenu, valgėme upinius vėžius, išlukštentus ir iškeptus ant žarijų, sardines, ankstyvuosius saldžius kukurūzus, saldžiąsias bulves, cukruje apvoliotus ir svieste apskrudintus obuolius, storus blynus ir medų. Valgėme pirštais iš skardinių lėkščių, gėrėme sidrą ir dar vyno su prieskoniais. Ant upės kranto Anuka žaidė su keliais kitais vaikais. Prie mūsų prisijungė Armanda, kuri šildėsi rankas prie ugnies.

– Jei tik būčiau jaunesnė, – atsiduso ji, – galėčiau taip kas naktį. – Iškrapščiusi iš žarijų bulvę, mikliai žongliravo ja, kad atvėsintų. – Kaip tik apie tokį gyvenimą svajojau, kai buvau vaikas. Gyventi laive, turėti daugybę draugų, kas naktį puotauti... – Metė į Rudį šelmišką žvilgsnį ir pareiškė: – Manau, pabėgčiau su tavim. Visada turėjau silpnybę rusvaplaukiams vyriškiams. Gal aš ir sena, bet lažinuosi, jog dar galėčiau išmokyti šiokių tokių dalykėlių.

Rudis šyptelėjo. Šiąnakt dingo jo visas drovumas. Buvo gerai nusiteikęs, vis pripildavo pilnas taures vyno ir sidro, švytėjo jaudinančiu pasitenkinimu, jog yra šeimininkas, flirtavo su Armanda, sakė jai ekstravagantiškus komplimentus, o ji kranksėjo iš juoko. Mokė Anuką svaidyti vandeniu plokščius akmenukus. Galiausiai aprodė mums savo laivą, rūpestingai užlaikomą ir šva-

rų, mažytę virtuvėlę, sandėlį su vandens baku ir maisto atsargomis, patalpą miegui po organinio stiklo stogu.

– Kai jį nusipirkau, buvo laužas, – mums pasakė Rudis. – Suremontavau, dabar jis toks kaip ir bet koks namas sausumoje. – Jo šypsena buvo šiek tiek gaili, tarsi žmogaus, kuris prisimena malonius vaikystės laikus. – Įdėjau tiek darbo, tad dabar galiu naktimis gulėti lovoje, klausytis kaip pliuškena vanduo, žiūrėt į žvaigždes.

Anuka džiaugsmingai pritarė.

– Man patinka, – pareiškė ji. – Ak, kaip baisiai man tai patinka! Ir tai visiškai ne mėš... mėš... kaip sako Žano mama.

– Mėšlas, – švelniai pasufleravo Rudis. Paskubomis į jį žvilgtelėjau, tačiau jis tik juokėsi. – Na, mes ne tokie jau blogi, kaip kai kas galvoja.

– Mes galvojame, kad jūs visiškai nesat blogi! – pasipiktinusi sušuko Anuka.

Rudis gūžtelėjo pečiais.

Vėliau prasidėjo muzika – fleita, smuikas ir keli iš skardinių ir šiukšlių dėžių pagaminti būgnai. Prie jų prisijungė Anuka su žaisliniu trimitu, it laukiniai šoko vaikai – jie buvo taip arti upės, jog reikėjo juos nuvyti toliau į saugesnę vietą. Kai galiausiai išėjome, buvo gerokai po vienuoliktos, Anuka iš nuovargio vos laikėsi ant kojų, tačiau smarkiai priešinosi.

– Gerai, – pasakė jai Rudis, – gali vėl ateiti kada panorėsi.

Padėkojau ir paėmiau Anuką ant rankų.

– Lauksiu. – Sekundei jo šypsena aptemo, kai pažvelgė į kalvos viršūnę man už nugaros. Tarpuakyje pasirodė raukšlelė.

– Kas atsitiko?

– Nežinau. Gal ir nieko.

Vagišiuose nedaug gatvės šviesų. Vien geltonas žibintas prie Respublikos kavinės drumzlinai nušviečia siaurą pylimą. Už jo

– Frank Buržua gatvė platėja į gerai apšviestą medžių alėją. Primerkęs akis, jis dar kiek pažiūrėjo.

– Maniau, kad kažkas leidžiasi nuo kalvos, ir tiek. Tikriausiai tai buvo šviesos žaismas. Dabar ten nieko nėra.

Užnešiau Anuką į kalvą. Už mūsų skambėjo švelnūs plūduriuojančio karnavalo muzikos garsai. Prieplaukoje šoko Zezetė, jos figūra ryškėjo gestančio laužo fone, apačioje it pašėlęs šokinėjo šešėlis. Kai ėjome pro Respublikos kavinę, pamačiau praviras duris, nors visos šviesos buvo užgesintos. Išgirdau, kaip namo viduj tyliai užsidarė durys, lyg kažkas būtų mus stebėjęs, o gal tai buvo tik vėjas.

Kovo 2
SEKMADIENIS

Su kovu baigėsi lietus. Dangus dabar darganas, tarp greit judančių debesų kyščioja žydri lopai, per naktį įsisiautęs žvarbus vėjas skverbiasi į visus kampus, drebina langus. Lyg pašėlę gaudžia bažnyčios varpai, tarsi ir juos būtų pagavusi ši staigi oro permaina. Po skriejančiais debesimis sukasi vėtrungė, šaižiai girgždėdama rūdimis. Anuka žaidžia savo kambaryje ir sau pačiai dainuoja vėjo dainą:

Štai geras vėjelis, gražus vėjelis
Štai geras vėjelis, mane šaukia gyvenimas
Štai geras vėjelis, gražus vėjelis
Štai geras vėjelis, manęs laukia mergelė.

Kovo vėjas – tai piktas vėjas, sakydavo mano mama. Tačiau nepaisant to, jis gaivina, dvelkia gyvasakiais ir ozonu, tolimos jūros druska. Kovas – geras mėnuo, išstumia pro užpakalines duris vasarį, atneša pavasarį prie paradinių durų. Geras mėnuo permainoms.

Penkias minutes stoviu viena aikštėje išskėtus rankas, juntu plaukus kedenantį vėją. Pamiršau apsivilkti paltą, raudonas sijonas plasnoja apie mane. Aš aitvaras, pagaunu vėją, akimirksniu pakylu virš bažnyčios bokšto, virš savęs. Trumpam netenku orientacijos, matau apačioje skaisčiai raudoną figūrą, esu tuo pat metu ir čia, ir tenai, netekusi žado vėl grįžtu į save, išvystu pro aukštą langą spoksantį Reino veidą, iš pasipiktinimo patamsėjusį žvilgsnį. Jis atrodo išblyškęs, ryški saulės šviesa vos

nuspalvina odą. Rankos suspaustos ant palangės, krumpliai tokie pat balti kaip ir veidas.

Vėjas įsiveržia man į galvą. Linksmai pamoju Reino, pasisuku ir grįžtu į šokoladinę. Žinau, kad jis pažiūrės į tai kaip į iššūkį, bet šįryt man tai nerūpi. Vėjas nupūtė šalin mano baimes. Pamoju Juodajam vyrui bokšte, vėjas smagiai įsisuka į mano sijonus. Aš kliedžiu, laukiu.

Šia nauja drąsa, regis, užsikrėtė ir Lanskenė žmonės. Stebiu juos einančius į bažnyčią – išskėtę rankas it aitvarai vėjyje, bėga vaikai, it pašėlę be jokios priežasties loja šunys, net ir suaugusiųjų pašviesėjo veidai, nuo šalčio ašaroja akys. Karolina Klermon pasipuošė nauju pavasariniu paltu, sūnus veda ją už parankės. Akimirką Lukas žvilgteli į mane, nusišypso ir pridengia ranka šypseną. Žozefina ir Polis Mari Miuska eina susikabinę rankomis kaip meilužiai, nors žmonos veidas po ruda berete susiraukęs ir iššaukiantis. Vyras nužvelgia mane stovinčią už stiklo ir paspartina žingsnį, žiaumoja burna. Matau Gijomą, šiandien jis be Šarlio, nors nuo rankos karo šviesus plastikinis pavadėlis; vieniša figūra, keistai atrodanti be savo šuns. Arno pažvelgia į mano pusę, nusilenkia. Narsisas stabteli prie durų apžiūrėti kubile pasodintų pelargonijų, patrina lapą tarp storų pirštų, pauosto žalius syvus. Nepaisant, kad yra stačiokiškas, jis vis dėlto mielas, žinau, jog vėliau ateis, užsisakys mokos ir šokoladinių triufelių.

Kol žmonės skinasi kelią pro atviras duris, varpo dūžiai lėtėja, virsta atkakliu dundesiu – *dann! dann!* Vėl šmėkšteli Reino – dabar su balta kamža, sudėtomis rankomis, ganytojiškai kviečia vidun. Man regis, kad vėl į mane pažvelgia, – meta skubų žvilgsnį per aikštę, nugarkaulis vos sustangrėja po apdangalu, – bet nesu tuo įsitikinusi.

Su puodeliu šokolado rankoje, įsitaisau už prekystalio, laukiu, kol baigsis mišios. Jos užtruko ilgiau nei paprastai. Manau,

jog artėjant Velykoms, Reino reikalavimai išaugs. Daugiau nei po pusantros valandos pasirodė pirmi skubantys žmonės, nulenkę galvas prieš skareles ir sekmadienines striukes įžūliai plėšiantį, su netikėtu gašlumu po sijonais lendantį, per aikštę aveles genantį vėją. Praeidamas, Arno man pasiuntė drovų šypsnį. Šįryt jokių šampaninių triufelių. Narsisas užėjo kaip įprasta, bet net ir jis nebuvo itin komunikabilus, išsitraukė laikraštį iš vilnonio apsiausto kišenės ir tylomis skaitė gerdamas moką. Po penkiolikos minučių pusė tikinčiųjų dar buvo bažnyčioje, spėjau, kad laukia išpažinties. Įsipyliau dar šokolado ir išgėriau. Sekmadienį lėtai slenka laikas. Verčiau būsiu kantri.

Staiga pamačiau pro pusiau praviras bažnyčios duris sprunkančią pažįstamą figūrą languotu paltu. Žozefina nužvelgė aikštę, įsitikino, jog ji tuščia ir pasileido parduotuvės link. Pastebėjusi Narsisą, minutę padvejojo, po to ryžosi įeiti. Lyg nuo kažko gindamasi, po krūtine laikė suspaustus kumščius.

– Negaliu pasilikti, – iškart pasakė Žozefina. – Polis atlieka išpažintį. Turiu tik kelias minutes. – Jos balsas buvo aštrus ir sujaudintas, žodžiai ritosi vienas per kitą it domino kauliukai.

– Turite kuo toliau laikytis nuo tų žmonių, – išpyškino ji. – Nuo klajūnų. Pasakykit jiems, kad iškeliautų. *Perspėkit* juos. – Jos veidas judėjo nuo kalbos pastangų, o rankos čia išsiskėsdavo, čia vėl susidėdavo.

Pažvelgiau į ją.

– Žozefina, prašau, atsisėskit. Atsigerkit ko nors.

– Aš negaliu! – Ir atkakliai papurtė galvą. Nuo smarkaus judesio, ant veido užkrito vėjo sutaršyti plaukai. – Sakiau jums, kad neturiu laiko. Darykit, ką sakiau. Prašau. – Jos balse girdėjosi įtampa ir išsekimas; lyg bijodama, kad ją pamatys mano draugijoje, Žozefina žiūrėjo į bažnyčios duris.

– Jis sakė pamokslą prieš juos, – tyliai pašnibždėjo man paskubomis. – Ir prieš jus. Kalbėjo apie jus. Sakė įvairiausius dalykus.

Abejingai gūžtelėjau pečiais.

– Na, ir kas? Kas man rūpi?

Žozefina beviltišku judesiu suspaudė kumščiais smilkinius.

Turite juos įspėti, – pakartojo ji. – Pasakykit, kad iškeliautų. Įspėkite ir Armandą. Pasakykit, kad šįryt minėjo jos vardą. Ir jūsų. Paminės ir mane, jei čia pamatys, o Polis ...

– Aš nesuprantu, Žozefina. Ką jis gali padaryti? Ir kodėl man tai turi rūpėti?

– Tik pasakykite jiems, gerai? – Ji vėl atsargiai mestelėjo žvilgsnį į bažnyčią, iš kurios kiūtino keletas žmonių, ir vėl pakartojo:

– Negaliu pasilikti. Turiu eiti. – Ir pasuko į duris.

– Lūktelėkit, Žozefina...

Kai atsigręžė, jos veidas buvo iškreiptas kančios. Mačiau, jog ji buvo arti ašarų.

– Taip visada būna, – pasakė ji atšiauriu nelaimingu balsu. – Kai tik randu draugę, *jis* man viską sugriauna. Ir dabar bus taip kaip visada. Jūs tai išsikapstysit, bet *aš*...

Žengiau žingsnį į priekį, norėjau ją nuraminti. Žozefina atsitraukė, jos nerangus judesys rodė, jog nori apsiginti.

– Ne! Aš negaliu! Žinau, kad norite gero, bet aš... *negaliu!* – Ji stengėsi atsitokėti. – Jūs privalot suprasti. Aš čia gyvenu. *Turiu* čia gyventi. O jūs laisva, galite keliauti, kur norit, jūs...

– Ir jūs galite, – švelniai pasakiau jai.

Tada ji pažvelgė į mane, pirštų galiukais paskubomis palietė petį.

– Jūs nesuprantate, – pratarė ji be jokio apmaudo. – Jūs kitokia. Kurį laiką maniau, kad gal ir aš išmokčiau būti kitokia.

Ji pasisuko, jaudulys užleido vietą santūriam, kone maloniam atsiribojimui. Vėl sukišo rankas į kišenes ir pasakė:

– Atsiprašau, Viana. Aš tikrai stengiausi. Žinau, tai ne jūsų kaltė. – Akimirką mačiau į jos veidą sugrįžusį pagyvėjimą. –

Pasakykite upės žmonėms, – primygtinai ragino ji, – pasakykite jiems, kad privalo išvykti. Jie taip pat niekuo dėti, paprasčiausiai nenoriu, kad kas nors nukentėtų, – tyliai baigė Žozefina. – Gerai?

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Niekas nenukentės, – atsakiau jai.

– Gerai. – Ji man nusišypsojo iki skausmo vaiskia šypsena. – O dėl manęs nesirūpinkit. Man viskas gerai. Iš tikro. – Ir vėl ta įtempta skausminga šypsena. Kai atsargiai stūmėsi pro mane durų link, pamačiau, jog jos rankoje kažkas švystelėjo, o palto kišenės prikimštos kosmetikos ir papuošalų. Iš saujos pabiro lūpdažiai, pudrinės, karoliai, žiedai…

– Prašau. Tai jums, – linksmai pasakė Žozefina, stūmtelėdama prie manęs krūvelę pagrobtų brangenybių. – Viskas gerai. Turiu jų daugybę. – Ji išėjo, apdovanojusi mane svaiginančiai saldžia šypsena, palikusi grandinėles, auskarus, ryškaus plastiko medalionus paauksuotais apvadais, lyg ašaros byrančius man pro pirštus ant grindų.

Vėliau po pietų mudvi su Anuka išėjome pasivaikščioti į Vagišių kvartalą. Gaivioje saulėje čigonų stovykla atrodė linksmai, ant virvių tarp laivų plevėsavo skalbiniai, mirgėjo stiklai ir spalvos. Dengtame darželyje priešais savo namus supamajame krėsle sėdėjo Armanda ir žiūrėjo į upę. Rudis su Machmedu tupėjo ant stogo nuolydžio, tvirtino išklibusias šiferio plokštes. Pastebėjau, kad supuvę ramsčiai ir kraigo galai pakeisti ir nudažyti ryškiai geltona spalva. Pamojusi abiem vyrams, atsisėdau ant darželio sienos prie Armandos, tuo tarpu Anuka nulėkė prie upės pas draugus, kuriuos susirado praeitą naktį.

Senoji dama atrodė pavargusi, papurtusiu veidu po plačia šiaudine skrybėle. Sterblėje voliojosi nepaliestas, nereikalingas siuvinys. Armanda trumpai linktelėjo man, bet nieko nepasakė.

Ant tako vos girdimai suposi krėslas:tik–tik–tik. Po juo susirangiusi miegojo katė.

– Šįryt buvo atėjusi Kara, – pagaliau pasakė ji. – Turbūt turėčiau jaustis pagerbta. – Suirzusi sujudėjo.

Tik–tik–tik–tik suposi krėslas.

– Kuo įsivaizduoja esanti? – aštriai mestelėjo ji. – Kruvinoji Marija Antuanetė? – Minutėlę susimąstė, supimasis įgavo pagreitį. – Mėgino man pasakyti, ką galiu ir ko negaliu daryti. Atsivedė savo *daktarą*. – Nutraukusi kalbą, įsmeigė į mane veriantį it paukščio žvilgsnį. – Visur kaišioja savo nosį. Žinai, ji visada buvo tokia. Visada meluodavo savo tėvui. – Jos trumputis juokas priminė lyg kosulį, lyg lojimą. – Šiaip ar taip, su manim jai nieko neišdegs. Nors užmušk. Man niekada nereikėjo daktaro – ar kunigo,– kuris pasakytų, ką turiu galvoti. – Armanda iššaukiančiai atkišo smakrą ir ėmė dar smarkiau suptis.

– Ar Lukas taip pat buvo su ja? – paklausiau.

Ji papurtė galvą:

– Ne. Išvyko į šachmatų turnyrą Ažaene. – Atšiauri išraiška užleido vietą švelnumui. – Ji nežino, kad jis anądien buvo atėjęs, – su pasitenkinimu pareiškė Armanda. – Ir nesužinos. – Nusišypsojo. – Jis geras vaikis, mano anūkas. Moka laikyti liežuvį už dantų.

– Girdėjau, šįryt mudvi buvom paminėtos bažnyčioje, – pasakiau jai. – Kad bendraujame su nepageidaujamais, kaip man pasakojo.

Armanda suprunkštė.

– Ką aš darau savo namuose, yra mano pačios reikalas, – trumpai pastebėjo ji. – Sakiau tą Reino, o prieš jį – tėvui Antuanui. Bet jie nieko nepasimokė. Visąlaik mala tas pačias senas nesąmones. Apie bendruomenės dvasią. Tradicines vertybes. Vis tas pats pabodęs moralitė spektaklis.

– Ar ir anksčiau tai buvo nutikę? – pasmalsavau.

– O, taip, – patvirtindama linktelėjo Armanda. – Prieš daug metų. Reino tada buvo gal tokio amžiaus kaip Lukas. Žinoma, čia visada atvykdavo klajūnų, bet jie niekada nepasilikdavo. Iki dabar. – Ji pažvelgė aukštyn į savo nebaigtą dažyti namą. – Bus gražu, ar ne? – su pasitenkinimu pasiteiravo. – Rudis sako, kad iki šiandien vakaro turės baigti. – Ir staiga susiraukė. – Galiu duoti jam darbo, kokio tik panorėsiu, – irzliai pareiškė ji. – Jis sąžiningas žmogus, geras darbininkas. Žoržas neturi teisės sakyti, kad jis ne toks. Jokios teisės.

Ji paėmė savo nebaigtą siuvinį, bet vėl padėjo, nė karto neįbedusi adatos.

– Negaliu susikaupti, – pasakė ji piktai. – Ir taip nekaip jautiesi, kai tave vos auštant žadina tie varpai, o kai pirmas daiktas, kokį pamatai rytą, yra davatkiškas Karos veidas... „Mes kasdien už tave meldžiamės, mama," – pamėgdžiojo Armanda. – „Norime, kad suprastum, kodėl taip dėl tavęs nerimaujam." Panašiau, kad daugiau nerimauja dėl savo padėties tarp kaimynų. Nemalonu, kai turi tokią motiną kaip aš, kuri nuolat primena, kaip pradėjai.

Atkakliai šyptelėjusi iš pasitenkinimo, Armanda pareiškė:

– Jie žino, kad kol aš gyva, yra žmogus, kuris viską pamena. Į kokią bėdą buvo pakliuvusi su tuo vaikinu. O kas už tai užmokėjo, ką? O Reino, ponas Baltesnis–už–baltą? – Armandos akys spindėjo ir buvo piktos. – Dedu galvą, esu vienintelė dar gyva, kuri prisimena tą seną reikalą. Bet kokiu atveju, tą nedaug kas žino. Galėjo būti pats didžiausias skandalas grafystėje, jei nemokėčiau laikyti liežuvio už dantų. – Sviedė į mane tikrą padūkėlės žvilgsnį. – Ir nespoksok taip į mane, mergužėle. Dar galiu išlaikyti paslaptį. Kodėl, kaip manai, jis manęs neliečia? Užsimanęs, galėtų iškrėsti daugybę dalykų. Kara žino. Ji jau bandė. – Armanda linksmai sukikeno: *che, che, che.*

– Kaip supratau, Reino ne vietinis, – smalsaudama pastebėjau.

Armanda papurtė galvą ir pasakė:

– Ne daug kas prisimena. Jis išvažiavo iš Lanskenė, kai buvo vaikas. Taip visiems lengviau. – Akimirką tylėjo, paskendusi prisiminimuose. – Bet šįkart tegu nė nebando. Nei prieš Rudį, nei prieš jo draugus. – Iš jos veido dingo linksmybė, atrodė senesnė, ligota, irzli. – Man patinka, kad jie čia. Jaučiuosi jauna. – Mažos nervingos rankos be tikslo grabaliojo siuvinį sterblėje. Pajutusi judėjimą, katė išsirangė iš po supamojo krėslo, murkdama užšoko jai ant kelių. Armanda pakasė katės galvą, ši ėmė žaismingai glausčiotis apie šeimininkės smakrą.

– Larifletė, – pasakė Armanda. Supratau, kad tai katės vardas. – Turiu ją devyniolika metų. Skaičiuojant kačių amžių, jai beveik tiek pat metų kiek ir man. – Ji sukvaksėjo katei, kuri ėmė garsiau murkti. – Sako, kad aš alergiška, – pasakė Armanda. – Astma ar kas panašaus. Pasakiau jiems, kad geriau uždusiu nei atsikratysiu savo kačių. Nors esama kai kurių *žmonių*, kurių tuojau pat atsikratyčiau. – Larifletė tingiai trūktelėjo ūsus. Pažvelgiau į krantą, pamačiau Anuką, kuri žaidė po prieplauka su dviem juodbruviais vaikais iš upės. Kiek galėjau išgirsti, operacijoms vadovavo jauniausias iš jų trejeto.

– Pasilik, išgersim kavos, – pasiūlė Armanda. – Šiaip ar taip, prieš tau ateinant, ketinau jos išsivirti. O Anukai turiu limonado.

Pati išviriau kavą keistoje Armandos virtuvėlėje žemomis lubomis, su ketaus virykle. Čia visur švara, bet vienintelis langelis atsiveria į upės pusę ir visa nutvieskia žalsva povandenine šviesa. Nuo tamsių nedažytų sijų karo muslininiai maišeliai su džiovintomis žolėmis. Ant baltintų sienų kabo variniai puodai. Durų – kaip ir visų durų šiame name – apačioje išpjauta skylė, kad pralįstų katės. Kai viriau kavą emaliuotame skardiniame puodelyje, kita katė įdėmiai stebėjo mane nuo aukštos lentynos. Pamačiau,

kad limonadas becukris, o saldiklis indelyje – kažkoks cukraus pakaitalas. Taigi nepaisant bravados, ji vis dėlto šiek tiek saugosi.

– Bjaurus gėralas, – be pagiežos pastebėjo Armanda, gurkšnodama kavą iš ranka nuspalvinto puodelio. – Sako, nepastebi skirtumo. Bet iš tikrųjų, tai pastebi. – Ji nutaisė pasibjaurėjimo grimasą. – Ją atneša Kara, kai čia ateina. Šniukštinėja po mano bufetus. Manau, nori gero. Bet ką darysi su tokia mulke.

Pasakiau, kad privalo daugiau savimi rūpintis.

Armanda suprunkštė.

– Kai esi tokio amžiaus kaip aš, – atsakė ji, – prasideda įvairiausi sutrikimai. Jei ne viena, tai kita. Toksai gyvenimas. – Ji dar gurkštelėjo karčios kavos. – Būdamas šešiolikos, Rimbaud sakė norėjęs kiek įmanoma stipriau visa patirti. Na, man jau greit aštuoniasdešimt, imu galvoti, kad jis buvo teisus. – Ji šyptelėjo, vėl buvau apstulbinta jos jauno veido – ši savybė priklauso ne tiek nuo spalvos ar kaulų struktūros, kiek nuo vidinės šviesos ir ateities lūkesčių. Taip atrodo žmogus, vos pradėjęs suvokti, ką gali suteikti gyvenimas.

– Manau, jog esate per sena stoti į Svetimšalių legioną, – pastebėjau šypsodamasi. – Bet ar Rimbaud potyriai kartais nepranokdavo jo galimybių?

Armanda nukreipė į mane šelmišką žvilgsnį.

– Tai tiesa, – atsakė ji. – Pajėgčiau susidoroti su kiek didesniu pertekliumi. Nuo šiol būsiu besaikė – ir lengvabūdė – mėgausiuos garsia muzika ir jausminga poezija. Būsiu *padūkusi,* – pareiškė su pasitenkinimu.

Aš nusijuokiau.

– Jūs neįmanoma, – pasakiau apsimesdama rūsčia. – Nieko stebėtino, kad varote savo šeimą į neviltį.

Nors ji kartu su manim juokėsi, linksmai suposi krėsle, dabar prisimenu ne jos juoką, o tai, ką įžvelgiau *po* juo – vienatvės svaigulį, nevilties džiugesį.

Ir tik vėliau, kai išpilta prakaito pabudau gilią naktį iš slogaus beveik pamiršto košmaro, prisiminiau, kur prieš tai mačiau tokį vaizdą.

O kaip Florida, brangute? Evergleidsai? Kysai? O Disneilendas, brangute? Niujorkas, Čikaga, Didysis Kanjonas, Kiniečių kvartalas, Niu Meksikas, Uolėtieji kalnai?

Tačiau Armanda nejautė mano motinos baimių, ji nesigriebė rafinuotų gudrybių apgaudinėdama, atstumdama mirtį, nesileido nutrūktgalviais į fantastišką nežinią. Armanda juto tik laiko alkį, jo troškimą ir suvokė jo siaubingą baigtį.

Norėčiau žinoti, ką šįryt jai sakė gydytojas, kiek ji pati iš tikro supranta. Pabudau ir ilgai gulėjau spėliodama; kai pagaliau užmigau, susapnavau, kad mudvi su Armanda vaikštinėjame po Disneilendą, šalia eina Reino su Kara, susikabinę rankomis kaip Raudonoji Karalienė ir Baltasis Triušis iš *Alisos nuotykių stebuklų šalyje,* su ilgomis baltomis pirštinėmis. Ant Karos milžiniškos galvos – raudona karūna, o Armanda kiekviename kumštyje laiko cukrinės vatos lazdelę.

Iš kažkur toli girdėjosi Niujorko gatvių triukšmas, artėjančių mašinų signalai.

– *O Dieve, nevalgykit šito, tai nuodai,* – veriančiai suspiegė Reino, bet Armanda liko abejinga ir nuo cukraus blizgančiu veidu godžiai rijo cukraus vatą iš abiejų rankų.

Bandžiau ją įspėti, kad artinasi automobilis, tačiau ji pažvelgė į mane ir mano motinos balsu pasakė:

– Gyvenimas – tai karnavalas, brangute, kasmet kelyje miršta vis daugiau žmonių, tai statistika, – ir rijo toliau it siaubinga žmogėdra. Pasisukęs į mane, Reino suspiegė dar grėsmingesniu balsu, nes jo niekas nesiklausė: – *Tai vis jūsų kaltė, jūsų ir jūsų šokolado festivalio, kol jūsų nebuvo, viskas buvo gerai, o dabar visi miršta miršta miršta miršta...*

Aš gindamasi ištiesiau rankas ir sušnabždėjau:– Tai ne aš. Tai jūs, visi žino, kad tai jūs, nes jūs – Juodasis vyras, jūs… – Ir ėmiau griūti aukštielninka pro veidrodį, o aplink mane į visas šalis pasklido kortos – *kardų devynetas, Mirtis. Kardų trejetas, Mirtis. Bokštas, Mirtis. Karieta, Mirtis.*

Pabudau šaukdama, šalia stovėjo Anuka mieguistu, nerimo kupinu veidu.

– Mamyte, kas tau?

Jos šiltos rankos apkabina man kaklą. Ji dvelkia šokoladu, vanile ir netrikdomo miego ramybe.

– Nieko. Tik sapnas. Nieko.

Ji man tyliai niūniuoja švelniu balseliu, aš atsipalaiduoju, man rodos, jog pasaulis apsiverčia, jog tirpstu joje it nautilas savo spiralėje, vis vyniojuos, vyniojuos aplink, juntu ant kaktos jos vėsią rankutę, jos lūpas ant savo plaukų.

– Šalin, šalin, šalin, – automatiškai murma Anuka. – Eikite lauk, piktos dvasios. Dabar viskas gerai, mamyte. Jos išėjo. – Nežinau, iš kur ji išmoko šių dalykų. Mano motina šitaip kalbėdavo, bet neprisimenu to kada nors mokiusi Anuką. O vis dėlto, ji vartoja tai kaip seniai žinomą formulę. Akimirką prisispaudžiu prie jos, sustingstu iš meilės.

– Bus viskas gerai, ar ne, Anuka?

– Žinoma. – Jos balsas skamba kaip suaugusio, aiškiai ir pasitikinčiai. – Žinoma, kad viskas gerai. – Ji padeda galvą man ant peties ir mieguista susirango gūžtoje tarp mano rankų. – Ir aš tave myliu, mamyte.

Lauke aušra atrodo it tolimas mėnulio mirgėjimas pilkšvame horizonte. Laikau prispaudusi savo dukrelę, tuo tarpu kai ji vėl sminga į miego pūkus, jos garbanėlės liečia man veidą. Ar šito bijojo mano mama? Klausausi paukščių – iš pradžių sukranksi vienas, po to visas pulkas – ir klausiu savęs: ar nuo šito ji

bėgo? Ne nuo savo pačios gyvenimo, bet nuo tūkstančio menkiausių susidūrimų su kitais, nuo nutrauktų ryšių, nevalingų jungčių, nuo *atsakomybės*. Ar visus tuos metus praleidome bėgdamos nuo meilių, draugysčių, pakeliui mestų atsitiktinių žodžių, kurie gali pakeisti gyvenimo tėkmę?

Bandau prisiminti savo sapną, Reino veidą, jo pasimetusį nevilties žvilgsnį. *Aš vėluoju, vėluoju* – jis irgi vėluoja lėkdamas nuo arba į neįsivaizduojamą lemtį, kurios drauge netikėtai tapau. Tačiau sapnas subyrėjo į gabalus, atskiri vaizdai pasklido it kortos stipriame vėjyje. Sunku prisiminti, ar Juodasis vyras persekioja, ar yra persekiojamas. Dabar sunku būti tikrai, kad jis yra Juodasis vyras. Vietoj to vėl pasirodo Baltojo Triušio snukutis, panašus į veidą išgąsdinto vaiko, kuris beviltiškai stengiasi nušokti nuo karnavalinio rato.

– Kas skambina permainas?

Sutrikusi palaikau savo balsą kažkieno kito balsu, bet po sekundės susigriebiu, kad garsiai prašnekau. Tačiau prieš vėl užmigdama, esu beveik įsitikinusi, jog girdžiu atsakantį kitą, skambantį lyg Armandos, lyg mano motinos balsą:

– *Tu, Viana,* – tyliai sušnabžda man. – *Tu, Viana.*

Kovo 4

Antradienis

Pirmoji pavasario pasėlių žaluma verčia dirvą atrodyti derlingesnę nei mudu su tavim esame pratę matyti. Iš tolo ji atrodo vešli – ankstyvi želmenys supasi vėjyje, ošdami migdo laukus. Betgi žinome, kad po kelių mėnesių liks tik saulės išdegintos ražienos, nuoga it raudonas suskeldėjęs stiklas žemė, pro kurią vos prasikala netgi usnys. Karštas vėjas nušluos visa, kas liko, atnešdamas sausrą, o jai įkandin stos dvokianti ramybė, kurioje tarpsta ligos. Prisimenu 1975 metų vasarą, tėve, mirtiną karštį ir karščiu alsuojantį baltą dangų. Tą vasarą viena po kitos kildavo maro epidemijos. Iš pradžių pasirodė čigonai, kurie atšliaužė purvinais laivais išdžiuvusia upės vaga, prisišvartavo prie kranto ir apsistojo saulės deginamoje seklumoje ties Vagišių kvartalu. Ligos pirmučiausiai puolė jų, o paskui mūsų gyvulius; tai buvo kažkokia pasiutligė – išverstos akys, kojų traukuliai, išpampęs pilvas, gyvuliai atsisakydavo vandens, po to apsipildavo prakaitu, imdavo drebėti ir galiausiai dvėsdavo, juosvai purpurinių musių spiečiaus apnikti – o, Dieve, jų, regis, buvo pilnas oras, prisirpęs saldumo it sugedusių vaisių syvai. Ar prisimeni? Buvo taip karšta, kad išsigandę laukiniai žvėrys iš išdžiuvusių pelkių ėjo prie vandens. Lapės, šeškai, žebenkštys, laukiniai šunys. Daug jų buvo pasiutę, alkio ir sausros išvaryti iš gyvenamos vietos. Mes juos šaudydavome, kai jie suklupdavo ant upės kranto, arba užmušdavome akmenimis. Vaikai mėtydavo akmenis ir į čigonus, bet šie patekę į tokius pat spąstus ir neviltį kaip ir jų gyvuliai, vis tiek grįždavo. Oras buvo tirštas nuo musių ir degė-

sių dvoko, nes jie bandė ugnimi sustabdyti ligą. Pirmi krito arkliai, po to karvės, jaučiai, ožkos, šunys. Čigonus įvarėm į kampą, atsisakėme jiems pardavinėti maistą, vandenį ir vaistus. Įstrigę Tano seklumoje, jie gerdavo iš butelių alų ir upės vandenį. Pamenu, kaip naktimis iš Vagišių kvartalo stebėdavau tylias pakumpusias figūras aplink laužus, klausydavausi per tamsų vandenį sklindančių – moters ar vaiko – aimanų.

Kai kurie silpnavaliai – tarp jų Narsisas – pradėjo šnekas apie labdarą. Apie gailestį. Bet tu likai tvirtas. Žinojai, ką daryti.

Per mišias išvardinai tuos, kas atsisakė bendradarbiauti. Miuska – senasis Miuska, Polio tėvas – užtrenkė prieš juos kavinės duris, kol šie nesusiprato. Naktimis tarp čigonų ir gyventojų įsiplieksdavo kovos. Buvo išniekinta bažnyčia. Bet tu nenusileidai.

Kartą pamatėm, kad jie bando perkelti laivus iš seklumos į atvirą upę. Dumblas buvo dar minkštas, vietomis jie klimpdavo iki šlaunų, kabindavosi už gličių akmenų. Vieni traukė virvėmis įsikinkę į laivus, kiti stūmė iš užpakalio. Pamatę, kad juos stebime, kai kurie keikė mus šiurkščiais prikimusiais balsais. Tačiau praėjo dar dvi savaitės, kol jie pagaliau išsinešdino, palikę savo suniokotus laivus. Tu sakei, tėve, kad kalta ugnis, be priežiūros palikta girtuoklio ir jo apsileidėlės moters, kuriems priklausė vienas laivas. Sausame įelektrintame ore liepsnos bemat išplito, apėmė visą upę. Nelaimingas atsitikimas.

Kai kas ėmė kalbėti, kai kas visada kalba. Sakė, kad tu su savo pamokslais tam paskatinai, supratingai linkčiojo į senį Miuska ir jo sūnų, kurie iš savo namų puikiai visa matė ir visa girdėjo, bet tą naktį sakė nieko nematę, nieko negirdėję. Nors dauguma atsikvėpė. O kai žiemą užėjo lietus ir vėl patvino Tanas, vanduo paskandino laivų griaučius.

Šįryt vėl buvau ten nuėjęs, tėve. Ta vieta mane persekioja. Per dvidešimt metų ji beveik nepakito, tačiau apimta klastingos

ramybės, kažkokio laukimo. Man einant pro šalį, už suodinų langų trūkčioja užuolaidos. Regis, girdžiu ramia erdve į mane sklindantį tylų nepertraukiamą juoką. Ar man užteks stiprybės, tėve? Ar pralaimėsiu, nepaisant visų gerų ketinimų?

Trys savaitės. Jau tris savaites praleidau tyruose. Privalau apsivalyti nuo netikrumo ir silpnybės. Tačiau lieka baimė. Praeitą naktį sapnavau ją. O, tai nebuvo gašlus sapnas, tačiau nesuvokiamai grėsmingas. Ji įneša netvarką, tėve, kuri mane taip erzina. Laukiniškumą.

Žolina Dru man pasakojo, jog tokia pati ir jos duktė. Laksto lyg laukinukė po Vagišių kvartalą, tauškia apie ritualus ir prietarus. Žolina sako, kad mergaitė niekada nebuvo bažnyčioje, niekada nesimokė maldų. Tad, kai kalba jai apie Velykas ir Prisikėlimą, ši atsako į tai taukšdama pagoniškas nesąmones. Ir dar tas festivalis – kiekvienoje vitrinoje po plakatą. Vaikai pakvaišo iš susijaudinimo.

– Palik juos ramybėje, tėve, jaunas esi tik kartą gyvenime, – atlaidžiai sako Žoržas Klermonas. Jo žmona gudriai žvilgteli į mane iš po išpešiotų antakių ir manieringai ištaria: – Na, nematau, kokią žalą tai galėtų atnešti. – Tiesa ta, jog, kaip įtariu, tuo susidomėjo jų sūnus. – Bet kas, stiprinantis Velykų žinią...

Nebandau jų įtikinėti, kad suprastų. Jei imčiau plūsti vaikišką šventę, išstatyčiau save pajuokai. Jau ir dabar girdžiu, kaip Narsisas mini mano *antišokoladinę brigadą,* visiems išdavikiškai kikenant. Tai skaudina. Ji naudojasi bažnytine švente, kad žlugdytų Bažnyčią, žlugdytų mane. Jau ir taip pakenkiau savo orumui. Toliau negaliu sau leisti. Su kiekviena diena jos įtaka auga. Daugiausia tai jos parduotuvėlės nuopelnas. Tai pusiau kavinė, pusiau cukrainė, skleidžia jaukią pasitikėjimo nuotaiką. Vaikams patinka šokoladinės figūrėles, kurias gali nusipirkt už kišenpinigius. Suaugę mėgaujasi subtilia nepadorumo atmosfe-

ra, kur šnabždamos paslaptys, išliejami skundai. Kelios šeimos kiekvieną sekmadienį priešpiečiams užsakinėja šokoladinį pyragą, matau, kaip po mišių pasiima kaspinais perrištas dėžes. Dar niekada Lanskenė su Tano gyventojai nevalgė tiek šokolado. Vakar Deniza Arno valgė – *valgė!* – klausykloje. Galėjau užuosti jos saldų kvėpavimą, tačiau apsimečiau lyg nieko nepastebiu.

– Palaimink mane, tėve, nušidėjau. – Girdėjau, kaip kramto, čiulpia, pliaukši liežuviu į dantis. Vis labiau niršdamas klausiausi, kaip išpažįsta savo menkas nuodėmes, kurių beveik negirdėjau, tuo tarpu kai šokolado kvapas kas sekundę darėsi vis aštresnis uždaroje klausyklos erdvėje. Juo buvo prisodrintas jos balsas, jutau, kaip mano burnoje išsiskiria seilės. Galiausiai nebeišlaikiau ir piktai paklausiau:

– Ar ką nors valgote?

– Ne, tėve. – Jos balse skambėjo kone pasipiktinimas. – Valgau? Kodėl turėčiau...

– Esu tikras, kad girdžiu, kaip kramtote. – Nesistengiau kalbėti tyliau, tik kilstelėjau tamsioje klausykloje, įsikibau rankomis į briauną. – Kuo mane laikote, idiotu? – Išgirdęs, kaip ji vėl seilėjasi pliaukšėdama liežuviu, nebetvėriau iš pykčio. – Aš girdžiu jus, ponia, – šiurkščiai pasakiau. – Gal įsivaizduojate, jog esat negirdima ir nematoma?

– Tėve, užtikrinu jus...

– Nurimkite, ponia Arno, kol dar daugiau neprimelavot! – suriaumojau aš; staiga dingo ir šokolado kvapas, ir pliaukšėjimas liežuviu, girdėjosi tik kaip graudžiai kūkčioja įžeista moteris, kaip slysta parketu aukštos kulnys, jai paniškai bėgant nuo klausyklos.

Likęs vienas, bandžiau atgaminti kvapą, garsus, tikrumo ir pasipiktinimo jausmą, bandžiau pateisinti savo pyktį. Bet kai apgaubė smilkalais ir žvakių dūmais atsiduodanti tamsa, o šokolado

kvapas išgaravo be pėdsakų, susvyravau, suabejojau. Buvau pritrenktas situacijos absurdiškumo ir susiriečiau iš juoko, kuris buvo tiek pat netikėtas, kiek ir bauginantis. Sėdėjau sukrėstas, šlapias nuo prakaito, urzgiančiu pilvu. Staiga pagalvojau, kad *ji* vienintelė galėtų tikrai įvertinti šią humoristinę situaciją ir to užteko, kad prasidėtų dar viena konvulsija. Turėjau nutraukti išpažinčių klausymą, atsiprašiau, kad šiek tiek negaluoju. Netvirtu žingsniu grįžau į zakristiją, pastebėjau, kad žmonės į mane keistai žiūri. Privalau būt atsargesnis. Lanskenė greit sklinda gandai.

Nuo tol visa buvo ramu. Savo išpuolį klausykloje galiu paaiškinti nedidele karštine, kuri per naktį praėjo. Aišku, daugiau tokie incidentai nepasikartojo. Atsargumo dėlei dar apmažinau maisto kiekį vakarais, kad nesutriktų virškinimas, galimas daiktas, jog dėl tokių sutrikimų visa tai ir nutiko. Vis dėlto, juntu aplink tvyrančią netikrumo – kone laukimo – atmosferą. Vėjas svaigina vaikus, jie lekioja po aikštę išskėtę rankas, šaukdami vienas kitam paukščių balsais. Suaugę irgi elgiasi lengvapėdiškai, nerimastingai puldinėja iš vieno kraštutinumo į kitą. Moterys pernelyg garsiai šneka, o man einant pro šalį, sumišusios nutyla. Kai kurios, žiūrėk, tuoj puls į ašaras, o kai kurios agresyvios. Šįryt užkalbinau Žozefiną Miuska, kai sėdėjo lauke prie Respublikos kavinės, tai ši kvaila nekalbi moteriškė ėmė mane įžeidinėti, akys liepsnojo, iš įniršio drebėjo balsas.

– Nekalbinkit manęs, sušnypštė ji. – Ar dar negana, ką jau padarėt?

Likau orus, nesiteikiau jai atsakyti, bijodamas įsitraukti į riksmo varžybas. Ji dabar pasikeitė, pasidarė kažkokia kieta, iš veido dingo vangumas, vietoj jo atsirado kažkokia pagieža. Dar viena atskalūnė priešo stovyklai.

Kodėl jie nemato, tėve? Kodėl nemato, ką ta moteris mums daro? Žlugdo mūsų bendruomenės dvasią, tikslo pojūtį. Žai-

džia tuo, kas blogiausia, silpniausia širdies gelmėse. Pelno sau simpatiją, lojalumą, kurių – Dieve, padėk! – esu per silpnas trokšti. Veidmainingai pamokslauja apie geranoriškumą, pakantumą, gailestį vargšams benamiams bastūnams ant upės, tuo tarpu ištvirkimas kasasi vis giliau. Velnias veikia ne blogiu, o silpnumu, tėve. Tą žinai geriau už visus kitus. Kur atsidursime, netekę savo tvirtų ir tyrų įsitikinimų? Kaip apsisaugosime? Ar spėsime likti saugūs, kol liga nepalietė pačios Bažnyčios? Matėm, kaip greit plinta puvėsiai. Netrukus jie pradės kampaniją už *nedominacines pamaldas, įtraukiant alternatyvias tikėjimo sistemas*, už panaikinimą išpažinties, kuri esanti nereikalinga bausmė, už *vidinio aš* garbinimą, ir nespės susivokti, kai jų tariamai pažangus mąstymas, nekaltos liberalios pažiūros nuties saugų, negrįžtamą ir gerais ketinimais grįstą kelią į pragarą.

Ironiška, ar ne? Prieš savaitę aš dar kvestionavau savo paties tikėjimą. Buvau pernelyg į save pasinėręs, kad pastebėčiau ženklus. Pernelyg menkas savo vaidmeniui. Tačiau Biblija mums labai aiškiai sako, ką privalom daryti. Usnys ir kviečiai negali taikiai augti kartu. Tą patį pasakys bet kuris žemdirbys.

Kovo 5

Trečiadienis

Šiandien pasikalbėti su Armanda Lukas vėl atėjo. Dabar jis atrodo daugiau pasitikintis savimi, nors vis dar smarkiai mikčioja, kartais atsipalaiduoja, santūriai pajuokauja ir dėl to pats kiek nustemba, tarsi humoristo vaidmuo jam būtų svetimas. Armanda buvo puikios formos, vietoj juodos šiaudinės skrybėlės galvą buvo apsirišusi muarinio šilko skarele. Jos skruostai – raudoni obuoliukai, nors įtariu, kad tai, kaip ir nepaprastai ryškios lūpos ne vien geros nuotaikos, o daugiau grimo nuopelnas. Per labai trumpą laiką jiedu su anūku atrado turintys žymiai daugiau bendrų interesų nei įsivaizdavo anksčiau; be Karos, kurios buvimas varžė, abu kuo puikiausiai jaučiasi vienas šalia kito. Sunku įsivaizduoti, kad iki praeitos savaitės jie vos pasisveikindavo. Dabar juos jungia kažkokia jėga: jie šnekasi tyliai lyg du artimi draugai. Politika, muzika, šachmatai, religija, regbis, poezija – jiedu staigiai šokinėja nuo vienos temos prie kitos it smaližiai prie bufeto, kurie negali likti neparagavę kiekvieno patiekalo. Armanda nukreipia į anūką visą savo kerų lazerinę energiją – kartais tapdama vulgari, kartais erudite, linksma, valiūkiška, iškilminga bei išmintinga.

Nėra jokios abejonės – tai suvedžiojimas.

Šįkart būtent Armanda pastebėjo kiek laiko.

– Jau vėlu, vaike, – tarė ji stačiokiškai. – Tau laikas grįžti.

Lukas sustojo vidury sakinio, atrodė keistai nusivylęs.

– Neįsivaizdavau, k–kad jau t–taip v–vėlu. – Nežinia, kodėl stabtelėjo, regis, nenorėjo išeiti. – Manau, turiu eiti, – be entuziazmo pasakė jis. – Jei pavėluosiu, mama įsižeis. Ar dar ką nors sumanys. Juk žinai, kokia ji.

Armanda buvo išmintinga, susilaikė bandžiusi berniuko lojalumą Karai ir kuo mažiausiai komentavo jos elgesį. Į numanomą kritiką atsakė viena savo piktų šypsenų ir pastebėjo:

– Tarsi nežinočiau. Sakyk, Lukai, ar tau niekada nekyla noras maištauti, bent kiek? – Jos akys spinduliavo juoką. – Būdamas tokio amžiaus, *turėtumei* maištauti – užsiaugint ilgus plaukus, klausytis roko muzikos, vilioti merginas ir panašiai. Antraip turėsi atsiimti, kai sulauksi aštuoniasdešimties.

Lukas papurtė galvą.

– Per didelė rizika. Verčiau g–gyvensiu.

Armanda džiaugsmingai nusijuokė.

– Tad iki kitos savaitės? – Šįkart jis palietė lūpomis jos skruostą. – Tokią pat dieną?

– Manau, kad galėsiu. – Ji šyptelėjo. – Rytoj vakare rengiu įkurtuves, – staiga pasakė jam. – Kad atsidėkočiau žmonėms, kurie man suremontavo stogą. Tu gali irgi ateiti, jei nori.

Akimirką Lukas, regis, dvejojo.

– Žinoma, jei Kara prieštaraus... – Ironiška intonacija nutęsusi sakinį, įbedė į jį stačiokišką iššaukiantį žvilgsnį.

– Esu tikras, kad galėčiau sugalvoti kokią nors dingstį, – atsakė Lukas, stengdamasis atsispirti jos besimėgaujančiam iššūkiui. – Gali būt l–linksma.

– Žinoma, bus linksma, – gyvai atsakė Armanda. – Visi ateis. Aišku, išskyrus Reino ir jo biblinius bičiulius. – Ir apdovanojo jį gudria šypsenėle. – Šiaip ar taip, man nuo tik geriau.

Veidą nutvieskia kalta šypsena, jis pakartoja:

– Bibliniai bičiuliai, tai t–tikrai *cool*, močiute.

– Aš visada *cool*, – oriai atrėžia Armanda.

-- Pažiūrėsiu, ką g–galiu padaryti.

Armanda buvo bebaigianti gerti šokoladą, o aš jau ketinau uždaryti krautuvę, kai įžengė Gijomas. Šią savaitę jo beveik nemačiau, jis atrodo kažkoks susitaršęs, bespalvis, akys liūdnai žvelgia iš po

fetrinės skrybėlės. Kaip visada pedantiškai mandagus, mums oriai nusilenkė, bet mačiau, kad yra susirūpinęs. Regis, nuo pakumpusių pečių vertikaliai karo drabužiai, tarsi po jais nebūtų kūno. Smulkiame veide akys atrodė plačiai išplėstos ir kupinos nerimo. Šarlio nebuvo su juo, nors ir vėl pastebėjau, kad jis atsinešė ant riešo susuktą šuns pavadėlį. Iš virtuvės vogčiomis žvilgtelėjo smalsi Anuka.

– Žinau, kad užsidarote. – Jo balsas buvo kapotas ir tikslus it narsios karo nuotakos iš jo pamėgtų angliškų filmų. – Jūsų ilgai negaišinsiu. – Įpyliau jam pusę puodelio juodžiausio šokoladinio espreso, šalia dar padėjau porą jo mėgiamų florentinų. Anuka užsikorė ant taburetės, pavydžiai nužvelgė sausainius.

– Aš niekur neskubu, – pasakiau jam.

– Kaip ir aš, – pareiškė Armanda savo įprastu šiurkščiu tonu, – bet jei norite, galiu išeiti.

Gijomas papurtė galvą.

– Ne, aišku, ne. – Ir nelabai įtikinamai nusišypsojo. – Tai ne itin svarbu.

Laukiau, kol jis paaiškins, nors jau beveik žinojau. Gijomas paėmė florentiną, automatiškai atsikando, laikė apačioje ranką, kad nepritrupintų.

– Ką tik palaidojau senąjį Šarlį, – pasakė trukinėjančiu balsu. – Po rožių krūmu, savo darželyje. Jam tai patiktų.

Aš linktelėjau:

– Esu tikra, kad patiktų.

Dabar galėjau užuosti jo sielvartą – rūgštoką žemės ir pelėsių kvapą. Kai laikė florentiną, mačiau žemėtas panages.

Anuka stebėjo jį rimties kupinomis akimis.

– Vargšas Šarlis, – pratarė ji.

Vargu, ar Gijomas ją išgirdo.

– Galų gale turėjau jį užmigdyti, – pratęsė jis. – Jis pats nebepaėjo, o kai jį nešiau, inkštė. Visą praeitą naktį nesustodamas inkštė. Visą naktį išsėdėjau prie jo, bet žinojau. – Gijomas,

regis, kone atsiprašinėjo už pernelyg sudėtingą sielvartą, kurio neįmanoma išreikšti žodžiais. – Žinau, tai kvaila, – pasakė jis. – Tik šuo, kaip sakė klebonas. Kvaila dėl to aimanuoti ir šokinėti.

– Tai netiesa, – nelauktai įsiterpė Armanda. – Draugas yra draugas. O Šarlis buvo geras draugas. Nesitikėkit, kad Reino suprastų tokius dalykus.

Gijomas nužvelgė ją dėkingumo pilnomis akimis.

– Kaip malonu, kad šitaip kalbate. – Ir pasisuko į mane. – Ir jūs, ponia Rošė. Bandėt mane įspėti praeitą savaitę, bet nebuvau pasirengęs jus išklausyti. Įsivaizdavau, kad nepaisydamas simptomų, kažkokiu būdu priversiu Šarlį amžinai gyventi.

Armanda žvelgė į jį, jos juodos akys keistai spindėjo.

– Kartais išgyvenimas yra pati blogiausia iš visų galimų alternatyvų, – švelniai pastebėjo ji.

Gijomas linktelėjo ir pasakė:

– Turėjau jį anksčiau užmigdyti. Suteikti jam nors kiek orumo. – Jo šypsenos apnuoginta tiesa buvo skausminga. – Mudu abu bent būtume išvengę šios praeitos nakties.

Nebuvau tikra, ką turėčiau jam pasakyti. Man atrodė, jog jam ir nereikia, kad ką nors pasakyčiau. Jis paprasčiau norėjo pasikalbėti. Vengiau įprastų banalybių ir nė žodžio neištariau. Gijomas baigė valgyti florentiną ir dar sykį šyptelėjo bauginančiai išsekusia šypsena.

– Tai siaubinga, – pasakė jis, – bet mano *toks* apetitas. Jaučiuosi lyg visą mėnesį būčiau nevalgęs. Ką tik palaidojau savo šunį, o galėčiau suvalgyti…

Gijomas sumišęs nutraukė sakinį.

– Tai atrodo kažkaip baisiai nepadoru, – pratęsė jis, – lyg valgytum mėsą Didįjį penktadienį.

Armanda kudakuodama nusikvatojo, uždėjo ranką ant Gijomo peties. Šalia jo atrodė labai tvirta, labai sumani.

– Eime su manim, – pasakė įsakmiu balsu. – Turiu duonos, spirgintos kiaulienos ir puikaus kamambero, kurie kaip tik laukia

valgytojų. O, Viana, – valdingai kreipėsi į mane, – paimsiu dėžę tų šokoladinių... kaip jie vadinasi? Florentinai? Gražią didelę dėžę.

Bent jau tai galiu duoti. Gal ir nedidelė paguoda žmogui, kuris neteko geriausio draugo. Piršto galiuku ant dėžės dangčio vogčiomis nubrėžiau ženklą sėkmei bei apsaugai.

Gijomas ėmė protestuoti, tačiau Armanda jį nutraukė.

– Niekai! – Buvo neįmanoma prieštarauti: jos energija palenkė išsekusį žmogelį prieš jo paties valią. – O ką kita veiksi? Sėdėsi namie ir liūdėsi? – Ji atkakliai papurtė galvą. – Ne. Jau senokai belinksminau džentelmeną. Man bus malonu. Be to, – pridūrė ji susimąsčiusi, – turiu jums kažką papasakoti.

Armanda pasiekia ko nori. Tai maksima. Vyniodama florentinų dėžę, perrišdama ją ilgais sidabriniais kaspinais, abu juos stebėjau: sumišęs, bet pamalonintas Gijomas jau atsiliepė į jos šilumą.

– Ponia Vuazen...

Tvirtai:

– Armanda. Ponia verčia mane pasijusti tokia sena.

– Armanda.

Tai mažytė pergalė.

– O *tai* galite palikti. – Ir švelniai nuriša šuns pavadėlį nuo Gijomo riešo.

Jos užuojauta sveika, neglobėjiška.

– Nėra ko nešiotis bereikalingą balastą. Tai nieko nepakeis.

Žiūriu, kaip ji vairuoja Gijomą pro duris. Sustojusi pusiaukelėje, man mirkteli. Mane užlieja staigi simpatijos šiems dviem žmonėms banga. Po to jiedu dingsta naktyje.

Po kelių valandų mudvi su Anuka vis dar nemiegame, gulėdamos lovoje stebime pro palėpės langelį lėtai skriejantį dangų. Po Gijomo apsilankymo Anuka liko labai susikaupusi, nerodė jokių savo įprasto veržlumo ženklų. Paliko atviras mūsų kambarių duris, ir aš su pasibaisėjimu laukiu neišvengiamo klausimo. Gan dažnai klausdavau savęs pačios naktimis po motinos mir-

ties, bet ir dabar nepajėgiu atsakyti. Bet ji neklausia. Vietoj to, kai maniau, jog ji seniai miega, įslenka į mano lovą, įspraudžia šaltą rankelę į mano delną.

– Mamyte? – Ji žino, kad nemiegu. – Tu nemirsi, ne?

Aš tyliai nusijuokiu tamsoje.

– Niekas negali to pažadėti, – švelniai atsakau jai.

– Bet dar negreit, – atkakliai spyriojasi ji. – Gyvensi ilgus, ilgus metus.

– Tikiuosi.

– O! – Ji kiek laiko gromuliuoja šią mintį, patogiai įsirango visu kūnu į mano kūno lanką. – Mes gyvenam ilgiau už šunis, ar ne?

Aš su ja sutinku. Vėl tyla.

– O kur dabar Šarlis, kaip manai, mamyte?

Galėčiau jai sumeluoti, paguosti. Bet juntu, jog negaliu.

– Nežinau, Nanu. Norėčiau tikėti, kad prasidedame iš naujo. Naujame kūne, nesename ir neligotame. Arba paukštyje, medyje. Bet niekas tikrai nežino.

– O! – Jos balselyje skamba dvejonė. – Net šunys?

– Nežinau, kodėl neturėtų.

Tai viliojanti fantazija. Kartais juntu, kaip ji mane pagauna lyg kokį vaiką savo atradimais, kai susigriebiu matanti gyvą savo motinos veidą mano mažytės svetimšalės veide.

Anuka linksmai pareiškia:

– Turime rasti Gijomui šunį. Galėtume kad ir rytoj. Tada jis geriau pasijustų.

Bandau aiškinti, kad tai ne taip lengva, bet ji ryžtinga.

– Galėtume apsilankyti visose sodybose, paklausinėti, kur atsirado mažų šuniukų. Kaip manai, ar galėtume atpažinti Šarlį?

Aš atsidūstu. Turėčiau būti jau pripratusi prie tokio kankinančio sutapimo. Jos įsitikinimas man taip primena motiną, jog esu arti ašarų.

– Nežinau.

Bet ji užsispyrusi:

– Šlepetė jį atpažintų.

– Eik miegoti, Anuka. Rytoj į mokyklą.

– Ji atpažintų. Žinau, kad atpažintų. Šlepetė viską mato.

– Ššš...

Pagaliau išgirstu jos lėtą alsavimą. Miega atsukusi veidą į langą, ant jos drėgnų blakstienų spindi žvaigždžių šviesa. Jei galėčiau būti tikra, bent jos labui. Bet tikrumo nėra. Magija, kuria mano motina taip besąlygiškai tikėjo, galų gale jos neišgelbėjo; visa, ką drauge darėme, įmanoma paaiškinti paprastu sutapimu. Nieko negali būti lengvesnio, tariau sau; kortos, žvakės, smilkalai, užkeikimai – tai tik vaikiška gudrybė atitolinti tamsai. Vis dėlto mane skaudina mintis apie Anukos nusivylimą. Miegant, jos veidas giedras, pasitikintis. Įsivaizduoju rytdienos beprasmišką užduotį, kai apžiūrinėsime šuniukus, ir mano širdis protestuodama suvirpa. Man nereikėjo jai sakyti, ko negaliu *įrodyti*...

Atsargiai, kad jos nepažadinčiau, išslystu iš lovos. Lygios ir šaltos grindų lentos po basomis pėdomis. Man atidarant, kiek sugirgžda durys, Anuka pro miegus kažką sumurma, bet nepabunda. Esu atsakinga, sakau sau. Pati to nenorėdama, daviau pažadą.

Mano motinos daiktai dar tebeguli dėžėje, santalmedyje ir levandose. Kortos, žolės, knygos, aliejai, kvapnus rašalas, kurį naudodavo burtams, runos, amuletai, krištolai, įvairių spalvų žvakės. Retai kada atidarau dėžę, nebent kartais pasiimu žvakių. Pernelyg stipriai atsiduoda iššvaistytais lūkesčiais. Bet dėl Anukos – Anukos, kuri man taip primena ją, – manau, turiu pabandyti. Jaučiuosi kiek juokinga. Turėčiau miegoti, atgauti jėgas rytojaus darbams. Tačiau mane persekioja Gijomo veidas. Dėl to, ką pasakė Anuka, miegoti neįmanoma. Tai pavojinga, tariu sau, apimta nevilties; griebdamasi šių beveik pamirštų menų, įtvirtinu savo kitoniškumą, mums bus sunkiau čia pasilikti.

Netikėtai lengvai atgimsta seniai neatliekamo ritualo įprotis. Apibrėžusi ratą – stiklinė vandens, druska lėkštėje, ant grindų uždegta žvakė, – pasijuntu beveik rami, sugrįžusi į dienas, kai visa buvo paprastai paaiškinama. Sėdžiu sukryžiavusi kojas ant grindų, užmerkiu akis, pradedu lėtai kvėpuoti.

Mano motina mėgaudavosi ritualais ir užkeikimais. Aš ne tiek. Esi prislopinta, sakydavo man ji tyliai kikendama. Dabar jaučiuosi labai arti jos, užmerkiu akis, jos kvapas mano pirštų dulkelėse. Gal todėl šiąnakt man taip lengva šitai daryti. Žmonės, kurie nieko nežino apie tikrąją magiją, įsivaizduoja, jog tai uždegantis procesas. Įtariu, jog būtent todėl mano motina, kuri mėgo teatrališkumą, paversdavo jį tokiu spalvingu reginiu. Tačiau iš tikrųjų jis nėra dramatiškas; reikia paprasčiausiai sutelkti mintį ties trokštamu objektu. Jokių stebuklų, jokių netikėtų apsireiškimų. Mintyse labai aiškiai matau Gijomo šunį, švytintį auksine laukimo šviesa, tačiau rate nepasirodo joks šuo. Gal rytoj, arba poryt jis pasirodys tariamo sutapimo dėka, kaip oranžinis krėslas ar raudonos taburetės prie baro, kurias įsivaizdavome pirmąją dieną. O gal nieko nebus.

Žvilgteliu į laikrodį, kurį palikau ant grindų, matau, jog beveik pusė keturių. Prabuvau čia ilgiau nei galvojau, žvakė beveik išdegusi, mano kojos ir rankos šaltos ir sustingusios. Tačiau nerimas dingo, keista, bet jaučiuosi pailsėjusi ir patenkinta, nors nelabai suvokiu kodėl.

Vėl įlipu į lovą, – ją užvaldė Anuka, plačiai išskleidusi rankas ant pagalvių, – susirangau šilumoje. Mano mažytės svetimšalės reikalavimai bus patenkinti. Pamažu smigdama į miego pūkus, akimirką manau girdinti savo motinos balsą, labai arti, šnabždantį.

Kovo 7

Penktadienis

Čigonai iškeliauja. Šįryt anksti eidamas pro Vagišių kvartalą, mačiau, kaip jie ruošiasi, kraunasi žvejybos rakandus ir nukabinėja skalbinius nuo neišmatuojamai ilgų virvių. Kai kas išvyko praeitą naktį per tamsą – girdėjau jų švilpukus ir sirenas, kurie skambėjo it paskutinis iššūkis, – bet dauguma mat jie labai prietaringi, laukė pirmosios šviesos. Kai ėjau, buvo vos po septynių. Blyškioje pilkšvai žalsvoje aušroje jie atrodė lyg karo pabėgėliai, išbalusiais veidais, paniurę rišo į pundus plaukiojančio cirko liekanas. Praėjusios nakties akį rėžianti magija virto kerus praradusiu šlamštu. Migloje tvyro degėsių ir alyvos tvaikas. Girdisi, kaip plazda brezentas, kaip kala ankstų rytą užvedami motorai. Kai kas net nesiteikia į mane pažvelgti, – užčiaupta burna, primerkę akis, užsiima savo reikalais. Niekas nešneka. Tarp šių valkatų nematau Rudžio. Gal išplaukė su ankstesne minia. Upėje dar tebestovi gal trisdešimt laivų, nuo krovinio pasvirusiais priekigaliais. Mergina, vardu Zezetė, triūsia prie laivo griuvenų, neša kažkokius neatpažįstamai pajuodusius rakandus į savo laivą. Ant apanglėjusio čiužinio pamesta pintinė su viščiukais ir dėžė su žurnalais. Ji sviedžia į mane neapykantos kupiną žvilgsnį, bet nė žodžio nepratarìa.

Nemanyk, kad nieko nejaučiu šiems žmonėms. Tai ne asmeninė pagieža, tėve, bet privalau galvoti apie savo parapijiečius. Negaliu gaišti laiko pamokslaudamas neprašytiems atvykėliams, kurie iš manęs tyčiojasi ir įžeidinėja. Tačiau nesu neprieinamas. Bet kas iš jų būtų mielas svečias mano bažnyčioje, jei tik atliktų nuoširdžią atgailą. Jei jiems reikia vadovo, žino, kad gali kreiptis į mane.

Praeitą naktį blogai miegojau. Nuo Gavėnios pradžios naktimis mane kankina nerimas. Anksti išlipu iš lovos, tikiuosi rasti nusiraminimą knygoje, tamsiose ir tyliose Lanskenė gatvėse, arba ant Tano krantų. Praeitą naktį nerimavau labiau nei paprastai, žinojau, jog neužmigsiu, tad vienuoliktą išėjau iš namų kokią valandą pavaikštinėti palei upę. Ėjau Vagišių kvartalo ir čigonų stovyklos pakraščiu, paskui per laukus aukštupio link, bet už savęs aiškiai girdėjau jų bruzdesį. Atsigręžęs, pamačiau ant upės kranto degančius laužus, oranžiniame spindesy ryškėjo šokančios figūros. Pažiūrėjęs į laikrodį, suvokiau, jog einu jau visą valandą, tad pasukau atgal. Neketinau keliauti per Vagišių kvartalą, bet jei vėl drožčiau laukais, tuomet iki namų sugaiščiau dar pusę valandos, o jaučiausi prislėgtas, iš nuovargio svaigo galva. Dar blogiau: šaltas oras ir nemiga sužadino aštrų alkį, kurį, kaip jau žinojau, tik apmalšinsiu ankstyva kava ir duona. Būtent todėl, tėve, pasukau per Vagišių kvartalą; stori batai giliai smigo į pakrantės molį, mano alsavimas švytėjo jų laužų šviesa. Netrukus buvau pakankamai arti, kad pamatyčiau, kas vyksta. O vyko lyg ir puota. Švietė žibintai, valčių kraštuose įsmeigtos žvakės, karnavalinė scena atrodė kaip religinės apeigos. Sklido medienos dūmų ir kažko – gal ant ugnies skrudinamų sardinių – erzinantis kvapas, o virš upės pleveno karčiai aitrus Vianos Rošė šokolado aromatas. Juk turėjau žinoti, kad ji ten bus. Jeigu ne ji, čigonai jau seniai būtų išvykę. Mačiau ją ant prieplaukos Armandos Vuazen namo pakalnėje, tarp liepsnų atrodė nepaprasta – lyg pagonė ilgu raudonu apsiaustu ir palaidais plaukais. Trumpam į mane pasisuko; pamačiau iš jos ištiestų rankų kylančią melsvą šviesą, tarp pirštų kažkas degė, purpuru apšvietė aplinkinių veidus...

Akimirką likau sukaustytas siaubo. Protą užplūdo neracionalios mintys – slėpiningas aukojimas, velnio garbinimas, kažkokiam senoviniam laukinių dievui deginamos gyvos aukos – jau

norėjau bėgti, suklupau tirštame dumble, ištiesiau rankas, kad negriūčiau į dygių slyvų brūzgyną, už kurio slėpiausi. Paskui atsitokėjau. Palengvėjo, kai suvokiau ir kartu apstulbau dėl to, kokioj absurdiškoj padėty atsidūriau, kai ji į mane atsigręžė, ir kai man stebint, užgeso liepsnos.

Švenčiausioji Dievo Motina! Nuo stipraus susijaudinimo man kone sulinko keliai. Tai buvo tik lietiniai. Liepsnoje kepami lietiniai. Ir viskas.

Dabar juokiausi, nuo isteriško juoko netekau žado. Skaudėjo skrandį, prispaudžiau kumščius prie pilvo, kad sustabdyčiau besiveržiantį juoką. Man bežiūrint, ji uždegė dar vieną kalną lietinių, vikriai dalijo juos iš keptuvės, į lėkštes, liedama skystą liepsną it šventojo Elmo ugnį.

Lietiniai. Štai, ką jie man padarė, tėve. Girdžiu ir matau dalykus, kurių nėra. Tai ji man padarė, ji ir jos draugai iš upės. O atrodo tokia nekalta. Veidas atviras, kupinas džiugesio. Jos balsas aidi vandeniu, juokas susimaišo su kitų juoku, keri, virpa linksmybe ir jauduliu. Pastebiu, jog man įdomu sužinoti, kaip tarp šių balsų skambėtų mano paties balsas ir mano paties juokas, susimaišęs su jos juoku, – naktis staiga pasirodo labai vieniša, labai šalta ir tuščia.

Pamaniau, jei tik galėčiau. Išlįsčiau iš savo slaptavietės ir prie jų prisijungčiau. Valgyčiau, gerčiau – mintis apie valgį staiga tampa paklaikusiai įsakmi, burna godžiai prisipildo seilių. Ryčiau lietinius, šildyčiausi prie gorės, jos auksu tviskančios odos šiluma.

Ar tai gundymas, tėve? Tikinu save, kad jam atsispyriau, kad mano vidinė stiprybė jį nugalėjo, kad mano malda – *prašau ak prašau ak prašau ak prašau* – buvo išsigelbėjimo, o ne geismo malda.

Ar ir tu tai jutai? Ar meldeisi? Ar kai tądien archyve pasidavei, patyrei tokią pat šviesią malonią šilumą kaip nuo čigonų laužų, o gal tą malonumą lydėjo ūmi išsekusi aimana, neišgirstas šauksmas tamsoje?

Neturėjau tavęs kaltinti. Vienas žmogus – net ir kunigas – negali visiems laikams sutramdyti potvynio. Buvau per jaunas, kad suvokčiau pagundos vienatvę, aitrų pavydo skonį. Buvau labai jaunas, tėve. Žvelgiau į tave su pagarba. Mane žeidė ne pats veiksmas ir ne tai, su kuo jį atlikai, o vien tai, kad tu *gali* nusidėti. Net ir tu, tėve. Ir šitai žinodamas, suvokiau, jog niekas nėra apsaugotas. Niekas. Net aš.

Nežinau, kiek laiko stebėjau. Pernelyg ilgai, nes kai pagaliau pajudėjau, nejutau nei rankų, nei kojų. Mačiau tarp susirinkusių Rudį, jo drauges Blanšą ir Zezetę, Armandą Vuazen, Luką Klermoną, Narsisą, arabą, Gijomą Diuplesy, tatuiruotą merginą, storąją moterį su žalia skara ant galvos. Net vaikai – daugiausia nuo upės, bet ir kiti, tokie kaip Žano Dru ir, žinoma, Anuka Rošė – buvo ten, kai kurie beveik miegojo, kai kurie šoko ant kranto, valgė dešreles, įvyniotas į storus miežinius lietinius, arba gėrė karštą limonadą su imbieru. Mano uoslė buvo antgamtiškai jautri, tad kone jutau kiekvieno valgio skonį – ant žarijų skrudintos žuvies, kepto ožkos sūrio, tamsių lietinių, karšto puraus šokoladinio pyrago, marinuotos anties ir mergezo su prieskoniais. Girdėjau visus kitus balsus užgožiantį Armandos balsą, jos juokas skambėjo lyg išvargusio vaiko. Vandens pakraščiuose mirgantys žibintai ir žvakės atrodė lyg kalėdinės šviesos.

Pavojaus riksmą iš pradžių palaikiau linksmybės proveržiu. Pasigirdo, jog kažkas spiegia, klykia ar isteriškai juokiasi. Akimirką pagalvojau, kad gal koks vaikas įkrito į vandenį. Paskui pamačiau ugnį.

Degė laivas arčiausiai kranto, kiek atokiau nuo puotautojų. Gal apvirto žibintas, gal kas neapdairiai numetė nuorūką, arba ant sauso brezento užvarvėjo liepsnojantis vaškas nuo žvakės. Kad ir kas ten bebūtų, ugnis sparčiai plito. Per vieną sekundę pasiekė laivo stogą, o kitą jau ropojo po denį. Liepsnos atrodė kaip melsva migla, panaši į tą, kurioje skrudo lietiniai, bet plintant karščiui, įgavo gyvą oranžinį atspalvį it degantis šiaudų kūgis

šiltą rugpjūčio naktį. Rusvaplaukis vyras, tas, Rudis, pirmas šoko gesinti. Manau, kad laivas buvo jo. Dar nespėjus persimainyti liepsnų spalvai, jis pakilo, šokinėdamas per laivus nulėkė prie ugnies. Viena moteris jam pavymui išgąstingai sušuko, tačiau jis nekreipė dėmesio. Turi stebėtinai lengvas kojas. Nepraėjo nė pusės minutės, kai peršokęs kitus du laivus, nutraukė virves, juos atrišo ir nuspyrė kuo toliau vieną nuo kito. Viana Rošė stebėjo ištiesusi rankas, kiti tylomis stovėjo ratu ant prieplaukos. Laisvi nuo lynų laivai iš lėto plaukė žemyn upe, jų sūpuojamas, lengvai vilnijo vanduo. Rudžio laivo jau buvo neįmanoma išgelbėti: vandeny plūduriavo juodos nuolaužos, į orą kilo karščiu tvieskiantis ugnies stulpas. Mačiau, jog nepaisant to, jis čiupo pusiau apanglėjusį brezento ruloną, bandė užslopinti liepsnas, bet karštis buvo pernelyg didelis. Viena kibirkštis užkrito ant džinsų, kita ant marškinių, jis numetė brezentą, ėmė jas daužyti rankomis. Viena ranka užsidengęs veidą, dar kartą pabandė pasiekti kajutę, išgirdau, kaip sodria tarme piktai nusikeikė. Dabar iš nerimo šaižiu balsu jam šaukė Armanda. Kažką apie benziną ir bakus.

Iš baimės ir pakilimo man saldžiai ir ilgesingai suspaudė vidurius. Taip, kaip ir anąkart – degančios gumos dvokas, kvapą gniaužiantis ugnies ūžesys, tokia pati pašvaistė... Kone patikėjau, kad vėl esu berniukas, o tu – klebonas, kad per kažkokį stebuklą mudu abu esame atleisti nuo bet kokios atsakomybės.

Po kelių sekundžių Rudis šoko iš degančio laivo į vandenį. Mačiau, kaip plaukia į krantą, nors benzino bakas sprogo tik po kelių minučių. Tuomet pasigirdo milžiniškas duslus garsas, o ne šventiški fejerverkai, kokių tikėjausi. Kelias minutes Rudį slėpė nekliudomai vandeniu slystantys liepsnos liežuviai. Atsistojau, nebebijojau, kad mane pamatys, ištiesiau kaklą, kad pagaučiau jį akimis. Manau, jog ėmiau melstis.

Matai, tėve, užuojautos man nestinga. *Bijojau* dėl jo.

Viana Rošė jau buvo vandenyje – iki juosmens įbridusi į lėtai tekantį Taną, iki pažastų sušlapusiu raudonu apsiaustu, viena ranka užsidengusi akis, žvalgėsi po upę. Šalia jos – Armanda, atrodė sunerimusi ir sena. Kai ištraukė jį visą permirkusį į prieplauką, man taip palengvėjo, kad keliai patys sulinko, suklupau maldos poza pakrantės dumble. Tačiau pakilimas, matant, kaip dega jų stovykla, buvo tikra palaima, kaip vaikystės prisiminimas, kaip džiaugsmas, kokį patiri slapčiomis stebėdamas, *sužinodamas*... Savo tamsoje jutau galią, tėve, jutau, kad kažkokiu būdu šitai sukėliau – gaisrą, sumaištį, vyro išsigelbėjimą, kad man tarpininkaujant pasikartojo tolimos praeitos vasaros įvykiai. Tai nebuvo stebuklas. Nieko panašaus. Tik ženklas. Neabejotinas ženklas.

Tylomis kėblinau namo, laikiausi šešėlyje. Minioje žioplių, verkiančių kūdikių, piktų suaugusiųjų, tylinčių atklydėlių, kurie, it apstulbę vaikai nelemtoje pasakoje, tiesia rankas į liepsnose skendinčią upę, sunku pastebėti vieną prašalaitį. Vieną, o gal du.

Pamačiau jį užlipęs į kalvą. Jis išsišiepė, buvo apsipylęs prakaitu, veidas raudonas nuo įtampos, akinių stiklai aprūkę. Languotų marškinių rankovės užraitotos virš alkūnių, blėstančio gaisro žaroje jo oda atrodė kieta ir raudona tarsi poliruotas kedras. Jis nenustebo, jog esu čia, tik paprasčiausiai išsišiepė. Kvaila gudri grimasa, lyg vaiko, kurį pagavo atlaidus tėvas. Užuodžiau stiprų benzino kvapą.

– Gerą vakarą, tėve.

Nedrįsau jo atpažinti, lyg tai darydamas prisiimčiau atsakomybę, nuo kurios atleidžia tylėjimas. Vietoj to nuleidau galvą kaip suokalbininkas prieš savo valią ir nuskubėjau tolyn. Jutau, kad man už nugaros Miuska mane stebi – nuo prakaito ir žaros atšvaitų žvilgančiu veidu, – bet kai galiausiai atsigręžiau, jis jau buvo nuėjęs.

Žvakė, vaško lašai. Upėn mesta cigaretė nukrito ant malkų krūvos. Arba žibintas, užsidegė permatomas popierius, žarijos pasipylė ant denio. Bet kas galėjo šitai sukelti.

Apskritai bet kas.

Kovo 8
Šeštadienis

Šįryt vėl aplankiau Armandą. Ji sėdėjo savo supamajame krėsle svetainėje žemomis lubomis, ant kelių tysojo katė. Po gaisro Vagišių kvartale ji atrodo silpna, pasmerkta, į obuolį panašus apskritas veidas sukritęs, akys ir burna paslėptos raukšlių. Vilkėjo pilką naminę suknią, kuri pridengė storas juodas kojines, sruogomis karojo nesupinti plaukai.

– Matei, jie išvyko. – Jos balsas buvo bejausmis, kone abejingas. – Upėje neliko nei vieno laivo.

– Žinau.

Leisdamasi nuo kalvos į Vagišių kvartalą, pastebėjau, kad jų nebuvimas vis dar sukrečia, kaip bjaurus pageltusios žolės lopas, kur kadaise stovėjo cirko palapinė. Liko tik Rudžio laivo griaučiai, kelios pėdos po vandeniu juoduma pro upės dumblą prasišviečiantis karkasas.

– Blanša su Zezete pasitraukė kiek žemiau upe. Sakė, šiandien turi sugrįžti, nori sužinoti, kaip klostosi reikalai.

Armanda ėmė pinti ilgus žilus plaukus į kasą, kokią paprastai nešioja. Jos pirštai buvo sustingę, nelankstūs it pagaliukai.

– O kas su Rudžiu? Kaip jis?

– Piktas.

Išties gali būt piktas. Žino, kad gaisras kilo neatsitiktinai, kad neturi įrodymų, o jei ir turėtų, tai jam nepadėtų. Blanša su Zezete pasiūlė jam prisiglausti savo ankštame namelyje ant laivo, bet jis atsisakė. Iš pradžių turįs pasirūpinti reikalais. Aš pati po gaisro nakties su juo nekalbėjau. Kartą trumpai mačiau jį ant upės kranto, kai degino keliautojų paliktas šiukšles. Atrodė rūstus, nekal-

bus, nuo dūmų paraudusiomis akimis, man neatsakė, kai į jį kreipiausi. Per gaisrą nusvilo dalis plaukų, tad likusius nusikirpo labai trumpai, dabar atrodo lyg apdegęs degtukas.

– Ką jis dabar veiks?

Armanda gūžtelėjo pečiais.

– Nežinau. Manau, kad miega viename iš apleistų namų prie kelio. Praeitą naktį palikau jam ant slenksčio kiek maisto, šįryt jau neradau. Siūliau ir pinigų, bet jis nepaėmė. – Armanda irzliai trūktelėjo supintą kasą. – Užsispyręs kvailys. Kokia man nauda iš tų pinigų, tokių metų? Verčiau atitektų jam nei Klermonų klanui. Žinau juos, galimas daiktas, kad galiausiai atsidurs Reino aukų dėžutėje.

Ji pašaipiai sukikeno.

– Kietakakčiai, štai kokie jie. Apsaugok Dieve nuo rudaplaukių. Nieko jiems nepasakysi. – Aikštingai papurtė galvą. – Vakar išdidžiai išžingsniavo supykęs, nuo tol jo nebemačiau.

Nenoromis šyptelėjau.

– Jūs abu pora, – pasakiau jai. – Abu užsispyrę.

Armanda įsmeigė į mane pasipiktinimo kupiną žvilgsnį.

– Lygini mane su tuo nesuvaldomu morkagalviu ...

Aš juokdamasi atšaukiau savo žodžius.

– Pažiūrėsiu, gal surasiu jį kaip nors, – atsakiau jai.

Bet jo neradau, nors visą valandą ieškojau ant Tano krantų. Net mano motinos metodai nepadėjo. Vis dėlto aptikau vietą, kur jis miega. Netoli nuo Armandos, viename iš mažiausiai nuniokotų namų, nuo drėgmės gličiomis sienomis, tačiau viršutinis aukštas atrodo pakankamai tvirtas, keli langai su stiklais. Eidama pro šalį pastebėjau, kad durys atvertos, o svetainėje neseniai kūrenosi židinys. Buvo ir kitokių ženklų, jog čia gyvenama: iš gaisro išgelbėtas apanglėjusio brezento rulonas, krūva iš vandens ištrauktos medienos, keli baldai, kuriuos, matyt, paliko, nes buvo beverčiai. Šūktelėjau Rudį vardu, bet niekas neatsiliepė.

Pusę devynių turėjau atidaryti „Dangiškuosius migdolus“, tad baigiau paieškas. Rudis pasirodys, kai panorės. Kai atėjau, lauke prie parduotuvėlės laukė Gijomas, nors durys buvo neužrakintos.

– Turėjote užeiti vidun ir ten palaukti manęs, – pasakiau jam.

– O, ne. – Jo veidas buvo rimtas, bet pašaipus. – Tai būtų pernelyg didelė laisvė.

– Gyvenkit laisvai, su rizika, – juokdamasi patariau jam. – Užeikite paragauti mano naujų *vienuolių.*

Jis vis dar atrodo kažkoks mažesnis po Šarlio mirties, ne pagal dydį susitraukęs, jaunai senas veidas paniuręs ir suvytęs iš sielvarto. Vis dėlto, jis išsaugojo humorą, gebėjimą nostalgiškai juokauti, kuris gelbsti nuo gailesčio sau pačiam. Šįryt buvo persiėmęs tuo, kas nutiko čigonams ant upės.

– Šiandien per mišias klebonas apie tai nė žodžio nepratarė, – pareiškė jis, įsipildamas šokolado iš sidabrinio ąsočio. – Nei šiandien, nei vakar. Nė žodžio.

Aš pripažinau, kad turint omeny Reino susidomėjimą keliautojų bendruomene, šitokia tyla neįprasta.

– Gal jis žino ką nors, ko negali pasakoti, – iškėlė prielaidą Gijomas. – Na, žinote. Išpažinties paslaptis.

Sako matęs Rudį, kai šis kalbėjosi su Narsisu lauke prie šiltnamių. Tikiuosi, gal Narsisas duos Rudžiui darbo.

– Kaip žinote, jis dažnai priima atsitiktinius darbininkus,– pasakė Gijomas. – Jis našlys. Niekada neturėjo vaikų. Neturi nieko, kas padėtų tvarkyti ūkį, išskyrus sūnėną Marselyje. Jam nerūpi, ką priimt vasarą, kai šitiek darbų. Jei žmogus patikimas, nesvarbu, ar eina į bažnyčią, ar ne.

Gijomas šyptelėjo, kaip paprastai, kai pasako, anot jo, ką nors drąsaus.

– Kartais man įdomu, – pastebėjo svarstydamas, – ar Narsisas nėra geresnis krikščionis, pačia tikriausia prasme, nei aš ar Žoržas Klermonas, ar net klebonas Reino. – Gurkštelėjo šokolado. – No-

riu pasakyti, kad jis bent *padeda*, – rimtai pastebėjo. – Duoda darbo žmonėms, kuriems reikia pinigų. Leidžia savo žemėje apsistoti čigonams. Visi žino, kad visus tuos metus miegojo su savo šeimininke, niekada nesuka sau galvos dėl bažnyčios, išskyrus, kai turi susitikti su savo klientais, bet jis bent jau padeda.

Atidengiau padėklą su *vienuolėmis,* vieną padėjau jam į lėkštę.

– Nemanau, kad esama gerų arba blogų krikščionių, – pasakiau jam. – Yra tik geri ir blogi žmonės.

Jis linktelėjo, smiliumi ir nykščiu paėmė mažą apskritą pyragaitį.

Ilga pauzė. Įsipyliau į stiklinę šokolado su riešutiniu likeriu ir smulkintais riešutais. Jo šiltas aromatas svaigina, it vėlyvoje rudens saulėje džiūvanti malkų rietuvė. Gijomas santūriai mėgaudamasis suvalgė pyragaitį, baksnodamas drėgnu piršto galiuku, surinko iš lėkštės trupinius.

– Tokiu atveju, dalykai, kuriais tikėjau visą gyvenimą, – apie nuodėmę, atpirkimą, kūniškų geidulių slopinimą, – sakote, nei vienas iš šių dalykų nieko nereiškia, ar taip?

Nusišypsojau, kad jis taip rimtai žiūri.

– Kalbėjau apie jūsų pašnekesį su Armanda, – švelniai atsakiau. – Ir kad judu abu turite teisę į savus įsitikinimus. Kol jie daro jus laimingus.

– O! – Jis atsargiai į mane pažiūrėjo, tarsi man būtų išdygę ragai. – O jūs pati, jei tai ne per įžūlus klausimas, – kuo jūs tikite?

Skrydžiais ant stebuklingo kilimo, runų burtais. Ali Baba ir Švenčiausiosios Motinos apsireiškimais, astralinėmis kelionėmis ir ateitimi, išburta nuosėdomis raudono vyno taurėje...

Florida? Disneilendas? Evergleidsai? Kaip su jais, brangute? Na, kaip gi?

Buda. Frodo kelionė į Mordorą. Sakramento persimainymas. Dorotė ir Toto. Velykinis zuikutis. Ateiviai iš kosmoso. Daiktas sandėliuke. Prisikėlimas ir Gyvenimas atverstoje kortoje... Ti-

kėjau visais tais dalykais vienu ar kitu metu. Ar bent dėjausi tikinti. Arba dėjausi netikinti.

Kaip tik nori, mamyte. Kad tik būtum laiminga.

O dabar? Kuo tikiu būtent dabar?

– Tikiu, jog vienintelis svarbus dalykas – tai būti laimingam, – galiausiai atsakiau jam.

Laimė. Paprasta kaip stiklinė šokolado, arba kankinanti kaip širdis. Karti. Saldi. Gyva.

Po pietų atėjo Žozefina. Anuka grįžo iš mokyklos ir susisupusi į raudoną striukę, kone tuoj pat išlėkė žaisti į Vagišių kvartalą; griežtai prisakiau jai tučtuojau bėgti namo, jei tik pradės lyti. Oro dvelksmas aštrus kaip ką tik nukirstų medžių, šliauždamas pažemiui, jis klastingai laižo pastatų kampus. Žozefina buvo iki pat kaklo užsisagsčiusi paltą, su raudona berete ir nauju raudonu šaliku, kuris laisvai plaikstėsi apie veidą. Į parduotuvėlę įžengė iššaukiančiai žvelgdama, pasitikinti savimi, trumpą akimirką atrodė spindinti, įspūdinga moteris, vėjo nugairintais skruostais ir degančiomis akimis. Paskui iliuzija išsisklaidė, ji vėl buvo tokia kaip visuomet, į kišenes giliai sukištomis rankomis, nuleista galva, tarsi pasirengusi atremti kokį nežinomą užpuoliką. Nusitraukusi beretę, atidengė suveltų plaukų kuokštus ir šviežią randą per kaktą. Atrodė ir išsigandusi, ir pakylėta.

– Aš tai padariau, – drąsiai pareiškė Žozefina. – Viana, padariau tai.

Siaubingą akimirką buvau tikra, kad ketina prisipažinti nužudžiusi savo vyrą. Taip ji atrodė – laukinė ir miela savo laisve – virš dantų prispaustomis lūpomis, tarsi būtų atsikandusi kokio rūgštaus vaisiaus. Baimė plūdo iš jos tai karštomis, tai šaltomis bangomis.

– Palikau Polį, – pasakė ji. – Pagaliau tai padariau.

Jos akys buvo aštrios it peilio ašmenys. Pirmąkart po mūsų pažinties išvydau Žozefiną tokią, kokia ji buvo prieš dešimtį metų, kol Polis Mari Miuska jos nepavertė blankia nerangia

būtybe. Kone išprotėjusia iš baimės, bet po beprotybe slėpėsi širdį stingdantis sveikas pradas.

– Ar jis jau žino? – paklausiau jos, imdama paltą. Kišenės buvo apsunkusios, nors nemaniau, kad nuo papuošalų.

Žozefina papurtė galvą.

– Jis galvoja, kad išėjau į bakalėjos krautuvę, – atsakė ji gaudydama kvapą. –Baigėsi mikrobanginių picų atsargos. Jis pasiuntė mane jų nupirkti. – Šyptelėjo kone išdykusio vaiko šypsena. – Paėmiau kiek pinigų namų išlaidoms, – pasakė man. – Jis laiko juos po baru skardinėje nuo biskvitų. Devynis šimtus frankų. Po paltu vilkėjo raudoną nertinį ir juodą klostytą sijoną. Kiek pamenu, ji pirmąkart buvo apsirengusi kuo kitu, o ne džinsais.

– Prašyčiau *šokolado espreso*, – paprašė ji. – Ir didelį maišą migdolų. – Padėjo ant stalo pinigus. – Kaip tik turiu laiko, kol išvažiuos autobusas.

– Jūsų autobusas? – Buvau suglumusi. – Į kur?

– Į Aženą. – Ji atrodė atkakli, pasirengusi gintis. – Paskui nežinau kur. Gal į Marselį. Kuo toliau nuo jo. – Pažvelgė į mane įtariai ir su nuostaba. – Tik nepradėkite šnekėti, kad to nedaryčiau,Viana. Jūs pati mane tam paskatinot. Niekad nebūčiau apie tai pagalvojusi, jei man to neįteigtumėt.

– Žinau, bet...

Jos žodžiai skambėjo kaip kaltinimas.

– Sakėt, kad esu laisva.

Tai tiesa. Laisva pabėgti, laisva paklusti beveik nepažįstamai, pakilti it nuo saito nutrūkusiam balionui ir plaukti, kur pučia vėjas. Baimė mano širdy staiga virto stingdančia tikrove. Ar tokia mano buvimo čionai kaina? Išsiųsti ją, kad galėčiau pati pasilikti? Kokį pasirinkimą iš esmės jai pasiūliau?

– Bet jūs buvote saugi. – Sunkiai ištariau gerklę dusinančius žodžius, jos veide mačiau savo motinos veidą. Atsižadėti saugumo, kad kažką sužinotum, trumpam išvystum vandenyną... o

kas paskui? Vėjas visada grąžina mus į tos pačios sienos papėdę. Niujorko taksi. Tamsi alėja. Svilinantis šaltis.

– Negalite nuo viso to paprasčiausiai pabėgti, – pasakiau. – Žinau, bandžiau tai.

– Na, aš negaliu pasilikti Lanskenė, – atkirto ji, mačiau, kad yra arti ašarų. – Ne su juo. Ne dabar.

– Prisimenu, kai mes šitaip gyvenome. Visąlaik kelyje. Visąlaik nuo ko nors bėgdavom.

Ji turi nuosavą Juodąjį vyrą. Jį matau jos akyse. Jo balsas valdingas, nepripažįstąs prieštaravimų, o apgaulinga logika stingdo, baugina,daro paklusnią. Privalai atsikratyti tos baimės, bėgti viltyje ir neviltyje, bėgti ir suvokti, jog visąlaik nešiesi jį savyje it kokį piktybinį auglį. Pabaigoje mama šitai žinojo. Matydavo jį ties kiekvienu gatvės kampu, nuosėdose ant visų puodelių dugnų. Besišypsantį iš afišų, stebintį iš už greitai lekiančio automobilio. Vis arčiau ir arčiau su kiekvienu širdies dūžiu.

– Pradėk bėgti ir pamatysi, jog amžinai bėgi, – piktai pasakiau jai. – Verčiau likite su manim. Pasilikite ir kovokite su manim.

Žozefina pažvelgė į mane.

– Su jumis? – Jos nuostaba buvo beveik juokinga.

– Kodėl ne? Turiu atliekamą kambarį, sudedamąją lovelę... – Ji jau purtė galvą, aš vos susilaikiau, kad jos nepagriebčiau, nepriversčiau pasilikti. Žinojau, jog galiu tą padaryti.

– Tik kol kas, kol rasite kitur, kol susirasite darbą...

Jos juokas buvo kone isteriškas.

– Darbą? Ką galėčiau dirbti? Moku tik valyti – virti – šluostyti pelenines – tampyti bokalus – kasinėti daržą ir kiekvieną p–penktadienio naktį dulkintis su s–savo vyru... – Dabar ji kvatojosi dar smarkiau, susiėmusi už pilvo.

Bandžiau paimti ją už rankos.

– Žozefina, aš rimtai. Ką nors susirasite. Nereikia...

– Turėtumėt jį kada pamatyti. – Ji vis dar juokėsi, kiekvienas

žodis buvo it aštri kulka, metaliniame balse skambėjo pasibjaurėjimas savimi. – Nusipenėjusi kiaulė. Šeriais apaugęs nupenėtas kuilys.

Po to ėmė verkti, jos rauda liejosi tokiais pat dardančiais garsais kaip ir juokas, akys buvo kietai užspaustos, skruostai sugniaužti rankomis, tarsi stabdytų sprogimą iš vidaus. Aš laukiau.

– O kai baigia, nusisuka ir tuomet pasigirsta knarkimas. O rytais bandau... – Jos veidas persikreipė, lūpos bandė tarti žodžius. – Bandau... iš paklodžių išpurtyt... jo smarvę ir visąlaik mąstau: kas su manim atsitiko? Su Žozefina Bonė, kuri buvo tokia gabi mokinė, kuri svajojo tapti šokėja...

Ji staigiai pasisuko į mane – veidas liepsnojo, bet buvo ramus.

– Skamba kvailai, bet galvodavau, jog įvyko kažkokia klaida, kad vieną dieną kažkas ateis ir pasakys, kad tai neįvyko, kad tai buvo kitos moters sapnas, kad to niekada su manim negalėjo nutikti...

Paėmiau jos ranką. Ji buvo šalta ir drebanti. Vienas nagas buvo nuplėštas iki gyvos mėsos, ant delno matėsi kraujo krešuliai.

– Juokingiausia, kad kai bandau prisiminti, ar jį mylėjau, nieko neišeina. Tuščia. Visiškai nieko. Visa kita prisimenu – kaip man pirmąkart sudavė, – o, tą tai prisimenu, – bet sakysite, kad net ir su Poliu Mari galėjo būti *bent kas*, ką galima prisiminti. Kas visa pateisintų. Tai laiko gaišinimas.

Staiga nutraukusi kalbą, žvilgtelėjo į laikrodį.

– Per daug plepu, – pasakė nustebusi. – Neturiu kada gerti šokolado, jei noriu spėt į autobusą.

Pažvelgiau į ją ir tariau:

– Užuot skubėjusi į autobusą, išgerkite šokolado. – Už dyką. Norėčiau, kad tai būtų šampanas.

– Man reikia eiti, – irzliai atsakė ji. Keliskart bedė kumščiais į pilvą. Nuleista galva atrodė it pulti pasirengęs bulius.

– Ne. – Vėl pažiūrėjau į ją. – Turite pasilikti. Stoti į kovą su juo vienas prieš vieną. Antraip geriau būtumėt jo niekada nepalikusi.

Akimirką kone iššaukiančiai žvelgė man į akis.

– Negaliu. – Jos balse skambėjo neviltis. – Nepajėgsiu. Jis pradės pasakoti, viską apvers aukštyn kojomis...

– Čia jūs turite draugų, – švelniai pastebėjau. – Ir nors dar šito nesuvokiat, esat stipri.

Tada Žozefina labai iš lėto atsisėdo ant raudonos taburetės, atrėmė veidą į prekystalį ir ėmė tyliai verkti.

Leidau jai išsiverkti. Nesakiau, kad bus viskas gerai. Nesistengiau jos guosti. Kartais geriau palikti visa kaip yra, leisti sielvartui išsilieti. Tad nuėjau į virtuvę, neskubėdama ėmiau ruošti šokoladą espreso. Kol įpyliau, primaišiau konjako ir smulkinto šokolado, kol sračiau puodelius ant geltono padėklo, dėjau ant lėkštelių gabalėlius į popierių įvynioto cukraus, ji nusiramino. Žinau, tai savos rūšies magija, bet kartais ji veikia.

– Kodėl apsigalvojote? – paklausiau, kai išgėrėme po pusę puodelio. – Kai praeitą sykį apie tai šnekėjome, regis, buvote tvirtai įsitikinusi, jog nepaliksite Polio.

Ji patraukė pečiais, vengė susidurti su mano žvilgsniu.

– Ar todėl, kad jis vėl jus primušė?

Šįkart atrodė nustebusi. Palietė ranka kaktą, sužeista oda, regis, degė įtūžiu.

– Ne.

– Tai kodėl?

Jos akys vėl nukrypo į šalį nuo mano akių. Pirštų galiukais palietė espreso puodelį, tarsi tikrindama jo realumą.

– Nieko. Nežinau. Nieko.

Tai melas, akivaizdus melas. Automatiškai skverbiuosi į jos mintis, kurios prieš akimirką buvo tokios atviros. Man reikia žinoti, ar aš priverčiau ją tai padaryti, priverčiau, nepaisant gerų ketinimų. Bet dabar jos mintys beformės, miglotos. Įžvelgiu vien tamsą. Spausti ją būtų tuščias dalykas. Žozefinos užsispyrimas atsisako būt skubinamas. Kai ateis laikas, ji pasisakys man. Jei panorės.

Kai Miuska atėjo jos ieškoti, buvo jau vakaras. Iki to laiko Anukos kambaryje jai paklojome lovą. Kol kas Anuka miegos ant sudedamosios lovelės šalia manęs. Ji nesunkiai susitaikė su Žozefinos buvimu kaip ir su daugeliu kitų dalykų. Man kiek spaudė širdį dėl dukters, kuri pirmąkart gyvenime turi nuosavą kambarį, bet pažadėjau, kad tai neilgam.

– Turiu sumanymą, – pasakiau jai. – Galime palėpėje įrengti tau kambarį, pastatysime kopėčias, kad galėtum užlipti, išpjausime liuką, apvalius stoglangius. Ar tau patiktų?

Tai pavojingas, apgaulingas sumanymas. Bylojantis, kad čia ilgam apsistosime.

– Ar iš ten galėsiu matyti žvaigždes? – smalsiai paklausė Anuka.

– Žinoma.

– Gerai! – sušuko Anuka ir pasišokėdama nulėkė į viršų papasakoti Šlepetei.

Susėdome prie stalo ankštoje virtuvėje. Nuo kepyklos laikų likęs masyvus, grubiai suręstas pušinis stalas išraižytas peilio įpjovų, it cementas sukietėjusios tešlos gyslos kuria glotnaus marmuro įspūdį. Skirtingos lėkštės: viena žalia, viena balta, Anukos – su gėlėm. Stiklinės irgi visos skirtingos: viena aukšta, kita žema, o dar viena su užrašu *Garstyčios Amora.* Vis dėlto, tai pirmas kartas, kai iš tiesų turime tokius daiktus. Naudodavomės viešbučio indais, plastikiniais peiliais ir šakutėmis. Netgi Nicoje, kur gyvenome ilgiau nei metus, rakandus skolindavomės arba nuomodavomės iš parduotuvės. Nuosavybė mums vis dar kažkas nepaprasta, brangu ir svaigina. Pavydžiu stalui jo randų, žymių, kurias išdegino karštos duonos skardos. Pavydžiu jam ramaus laiko pojūčio, noriu, kad galėčiau tarti: tai padariau prieš penkerius metus. Palikau šią žymę, šį apskritimą nuo šlapio puodelio su kava, cigarete išdeginau šį ženklą, išraižiau kopėtėlėmis šiurkštų medienos paviršių. Štai čia, slaptoje vietoje už stalo kojos, Anuka išpjovė savo inicialus, kai buvo šešerių metų. O čia aš karštą vasaros dieną

prieš septynetą metų išdrožiau peiliuką. Ar pameni? Ar pameni vasarą, kai išdžiuvo upė? Ar pameni?

Pavydžiu stalui ramaus vietos pojūčio. Jis ilgai čionai stovi. Ir priklauso šiai vietai.

Žozefina man padėjo ruošti pietus; valgėme salotas iš žalių pupelių ir pomidorų su aštriu aliejumi, raudonomis ir baltomis alyvuogėmis, kurias pirkau kioske per ketvirtadieninį turgų, riešutų duona, šviežiu baziliku iš Narsiso šiltnamio ir ožkos sūriu, užsigerdamos raudonu Bordo vynu. Valgydamos šnekučiavome, tačiau ne apie Polį Mari Miuska. Pasakojau jai apie mudvi su Anuka, apie mūsų matytas vietas, apie šokoladinę Nicoje, apie laiką Niujorke, kai ką tik gimė Anuka, ir apie ankstesnius laikus Paryžiuje, Neapolyje, apie visas vietas, kuriose buvome apsistojusios, mudviejų su mama paverstas laikinaisiais namais per ilgą skrydį po pasaulį. Šį vakarą trokštu prisiminti tik šviesius dalykus – juokingus ir gerus. Jau ir taip per daug liūdnų minčių. Kad išsklaidyčiau blogas įtakas, ant stalo pastačiau baltą žvakę, jos nostalgiškas kvapas dvelkia paguoda. Pasakoju Žozefinai apie Urko kanalą, Panteoną, Menininkų aikštę, žavią Unter den Linden alėją, Džersio perkėlą, Vienos pyragaičius, kuriuos, suvyniotus karštame popieriuje, valgo tiesiai gatvėje, Chuan les Pins pajūrio bulvarą, gatvės šokius San Pedre. Mačiau, kaip jos veide atslūgsta sąstingio išraiška. Prisiminiau, kaip mama vienam ūkininkui kaime netoli Rivoli pardavė asiliuką ir kaip šis mus vėl ir vėl susirasdavo, sekė kone iki Milano. Papasakojau nuotykį su gėlių pardavėjais Lisabonoje, kaip išvykom iš ten gėlininko furgone–šaldytuve, o po keturių valandų išlipome iš jo pusiau sušalusios prie baltų Porto dokų. Ji pradėjo šypsotis, paskui ėmė juoktis. Buvo laikas, kai mudvi su mama turėjome pinigų, kai Europa švytėjo saule ir pažadais. Šį vakarą prisiminiau juos; džentelmeną arabą baltame limuzine, kuris tądien San Reme dainavo motinai serenadas, ir kaip mudvi juokėmės, kokia laiminga ji buvo, kaip ilgai po to gyvenome iš pinigų, kuriuos jis mums davė.

– Jūs tiek daug matėte. – Jos balse skambėjo pavydas ir pagarbi baimė. – O jūs dar tokia jauna.

– Man beveik tiek pat metų, kiek jums.

Ji papurtė galvą.

– Man tūkstantis metų. – Jos šypsena buvo maloni ir kartu ilgesinga. – Norėčiau būti nuotykių ieškotoja, – pasakė ji. – Eiti paskui saulę su nedideliu lagaminu, visai nesirūpinant, kur būsiu rytoj.

– Patikėkite, – švelniai pasakiau jai, – žmogus pavargsta. Po kiek laiko visur atrodo tas pat.

Ji, regis, abejojo.

– Patikėkite man, – pakartojau. – Sakau tiesą.

Bet tai ne visai tiesa. Visos vietos savotiškos, grįžimas į miestą, kuriame kadaise gyvenai, kaip grįžimas namo pas seną draugą. Tačiau žmonės ima atrodyti tokie patys; tie patys veidai, tos pačios veidų išraiškos kartojasi miestuose, kuriuos skiria tūkstančiai mylių. Lėkšti, priešiški pareigūnų žvilgsniai. Smalsios kaimiečių akys. Nuobodžiaujantys turistų veidai, kuriuose nėra nuostabos. Tie patys meilužiai, motinos, elgetos, luošiai, prekeiviai, valkatos, vaikai, policininkai, taksi vairuotojai, suteneriai. Po kiek laiko kyla kažkokia paranoja, tarsi šie žmonės slapčiomis seka paskui tave iš vieno miesto į kitą, keisdami drabužius ir veidus, bet iš esmės nesikeičia, užsiima savo nuobodžiais reikalais ir viena akimi žvairuoja į mus, įsibrovėlius. Iš pradžių jautiesi kažkoks viršesnis už juos. Tarsi priklausytumei ypatingai keliautojų rasei. Nes matei, patyrei tiek daug, žymiai daugiau už juos. Jie tenkinasi uždaru liūdno gyvenimo, miego–darbo–miego ratu, prižiūrėdami savo tvarkingus sodelius, vienodus namus priemiesčiuose, puoselėdami menkas svajones, už tai juos niekini. Bet paskui kyla pavydas. Pradžioje tai beveik juokinga: staiga pajunti aštrų dūrį, kuris kone tuoj pat dingsta. Prie kūdikio krėsle ant ratų palinkusi moteris, abiejų veidai nušviesti kažko kito, ne saulės. Po to antras, trečias kartas: du apsikabinę jaunuoliai pajūrio bulvare, būre-

lis merginų tarnautojų kikena gerdamos kavą su raguoliais per pietų pertrauką... Netrukus tai virsta beveik nuolatiniu skausmu. Ne, *vietos* nepraranda savo tapatybės, kad ir kaip toli nukeliautum. Po kiek laiko prasideda širdies erozija. Kartais rytais viešbučio veidrodyje išvysti savo išskydusį veidą, kurį tarsi suteršė daugybė atsitiktinių žvilgsnių. Dešimtą valandą bus keičiama patalynė, siurbiamas kilimas. Mums išvykstant, kinta pavardės viešbučių žurnaluose. Išvykstame be pėdsakų. It vaiduokliai nemetame šešėlio.

Įsakmus beldimas į duris pažadino mane iš minčių. Žozefina kilstelėjo nuo kėdės, jos akyse buvo išgąstis, abu kumščiai prispausti prie šonų. To būtent ir laukėme – valgymas, pokalbis buvo vien apsimetimas, kad visa yra normalu. Aš atsistojau.

– Viskas gerai, – pasakiau jai. – Aš jo neįleisiu.

Jos akys buvo apimtos baimės.

– Aš su juo nekalbėsiu, – tyliai sušnabždėjo ji. – Negaliu.

– Bet gal reikėtų, – atsakiau aš. – Nesvarbu. Juk jis negali pereiti per sienas.

Ji nepatikliai šyptelėjo ir pasakė:

– Nenoriu girdėti netgi jo balso. Nežinote, koksai jis. Sakys...

Ėmiau artintis link neapšviesto ploto, kur krautuvė.

– Tiksliai žinau, koksai jis, – tvirtai atsakiau. – Kad ir ką manytumėt, jis ne vienintelis. Kelionių privalumas – tai, jog po tam tikro laiko imi suvokti, kad kur benukeliautum, dauguma žmonių tarpusavy ne tiek daug skiriasi.

– Nekenčiu *scenų,* – santūriai sumurmėjo Žozefina, kai įjungiau šviesas krautuvėje. – Ir nekenčiu *riksmo.*

– Greit viskas baigsis, – pasakiau aš, vėl pasigirdus daužymui į duris. – Anuka, ar gali paruošti šokolado?

Ant durų kabo grandinė. Užkabinau ją, kai atvykome, – buvom įpratusios prie saugumo priemonių didmiesčiuose, nors čia jų iki šiol nereikėjo. Iš parduotuvėlės sklindančiame šviesos ruože pasirodė įtūžio iškreiptas Miuska veidas.

– Ar čia mano žmona? – Nuo alaus jo balsas kimus, iš burnos sklinda dvokas.

– Taip. – Nėra ko gudrauti. Geriau iškart pasakyti, parodyti, kur atsidūrė. – Bijau, pone Miuska, kad ji jus paliko. Pasiūliau jai pernakvoti čia kelias naktis, kol susitvarkys reikalai. Manau, taip bus geriausia. – Stengiuosi, kad balsas būtų neutralus, mandagus. Pažįstu tokius tipus. Mudvi su motina susidūrėme su jais tūkstančius sykių, tūkstančiuose vietų. Jis apstulbęs į mane spokso. Paskui nugali niekšiškas protas, akys susiaurėja, rankomis rodo, kad nedarys nieko bloga, kad yra išmuštas iš vėžių, pasirengęs pramogai. Akimirką pasirodo kone žavus. Paskui žengia žingsnį arčiau durų. Galiu užuosti jo šlykštų alsavimą, atsiduodantį alaus, dūmų ir įsiūčio raugu.

– Ponia Rošė. – Dabar jo balsas švelnus, kone maldaujantis. – Noriu, kad pasakytumėt tai mano storai karvei, kad tučtuojau neštų iš čia savo užpakalį, arba įeisiu ir ją pasiimsiu. O jei *jūs,* pasiutusi kale, man trukdysit... – Ima trankyti duris.

– Nuimkit grandinę. – Jis šypsosi, gerinasi, jo įtūžis veržiasi chemija atsiduodančiu dvoku. – Sakau, nuimkit tą prakeiktą grandinę, kol jos *neišspyriau!* – Iš pykčio jo balsas darosi spiegiantis it moters. Jis žviegia kaip pasiutusi kiaulė.

Aš neskubėdama aiškinu jam padėtį. Pamatęs, jog viltys žlunga, Miuska ima keiktis ir šaukti. Keliskart spiria į duris, išmuša vyrius.

– Jei įsilaušit į mano namus, pone Miuska, – ramiai pasakau jam, – tuomet elgsiuos su jumis kaip su pavojingu įsibrovėliu. Virtuvėj stalčiuje laikau kontratakinio skysčio dėžutę, kurią nešiodavausi Paryžiuje. Vieną ar du kartus juo pasinaudojau. Jis stipriai veikia.

Grasinimas jį nuramina. Įtariu, jog yra įsitikinęs, kad jis vienas turi teisę grasinti.

– Jūs nesuprantat, – aimanuoja Miuska. – Ji mano žmona. Ji man rūpi. Nežinau, ką ji jums pasakojo, bet...

– Nesvarbu, ką ji man pasakojo, pone. Tai jos sprendimas. Jumis dėta, neišstatyčiau savęs pajuokai, verčiau eikit namo.

– Prakeikimas! – Jo burna taip arti durų, jog aptaško mane karštomis dvokiančiomis seilėmis. – Tai tu kalta, kale. *Tu* užknisai jai smegenis emancipacijos nesąmonėmis.

Įniršęs, falcetu mėgdžioja Žozefiną:

– Tik visąlaik, *Viana sako tą, Viana sako aną.* Leiskit man tik minutėlę su ja pakalbėti, tuomet pamatysime, ką *ji pati* pasakys.

– Nemanau, kad tai...

– Gerai. – Man iš užnugaros tyliai prisiartina Žozefina, abiem rankom laiko puodelį šokolado, tarsi norėdama jas sušildyti. – Turiu su juo pasikalbėti, kitaip jis niekada neišeis.

Pažvelgiu į ją. Dabar ji ramesnė, akys šviesios. Aš linkteliu. Žengiu žingsnį į šalį, Žozefina prieina prie durų. Miuska pradeda kalbą, bet ji stebėtinai aštriai ir kartu ramiai jį nutraukia.

– Poli, tik paklausyk manęs. – Jos balsas nukerta jo riksmą ties puse sakinio. – Eik šalin. Nieko daugiau tau negaliu pasakyti. Aišku?

Ji virpa, bet balsas ramus ir vienodas. Staiga imu ja didžiuotis, palaikydama spūsteliu jai ranką. Miuska kiek patyli. Paskui jo balse vėl suskamba pataikaujantis tonas, nors girdžiu už jo slypintį įtūžį, tarsi ūžiančius trikdžius tolimame radijo signale.

– Žoze, – švelniai prataria jis, tai kvaila. Tik išeik, pakalbėsim kaip reikalas. Tu man *žmona,* Žoze. Ar dėl to neverta pabandyt bent kartelį?

Ji purto galvą.

– Per vėlu, Poli. – Jos tonas byloja, jog viskas baigta. – Atsiprašau.

Paskui labai tyliai, bet labai tvirtai užtrenkė duris, ir nors jis dar kelias minutes jas daužė, pakaitomis tai keikdamasis, tai meilindamasis, tai grasindamas, net apsiverkdamas iš susijaudinimo, kai patikėdavo savo paties veidmainyste, mes neatsiliepėme.

Vidurnaktį išgirdau, kaip jis lauke rėkauja, kaip į langą dusliai atsitrenkia žemės grumstas, palikdamas dumblo ruožą ant švaraus stiklo. Atsikėliau pasižiūrėti, kas vyksta, apačioje, aikštėje, išvydau Miuska: lyg pikta dvasia susigūžusį, taip giliai į kišenes sukištomis rankomis, kad matėsi virš kelnių diržo išsivertęs pilvas. Atrodė girtas.

– Negali čia amžinai pasilikti! – Mačiau, kaip už jo viename lange pasirodė šviesa. – Kada nors turėsi išeiti! O tuomet, kalės! O tuomet! – Automatiškai mostelėjau į jo pikta linkinčią nugarą paskubomis sukryžiuotais pirštais.

Atsitrauk. Šalin iš čia, piktoji dvasia.

Tai dar vienas iš motinos įskiepytų refleksų. Tačiau nuostabu, kad dabar jaučiuosi žymiai saugesnė. Atsigulu rami, iki kol pabundu, praeina daug laiko, klausausi, kaip tyliai alsuoja mano dukrelė, stebiu kaip pro lapus mirga, kaitaliojasi mėnesiena. Regis, vėl bandžiau regėti, ieškojau judančiuose pavidaluose ženklo, raminančio žodžio... Naktį tokiais dalykais lengviau tikėti, kai lauke budi Juodasis vyras, kai ant bažnyčios bokšto *kri–kri* girgžda vėtrungė. Bet nieko neišvydau, nieko nepajutau, galiausiai vėl užmigusi, susapnavau Reino, stovintį ligoninėje senio lovos kojūgalyje, vienoje rankoje laikantį kryžių, o kitoje – degtukų dėžutę.

Kovo 9

Sekmadienis

Šįryt Armanda atėjo anksti – paskalų ir šokolado. Su nauja, raudonu kaspinu puošta šviesių šiaudų skrybėle atrodė žvalesnė ir gyvybingesnė nei vakar. Lazda, kurią dabar nešiojasi, tai maivymosi ženklas: perrišta ryškiai raudonu kaspinu ji atrodo kaip iššūkio vėliava. Užsisakė *Vienos šokolado*, gabalą mano sluoksniuoto juodai balto pyrago ir patogiai įsitaisė ant taburetės. Žozefina, kuri man kelias dienas padeda krautuvėje, kol nuspręs, ką daryti toliau, kiek išsigandusi stebėjo mus iš virtuvės.

– Girdėjau, praėjusią naktį buvo triukšmas, – kaip visada stačiokiškai pasakė Armanda. Šį stačiokiškumą atperka juodose akyse šviečiantis gerumas. – Tas storžievis Miuska, girdėjau, čia rėkavo ir išsidirbinėjo.

Paaiškinau kuo santūriau ir ramiau. Armanda klausėsi ir vertino.

– Stebiuosi, kodėl ji nepaliko jo prieš daugelį metų, – pareiškė ji, man baigus pasakoti. – Toks pat buvo ir jo tėvas. Davė per didelę valią liežuviui ir rankoms. – Linksmai linktelėjo Žozefinai, kuri laikydama karšto pieno puodynę vienoje rankoje, stovėjo tarpduryje. – Visąlaik žinojau, kad vieną dieną ateisi į protą, mergele. Tik nesileisk, kad dabar tave kas nors nuo to atkalbėtų.

Žozefina šyptelėjo ir atsakė:

– Nesirūpinkit, šito nebus.

Šįryt „Dangiškuosiuose migdoluose“ apsilankė daugiau klientų nei kokį kitą sekmadienį nuo to laiko, kai mudvi su Anuka

čia atsikraustėme. Nuolatiniai lankytojai – Gijomas, Narsisas, Arno ir keletas kitų – kalbėjo nedaug, maloniai linktelėję Žozefinai, elgėsi taip kaip visada.

Gijomas pasirodė per priešpiečius, kartu su Anuka. Per paskutiniųjų dienų jaudulį porą kartų su juo šnekėjausi, bet kai įžengė, buvau apstulbinta staigios permainos. Dingo mažo susigūžusio žmogaus išvaizda. Jo žingsnis dabar tapo smagus, ant kaklo buvo apsirišęs ryškiai raudoną šaliką, teikiantį jam kone pritrenkiančią povyzą. Akies kampučiu pamačiau prie jo kojų neryškų tamsų pavidalą. Šlepetė. Anuka įlėkė paskui Gijomą, nerūpestingai mojuodama kuprine, nėrė po prekystaliu mane pabučiuoti.

– Mamyte! – sutrimitavo man į ausį. – Gijomas rado šunį!

Atsisukau pažiūrėti, mano rankos dar buvo pilnos Anukos. Gijomas nukaitusiu veidu stovėjo prie durų. Prie jo kojų meiliai glaustėsi mažytis šuniukas, rudai baltas mišrūnas.

– Ša, Anuka. Tai ne mano šuo. – Gijomo veide pasitenkinimas buvo sumišęs su sutrikimu. – Jis buvo Vagišių kvartale. Manau, kad kažkas norėjo jo atsikratyti.

Anuka šėrė šuniuką cukraus gabalėliais.

– Jį rado Rudis, – pračiulbo ji. – Išgirdo jį inkščiant prie upės. Taip jis man sakė.

– O? Matei Rudį?

Anuka išsiblaškiusi linktelėjo ir ėmė kutenti šuniuką, šis apsivertė, pradėjo urgzti iš laimės.

– Jis toksai mielas, – pasakė Anuka. – Ar pasiliksite jį?

Gijomas liūdnai šyptelėjo.

– Nemanau, brangute. Žinai, po Šarlio…

– Bet jį pametė, jis daugiau nieko neturi …

– Esu tikras, kad daugybė žmonių norėtų suteikti tinkamą pastogę tokiam puikiam šuniukui kaip šis. – Gijomas pasilen-

kė, švelniai timptelėjo šuniuką už ausų. – Jis draugiškas vaikinukas, pilnas gyvybės.

Anuka buvo atkakli:

– Kaip jį pavadinsite?

Gijomas papurtė galvą.

– Nemanau, kad tam užteks laiko, drauguže.

Anuka mestelėjo man vieną savo keistų žvilgsnių. Papurčiau galvą, ją tylomis įspėdama.

– Maniau, gal galėtumėt įdėti į vitriną kortelę, – pasakė Gijomas, sėsdamasis prie prekystalio. – Na, žinote, ar jo niekas neieško.

Įpyliau jam į puodelį mokos, pastačiau priešais jį, šalia padėjau porą florentinų.

– Žinoma, – nusišypsojau jam pritardama.

Kai vėliau atsisukau, šuniukas sėdėjo Gijomui ant kelių ir ėdė florentinus. Anuka žvilgtelėjo į mane, primerkė akį.

Narsisas atnešė pintinę cikorijų iš savo šiltadaržio. Pamatęs Žozefiną, įteikė jai puokštelę skaisčiai raudonų anemonių, kurias ištraukė iš palto kišenės, sumurmėjo, kad jos kiek prašviesins aplinką.

Žozefina nuraudo, tačiau atrodė patenkinta, bandė jam padėkoti. Sutrikęs Narsisas pašoko, ją šiurkščiai atstūmė.

Po užjaučiančių atėjo smalsūs. Per pamokslą buvo užsiminta, kad Žozefina Miuska persikraustė į „Dangiškuosius migdolus“, tad visą rytą nesiliovė plūsti lankytojai. Žolina Dru ir Kara Klermon, pasipuošusios pavasariniais kostiumėliais, apsirišusios galvas šilko skarelėmis, atėjo kviesti į labdaros arbatėlę Verbų sekmadienį.

Jas išvydusi, Armanda iš nuostabos sukikeno ir sušuko:

– Vaje, vaje, tikras sekmadieninis madų paradas!

Kara atrodė suirzusi.

– Mama, jums tikrai nederėtų čia būti, – pasakė ji priekaištaudama. – Juk žinote, ką pasakė daktaras, ar ne?

– Iš tikrųjų! – atšovė Armanda. – Kas čia bloga? Ar tau atrodo, kad nepakankamai greit mirštu? Ar atsiuntei tą kaukolę ant pagaikščio, kad man sugadintum rytą?

Karos nupudruoti skruostai paraudo.

– Tikrai, mama, jums nederėtų šitaip šnekėti...

– Užsičiaupsiu, kai užsiimsi savo reikalais! – griežtai atkirto Armanda, – Karai išskubant lauk, nuo aukštų kulniukų vos nesuskilo grindų plytelės.

Paskui Deniza Arno atėjo paklausti, ar mums nereikėtų daugiau duonos.

– Na, jei kas...– pasakė ji iš smalsumo spindinčiomis akimis. – Žinau, kad dabar turite viešnią. Na, ir visa kita. – Patikinau ją, kad jei pritrūksime duonos, žinosime, į ką kreiptis.

Po to pasirodė Šarlotė Eduar, Lidija Peren, Žoržas Diumulenas: vienas jų norėjo iš anksto nupirkti dovaną gimimo dienai, kitas – smulkiau sužinoti apie šokolado festivalį – *kokia originali mintis, ponia;* dar kitas lauke prie šventojo Jeronimo pametė piniginę ir norėjo pasiteirauti, gal ją kartais mačiau. Už prekystalio pastačiau Žozefiną, – kad neapsilietų šokoladu, ji ryšėjo vieną mano švarių geltonų prijuosčių ir stebėtinai gerai tvarkėsi. Šiandien ji ypač rūpinasi savo išvaizda. Raudonas megztinis ir juodas sijonas atrodo tvarkingai ir dalykiškai, tamsūs plaukai kruopščiai surišti kaspinu. Profesionali šypsena, galva aukštai iškelta, ir nors nerimastingai laukiančios akys kartais nukrypsta į atviras duris, jos povyzoje mažai kas byloja, jog ši moteris baiminasi dėl savęs ar dėl savo reputacijos.

– Begėdė, tikra begėdė, štai kokia ji, – sušnypštė Žolina Dru Karai Klermon, kai abi skubėjo pro duris. – Visiška begėdė. Kai pagalvoju, ką tas vargšas žmogus turėjo iškęsti su...

Žozefina buvo nusisukusi, bet pamačiau, kaip sustangrėjo jos nugara. Pokalbis buvo laikinai aprimęs, tad Žolinos žodžius buvo galima gerai girdėti. Nors, kad juos užgožtų, Gijomas apsimetė ištiktas kosulio, žinau, jog ji išgirdo.

Stojo trumpa nerimastinga tyla.

Paskui prabilo Armanda.

– Na, mergužėle, dabar žinai, ką padarei, jei tos dvi nepritaria, – gyvai pasakė ji. – Būk pasveikinta, pasukusi blogais keliais!

Žozefina metė į ją vieną savo aštrių įtarių žvilgsnių, po to, tarsi nurimusi, kad pokštas skirtas ne jai, pradėjo juoktis. Juokas skambėjo nuoširdžiai, nerūpestingai; nustebusi, ji kilstelėjo ranką prie lūpų, lyg norėdama patikrinti, ar tai iš tikrųjų jos juokas. Dėl to ėmė dar garsiau juoktis, o drauge su ja ir kiti. Mes vis dar juokėmės, kai suskambo durų varpelis – į parduotuvę tyliai įžengė Pranciškus Reino.

– Ponas klebonas. – Mačiau, kaip dar prieš man jį pastebint, persimainė jos veidas, tapo priešiškas, kvailas, o rankos grįžo į įprastą vietą po krūtine.

Reino oriai nusilenkė.

– Ponia Miuska. – Jis ypač pabrėžė pirmąjį žodį. – Apgailestauju, jog šįryt jūsų nemačiau bažnyčioje.

Žozefina sumurmėjo kažką nemalonaus ir negirdimo. Reino žengė žingsnį link prekystalio, ji kiek pasisuko lyg ketindama bėgti į virtuvę, bet apsigalvojo ir atsistojo priešais jį.

– Taip ir reikia, mergele, – pritardama pasakė Armanda. – Nesileisk jo mulkinama. – Atsigręžusi veidu į jį, rūsčiai pamojavo pyrago gabalu. – Palik tą merginą ramybėje, Frensi. Jei jau taip, turėtumei ją palaiminti.

Reino į ją nekreipė dėmesio.

– Paklausykite manęs, dukra, – tarė jis rimtai. – Mudviem reikia pasišnekėti. – Jo akys su pasibjaurėjimu nukrypo į sėkmės maišelį ant durų. – Tik ne čia.

Žozefina papurtė galvą.

– Apgailestauju, bet turiu darbo. Ir nenoriu klausytis jūsų kalbų.

Reino atkakliai suspaudė lūpas.

– Jums dar niekada nebuvo taip reikalinga Bažnyčia, kaip dabar. – Šaltas, paskubomis į mane mestas žvilgsnis. – Praradote stiprybę. Leidotės kitų vedama klaidingu keliu. Šventa santuokos priesaika...

Armanda ir vėl jį pertraukė pašaipiai sukranksėdama.

– Šventa santuokos priesaika? Iš kur šitai ištraukėt? Manau, jog jūs visų mažiausiai...

– Prašyčiau, ponia Vuazen, – jo lėkštame balse pagaliau atsirado išraiškinga gaida, bet žvilgsnis buvo atšiaurus. – Būčiau labai dėkingas, jei jūs...

– Kalbėk, kaip buvai mokytas, – atkirto Armanda. – Tavo motina niekada tavęs nemokė vynioti į vatą, ar ne taip? – Ir sukikeno. – Apsimetame esą geresni už kitus, ar ne? Ar visa pamiršta, ką iškrėtėme toje fantastiškoje mokykloje?

Reino nustėro. Jutau iš jo dvelkiančią įtampą. Per paskutines savaites jis akivaizdžiai numetė svorio. Tamsiose smilkinių įdubose oda buvo ištempta lyg ant būgnų, aiškiai matėsi, kaip po sumenkusiu audiniu juda smakras. Glotni plaukų įstrižainė kaktoje teikė išvaizdai apgaulingo nuoširdumo, visa kita bylojo pasiryžimą veikti.

– Žozefina. – Balsas buvo švelnus, bet jame skambėjo prievarta, kreipimasis tik į ją vieną, tarsi mūsų čionai nebūtų. – Žinau, norite, kad jums padėčiau. Šnekėjausi su Poliu Mari. Jis sakė, jog išgyvenote didžiulę įtampą. Sakė...

Žozefina papurtė galvą.

– Tėve. – Jos veidas nebebuvo sumišęs, švytėjo giedra. – Žinau, kad norite gero. Bet aš pakeičiau savo nuostatą.

– Bet santuokos sakramentas... – Dabar jis atrodė susijaudinęs, kančios iškreiptu veidu atsirėmė į prekystalį, tarsi rankomis ieškotų palaikymo. Dar sykį vogčia žvilgtelėjo į ryškų maišelį ant durų. – Žinau, susipainiojot. Kiti paveikė jus.

Ir reikšmingai pridūrė:

– Jei tik mudu galėtume *privačiai* pasišnekėti...

– Ne. – Jos balsas buvo tvirtas. – Aš lieku čia, su Viana.

– Ar ilgam? – Jo balse skambėjo išgąstis ir kartu bandymas netikėti. – Gal ponia Rošė jūsų draugė, Žozefina, bet ji verslininkė, jai reikia prižiūrėti parduotuvėlę, rūpintis vaiku. Kiek laiko pakęs svetimą savo namuose? – Šįkart šūvis buvo taiklesnis. Pamačiau, jog Žozefina dvejoja, akyse vėl pasirodė netikrumas. Per dažnai jį mačiau savo motinos veide, tad negalėjau suklysti, tai buvo nepasitikėjimo ir baimės žvilgsnis.

Mums nieko kito nereikia, išskyrus mudu. Visada prisiminsiu šį nuožmų šnabždesį bevardžio viešbučio troškioje tamsoje. *Kam, po velnių, mums dar kas nors reikalingas?* Iššaukiantys žodžiai, o jei ir buvo ašarų, tai jas slėpė tamsa. Bet jutau, kaip laikydama mane po apklotais, ji vos pastebimai virpa, lyg moteris per paslėptą gimdymo karštinę. Galbūt todėl bėgo nuo jų, nuo malonių vyrų ir moterų, norinčių susidraugauti, ją pamilti bei suprasti. Mes buvome užkrečiamos, mus krėtė nepasitikėjimo karštinė, o išdidumas, kurį su savimi nešiojomės, buvo paskutinė atstumtųjų priebėga.

– Žozefinai pasiūliau darbą savo krautuvėje. – Pasistengiau, kad balsas būtų malonus ir gyvas. – Man prireiks papildomos pagalbos, jei noriu spėti Velykoms surengti šokolado festivalį.

Pagaliau nuo jo žvilgsnio nukrito šydas – jį kaustė neapykanta.

– Mokysiu ją šokolado gamybos pagrindų, – tęsiau aš. – Ji gali mane pavaduoti prie prekystalio, kol dirbsiu virtuvėje. – Žozefina spoksojo į mane, jos veidas buvo suglumęs iš nuostabos. Aš mirktelėjau jai.

– Taip ji man padarys paslaugą, be to, esu tikra, jog ir pinigai jai bus ne pro šalį, – pridūriau pataikūnišku tonu. – O dėl to, kad čia pasiliktų, – dabar kreipiausi tiesiai į ją, žiūrėdama jai į akis, – Žozefina, gali kuo ramiausiai gyventi čia kiek tiktai nori. Mums malonu, kad esi su mumis.

Armanda sukikeno ir džiaugsmingai prabilo:

– Na, matai, tėve, tau nėra ko gaišti laiką. Viskas kuo puikiausiai sekasi ir be tavęs. – Ir tiesiog nepadoriai susikaupusi ėmė siurbčioti šokoladą. – Gurkšnelis šio gėrimo tau išeitų į naudą, – pasiūlė ji. – Atrodai sulysęs, Frensi. Ar vėl ėmei ragauti Komunijos vyną, ką?

Jis atsakė jai šypsniu, lyg smogtų kumščiu į veidą.

– Labai juokinga, ponia. Gerai, kad dar išlaikėte humoro jausmą.

Paskui greit apsisuko, linktelėjo ir ištaręs klientams trumpą „ponai ir ponios“, išėjo, lyg mandagus nacis prastuose filmuose apie karą.

Kovo 10
Pirmadienis

Jų juokas lydėjo mane iš parduotuvėlės į gatvę lyg paukščių klegesys. Nuo šokolado tvaiko ir pykčio svaigo galva, iš įtūžio buvau apimtas kone euforijos. Mes buvome teisūs, tėve. Tai mus visiškai išteisina. Suduodama smūgį mums artimiausioms sritims – bendruomenei, bažnytinėms šventėms, o dabar ir vienam jos švenčiausių sakramentų, – ji galiausiai atsiskleidė. Jos įtaka pražūtinga, greit sklinda, sėklos jau krito į daugybę jai palankių protų. Šįryt šventoriuje mačiau pirmąją pavasario kiaulpienę, įsispraudusią už paminklinio akmens. Suleido šaknis daug giliau nei galėjau pasiekti, jos piršto storio, skverbiasi į tamsą po akmeniu. Už savaitės sukeros visas kelmas, dar vešlesnis negu prieš tai.

Rytą Miuska priėmė Komuniją, nors nebuvo išpažinties. Atrodo nusibaigęs ir piktas, su sekmadieniniais drabužiais jaučiasi nepatogiai. Sunkiai išgyvena žmonos išėjimą.

Kai išėjau iš šokoladinės, jis manęs laukė, rūkė atsirėmęs į arką prie pagrindinių durų.

– Na, kaip, tėve?

– Kalbėjau su jūsų žmona.

– Kada ji grįš namo?

Aš papurčiau galvą.

– Nenorėčiau jums suteikti apgaulingos vilties, – švelniai atsakiau jam.

– Ji – užsispyrusi karvė, – pasakė jis, numesdamas cigaretę ir kulnu sutrindamas nuorūką. – Atleiskite, kad šitaip kalbu, tė-

ve, bet taip jau yra. Kai pagalvoju apie dalykus, kurių atsisakiau dėl tos kvailos kalės, apie pinigus, kuriuos man kainavo...

– Ir jai reikėjo daug ką iškęsti, – be užuolankų priminiau jam, turėdamas galvoje mūsų pokalbius klausykloje.

Miuska gūžtelėjo pečiais ir pasakė:

– O, aš ne angelas. Žinau savo silpnybes, tačiau sakykite, tėve, – jis maldaujančiai ištiesė rankas, – ar neturėjau tam pagrindo? Kai kas rytą pabudęs matydavau jos buką veidą? Kai vėl ir vėl pagaudavau ją pilnomis kišenėmis vogtų daiktų iš turgaus – lūpdažių, kvepalų buteliukų, papuošalų? Kai bažnyčioje visi į mane spokso ir juokiasi? Ką? – Jis pažvelgė į mane pergalingu žvilgsniu. – Na, ką, tėve? Ar nenešiau savo kryžiaus?

Iš to daug ką girdėjau anksčiau. Kad ji nevalyva, kvaila, vagilė, tingi ruoštis apie namus. Man nereikia reikšti nuomonės apie tokius dalykus. Mano priedermė – patarti bei guosti. Vis dėlto, man šlykštus jo teisinimasis, tikrumas, kad jeigu ne ji, jis būtų nuveikęs didžius ir šaunius darbus.

– Nereikia ieškoti kaltų, – pasakiau kiek priekaištaudamas. – Turėtume stengtis išgelbėti jūsų santuoką.

Jis iškart pasidavė.

– Atsiprašau, tėve. Man...man nereikėjo šito sakyti. – Jis bandė būti nuoširdus, išsišiepė rodydamas dantis, panašius į seną dramblio kaulą.– Nemanykit, kad aš jos nemyliu, tėve. Sakau, kad noriu, jog ji grįžtų, ar ne taip?

O, taip, kad gamintų jam valgį. Lygintų jo drabužius. Tvarkytų jo kavinę. Ir įrodytų jo draugams, kad niekas negali kvailinti Polio Mari Miuska, niekas. Jaučiu panieką tokiai veidmainystei. Jis iš tikrųjų privalo ją susigrąžinti. Sutinku bent jau su tuo. Bet ne dėl tokių sumetimų.

– Jei norite, kad ji grįžtų, Miuska, – šiurkštokai tariau jam, – tuomet lig šiol elgėtės nepaprastai idiotiškai.

Jis prarijo piliulę.

– Nežinau, ar tai būtinai...

– Nebūkite kvailas.

Viešpatie, tėve, kaip jums užteko kantrybės su šiais žmonėmis?

– Grasinimai, keiksmai, gėdingas girto pasirodymas praeitą naktį. Kaip galėjote pagalvoti, kad šitai jums padės?

Niūriai:

– Negalėjau jai leisti, kad išeitų šitai iškrėtusi, tėve. Visi sako, kad mano žmona su manim blogai pasielgė. Ir dar ta kalė Rošė kiša savo nosį... – Jo piktos akys prisimerkė po akiniais metaliniais rėmeliais. – Būtų gerai, jei kas atsitiktų jos nuostabiai krautuvėlei, – pridūrė negyvu balsu. – Visiems laikams atsikratytume tos kalės.

Įbedžiau į jį skvarbų žvilgsnį.

– Ak, taip?

Tai buvo pernelyg artima tam, apie ką aš pats pagalvojau, tėve. Apsaugok Viešpatie, kai išvydau tą liepsnojantį laivą... Tai buvo primityvus džiūgavimas, nevertas mano pašaukimo, pagoniškas jausmas, kokio iš tikrųjų neprivalėjau patirti. Nubudęs ankstų rytą, kovojau su juo, tėve, stengiausi jį numalšinti, bet jis lyg kiaulpienės vėl išbujoja, klastingai leisdamas šakneles. Galbūt kaip tik todėl – todėl, kad *supratau* – mano balsas atsakant buvo šiurkštesnis nei ketinau.

– Ką turite galvoj, Miuska?

Jis sumurmėjo kažką vos girdimo.

– Gal gaisrą? Parankų gaisrą? – Jutau, kaip įtūžis spaudžia šonkaulius. Burną pripildė metalinis ir kartu rūdimis saldžiai atsiduodantis skonis. – Kaip gaisras, kuris padėjo atsikratyti čigonais?

Jis išsišiepė.

– Galimas daiktas. Kai kurie seni namai kelia siaubingą gaisro grėsmę.

– Klausykite... – Man staiga toptelėjo pasibaisėtina mintis, kad jis aną naktį mano tylėjimą palaikė bendrininkavimu. – Jei galvočiau, bent įtarčiau – ne klausykloje, – kad esat susijęs su tuo... ir jei kas nors nutiktų tai parduotuvei... – Dabar sugriebiau jį už peties, mano pirštai smigo į minkštą kūną.

Miuska atrodė įžeistas.

– Bet, tėve, juk pats sakėte, kad...

– *Aš nieko nesakiau!* – Išgirdau, kaip mano balso aidas dardėdamas nusirito per aikštę – ta–ta–ta! – tad jį paskubomis pritildžiau. – Iš tikrųjų niekada jums nesakiau... – Atsikosėjau, nes staiga pajutau gumulą gerklėje. – Dabar ne viduramžiai, Miuska, – ryžtingai pareiškiau. – Netaikykime Dievo įstatymų pagal savo reikalavimus. Taip pat ir savo šalies įstatymų, – svariai pridūriau, žiūrėdamas jam į akis. Jo ragenos buvo tokios pat geltonos kaip dantys.

– Ar mes vienas kitą supratome?

Pagiežingai:

– Taip, tėve.

– Nes jei kas nors atsitiks, Miuska, *kas nors:* išdužš langas, kils nedidelis gaisras, bet kas...– Aš visa galva aukštesnis už jį. Ir jaunesnis, stipresnis. Jis instinktyviai reaguoja į fizinę jėgą. Stumteliu jį, jis atsitrenkia nugara į akmens sieną. Vos sulaikau savo įniršį. Kaip jis išdrįso – išdrįso – prisiimti mano vaidmenį, tėve. Jis, tas niekingas, save apgaudinėjantis girtuoklis. Įstūmė mane į šitokią padėtį, kad turėčiau ginti moterį, kuri yra mano priešas. Didelėmis pastangomis susitvardau.

– Laikykitės kuo toliau nuo tos šokoladinės, Miuska. Jei reikės ką daryti, *aš tą padarysiu.* Ar supratote?

Dabar jis nuolankesnis, drąsa išgaravo.

– Taip, tėve.

– Palikite viską man, tiktai man.

Trys savaitės iki jos didelio festivalio. Tai viskas, kas man liko. Trys savaitės, kad rasčiau būdą, kaip sutramdyti jos įtaką. Bažnyčioje per pamokslą pasisakiau prieš ją, bet buvau pats išjuoktas. Man buvo pasakyta, kad šokoladas nieko bendra neturi su morale. Netgi Klermonai žiūri į mano atkaklumą kaip į nukrypimą nuo normos, Kara rafinuotai pajuokia, kad persistengiu, o jis atvirai šaiposi. Pati Viana Rošė nekreipia dėmesio. Nė nebando kištis, išdidžiai pabrėžia svetimšalės statusą, įžūliai sveikina mane per visą aikštę, skatina tokias senoles kaip Armanda, paskui ją amžinai sekioja vaikai, nes ji palaiko jų vis augantį šėlsmą. Net minioje ją iškart atpažinsi. Kiti vaikštinėja gatve, o ji lėkte lekia. Jos plaukus, jos drabužius nuolatos plaiksto vėjas, spalvos kaip laukinių gėlių – oranžinės, geltonos, žirneliai, taškučiai, augmenų piešiniai. Gamtoje tokią papūgą žvirblių būryje bemat suplėšytų už ryškias plunksnas. O čia ją priima su meile, net su džiaugsmu. Tai, dėl ko kitur žmonės iš nuostabos kilsteltų antakius, čia toleruojama, nes tai tik Viana. Net ir Klermonas neatsispiria jos kerams, o tai, kad žmona jos nemėgsta, anaiptol nerodo jos moralinio pranašumo, bet tik pavydą, kuris teikia Karai šiek tiek garbės. Viana Rošė bent jau ne veidmainė, remiantis Dievo žodžiais, tai pakelia jos visuomeninę reputaciją. Vis dėlto, mintis apie simpatiją jai, apie tai, kad ji gali netgi patikti mano padėties vyrui, kuriam tai neleistina, kelia dar vieną grėsmę. Negaliu jausti simpatijos. Tiek įtūžis, tiek ir simpatija vienodai nevietoje. Bendruomenės ir Bažnyčios labui privalau būt nešališkas. Tai mano pirmaeilės priedermės.

Kovo 12
Trečiadienis

Jau seniai nematėme Miuska. Žozefiną, kurį laiką bijojusią iškišti nosį iš „Dangiškųjų migdolų“, įtikinau, jog dabar gali viena be mano palydos nueiti į kepyklą toje pačioje gatvėje arba pas gėlininką anapus aikštės. Kadangi nepanoro grįžti į Respublikos kavinę, jai paskolinau savo drabužius. Šiandien, apsivilkusi mėlyną megztinį ir gėlėtą sarongą, atrodo graži, gyvybinga. Ji pasikeitė vos per kelias dienas – dingo tiek lėkštas priešiškumas, tiek ir keistos gynybinės manieros. Atrodo aukštesnė, lieknesnė, atsikratė savo įprastos susikūprinusios laikysenos ir daugybės sluoksnių drabužių, dėl kurių atrodydavo tokia prislėgta. Ji pavaduoja mane parduotuvėlėje, kol ruošiuosi virtuvėje, išmokiau ją, kaip atskiesti ir sumaišyti įvairias šokolado rūšis ir kai kurių paprastesnių vaisių bei migdolų cukrinimo ir spraginimo būdų. Ji turi geras miklias rankas. Kai juokaudama primenu jai, kaip vikriai ji pasidarbavo aną pirmąją dieną, ji išrausta.

– Niekada iš jūsų nieko nepaimčiau! – Jos nuoširdus pasipiktinimas mane jaudina. – Viana, kaip galėjote pagalvoti, kad aš...

– Aišku, kad ne.

– Žinote, aš...

– Žinau.

Seniau juodvi su Armanda buvo vos pažįstamos, o dabar tapo geros draugės. Senoji ponia kasdien apsilanko, kartais pasišnekėti, kartais nusipirkti ragelio savo mėgiamų abrikosinių triufelių. Dažnai ateina su Gijomu, kuris tapo mūsų nuolatinis lankytojas. Šiandien čia buvo ir Lukas, visi trys drauge atsisėdo

kampe prie puodelių su šokoladu ir eklerų. Girdėjau kartais iš jų grupelės sklindantį juoką ir šūksnius.

Prieš pat užsidarymą įžengė Rudis, atrodė atsargus ir nepatiklus. Po gaisro pirmąkart jį pamačiau iš arti ir buvau pritrenkta jame įvykusių permainų. Jis atrodo liesesnis, atgal atmesti plaukai atveria sutrikusį, ištisusį veidą. Ant vienos rankos nešvarus tvarstis. Viena veido pusė dar nuberta raudonais šlakais, panašiais į negražų įdegį saulėje.

Pamatęs Žozefiną, regis, nustebo.

– Atleiskite, maniau, kad Viana... – Jis staiga pasisuko lyg ketindamas išeiti.

– Ne. Prašau. Ji ten. – Kai pradėjo darbuotis krautuvėje, jos manieros tapo laisvesnės, tačiau balsas buvo suglumęs, galbūt įbaugintas jo pasirodymo.

Rudis svyravo.

– Jūs iš kavinės, – galiausiai pratarė jis. – Jūs...

– Žozefina Bonė, – nutraukė jį Žozefina. – Dabar gyvenu čia.

– O!

Išėjusi iš virtuvės, mačiau, kaip ją stebi mąsliomis šviesiomis akimis. Tačiau daugiau šia tema nekalbėjo, tad Žozefina buvo dėkinga ir pasitraukė į virtuvę.

– Malonu jus vėl matyti, Rudi, – tiesmukai kreipiausi į jį. – Noriu paprašyti vienos paslaugos.

– Taip?

Jis geba ir vienam skiemeniui suteikti reikšmingumo. Šįkart tai buvo nepasitikėjimas, įtarumas. Rudis atrodė lyg suirzusi katė, pasirengusi pulti.

– Namuose turiu darbo, tad pagalvojau, gal jūs galėtumėt... – Sunku tai pasakyti tinkamais žodžiais. Žinau, jog jis nepriims labdaros.

– Ar tai neturi nieko bendra su mūsų drauge Armanda? – Jo tonas buvo taktiškas, tačiau tvirtas. Jis pasisuko į ten, kur sėdėjo

Armanda su kitais ir sarkastiškai paklausė: – Darai slapčiomis gera ir kur tuomet atsiduri?.

Kai vėl į mane atsigręžė, jo veidas buvo atsargus, neišraiškingas.

– Atėjau čia ne darbo ieškoti. Norėjau tik paklausti, ar aną naktį nematėte ko nors slankiojant apie mano laivą.

Aš p apurčiau galvą.

– Apgailestauju, Rudi. Nieko nemačiau.

– Gerai. – Ir vėl pasiuko eiti. – Ačiū.

– Na, palaukite, – šūktelėjau jam pavymui. – Bent ko nors atsigerkite.

– Kitą kartą. – Jo tonas buvo aštrus, kone šiurkštus. Jutau, kaip jame kyla pyktis, rengiasi kam nors smogti.

– Mes vis dėlto dar jūsų draugai, – pasakiau, kai jis buvo prie durų. – Armanda ir Lukas, ir aš. Nesipriešinkite. Mes stengiamės jums padėti.

Rudis staiga atsisuko. Jo veidas buvo atšiaurus. Akys primerktos.

– Štai, ką jums visiems pasakysiu. – Kalbėjo tyliu, neapykantos kupinu balsu ir taip greitai, jog žodžiai beveik susiliejo į vieną. – Man nereikalinga jokia pagalba. Visų pirma, man niekada nederėjo su jumis susidėti. Užtrukau čia ilgiau, nes tikėjausi sužinoti, kas padegė mano laivą.

Jis išėjo it meška nerangiai klupdamas pro duris, garsiai ir piktai skambant varpams.

Jam išėjus, visi susižvalgėm.

– Rusvaplaukiai vyriškiai, – emocingai pareiškė Armanda, – užsispyrę kaip mulai.

Žozefina atrodė sukrėsta.

– Koks baisus žmogus, – galiausiai pratarė ji. – Juk ne *jūs* padegėt jo laivą. Kokią jis turi teisę jus už tai kaltinti?

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Jaučiasi pasimetęs ir piktas, nežino ką kaltinti, – švelniai atsakiau jai. – Tai natūrali reakcija. Mano, kad siūlome jam pagalbą iš gailesčio.

– Paprasčiausiai nekenčiu scenų, – pasakė Žozefina, žinojau, jog galvoja apie savo vyrą. –Aš patenkinta, kad jis išėjo. Kaip manot, ar dabar jis išvyks iš Lanskenė?

Aš papurčiau galvą ir pasakiau:

– Nemanau. Galų gale, kur gi jis pasidės?

Kovo 13
Ketvirtadienis

Vakar po pietų buvau nuėjusi į Vagišių kvartalą pasikalbėti su Rudžiu, tačiau turėjau tiek pat laimės, kiek ir praeitą sykį. Apleistas namas buvo užrakintas iš vidaus, langinės uždarytos. Įsivaizduoju jį tūnantį tamsoje su savo pykčiu, lyg kokį atsargų žvėrį urve. Pašaukiau jį vardu, žinau, kad mane išgirdo, tačiau neatsiliepė. Galvojau jam palikti žinutę ant durų, bet nutariau, jog neverta. Jei užsimanytų ateiti, privalo pats apsispręsti. Su manim buvo Anuka, nešina popieriniu laiveliu, kurį sulanksčiau iš žurnalo viršelio. Kol stovėjau prie Rudžio durų, ji nusileido į pakrantę jo paplūkdyti, prilaikė ilga liauna lazda, kad per toli nenuplauktų. Kadangi Rudis nepasirodė, grįžau į šokoladinę, kur Žozefina pradėjo gaminti savaitinę partiją pyragaičių, o Anuką palikau likimo valiai.

– Saugokis krokodilų, – rimtai perspėjau ją.

Anuka pasiuntė man šypseną iš po geltonos beretės. Nešina vienoje rankoje žaisliniu trimitu, kita iškėlusi vado lazdą, ėmė garsiai pūsti pavojaus signalą, šokinėdama nuo vienos kojos ant kitos ir vis labiau įsijausdama.

– Krokodilai! Krokodilai puola! – suriko Anuka. – Prie patrankų!

– Atsargiai! – perspėjau aš. – Neįkrisk.

Pasiuntusi man ekstravagantišką bučinį, Anuka grįžo prie žaidimo. Kai užkopusi į kalvos viršų, atsigręžiau, ji bombardavo krokodilus velėnos grumstais; dar galėjau girdėti ploną trimito staugsmą – *paar–paa–raar!* – pertraukiamą įsismaginusio mūšio garsų – *pakšt–pakšt!*

Nuostabu, kad mane vis dar stebina stiprus švelnumo antplūdis. Kai prieš nusileidžiančią saulę gerai primerkiu akis, beveik išvystu krokodilus, vandeny knibždančius ilgus rudus pavidalus ir patrankos ugnį. Raudonu paltuku ir geltona berete Anuka mirguliuoja tarp namų, it staigūs šviesos blyksniai šešėliuose, o aš kone realiai matau ją supančius žvėris. Man žiūrint, ji pasisuka, man pamojuoja, rikteli *Aš tave myliu!* ir grįžta prie rimtų reikalų – prie žaidimo.

Po pietų užsidarėme – mudvi su Žozefina smarkiai darbavomės, kad paruoštume pyragaičių ir triufelių visai likusiai savaitei. Aš netgi pradėjau gaminti velykinius šokoladus, o Žozefina įgudo puošti įvairių gyvūnų figūrėles, dėjo jas į dėžutes, kurias perrišinėjo įvairiaspalviais kaspinais. Rūsys – ideali vieta joms saugoti: ten vėsu, nors ne taip šalta, tad šokoladas neapsitraukia balkšva plėvele kaip šaldytuve; tamsu ir sausa, todėl galime sukrauti visus specialius gaminius kartoninėse dėžese ir dar liks vietos namų ūkio atsargoms. Senų plytelių grindys nublizgintos rudai lyg ąžuolinės, vėsios ir švelnios po kojomis. Virš galvos – viena lempa. Durys į rūsį netašytos pušies, apačioje išpjauta skylė katei, kurios jau seniai nebėra. Net Anukai patinka rūsys, atsiduodantis akmeniu ir senu vynu; ant plytelių ir baltintų sienų ji spalvota kreida nupiešė gyvūnų ir paukščių figūras, pilis ir žvaigždes. Armanda su Luku kiek užtruko parduotuvėje pasišnekėti, paskui abu drauge išėjo. Dabar jiedu dažniau susitinka, nors ne visada „Dangiškuosiuose migdoluose“. Lukas man pasakojo, kad praeitą savaitę dukart buvo jos namuose, po valandą dirbo darže.

– Dabar, k–kai suremontavo n–namą, reikia kiek aptvarkyti gėlynus, – rimtai pareiškė man Lukas. – Ji nebegali k–kasinėti kaip anksčiau, bet vis tiek nori, kad augtų gėlės, o ne piktžolės.

Vakar iš Narsiso daigyno parsinešė daigų, pasodino juos į šviežiai sukastą žemę Armandos kiemo patvoryje.

– G–gavau levandų, raktažolių, tulpių ir narcizų. Ji mėgsta ryškias, geriausia, kvepiančias. Jau prastai mato, tad pasodinau alyvų, smalkų ir karklų, kad ji pastebėtų.

Jis droviai šyptelėjo ir paaiškino:

– Noriu iki jos gimtadienio viską sutvarkyti.

Pasiteiravau, kada Armandos gimtadienis.

– Kovo dvidešimt aštuntą, – atsakė jis. – Jai sukaks aštuoniasdešimt vieneri. Jau sugalvojau, ką padovanosiu.

– Ak, taip?

Jis linktelėjo.

– Manau, nupirksiu jai šilkinį apatinį sijoną. – Jo tone skambėjo pasiteisinanti gaidelė. – Ji mėgsta gražius apatinius.

Nuslopinau šypseną ir pasakiau, kad tai puiki mintis.

– Turėsiu važiuoti į Aženą, – rimtai pareiškė Lukas. – Ir turėsiu paslėpti jas nuo m–mamos, antraip ji pasius. – Jis staiga šyptelėjo. – Galėtume surengti jai balių. Žinot, pasveikintume įžengiant į naują d–dešimtmetį.

– Galėtume paklausti, ką ji pati galvoja, – pasiūliau aš.

Ketvirtą valandą grįžo Anuka, pavargusi, linksma ir iki ausų purvina. Žozefina paruošė citrininės arbatos, o aš tuo tarpu prileidau į vonią vandens. Nutraukusi nešvarius drabužius, pasodinau Anuką į karštą medumi kvepiantį vandenį, paskui visos atsisėdome prie stalo, valgėme šokoladinius pyragaičius, sviestines bandeles su aviečių uogiene ir sultingus saldžius abrikosus iš Narsiso šiltnamio. Žozefina atrodė labai užsiėmusi, švelniai vartaliodama delne abrikosą.

– Vis galvoju apie tą vyrą, – pagaliau pasakė ji. – Žinote, tą, kuris buvo šį rytą.

– Rudį.

Ji linktelėjo ir lyg kažką tirdama pasakė:

– Jo laivas užsidegė... Juk nemanote, kad tai nelaimingas atsitikimas, ar ne?

– Jis taip nemano. Sakė, kad užuodė benzino kvapą.

– Kaip manote, ką jis darytų, jei sužinotų, – ir su didele pastanga pridūrė, – kas tai padarė?

Aš gūžtelėjau pečiais.

– Aš tikrai to nežinau. Kodėl klausiate, Žozefina, ar įsivaizduojate, kas tai galėjo padaryti?

Ji paskubomis atkirto:

– Ne, bet jei kas nors žino ir nepasakė... – Liūdnai nurijusi frazę, pratęsė. – Ar jis... noriu pasakyti... ką jis...

Pažvelgiau į ją. Ji vengė susitikti su mano žvilgsniu, išsiblaškiusi vis vartaliojo rankoje abrikosą. Staiga ėmiau kažką įtarti.

– Jūs žinote, kas tą padarė, ar ne taip?

– Ne.

– Paklausykite, Žozefina, jei ką nors žinote...

– Aš nieko nežinau. – Jos balsas buvo kategoriškas. – Norėčiau žinoti.

– Tada gerai. Nieks jūsų nekaltina. – Pasistengiau, kad balsas būtų švelnus, pataikaujantis.

– Aš nieko nežinau! – pakartojo ji spiegiančiu balsu. – Tikrai nežinau. Be to, jis išvyksta, taip sakė, jis ne iš čia ir niekada neturėtų čia būti ir ... – garsiai sukalendama dantimis, Žozefina nukando frazę.

– Šiandien po pietų jį mačiau, – pasakė Anuka, sviestinės bandelės pilna burna.– Mačiau jo namus.

Susidomėjusi, pasisukau į ją.

– Ar jis su tavim kalbėjo?

Anuka pritardama linktelėjo.

– Aišku, kalbėjo. Sakė kitą kartą man padarys laivą, tikrą medinį laivą, kuris neskęsta. Tik jei tie išperos ir jo nepadegs. –

Ji puikiai mėgdžioja jo tartį, žaviai atgamindama jo grubius žodžius ir kiek išdidžią kalbėseną. Aš nusigręžiau, kad paslėpčiau šypsnį.

– Jo namai labai *cool*, – tęsė Anuka. – Vidury kilimo laužas. Sakė, galiu kada tik noriu ateiti. Oi! – Nusikaltusi, užčiaupė burną ranka. – Jei tik tau nesakysiu. – Ir teatrališkai atsiduso. – Bet aš pasakiau, mamyte. Pasakiau?

Juokdamasi ją apkabinau.

– Pasakei.

Mačiau, kad Žozefina, regis, išsigando.

– Nemanau, kad turėtumei lankytis tuose namuose, – pasakė Žozefina su nerimu.– Gerai nepažįsti to vyro, Anuka. Jis gali būti žiaurus.

– Manau, su ja viskas gerai, kol man viską pasakoja. – Aš mirktelėjau Anukai, ji man atsakė tuo pačiu.

Šiandien laidotuvės – mirė viena sena moteris iš Mimozų prie upės, – prekyba vyko vangiai, nežinau, ar iš baimės, ar iš pagarbos. Kaip pas gėlininką sakė Klotilda,velionei buvo devyniasdešimt ketveri, ji buvo Narsiso velionės motinos giminaitė. Mačiau Narsisą – jo vienintelė nuolaida šia proga buvo juodas kaklaraištis prie seno tvidinio švarko – ir Reino, juodais baltais drabužiais, it įbestą stovintį tarpduryje, vienoje rankoje laikantį sidabrinį kryžių, o kitą svetingai tiesiantį atvykstantiems laidotuvininkams. Jų buvo nedaug. Gal koks tuzinas senų moteriškių, kurių nė vienos nepažinojau, šviesiaplaukė slaugė vežė vieną jų kėdėje ant ratukų, kai kurios buvo apvaliais skruostais kaip Armanda, o kai kurių plona oda beveik persišvietė kaip labai senų žmonių; visos juodais drabužiais, juodomis kojinėmis, juodomis beretėmis ir juodomis skaromis ant galvų, kai kurios mūvėjo pirštines, kitos laikė sudėjusios raukšlėtas rankas prie plokščios krūtinės kaip Grünewaldo[10] mergelės. Mačiau

[10] Grünewald Mathis Nithard arba Gothard, vad. Matthias (1470–1528) – vokiečių tapytojas, nutapęs garsųjį Issenhelmo poliptiką (Colmaro muziejus).

daugiausia jų galvas, kai tylomis kudakuojančia grupele ėjo į Šv. Jeronimo bažnyčią. Tarp palinkusių galvų retsykiais sublyksėdavo aštrios juodos akys papilkėjusiame veide, iš saugaus anklavo į mane mestas įtarus žvilgsnis, tuo tarpu kai užnugaryje žygiavo kompetentinga ir profesionaliai linksma slaugė. Atrodo, jos nejautė liūdesio. Sėdinčioji kėdėje ant ratukų vienoje rankoje laikė juodą maldynėlį ir einant palydai pro duris, aukštu balsu užmiaukė giesmę. Likusios daugiausia tylėjo, žengdamos į tamsą, nulenkė galvas Reino, kai kurios įteikė jam popierėlį juodais kraštais, kad perskaitytų per pamaldas. Vienintelis kaimo katafalkas atvyko vėlai. Viduje matėsi juodai drapiruotas karstas ir vienišas gėlių vainikėlis. Monotoniškai skambino vienintelis varpas. Stovėdama tuščioje krautuvėje girdėjau apatišką vargonų melodiją, paskubomis grojamos gaidos krito it akmenukai į vandenį.

Virtuvėje Žozefina ištraukė iš krosnies partiją šokoladinių pyragaičių, tykiai įėjo ir pakraupusi tarė:

– Kaip baisu.

Prisimenu miesto krematoriumą, vargonų gausmą – grojo Bacho tokatą, – pigų blizgantį karstą, lako ir gėlių kvapą. Kunigas neteisingai ištarė motinos pavardę – Žana Roučer. Per dešimt minučių viskas buvo baigta.

Mirtis privalo būt šventė, sakė ji man. *Kaip gimtadienis. Kai ateis mano valanda, noriu pakilti it raketa, smigti į žvaigždžių debesį ir išgirsti, kaip visi sušuks: Oooo!*

Jos pelenus išbėriau į vandenį uoste liepos ketvirtosios naktį. Prieplaukoje sproginėjo fejerverkai, petardos, ore sklido cukraus vatos ir aštrus kordito degėsių, dešrainių, čirškinamų svogūnų kvapas, iš vandens dvelkė šleikšti atliekų smarvė. Tai buvo Amerika, apie kurią ji taip svajojo: milžiniškas pramogų parkas, žybsintis neonas, tranki muzika, minios dainuojančių besistum-

dančių žmonių, akį rėžiantis neskoningas blizgesys, kurį ji mėgo. Palaukiau šviesiausio šventės momento, kai dangų sudrebino šviesų ir spalvų proveržis – žydrai balti raudoni pelenai byrėjo į vandenį, iš lėto plaukė pasroviui. Ketinau kažką pasakyti, bet, regis, nebuvo ką.

– Baisu, – pakartojo Žozefina. – Nekenčiu laidotuvių. Niekada į jas neinu.

Aš nieko nesakiau, tik žvelgiau į tylią aikštę ir klausiausi vargonų. Bent jau ne ta pati tokata. Laidotuvių biuro tarnautojai nešė karstą į bažnyčią. Jis atrodė labai lengvas, jų žingsniai buvo greiti, vos lietė grindinio akmenis.

– Norėčiau, kad nebūtume taip arti prie bažnyčios, – pastebėjo nerimstanti Žozefina. – Negaliu įsivaizduoti, kad visa tai vyksta čia pat, kaimynystėje.

– Kinijoje per laidotuves žmonės vilki baltai, – pasakiau jai. – Dalina vieni kitiems ryškiai raudonai įpakuotas dovanas ir linki laimės. Leidžia fejerverkus. Šnekasi, juokauja, šoka ir šūkauja. O pabaigoje ima po vieną šokinėti per laidotuvių laužo žarijas, kad taip pagarbintų kylančius dūmus.

Ji smalsiai pažvelgė į mane.

– Ar ir ten jūs gyvenote?

Aš papurčiau galvą.

– Ne. Bet Niujorke pažinojome daug kiniečių. Mirtis jiems – tai šventė mirusiojo gyvenimo garbei.

Žozefina, regis, abejojo ir galų gale pasakė:

– Nežinau, kaip kas nors gali švęsti mirtį.

– Niekas nešvenčia mirties, – paaiškinau jai, – švenčia *gyvenimą*. Visą gyvenimą. Net jo pabaigą. – Nukėliau nuo karštos viryklės ąsotį su šokoladu, pripyliau į dvi stiklines.

Netrukus nuėjau į virtuvę atsinešti dviejų pyragaičių, dar šiltų ir sultingų po šokoladine danga, padaviau juos su tirštu Šantiji kremu ir smulkintais riešutais.

– Gal nederėtų tokią akimirką, – pasakė Žozefina, bet mačiau, jog vis tiek ėmė valgyti.

Buvo beveik vidudienis, kai išėjo laidotuvininkai, skaisčios saulės apakinti, markstėsi nuo ryškios šviesos. Šokoladas ir zefyrai paruošti, kiti sukrauti į rūsį, kad ilgiau išsilaikytų. Pamačiau Reino vėl stovintį tarpdury, paskui senos moterys išvažiavo autobusiuku – ant jo ryškiai geltonomis raidėmis buvo užrašyta *Mimozos,* – aikštėje vėl įsivyravo įprastinė tyla. Išlydėjęs laidotuvių dalyvius, atėjo Narsisas, smarkiai prakaituodamas nuo ankštos apykaklės. Kai jam pareiškiau užuojautą, jis patraukė pečiais.

– Jos niekada iš tikrųjų nepažinojau, – abejingai pasakė jis. – Ji mano žmonos močiutės sesuo. Prieš dvidešimt metų pateko į Mirties namus. Jai pasimaišė protas.

Mirties namai. Mačiau Žozefinos grimasą, išgirdus šiuos žodžius. Už švelnių mimozų galų gale slypi tik tai. Vieta mirti. Narsisas tik pakluso bendrai priimtoms normoms. Moteris jau seniai buvo mirusi.

Įpyliau šokolado, juodo ir karčiai saldaus.

– Gal norėtumėte gabalėlio pyrago? – paklausiau Narsisą.

Jis valandėlę svarstė.

– Verčiau ne, kol nešioju gedulą, – miglotai atsisakė jis ir pasiteiravo: – O koks pyragas?

– Bavariškas, su karamelės glaistu.

– Na, gal mažytį gabaliuką.

Žozefina žiūrėjo pro langą į tuščią aikštę.

– Tas vyras vėl šlaistosi aplink, – pastebėjo ji. – Tas iš Vagišių. Eina į bažnyčią.

Pažvelgiau pro duris. Rudis stovėjo Šv. Jeronimo šoniniame įėjime. Atrodė susijaudinęs, mindžiukavo nuo vienos kojos ant kitos, stipriai apglėbęs rankomis liemenį, lyg jam būtų šalta.

Kažkas ne taip. Staiga pajutau baugų tikrumą. Kažkas labai bloga. Man stebint, Rudis ūmai pasuko į šokoladinę. Pribėgęs, sustojo tarpdury nuleista galva, sustingdytas kaltės ir kančios.

– Armanda, – pratarė jis. – Manau, jog ją nužudžiau.

Valandėlę visi spoksojom į jį. Tarsi gindamasis nuo blogų minčių, jis bejėgiškai ir nerangiai mostelėjo rankomis.

– Ėjau kunigo. Ji neturi telefono, maniau, gal jis... – Jis staiga užsikirto. Iš sielvarto jo šnekoje stipriau juntama tarmė, žodžiai neįprasti ir nesuprantami, girdisi keisti gomuriniai, ūkiantys garsai, atrodo, jog kalba arabiškai, ispaniškai, čigoniškai, arba paslaptingu visų trijų kalbų mišiniu.

– Mačiau, kad ji... sakė, kad atidaryčiau šaldytuvą, ten yra vaistų... – Jis vis daugiau jaudinosi ir vėl užsikirto. – Aš jos neliečiau. Visai neliečiau. Aš niekada... – Didelėmis pastangomis išspjovė žodžius lyg išmuštus dantis. – Sakys, kad ją užpuoliau, norėjau atimti pinigus. Tai netiesa. Daviau jai lašelį brendžio ir ji tik...

Jis nutraukė kalbą. Mačiau, kaip stengiasi susitvardyti.

– Viskas gerai, – ramiai pasakiau jam. – Galėsit papasakoti pakeliui. Žozefina gali likti čia, o Narsisas iš gėlininko paskambins gydytojui.

Jis atkakliai atšovė:

– Aš ten nebegrįšiu. Padariau, ką galėjau. Nenoriu...

Sugriebusi jį už rankos nusitempiau paskui save.

– Tam neturime laiko. Man jūs reikalingas.

– Jie sakys, kad tai mano kaltė. Policija...

– Jūs reikalingas *Armandai*. Eime!

Pakeliui į Vagišius išgirdau likusį padriką pasakojimą. Susigėdęs savo vakarykščio išsišokimo „Dangiškuosiuose migdoluose“ ir pastebėjęs Armandos atviras duris, Rudis nutarė ją aplankyti ir rado beveik be sąmonės sėdinčią supamajame krėsle. Jam

pavyko ją kiek atgaivinti, kad pajėgtų tarti keletą žodžių. Vaistai...šaldytuve... Ant šaldytuvo stovėjo butelis brendžio. Pripylęs pilną stiklinę, sugirdė gėrimą pro sukąstas lūpas.

– Ji paprasčiausiai susmuko. Negalėjau jos atgaivinti. – Iš jo veržte veržėsi sielvartas. – Tada prisiminiau, kad ji diabetikė. Norėjau pagelbėti, bet tikriausiai ją nužudžiau.

– Jūs nenužudėt jos. – Bėgdama uždusau, diegė kairįjį šoną. – Jai bus viskas gerai. Jūs laiku pakvietėt pagalbą.

– O kas, jei ji mirs? Kas tuomet, kaip manote, manimi patikės? – Jo balsas buvo šiurkštus.

– Atgaukite kvapą. Netrukus atvyks gydytojas.

Armandos durys dar praviros, palei staktą trinasi katė. Už durų tyla. Pro atsipalaidavusį laštaką nuo stogo srovena lietaus vanduo. Matau staigų Rudžio žvilgsnį ir profesionalų įvertinimą: *Turiu sutaisyti.* Sustojęs prie durų, jis tarsi laukia kvietimo vidun.

Armanda guli ant kilimo prie židinio, veidas papilkėjęs, lūpos pamėlusios. Bent jau paguldė ją tinkama poza, kad galėtų atsigauti – pakišo vieną ranką po galva, kaklą pakreipė tokiu kampu, kad atlaisvintų kvėpavimo takus. Ji nejuda, tačiau trokšaus oro virpesys tarp lūpų rodo, jog kvėpuoja. Šalia guli numestas siuvinys, iš puodelio išsiliejusi kava paliko ant kilimo kablelio formos dėmę. Scena keistai banali, it nebylaus filmo kadras. Jos oda po mano pirštais šalta ir žvynuota, po plonais it šlapias krepas vokais aiškiai matosi tamsios akių rainelės. Kiek virš kelių užsirietęs juodas sijonas atklojo tamsiai raudoną apvadą. Staiga mane apima skausmas – dėl jos artrito iškreiptų senų kelių juodomis kojinėmis, ryškių šilkinių apatinių po prastais naminiais apdarais.

– Na? – Iš nerimo Rudžio balsas skamba piktai.

– Manau, kad jai bus viskas gerai.

Jo patamsėjusiose akyse spindi nepasitikėjimas ir įtarumas.

– Šaldytuve turėtų būti insulinas, – pasakau jam. – Būtent jį Armanda turėjo galvoj. Duokit jį šen.

Laiko jį kartu su kiaušiniais. Dėžutėje šešios ampulės insulino ir keli vienkartiniai švirkštai. Kitame krašte dėžė triufelių, ant viršelio užrašas: „Dangiškieji migdolai“. Daugiau namuose beveik nieko valgomo, tik pradaryta skardinė su sardinėmis, riebaluotas popiergalis nuo kiaulienos spirgų, keli pomidorai. Įduriu jai į sulenkimą ties alkūne. Šią techniką gerai moku. Paskutinėmis ligos stadijomis, kai motina jau buvo išbandžiusi daugybę alternatyvių gydymo būdų – akupunktūrą, homeopatiją, atkuriamąją vizualizaciją, – galų gale grįžome prie seno gero morfijaus, pirkdavom jį juodojoje rinkoje, kai negalėdavom gauti pagal receptą; nors motina bjaurėjosi narkotikais, buvo laiminga, kai jo gaudavo, kai kūnas degė, o prieš akis lyg miražas plaukė Niujorko dangoraižiai. Ant mano rankų Armanda beveik besvorė, galva laisvai kyburiuoja. Raudona skaistalų dėmė ant vieno skruosto teikia beviltišką juokdario išvaizdą. Suspaudžiu jos sustingusias šaltas rankas tarp savo delnų, atlaisvinu sąnarius, masažuoju pirštus.

– Armanda. Pabuskit. *Armanda.*

Rudis stovi ir žiūri, pasimetęs, netikras, veide sąmyšis ir viltis. Jos pirštai mano delnuose it raktų ryšelis.

– Armanda. – Stengiuosi, kad balsas būtų aštrus, įsakmus. – Dabar jums negalima miegoti. Turit pabusti.

Na, štai. Vos pastebimas virpesys, it susiliestų du lapai.

– *Viana.*

Rudis žaibiškai puolė ant kelių prie mūsų. Jo veidas buvo peleninis, bet akys labai ryškios.

– Na, prabilk vėl, užsispyrusi sena moterie! – Jo palengvėjimas buvo toksai stiprus, kad man suskaudo širdį. – Žinau, kad

esat gyva, kad mane girdite, Armanda! – Jis smalsiai pažvelgė į mane, kone juokėsi. – Juk ji kalbėjo, ar ne? Juk man nepasirodė?

Aš papurčiau galvą ir pasakiau:

– Ji stipri. Radote ją kaip tik laiku, kol dar neprasidėjo koma. Duokime laiko, kad suveiktų vaistai. Kalbinkit ją ir toliau.

– Gerai. – Jis ėmė šnekėti, kiek nesuvaldomai, be atvangos, ieškojo jos veide sąmonės ženklų. Aš vis tryniau jos rankas, jutau, kaip į jas iš lėto grįžta šiluma.

– Nekvailinkit žmonių, Armanda, sena ragana. Esat tvirta kaip arklys. Galit amžinai gyventi. Be to, ką tik suremontavau jūsų stogą. Negi manote, kad šitiek dirbau vien tam, kad visa tai paveldėtų jūsų dukra? Žinau, kad klausotės, Armanda. Žinau, kad mane girdite. Ko laukiate? Ar norite, kad atsiprašyčiau? Gerai, atsiprašau. – Ašaros vagojo jo veidą. – Ar girdite? Atsiprašiau. Esu nedėkingas išpera, apgailestauju. O dabar pabuskite ir...

– *...tikras išpera...*

Jis sustojo nebaigęs sakinio. Armanda trumpai sukikeno. Be garso sukrutėjo lūpos. Akys buvo šviesios ir sąmoningos. Rudis švelniai rankomis suėmė jos veidą.

– *Išgąsdinau jus, ar ne?* – Jos balsas buvo plonytis lyg siūlas.

– Ne.

– *Vis tik išgąsdinau*, – pasakė ji išdykėliškai, su pasitenkinimo gaidele.

Rudis atbula ranka nusišluostė ašaras.

– Jūs man dar skolinga už darbą, – pasakė jis drebančiu balsu. – Tik buvau išsigandęs, kad negalėsit man užmokėti.

Armanda vėl sukikeno, ėmė atgauti jėgas, mudu įstengėme ją užkelti ant krėslo. Ji buvo dar labai išblyškusi, veidas sukritęs it supuvęs obuolys, bet akys aiškios ir šviesios. Rudis atsigręžė į mane, pirmąkart po gaisro atvira veido išraiška. Mūsų rankos

susilietė. Sekundei pagavau mėnesienoje švystelėjusį veidą, nuogo peties išlenktą kreivę žolės fone, vaiduokliška alyvų dvelksmą... Pajutau, kaip iš kvailos nuostabos išsiplėtė akys.Tikriausiai ir Rudis kažką pajuto, nes sutrikęs atsitraukė per žingsnį. Mums už nugarų tyliai kikeno Armanda.

– Pasakiau Narsisui, kad paskambintų daktarui, – tariau jai apsimesdama nerūpestinga. – Gali netrukus atvykti.

Armanda pažvelgė į mane. Tarp mūsų gimė žinojimas ir ne pirmąkart, aš tik stebėjausi, kaip aiškiai ji visa įžvelgia.

– Nenoriu savo namuose matyti tos giltinės, – pasakė ji. – Gali iškart siųsti jį ten, iš kur atėjo. Man nereikia jo pasakų, ką turiu daryti.

– Bet jūs sergate, paprieštaravau. – Jei Rudis nebūtų atėjęs, galėjote mirti.

Ji nukreipė į mane vieną savo pajuokiančių žvilgsnių ir ėmė kantriai aiškinti:

– Viana, ką daro seni žmonės? Jie miršta. Tokia gyvenimo tikrovė. Tai visąlaik vyksta.

– Taip, bet...

– Aš nevažiuosiu į Mirties namus, – pratęsė Armanda. – Gali tai jiems mano vardu pasakyti. Šešiasdešimt metų išgyvenau šiame name, o kai mirsiu, jis vis dar stovės savo vietoje.

– Niekas jūsų nevers kur nors važiuoti, – aštriai atsakė Rudis. – Paprasčiausiai nepasirūpinote laiku išgerti vaistų ir viskas. Kitą kartą žinosit.

Armanda šyptelėjo ir pasakė:

– Ne taip jau paprasta.

Rudis buvo atkaklus:

– Kodėl?

Gūžtelėjusi pečiais, Armanda atsakė:

– Gijomas žino. Daug šnekėjau su juo. Jis supranta. – Dabar jos balsas skambėjo beveik normaliai, nors pati buvo dar

silpna. – Nenoriu kasdien tų vaistų, – ramiai pratarė ji. – Nenoriu nuolatos laikytis dietos. Nenoriu, kad mane aptarnautų malonios slaugės, kurios kalbės su manim lyg būčiau vaikų darželyje. Man aštuoniasdešimt metų, galiu tą garsiai pasakyti, tad jei manim nepasitiki, jei mano, kad būdama tokio amžiaus, negaliu suvokti, ko noriu... – Armanda staiga nutraukė kalbą ir paklausė: – Kas ten?

Ji puikiai girdi. Aš taip pat išgirdau, kaip lauke nelygiu taku tykiai privažiavo automobilis. Daktaras.

– Jeigu tai tas šventeiva šarlatanas, pasakyk, kad veltui gaišta laiką, – piktai pastebėjo Armanda. – Pasakyk jam, kad puikiai jaučiuosi. Tegu eina pas ką nors kitą nustatyti diagnozės. Man jo nereikia.

Žvilgtelėjau į lauką.

– Regis, atsivežė su savim pusę Lanskenė, – ramiai pasakiau. Automobilis – mėlynas citroenas – buvo pilnas žmonių. Be daktaro, išblyškusio vyriškio juoda eilute, pamačiau Karoliną Klermon, jos draugę Žoliną ir Reino, – visi buvo susigrūdę ant užpakalinės sėdynės. Priekyje sėdėjo Žoržas Klermonas, atrodė, jog jaučiasi kvailai ir nepatogiai, tarsi reikštų nebylų protestą. Išgirdau trinktelint automobilio duris ir staiga visus kitus garsus užgožiantį, aštrų it pempės, Karolinos klyksmą:

– *Aš jai sakiau! Ar nesakiau, Žoržai? Nieks negali manęs kaltinti, kad neatlikau dukters pareigos, visa atidaviau tai moteriškei, o pažiūrėkit, kaip ji...*

Pasigirdo skubrūs ant akmenų girgždantys žingsniai, paskui, nekviestiems svečiams atvėrus duris, balsai susiliejo į kakofoniją.

– *Mamyte, mamyte?* Laikykis, brangute, čia aš! Aš ateinu! Čionai, pone Kiusonė, eikit pro čia į... ak, jūs jau žinote kelią, ar ne? Ak, kiek sykių jai sakiau – buvau tikra, kad kažkas panašaus turi įvykti...

Žoržas bandė protestuoti:

– Kara, brangioji, ar išties manai, jog turėtume kištis? Žinai, noriu pasakyti, kad leistume daktarui tuo užsiimti.

Žolina, kaip įprasta, šaltu, išdidžiu tonu:

– Įdomu, ką jis veikė šiuose namuose?

Reino, vos girdimai:

– Turėjo pas mane ateiti...

Jutau, kaip dar prieš jiems įžengiant pro duris, Rudis atsitiesė, skubėjo pasišalinti. Bet buvo per vėlu. Pirma Karolina su Žolina, abi nepriekaištingai susišukavusios, suderintos spalvos sijonėliais ir palaidinėmis ir Hermeso šalikais, o tuoj pat už jų Klermonas – tamsi eilutė ir kaklaraištis buvo neįprasta kasdieniam darbui medienos sandėlyje, o gal ji privertė tokia proga jį taip pasipuošti? – daktaras, kunigas – visi sustingo tarpdury it melodramos scenoje pritrenktais, ironiškais, kaltais, įžeistais, įtūžusiais veidais. Rudis spoksojo į juos savo įžūliu žvilgsniu, viena ranka buvo sutvarstyta, drėgni plaukai užkritę ant akių, o aš stovėjau prie durų, – bėgant į Vagišius, oranžinis sijonas apsitaškė purvu, – tuo tarpu Armanda, išbalusi, bet rami, linksmai suposi savo sename krėsle, juodos akys piktai spindėjo, vienas pirštas it kokios raganos buvo sulenktas kabliu.

– Taigi, taigi maitvanagiai jau čia. – Armandos balsas skambėjo mandagiai, bet grėsmingai. – Neilgai truko, kol čia atkakot, ar ne? – Ji metė aštrų žvilgsnį į Reino, kuris stovėjo grupelės užnugaryje. – Pamanei, kad tau galiausiai pasisekė, taip? – kandžiai pasiteiravo. – Galvojai kokį kartelį ar du mane skubiai palaiminsi, kol esu be sąmonės? – Ji vulgariai sukikeno. – Tau nepasisekė, Frensi. Aš dar nepasiruošusi paskutiniam patepimui.

Reino atrodė suirzęs.

– Taip bent atrodo, – pasakė jis ir paskubomis žvilgtelėjo į mane. – Laimė, kad panelė Rošė nusimano apie injekcijas. – Jo žodžių potekstėje skambėjo pasityčiojimas.

Karolina buvo suakmenėjusi, jos veidas sustingo lyg iš nusivylimo šypsanti kaukė.

– *Mama, brangute*, matai, kas nutinka, kai tave paliekame vieną. Matai, kaip visus išgąsdinai.

– Visus gaišini, priverti palikti namus...– Kol Kara kalbėjo, ant Armandos kelių užšoko Larifletė, senoji dama išsiblaškiusiai glostė katę. – Dabar supranti, kodėl sakome, kad tu...

– Kad man geriau būtų Mirties namuose? – kategoriškai nukirto Armanda. – Iš tiesų, Kara. Tu vis nesiliauji, ar ne? Žinai, tu visai kaip tėvas. Kvailas, bet atkaklus. Tai buvo viena jo brangiausių savybių.

Kara atrodė įsižeidusi.

– Tai ne Mirties namai, o Mimozos, jei tik apsižiūrėtum...

– Maitinimas per vamzdelį, veda į tualetą, jei kartais pargriūtum...

– Nešnekėk nesąmonių.

Armanda nusijuokė.

– Brangi mergele, mano amžiaus galiu daryti ką tiktai noriu. Galiu šnekėti nesąmones, jei man patinka. Esu pakankamai sena daryti ką užsimanysiu.

– Dabar elgiesi kaip vaikas. – Karos balsas buvo aikštingas. – Mimozos – tai labai puikūs, išskirtiniai namai gyvenimui. Galėsi šnekėtis su savo amžiaus žmonėmis, vykti į ekskursijas, tau viską organizuos...

– Gan gražiai skamba. – Armanda ir toliau tingiai suposi krėsle. Kara pasisuko į daktarą, kuris nepatogiai jautėsi šalia jos. Jis buvo liesas, nervingas, atrodė sutrikęs, kad apskritai čia atsidūrė, tarsi drovuolis patekęs į orgiją. – Simonai, pasakykite jai!

– Na, aš nesu įsitikinęs, kad privalau...

– Simonas sutinka su manim, – nutraukė atkakli Kara. –

Paprasčiausiai, tokios būklės ir tokio amžiaus negali čia gyventi viena. Gali bet kada...

– Taip, ponia Vuazen. – Žolinos balsas buvo šiltas ir nuosaikus. – Gal apsvarstytumėte, ką Kara... Noriu pasakyti, kad jūs, žinoma, nenorite netekti savo nepriklausomybės, bet jūsų pačios labui...

Armandos akys skubrios, šviesios ir persmelkiančios. Kelias akimirkas ji tylomis įdėmiai žvelgė į Žoliną. Ši susivaldė, paskui nukreipė žvilgsnį ir paraudo.

– Noriu, kad eitumėt lauk, – ramiai pratarė Armanda. – Visi.

– Bet, mama...

– Visi, – kategoriškai pakartojo Armanda. – Porą minučių privačiai šnektelsiu su šarlatanu – regis, turiu jums priminti Hipokrato priesaiką, pone Kiusonė, – kai baigsiu su juo, tikiuosi, kad visi suopiai bus pasišalinę. – Ji pabandė atsistoti, sunkiai rangydamasi iš krėslo. Kai paėmiau ją už rankos, kad prilaikyčiau, ji man kreivai, išdykėliškai šyptelėjo.

– Ačiū, Viana, – švelniai pratarė ji. – Ir tu. – Armanda kreipėsi į Rudį, kuris tebestovėjo tolimame kambario krašte, atrodė, nuobodžiavo ir buvo viskam abejingas. – Noriu su tavim pašnekėti, kai baigsiu su daktaru. Neišeik.

– Kas, ar aš? – Rudis pasijuto nepatogiai. Kara žvilgtelėjo su neslepiama panieka.

– Manau, jog tokiu momentu, mama, turėtumėt būti su savo šeima...

– Jei man jūsų reikės, žinau, kaip pakviesti, – kandžiai atšovė Armanda. – Tuo tarpu noriu sutvarkyti reikalus.

Kara žvilgtelėjo į Rudį.

– Ak taip? – Žodžiai buvo persunkti neapykantos. – Reikalus? – Ji pamatavo Rudį akimis nuo galvos iki kojų, pastebėjau, kad jis vos krūptelėjo. Refleksas buvo toks pat kaip anksčiau

Žozefinos – jis sustingo, pakėlė pečius, sukišo rankas į kišenes, tarsi norėdamas, kad būtų mažesnis taikinys. Bet atidus žvilgsnis apnuogina bet kokį trūkumą. Akimirksniu jis išvysta save tokį, kokį jį mato jinai: purviną, nerangų.

Iš užsispyrimo jis ima vaidinti jam suteiktą vaidmenį ir piktai suniurna:

– Ko, po velnių, čia taip spoksai?

Ji išsigandusi pažvelgia, atsitraukia.

Armanda išsišiepia.

– Pasimatysim vėliau, – sako man. – Ir ačiū tau.

Kara išsekė paskui mane akivaizdžiai nusivylusi. Kamuojama smalsumo ir kartu nenoro su manimi kalbėti, dedasi ūmia ir tuo pat metu įsiteikiančia. Nesigilindama į detales, jai išdėsčiau faktus. Reino klausėsi be jokios išraiškos veide it viena jo statulų. Žoržas bandė būt diplomatiškas, kvailai šypsojosi, šnekėjo banalybes. Nieks nepasiūlė mane parvežti namo.

Kovo 15
Šeštadienis

Šįryt dar kartą nuėjau pasikalbėti su Armanda Vuazen. Ji ir vėl atsisakė mane priimti. Jos rusvaplaukis sarginis šuo atidarė duris ir kažką suurzgė šiurkščia tarme, užtverdamas pečiais įėjimą. Armanda jaučiasi gan gerai, pasakė man. Šiek tiek pailsės ir galutinai atsigaus. Su ja anūkas, ją kasdien aplanko draugai, – pridūrė jis su sarkazmu, kuris privertė mane prikąsti liežuvį. Nereikia jos trukdyti. Mane žeidžia, jog turiu bendrauti su šiuo žmogumi, tėve, bet žinau savo priedermę. Kad ir į kokią žemą draugiją ji papuolė, kad ir kaip iš manęs tyčiojasi, mano pareiga lieka aiški. Guosti – net ir tuomet, kai atsisakoma paguodos – ir vesti. Tačiau su šiuo žmogumi neįmanoma kalbėt apie sielą – jo akys tuščios ir abejingos kaip gyvulio. Bandau aiškinti. Armanda sena, sakau jam. Sena ir užsispyrusi. Mums abiem taip mažai liko laiko. Ar jis to nemato? Ar leis jai apsileidimu ir arogancija save pražudyti?

Jis gūželi pečiais.

– Ji puikiai jaučiasi, – sako man ironiškai su pasibjaurėjimo išraiška veide. – Visi ja rūpinasi. Dabar jai viskas gerai.

– Tai netiesa. – Aš tyčia kalbu griežtu balsu. – Ji žaidžia rusišką ruletę su savo sveikata. Atsisako klausyti, ką sako daktaras. Dėl Dievo, ji valgo šokoladą! Ar pagalvojote, kas dėl to jai gali nutikti, esant tokios būklės?

Jo veidas užsisklendžia, tampa priešiškas, abejingas. Jis kategoriškai atkerta:

– Ji nenori jūsų matyti.

– Ar jums nerūpi? Ar nerūpi, kad ji žudo save apsirijimu?

Jis vėl gūžteli pečiais. Po plonu apsimesto abejingumo šydu juntu jo įtūžį. Neįmanoma apeliuoti į geresnę jo prigimties pusę – jis paprasčiausiai stovi sargyboje, kaip buvo nurodyta. Miuska sako, kad Armanda jam siūlė pinigų. Gal jis suinteresuotas, kad ji mirtų. Žinau, kokia ji iškrypėlė. Atimti paveldėjimo teisę iš savo šeimos dėl šio svetimo žmogaus jai būtų nė motais.

– Aš palauksiu, – sakau jam. – Jei prireiks, visą dieną.

Laukiau dvi valandas darželyje. Paskui pradėjo lyti. Neturėjau skėčio, sutana visa peršlapo. Ėmė svaigti galva, sužvarbau. Po kiek laiko atsivėrė langas, užuodžiau kvaitinantį kavos ir šiltos duonos kvapą iš virtuvės. Mačiau, kaip sarginis šuo stebi mane rūsčiu ir paniekos pilnu žvilgsniu, žinojau, kad jei be sąmonės griūčiau ant žemės, jis nė piršto nepajudintų, kad man pagelbėtų. Kai grįždamas namo, iš lėto kopiau į kalvą, jutau ant savo nugaros jo akis. Man pasirodė, jog išgirdau iš kažkur per vandenį atsklidusį juoką.

Ir su Žozefina Miuska man nepavyko. Nors ji atsisako lankyti bažnyčią, porą kartų su ja šnekėjau, bet be naudos. Dabar joje giliai įsišaknijo atkaklumas, kažkokia panieka, nors mūsų pokalbio metu išliko pagarbi ir švelni. Ji niekada nerizikuoja eiti toliau nuo „Dangiškųjų migdolų“, šiandien ją sutikau lauke prie parduotuvės, šluojančią grindinį prie durų, geltona skarele apsirišusią plaukus. Artėdamas, išgirdau, kaip pati sau dainuoja.

– Labą rytą, ponia Miuska, – mandagiai ją pasveikinau. Žinau, jei noriu ją sugrąžinti, tą galiu padaryti švelnumu ir protu. Galbūt vėliau, kai mūsų darbas bus atliktas, priversiu ją atgailauti.

Ji man vos šyptelėjo. Dabar atrodo daugiau pasitikinti savimi, nugara atsitiesusi, galva aukštai pakelta – tokią laikyseną ji perėmė iš Vianos Rošė.

– Dabar aš Žozefina Bonė, tėve.

– Bet ne pagal įstatymą, poma.

– Kas tas įstatymas? – Ir patraukė pečiais.

– Dievas yra įstatymas, – pabrėždamas atsakiau ir su priekaištu pažvelgiau į ją. – Meldžiausi už jus, mano dukra. Meldžiausi už jūsų išgelbėjimą.

Išgirdusi mano žodžius, ji nusijuokė, nors nepiktai.

– Tuomet, tėve, jūsų maldos buvo išklausytos. Dar niekada nebuvau tokia laiminga.

Ji atrodo nepalaužiama. Vos savaitę pabuvo tos moters įtakoje, o jos balse jau girdžiu *jos* balsą. Jų juokas tiesiog nepakenčiamas. O patyčios, kaip ir Armandos, kelia pyktį ir įtūžį, nuo kurio pakvaištu. Imu justi, tėve, jog manyje kažkas atliepia, lyg silpnybė, kuriai, maniau, esu atsparus. Kai žvelgiu per aikštę į šokoladinę, jos šviečiantį langą, dėžes su rožinėmis, raudonomis ir oranžinėmis pelargonijomis balkonuose ir abipus durų, juntu, kaip klastingai į mintis skverbiasi dvejonė, kaip burna prisipildo seilių, kuomet prisimenu ten tvyrantį tvaiką, kuriame maišosi grietinėlės, svilarožės, deginto cukraus ir konjako bei šviežiai sumaltų kakavos pupelių svaiginantis kvapas. Užuodžiu kvapą moters plaukų, ten, kur sprandas susisiekia su švelnia kaukolės įduba, saulėje išsirpusių šviežių abrikosų, šiltų sviestinių ir cinamono bandelių, citrininės arbatos ir pakalnučių aromatą. Šie smilkalai sklaidosi vėjyje, plaikstosi it maišto vėliava, jie – velnio paliktas pėdsakas, ne iš sieros, kaip mus mokė, kai buvom vaikai, o it lengvučiai provokuojantys kvepalai, tūkstančio sumišusių prieskonių esencija, nuo kurios spengia galva ir maišosi protas. Stoviu lauke prie bažnyčios, atsuku veidą į vėją, stengiuosi pagauti to kvapo pėdsakus. Jis skverbiasi į mano sapnus, pabundu apsipylęs prakaitu, išbadėjęs. Sapne godžiai ryju šokoladą, voliojuosi jame, jo gabalai netrupa, neduria, jie švelnūs it kūnas, jaučiu juos it tūkstantį lūpų, kurios švelniai bu-

čiuoja, jausmingai kandžiojasi. Regis, mirtis nuo jų gležnų glamonių – tai bet kokių iki šiol mano patirtų gundymų kulminacija, tokiomis akimirkomis beveik imu suprasti Armandą Vuazen, kuriai kiekvienas saldus kąsnis gali kainuoti gyvybę.

Sakiau *beveik.*

Žinau savo pareigą. Dabar labai mažai miegu, didinu bausmę, nes turiu išpirkti paklydimo akimirkas. Skauda sąnarius, tačiau mielai priimu šį skausmą. Fizinis malonumas – tai plyšys, į kurį velnias suleidžia šaknis. Vengiu saldžių kvapų. Valgau vienintelį kartą per dieną ir tik paprasčiausią bekvapį, beskonį maistą. Kai neturiu reikalų parapijoje, dirbu šventoriuje, kasu lysves, raunu piktžoles aplink kapus. Per paskutinius dvejus metus visa apleista, pasijuntu nejaukiai, kai pamatau dabartinę netvarką kadaise tvarkingame darželyje. Tarp žolių ir mėlynų usnių suvešėjo levandos, mairūnai, geltoni ir tamsiai raudoni šalavijai. Tiek daug kvapų mane trikdo. Norėčiau, kad tvarkingomis eilėmis augtų krūmai ir gėlės, o visa tai suptų gal kokia gyvatvorė. Šitokia gausa atrodo kažkokia įžeidžianti, nepagarbi, tai laukinės gyvybės antpuolis, kai vienas augalas smaugia kitą, bergždžiai stengiasi dominuoti. Šiems dalykams mums suteikta galia viešpatauti, kaip sako Biblija. Tačiau aš nejaučiu tokios galios. Jaučiu kažkokį bejėgiškumą, nes kai kasu, genėju, kertu, man už nugaros žalioji kariuomenė vėl suglaudžia gretas ir iškišusi ilgus žalius liežuvius tyčiojasi iš mano pastangų. Narsisas žiūri į mane su pašaipia panieka.

– Geriau ką nors pasodintumėt, tėve, – sako jis man. – Užpildykit šias vietas kuo nors naudingu. Kitaip visąlaik žels piktžolės.

Žinoma, jis teisus. Užsakiau šimtą augalų iš jo šiltnamio, paklusnių augalėlių, kuriuos susodinsiu eilėmis. Mėgstu baltas begonijas, žemaūgius irisus, blyškiai geltonus jurginus ir velykines lelijas, jos be kvapo, bet koks mielas jų tvarkingas vainik-

lapis. Jos mielos, neagresyvios, žada Narsisas. Žmogaus pažabota gamta.

Viana Rošė atėjo pažiūrėti, kaip dirbu. Aš nekreipiu į ją dėmesio. Ji vilki turkio spalvos megztinį, džinsus, apsiavusi violetiniais zomšiniais aulinukais. Plaukai plevėsuoja vėjyje it piratų vėliava.

– Gražus darželis. – pastebi ji. – Viena ranka perbraukia per išrautas žoles, suspaudžia kumštį, pakelia prie veido pauostyti.

– Šitiek žolelių, – sako ji. – Citrininis balzamas, kvapnioji mėta ir ananasinis šalavijas…

– Aš nežinau jų vardų, – atšaunu šiurkščiu balsu. – Aš ne sodininkas. Be to, tai paprasčiausios piktžolės.

– Mėgstu piktžoles.

Žinoma. Juntu, kaip širdį užlieja pyktis, – gal tai dėl kvapo? Atsistojau, vilnijančios žolės man siekė šlaunis, pajutau, kaip nuo staigaus spaudimo traška apatiniai stuburo slanksteliai.

– Sakykit, panele.

Ji pažvelgė į mane – nuolanki, šypsanti.

– Sakykit, ką ketinat pasiekti kurstydama mano parapijiečius apversti aukštyn kojomis savo gyvenimą, atsisakyti saugumo…

Dabar ji pažvelgė į mane nieko nereiškiančiu žvilgsniu.

– Apversti aukštyn kojomis? – Be tikslo apžiūrinėjo mano pusėje ant tako gulinčią piktžolių krūvą.

– Turiu galvoje Žozefiną Miuska, – trumpai atkirtau.

– O. – Ji grybštelėjo žalią levandos kotelį. – Ji buvo nelaiminga. – Regis, mano, jog tai visa paaiškina.

– O dabar, sulaužiusi santuokos priesaiką, palikusi visa, ką turi, atsisakiusi buvusio gyvenimo, manote, bus laimingesnė?

– Žinoma.

– Puiki filosofija, – nusišaipiau aš, – jei esate žmogus, kuris netiki nuodėme.

Ji nusijuokė.

– Bet aš netikiu, visiškai netikiu nuodėme.

– Tuomet man gaila jūsų vargšo kūdikio, – aštriai atrėžiau. – Augančio be meilės ir be moralės.

Ji liūdnai šyptelėjo.

– Anuka žino, kas yra gera ir kas bloga, – pasakė ji, tuomet jau žinojau, jog ją pagaliau pasiekiau. Paliečiau skausmingą tašką. – O dėl Dievo… – Ji nukando frazę, po to jau švelniau užbaigė:

– Nemanau, jog balta apykaklė jums vienam atveria kelią į dieviškumą. Manau, kad kažkur turi mums abiem užtekt vietos, ar ne taip?

Aš nesiteikiau atsakyti. Kiaurai permatau jos apsimestą toleranciją.

– Jei tikrai norite padaryt gera, – oriai pareiškiau, – turite įtikinti ponią Miuska, kad apsvarstytų savo skubotą sprendimą. Ir atvesti į protą Armandą Vuazen.

– Į protą? – Dėjosi nesuprantanti, tačiau žinojo, apie ką kalbu.

Pakartojau daug ką iš to, ką buvau sakęs sarginiam šuniui. Pasakiau jai, kad Armanda sena, savavalė ir užsispyrusi. Jos karta maža ką išmano apie gydymą. Apie dietos ir vaistų svarbą – atkakliai atsisako pripažinti faktus.

– Bet Armanda visai laiminga tokia, kokia yra. – Jos balsas skambėjo beveik protingai. – Ji nenori palikti savo namų ir eiti į prieglaudą. Nori mirti ten, kur gyvena.

– Ji neturi teisės! – Išgirdau savo balsą it botago kirčius per aikštę. – Ne ji turi spręsti. Ji gali dar ilgai gyventi, gal dar dešimtį metų…

– Dar gali. – Jos tone skambėjo priekaištas. – Ji dar judri, šviesaus proto, savarankiška…

– Savarankiška? – Vos įstengiau paslėpti panieką. – Kai po pusės metų bus akla kaip kurmis? Ką tuomet ji darys?

Pirmąkart atrodė sutrikusi ir galiausiai pasakė:

– Nesuprantu, juk Armandos akys geros, ar ne? Noriu pasakyti, kad ji net akinių nenešioja.

Mečiau į ją aštrų žvilgsnį. Ji nežino.

– Jūs nešnekėjote su daktaru, ar ne taip?

– Kodėl turėčiau? Armanda…

Aš ją šiurkščiai nutraukiau.

– Armanda turi problemą, – pasakiau jai. – Kurios niekada nepripažįsta. Matot, kokia ji užsispyrusi. Atsisako prisipažinti, net sau, net savo šeimai...

– Pasakykite man. Prašau. –Jos akys buvo kietos it agatai.

Pasakiau jai.

Kovo 16

Sekmadienis

Iš pradžių Armanda apsimetė nežinanti, apie ką šneku. Paskui valdingu tonu pareiškė norinti sužinoti, kas visa tai išplepėjo, tikriausiai koks nors į svetimus reikalus kištis mėgstąs triūslys, kad aš neįsivaizduoju, apie ką kalbanti.

– Armanda, – pratariau aš, vos jai stabtelėjus atsikvėpti. – Pasikalbėkime. Papasakokit man, ką reiškia diabetinė retinopatija…

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Gal ir papasakosiu, jei jau tas prakeiktas daktariūkštis išpliurpė apie tai visam kaimui. – Jos balsas buvo irzlus. – Elgiasi su manim taip, tarsi nepajėgčiau pati apsispręsti. – Rūsčiai žvilgtelėjo į mane ir pasakė: – Ir jūs ne geresnė, ponia. Kvaksit aplink mane, nerimstat – aš gi ne vaikas, Viana.

– Žinau, kad ne vaikas.

– Na, taigi. – Ištiesė ranką paimti čia pat stovinčio puodelio. Mačiau, kaip rūpestingai čiupinėjo pirštais, kad nustatytų jo vietą, o paskui paėmė. Ne ji, o aš buvau akla. Lazda, aprišta raudonu kaspinu, tiriantys judesiai, nebaigtas siuvinys, po viena kitą keičiančiomis skrybėlėmis slepiamos akys…

– Ir jūs nieko negalit padėti, – jau švelnesniu tonu tęsė Armanda. – Kiek supratau, tai nepagydoma, taigi tai tik mano pačios reikalas. – Gurkštelėjusi arbatos, susiraukė. – Ramunėlės, – be entuziazmo pastebėjo ji. – Sako, šalina toksinus. Skonis kaip katės myžalai. – Tokiu pat kruopščiu judesiu vėl pastatė puodelį.

– Man trūksta skaitymo, – pasakė ji. – Dabar per sunku įskaityti spausdintą tekstą, bet man kartais paskaito Lukas. Ar

pameni, kaip priverčiau jį man paskaityti Rimbaud per pirmąjį susitikimą?

Aš linktelėjau ir pastebėjau:

– Kalbat, lyg tai būtų prieš daugelį metų.

– Taip ir yra. – Jos balsas skambėjo lengvai, beveik be moduliacijų. – Turiu tai, ko maniau niekada neturėsianti, Viana. Mane kasdien lanko anūkas. Mudu šnekamės kaip suaugę. Jis geras vaikinas, tiek malonus, kad dėl manęs šiek tiek sielvartauja...

– Jis myli jus, Armanda, – pertraukiau ją. – Mes visi jus mylime.

Ji sukikeno ir pratarė:

– Gal ne visi. Šiaip ar taip, tai nesvarbu. Būtent čia ir dabar turiu viską, ką visada troškau turėti. Namus, draugus, Luką... – Įdėmiai į mane pažiūrėjo ir maištingu tonu pareiškė: – Ir neleisiu, kad iš manęs ką nors atimtų.

– Nesuprantu. Niekas negali jūsų priversti...

– Aš apie nieką nešneku, – aštriai mane nutraukė. – Kiusonė gali kiek nori taukšti apie tinklainės implantus, tyrimus ir lazerinę terapiją, – jos panieka tokiems dalykams buvo akivaizdi, – bet tai nepakeis aiškių faktų. Tiesa ta, kad aš apanku, ir niekas negali to sustabdyti. – Ji sukryžiavo rankas, tuo parodydama, jog viskas baigta.

– Turėjau anksčiau į jį kreiptis, – pasakė ji be kartėlio. – Dabar nesugrąžinsi, darosi vis blogiau. Pusę metų dalinio regėjimo, tai daugiausia, ką jis gali man pažadėti, po to, nori nenori, Mirties namai iki grabo lentos. – Ji stabtelėjo, paskui mąsliai pratarė: – Galiu dar dešimt metų gyventi, kaip sakė Reino.

Pravėriau burną, ketinau prieštarauti, pasakyti, kad gal nėra taip blogai, po to vėl užsičiaupiau.

– Nežiūrėk taip, mergužėle. – Padrąsindama, Armanda baks-

telėjo mane alkūne. – Po puotos iš penkių patiekalų užsinori kavos ir gėrimų, ar ne? Juk staiga nebaigsi visko dubeniu košelės, ar ne taip? Norėtum dar vieno patiekalo...

– Armanda...

– Nepertrauk manęs. – Jos akys spindėjo. – Sakau, kad turi žinoti, kada sustoti, Viana. Privalai žinoti, kada atstumti lėkštę ir užsisakyti gėrimų. Už dviejų savaičių man bus aštuoniasdešimt vieneri...

– Tai ne tiek daug, – nenoromis išstenėjau. – Negaliu patikėti, kad šitaip pasiduodat!

Ji pažvelgė į mane.

– Vis dėlto, ar tik ne tu pasakei Gijomui, kad leistų Šarliui oriai numirti?

– Jūs gi ne šuo! – dabar piktai atšoviau.

– Ne, – tyliai atsakė Armanda, – todėl galiu rinktis.

Niujorkas nuožmi vieta, pilna akį rėžiančių paslapčių, žiemą ten šalta, o vasarą spigina karštis. Po trijų mėnesių net ir triukšmas darosi įprastas, nepastebimas, automobiliai–balsai–taksi susilieja į vieną garsų dangą, it lietus visa užklojančią. Ji eina per kelią iš delikatesų parduotuvės, apglėbusi rankomis rudą krepšį su mūsų priešpiečiais, sutinku ją pusiaukelėje, pagaunu jos žvilgsnį į judrią gatvę, jai už nugaros matau afišų lentą su Marlboro cigarečių reklama: vyras stovi raudonų kalnų fone. Mačiau jį atvažiuojant. Atvėriau burną, kad surikčiau, ją perspėčiau... Ir sustingau. Sekundė ir viskas, vienintelė sekundė. Ar baimė prikaustė man liežuvį prie gomurio? O gal tai paprasčiausiai lėta kūno reakcija artėjančio pavojaus akivaizdoje, kai skausminga amžinybė praeina, kol smegenis pasiekia į buką kūno pojūtį atsiliepianti mintis? O gal tai buvo viltis, savotiška viltis, kuri atsiranda, kai atimamos visos svajonės, kai lieka tik ilga, lėta ir apgaulinga agonija?

Taip, žinoma, mamyte, žinoma, kad važiuosime į Floridą. Žinoma, važiuosime.

Jos veide sustingo šypsena, akys tokios be galo šviesios, šviesios kaip fejerverkai liepos ketvirtąją.

Ką be tavęs veikčiau, ką veikčiau be tavęs?

Viskas gerai, mamyte. Mes tai padarysim. Pažadu. Patikėk man.

Juodasis vyras stovi šalia, jo veide žaisminga šypsena, šią begalinę sekundę pajuntu, kad esama blogesnių, žymiai blogesnių dalykų už mirtį. Paskui paralyžius praeina, aš imu klykti, bet mano įspėjantis šauksmas pavėlavo. Ji vos pasuka į mane veidą, blyškiomis lūpomis sudeda šypseną.

– Ką, kas yra, brangute?– jos vardo šauksmą užgožia cypiantys stabdžiai.

Florida! Skamba kaip moters vardas. Per gatvę bėga spiegdama jauna moteris, skausmo iškreiptu veidu braunasi pro judančias mašinas, išmėto pirkinius – glėbyje neštas bakalėjos prekes, kartono dėžutę su pienu... Skamba kaip vardas, tarsi gatvėje mirštanti vyresnė moteris tikrai vadintųsi Florida – ji išties miršta man dar nespėjus pribėgti, miršta ramiai, be dramatinių scenų, tad pasijuntu kone sutrikusi, kad sukėliau šitokį triukšmą, stambi moteris ryškiai rožiniu sportiniu kostiumu apglėbia mane mėsingomis rankomis, aš pasijuntu kone nurimusi, it man būtų prapjauta votis, srūvančios ašaros atneša paguodą, karčią deginančią paguodą, kad pagaliau pasiekiau galą. Ir likau sveika, arba beveik sveika.

– Neturėtumei verkti, – švelniai sako Armanda. – Ar ne tu visada tvirtinai, kad vienintelis svarbus daiktas yra laimė?

Aš nustebau pajutusi, kad mano veidas drėgnas nuo ašarų.

– Be to, man reikia tavo pagalbos. – Kaip visada pragmatiška, ištraukė iš kišenės nosinę ir padavė man. Nosinė kvepėjo levandomis. – Ruošiu gimtadienio pobūvį, – pareiškė Armanda. – Tai Luko idėja. Nesvarbu, kiek kainuos. Noriu, kad pasirūpintum vaišėmis.

– Ką? – Sutrikau taip staigiai pereidama nuo mirties prie puotos.

– Tai mano paskutinis užsakymas, – aiškino Armanda. – Iki tol kaip gera mergaitė vartosiu vaistus. Gersiu net tą bjaurią arbatą. Viana, noriu, kad per aštuoniasdešimt pirmąjį gimtadienį mane suptų visi mano draugai. Dievaži, galėčiau netgi pakviesti tą savo kvaišą dukterį. Suteiksime stilių tavo šokolado festivaliui. O paskui...– Ji abejingai trūktelėjo pečiais ir pastebėjo:

– Ne kiekvienam taip pasiseka. Galiu visa suplanuoti, iššluoti visus kampus. Ir dar. – Nukreipusi į mane stiprų it lazerio spindulys žvilgsnį, pratarė:

– Niekam nė žodžio. Ničniekam. Kad niekas nesikištų. Aš taip noriu, Viana. Tai mano pobūvis. Nenoriu, kad per mano pobūvį kas verktų, išsidirbinėtų. Supranti?

Aš linktelėjau.

– Pažadi? – Ji kalbėjo tarsi su nepaklusniu vaiku.

Veidas švytėjo pasitenkinimu kaip visada, kai ji šneka apie gerą maistą. Ji patrynė rankas ir pasakė:

– O dabar valgiaraštis.

Kovo 18
Antradienis

Mums drauge darbuojantis, Žozefina komentavo mano tylėjimą. Paruošėm tris šimtus velykinių dėžių, perrišome kaspinais ir visas tvarkingai sukrovėm į rūsį, bet aš ketinu paruošti jų dvigubai daugiau. Jei visas parduočiau, gaučiau didelį pelną, galimas daiktas, to pakaktų, kad galėtume čia ant visados apsistoti. O jei ne – apie tai negalvoju, nors vėtrungė girgžda ant savo laktos ir iš manęs juokiasi. Rudis jau ėmėsi darbo Anukos kambaryje pastogėje. Festivalis – tai rizika, bet mūsų gyvenimus visada lemia tokie dalykai. Kiek įmanydamos stengiamės, kad festivalis pavyktų. Afišos išsiuntinėtos net į Aženą ir kaimyninius miestus. Vietinis radijas skelbs apie jį kiekvieną Velykų savaitės dieną. Bus muzika – keli Narsiso seni draugai susibūrė į orkestrėlį, – gėlės ir žaidimai. Kalbėjausi su kai kuriais ketvirtadieninio turgaus prekiautojais – aikštėje kioskuose pardavinės papuošalus ir suvenyrus. Vaikai dalyvaus margučio medžioklėje – vadovaus Anuka su draugais, kiekvieno dalyvio laukia staigmena – ragelis su saldumynais. „Dangiškųjų migdolų“ parduotuvėje šventės dalyviai tarpusavy išsidalys didžiulę šokoladinę Velykio statulą su javų pėdu vienoje rankoje ir pintine kiaušinių kitoje. Liko mažiau nei dvi savaitės. Ruošiame švelnius šokoladukus su likeriu, rožių žiedlapių puokšteles, į auksinį popierių įvyniotas šokoladines monetas, žibuokles iš kremo, šokoladines vyšnias, kepame migdolines bandeles, – po penkiasdešimt kiekvienoje partijoje, – išdėliojame atvėsinti ant sviestu pateptų skardų. Atsargiai perskeliame tuščiavidurius kiaušinius ir gyvūnų figūras, pripildome saldumynų. Karameliniai lizdai,

pilni cukrinių kiaušinių kietais lukštais, kurių viršuje pergalingai tupi nusipenėjusi šokoladinė višta; eilėmis išsirikiavę margi zuikučiai, sunkūs nuo auksu spindinčių migdolų rengiasi sušokti į dėžes; lentynomis žygiuoja gyvūnai iš marcipano... Namai pilni vanilės esencijos, konjako, obuolių karamelės ir kartaus šokolado kvapų.

O dabar dar reikia ruošti ir Armandos pobūvį. Turiu sąrašą jos norimų dalykų, kuriuos reikia užsisakyti iš Ažano: žąsies kepenų paštetо, šampano, triufelių ir šviežių voveraičių iš Bordo, jūros gėrybių iš Aženo smuklininko. Pyragaičius ir šokoladą pristatysiu pati.

– Atrodo, bus linksma, – smagiai šūkteli Žozefina iš virtuvės, kai pasakau jai apie pobūvį. Turiu prisiminti, ką pažadėjau Armandai.

– Jūs taip pat pakviesta, – sakau jai. – Ji taip sakė.

Žozefina visa išrausta iš pasitenkinimo, apie tai pagalvojus.

– Kaip malonu, pastebi ji, – visi tokie malonūs.

Stebėtina, kad ji nejaučia kartėlio, tariu sau, pasirengusi visuose įžvelgti gerumą. Net Polis Mari nesunaikino jos optimizmo. Ji sako, kad dėl jo elgesio kalta ir ji pati. Iš esmės, pasak jos, tai jis yra silpnas; jai jau seniai reikėjo jam pasipriešinti. O kalbėdama apie Karą Klermon ir jos bičiules, ji atlaidžiai nusišypso ir išmintingai pastebi:

– Jos paprasčiausios kvaišos.

Tokia nuoširdi siela. Dabar ji kupina giedros, susitaikiusi su pasauliu. O aš pati, kaip matau, vis mažiau ir mažiau susitaikau, esu apimta nesukalbamos prieštaravimo dvasios. Tačiau jai pavydžiu. Juk tiek mažai tereikėjo, kad taptų tokia. Trupučio šilumos, kelių paskolintų drabužių ir kambarėlio, kuriame būtų saugi... Ji lyg gėlė stiebiasi į šviesą, nesusimąstydama ir netyrinėdama šio proceso. Norėčiau būti tokia.

Susigriebiu, jog vis sugrįžtu prie sekmadieninio pokalbio su Reino. Jo elgesio paskatos man vis dar tebėra didelė paslaptis. Dabar, kai dirba šventoriuje, atrodo apimtas nevilties – it pašėlęs kasa, purena, kartais kartu su piktžolėmis išraudamas didžiulius krūmų ir gėlių kupstus, per nugarą srovenantis prakaitas tamsiu trikampiu permerkia sutaną. Aišku, kad šis darbas jam neteikia džiaugsmo. Matau jo veidą, kai jis triūsia – nuo pastangų visas susiraukšlėja. Regis, jis neapkenčia dirvos, kurią kasinėja, neapkenčia augmenijos, su kuria kovoja. Atrodo tarsi šykštuolis, kurį privertė sužerti į krosnį banknotus: apimtas godulio, pasipiktinimo ir nevalingo susižavėjimo. Tačiau dirba be paliovos. Jį stebėdama, juntu gerai pažįstamą skausmingą baimę, nors nežinau dėl ko. Šis vyras, mano priešas, – it kokia mašina. Į jį žvelgdama, keistai jaučiuosi – regis, esu jo atidžiai tyrinėjama. Turiu sutelkti visą drąsą, kad sutikčiau jo žvilgsnį, nusišypsočiau, dėčiausi nerūpestinga... kažkas manyje šaukia iš siaubo, stengiasi pabėgti. Jį siutina ne vien šokolado festivalis. Tą tiksliai žinau, tarsi permatyčiau jo tamsias mintis. Jį siutina pats mano buvimas. Aš esu jam gyvas įžeidimas. Dabar slapčiomis stebi mane iš nebaigto tvarkyti darželio, klastingai patenkintas žvilgsnis nuklysta į mano vitriną, grįžta prie darbo. Nuo sekmadienio mudu nesikalbėjome, jis galvoja laimėjęs prieš mane vieną tašką. Armanda daugiau nebuvo atėjusi į šokoladinę, iš jo akių matau, kad yra įsitikinęs, jog tai jo nuopelnas. Tegu sau galvoja, jei tai teikia jam laimės.

Anuka man sakė, kad vakar jis lankėsi mokykloje. Šnekėjo apie Velykų prasmę, – nieko blogo, nors mane kažkaip nukrečia šiurpas, kai pagalvoju, kad mano duktė gali patekt į jo globą, – perskaitė apsakymą, žadėjo vėl ateiti. Paklausiau Anuką, ar jis su ja šnekėjosi.

– O, taip, – džiaugsmingai atsakė ji. – Jis malonus. Sakė, kad, jei noriu, galiu ateiti apžiūrėti bažnyčios, Šventojo Pranciškaus ir visų gyvūnėlių.

– Ar nori?

Anuka gūžtelėjo pečiais ir pasakė:

– Gal ir noriu.

Ankstų rytą, kai visa atrodo įmanoma, kai mano nervai girgžda it alyva nesutepti vėtrungės vyriai, tikinu save, kad mano baimė neracionali, neprotinga. Ką gali jis mums padaryti? Kaip gali mus įskaudinti, jei šitai ketina? Jis nieko nežino. Negali nieko apie mus žinoti. Neturi galios.

Žinoma, turi, taria manyje motinos balsas. Jis – *Juodasis vyras.*

Mieganti Anuka neramiai vartosi. Ji jaučia mano nuotaikas, žino, kada nemiegu ir stengiasi pati nubusti iš slogių sapnų. Aš imu giliai kvėpuoti, kol ji nurimsta.

Juodasis vyras – tai prasimanymas, fikcija, tvirtai sakau sau. Baimės įsikūnijimas karnavalinėje galvoje. Tamsių naktų pasaka. Šešėlis keistame kambaryje.

Vietoj atsakymo vėl išvystu tą patį vaizdą, aiškų kaip dieną: Reino prie senio patalo, laukia, krutina lūpas lyg melstųsi, už jo nugaros švyti ugnis, tarsi saulė pro vitražo stiklą. Šis vaizdas neteikia paguodos. Kunigo povyzoje esama kažko grobuoniško, tie du panašūs raudonio nutvieksti veidai, tarp jų žėrinti liepsna atrodo niūrūs ir grėsmingi. Šis vaizdas rodo Juodąjį vyrą kaip Mirties įsikūnijimą, archetipą, atspindintį mane kankinančią nežinios baimę. Bet ši mintis manęs neįtikina. Dalis manęs, kuri vis dar priklauso mano motinai, daugiau pasako.

Tu mano dukra, Viana, nepermaldaujamai taria ji man. *Žinai, ką tai reiškia.*

Tai reiškia, jog reikia pakilti, kai mainosi vėjas, įžvelgti ateitį atverstoje kortoje, nes mūsų gyvenimai yra nuolatinis bėgimas.

– Aš nesu kokia nors ypatinga. – Beveik nesuvokiu, jog prabilau balsu.

– *Mamyte?* – Anukos balsas duslus nuo miego.

– Ššš, – sakau jai. – Dar ne rytas. Dar pamiegok.

– Padainuok man, mamyte, – sumurma ji, tamsoje tiesdama į mane ranką. – Vėl padainuok dainelę apie vėją.

Aš dainuoju, klausausi savo pačios balso pro tylų vėtrungės girgždesį:

Štai geras vėjelis, gražus vėjelis
Štai geras vėjelis, mane šaukia mergelė
Štai geras vėjelis, gražus vėjelis
Štai geras vėjelis, manęs laukia mergelė.

Netrukus išgirstu vėl lygų Anukos kvėpavimą, žinau, kad ji miega. Jos rankutė vis dar mano rankoje, suglebusi nuo miego. Kai Rudis baigs darbą, ji vėl turės savo kambarį, tuomet mudviejų miegas bus lengvesnis. Šiąnakt pernelyg arti jaučiu viešbučių kambarius, kuriuose mudvi su mama miegodavom, skendėdamos drėgname alsavimo ūke, jo lašai varvėdavo langų stiklais, iš lauko aidint begalinio judėjimo garsams.

Štai geras vėjelis, gražus vėjelis...

Ne šįkart, tylomis prisižadu. Šįkart pasiliksime. Kad ir kas atsitiktų. Tačiau vėl panirdama į miegus, susigriebiu, jog šią mintį apmąstau ne tik su ilgesiu, bet ir netikėdama.

Kovo 19

Trečiadienis

Šiomis dienomis tos moteriškės Rošė šokoladinėje judėjimas, regis, ne toks didelis. Armanda Vuazen liovėsi lankiusis, nors po to, kai pasveiko, kelis kartus mačiau ją einant ryžtingu žingsniu, vos pasiremiant lazda. Su ja dažnai vaikštinėja Gijomas Diuplesy, vilkdamas paskui save perkarusį šuniuką, o Lukas Klermonas kiekvieną dieną leidžiasi į Vagišių kvartalą. Sužinojusi, kad jos sūnus slapta lanko Armandą, Karolina Klermon liūdnai šyptelėjo.

– Paskutiniu metu su juo nieko negaliu padaryti, tėve, – pasiskundė ji. – Vieną akimirką jis toks geras, toks paklusnus, o kitą… – Ir teatrališku gestu prispaudė prie krūtinės manikiūruotas rankas.

– Tik pasakiau jam, – kiek galima švelniau, – kad gal turėjo man pasakyti, kad eina aplankyti savo močiutės. – Ji atsiduso.

– Kvailas berniukas, tarsi manytų, jog tam nepritariu. Žinoma, kad ne, pasakiau jam. Tai nuostabu, kad su ja taip gerai sutari, pagaliau, juk vieną dieną viską paveldėsi, o jis staiga ėmė ant manęs šaukti, sako, pinigai jam nerūpi, kad dėl to nenorėjęs man nieko sakyti, nes žino, jog viską sugadinčiau, nes esu biblinė šventeiva, visur kišu savo nosį, – tai jos žodžiai, tėve, duodu galvą nukirsti. – Perbraukė rankas atbula ranka, atsargiai, kad neišterliotų savo nepriekaištingo grimo.

– Ką aš padariau, tėve? – teisinosi ji. – Visa padariau tam berniukui, visa atidaviau. O dabar jis nuo manęs nusisuka, sviedžia man visa į veidą dėl tos moters… – Jos balsas buvo kimus,

ji duso sulaikydama ašaras. – Tai skaudžiau nei gyvatės geluonis, – suaimanavo ji. – Negalite įsivaizduoti, tėve, kaip tai skaudu motinai.

– Na, jūs ne vienintelė kenčiat nuo ponios Rošė gerų ketinimų, – pasakiau jai. – Tik apsižvalgykit ir išvysit, kokios permainos įvyko dėl jos vos per kelias savaites.

Karolina sušnypštė:

– Geri ketinimai! Jūs pernelyg geras, tėve, – šaipydamasi pastebėjo ji. – Ta moteriškė pikta, štai kokia ji. Vos nepražudė mano motinos, nustatė prieš mane sūnų...

Aš pritariamai linktelėjau.

– Jau nekalbant apie tai, kaip pakenkė Miuska santuokai, – pratęsė Karolina. – Tiesiog stebiuosi, kaip jums užtenka kantrybės, tėve. Išties stebiuosi. – Jos akys degė pagieža. – Tikrai stebiuosi, kad nepasinaudojote savo įtaka, tėve, – pasakė ji.

Aš gūžtelėjau pečiais.

– O, aš tiktai kaimo kunigas, – atsakiau. – Ir kaipo toks neturiu jokios įtakos. Galiu nepritarti, bet...

– Jūs galite žymiai daugiau nei nepritarti, – griežtai atšovė Karolina– Visų pirma, turėjome jūsų paklausyti, tėve. Niekada neturėjome jos šičia pakęsti.

Aš vėl gūžtelėjau pečiais.

– Po laiko kiekvienas gali tą pasakyti, – priminiau jai. – Netgi jūs rėmėte jos parduotuvėlę, kiek prisimenu.

Ji išraudo ir pasakė:

– Na, dabar galėtume jus palaikyti. Polis Miuska, Žoržas, Arno, Dru, Priudomų šeimos... Galėtume susiburti. Paskleisti žinią. Netgi dabar galėtume prieš ją stoti.

– O kodėl? Ta moteris nepažeidė įstatymų. Sakys, kad tai piktos paskalos, dėl to niekas nepasikeis.

Gudriai šyptelėjusi, Karolina pasakė:

– Galėtume sužlugdyti jos nuostabų festivalį, tai jau tikrai.

– Na?

– Žinoma. – Stiprus susijaudinimas ją daro negražią. – Žoržas susitinka su daugybe žmonių. Jis pasiturintis žmogus. Ir Miuska turi įtaką. Jis matosi su žmonėmis, geba įtikinti; bendruomenės komitetas...

Žinoma, kad turi įtaką. Prisimenu jo tėvą, vasarą, kai upe atplaukė čigonai.

– Jei jos festivalis sužlugs, – girdėjau, kad ji jau įdėjo nemažą sumą į jo ruošimą, – tuomet ją galėtume prispausti...

– Galėtume, – netvirtai pritariau. – Žinoma, aš lyg neturėčiau tame dalyvauti. Galėčiau pasirodyti... negailestingas.

Iš jos išraiškos galėjau spėti, jog ji puikiai suprato.

– Žinoma, tėve. – Jos balsas nekantrus ir kandus. Sekundėlę juntu jai vien panieką, – šnopuoja, vizgina uodegą it rujojanti kalė, – bet ką padarysi, tėve, savo darbe mes dažnai turime griebtis tokių niekingų įnagių.

Pagaliau, tu tai turi žinoti, tėve.

Kovo 21
PENKTADIENIS

Pastogė jau beveik baigta, tinkas dar vietomis drėgnas, bet naujas langas, apskritas ir apvestas žalvariu lyg laivo liukas, jau įstatytas. Rytoj Rudis klos lentų grindis, o kai nušlifuos ir nulakuos, į naująjį kambarį įnešime Anukos lovą. Kambaryje nėra durų. Vienintelis įėjimas pro laiptus, tuzinas laiptelių veda aukštyn. Anuka jau labai jaudinasi. Daug laiko praleidžia įkišusi galvą pro laiptų angą, stebi ir nurodo, ką reiktų padaryti. Likusį laiką praleidžia virtuvėje su manim, žiūri, kaip ruošiamės Velykoms. Drauge su ja dažnai būna Žano. Jiedu drauge sėdi prie virtuvės durų, abu vienu metu kalba. Turiu juos papirkti, kad eitų laukan. Po Armandos ligos Rudis atrodo atgavęs savo ankstesnę būseną, švilpauja baigdamas dažyti Anukos kambario sienas. Jis puikiai atliko darbą, nors gailisi praradęs savo instrumentus. Sako, kad tie, su kuriais dirba, išnuomoti iš Klermono sandėlio, ne tokie geri. Kai tik galės, nusipirks kitus.

– Ažene vienoje vietoje pardavinėja senus upinius laivus, – šiandien pasakė man, kai gėrėme šokoladą, užsikąsdami eklerais. – Galėčiau nusipirkti seną gremėzdą ir per žiemą suremontuoti. Galėčiau iš jo padaryti gražų, patogų laivą.

– Kiek pinigų jums reikėtų?

Jis gūžtelėjo pečiais.

– Pradžiai gal penkių tūkstančių frankų, gal keturių. Priklauso nuo kainos.

– Armanda jums paskolintų.

– Ne. – Šiuo klausimu jis nepajudinamas. – Ji ir taip jau

pakankamai padarė. – Apvedė smiliumi aplink puodelio kraštą ir pareiškė: – Be to, Narsisas man pasiūlė darbą. Daigyne, paskui padėsiu nuimti vynuogių derlių, po to – bulves, pupas, agurkus, baklažanus... Darbo pakaks iki lapkričio.

– Tai gerai. – Jo entuziazmas, sugrįžusi gera nuotaika mane užliejo šilumos banga. Ir atrodo geriau, atsipalaidavęs, atsikratęs to siaubingo priešiškumo bei įtarumo, kurie užsklęsdavo jo veidą vaiduokliško šydu. Kelias paskutines naktis jis praleido Armandos namuose, kaip ji reikalavo.

– Jei kartais ištiktų dar vienas priepuolis, – rimtai pratarė ji, mesdama man linksmą žvilgsnį už jo nugaros. Gal ir klystu, bet esu patenkinta, kad jis ten pasiliko.

Tačiau tuo nebuvo patenkinta Kara Klermon, kuri su Žolina Dru trečiadienio rytą atėjo į šokoladinę atseit pašnekėti apie Anuką. Rudis sėdėjo prie prekystalio ir gėrė moką. Žozefina, kuri, atrodo, vis dar baiminasi Rudžio, virtuvėje pakavo šokoladus. Anuka dar nebaigė pusryčiauti – ant prekystalio prieš ją stovėjo geltonas dubenėlis šokolado su pienu, o šalia gulėjo pusė raguolio. Abi moteriškės saldžiai nusišypsojo Anukai, su šalta panieka žvilgtelėjo į Rudį. Šis atsakė įžūliu žvilgsniu.

– Tikiuosi, neįsiveržiau nepatogiu laiku? – Žolinos balsas įgudęs pataikauti, reiškia susirūpinimą ir užuojautą. Bet po visu tuo slypi vien šaltumas.

– Anaiptol. Mes kaip tik pusryčiaujame. Gal galiu pasiūlyti ko nors atsigerti?

– O, ne, ne. Aš niekada nepusryčiauju.

Drovus žvilgsnis į Anuką, kurio ši, palinkusi prie dubenėlio su pusryčiais, nepastebėjo.

– Gal galėtume su jumis šnektelti? – saldžiu balseliu paklausė Žolina. – Privačiai.

– Aišku, galėtume, – atsakiau jai. – Bet esu tikra, jog tai nereikalinga. Ar negalite čia pasakyti? Esu tikra, jog Rudžiui tas pats

Rudis šyptelėjo, Žolina padarė rūgščią miną ir pasakė:

– Na, tai šiek tiek jautrus reikalas.

– Tokiu atveju, ar esate tikra, jog aš esu tinkamas asmuo jam aptarti? Manyčiau, kad klebonas Reino tam geriau tiktų...

– Ne, kaip tik su jumis noriu pakalbėti, – pro suspaustas lūpas iškošė Žolina.

– Aha. – Mandagiai: – Apie ką gi?

– Apie jūsų dukterį. – Ji man staiga šyptelėjo. – Kaip žinote, mokykloje aš esu jos klasės auklėtoja.

– Taip, žinau. – Pripyliau Rudžiui dar vieną puodelį mokos. – Ar kas blogai? Ar ji atsilieka? Turi kokių sunkumų?

Puikiai žinau, kad Anuka neturi jokių sunkumų. Godžiai skaito nuo ketverių su puse metų. Tiek pat gerai kalba angliškai, kaip ir prancūziškai. Išmoko, kai gyvenome Niujorke.

– Ne, ne, – tikina Žolina. – Ji labai gabi mergytė. – Meta skubrų žvilgsnį į Anukos pusę, bet mano dukrelė, regis, pernelyg susitelkusi baigia valgyti savo raguolį. Mikliai, nes mano, kad jos nematau, nugvelbia šokoladinę pelytę iš parodos, įspaudžia ją į raguolį, kad atrodytų kaip šokoladinis pyragaitis.

– Tai gal blogai elgiasi? – klausiu aš perdėtai susirūpinusi. – Gal triukšmauja? Neklauso? Nemandagi?

– Ne, ne. Žinoma, ne. Nieko panašaus.

– Tai kas?

Kara žiūri į mane su nepatenkinta išraiška ir informuoja:

– Šią savaitę mokykloje lankėsi klebonas Reino. Šnekėjo vaikams apie Velykas, šios bažnytinės šventės reikšmę ir kita.

Aš padrąsinančiai linktelėjau, Žolina vėl su užuojauta nusišypsojo.

– Na, Anuka atrodo... – drovus žvilgsnis į Anukos pusę, – na, netriukšmavo, bet klausinėjo jo labai keistų dalykų. – Jos šypseną užgožė dvigubi nepritarimo skliaustai.

– Labai keistų dalykų, – pakartojo ji.

– Na, ką gi, – nerūpestingai atsakiau aš. – Ji visada buvo smalsi. Esu tikra, jog nenorite nuslopinti savo mokinių žinių troškimo. Ir be to, – klastingai pridūriau, – tik nesakykit, kad esama kokių nors klausimų, į kuriuos ponas Reino nebūtų pasirengęs atsakyti.

Prieštaraudama, Žolina kvailai šyptelėjo ir atkirto:

– Tai trikdo kitus vaikus, ponia.

– Ak, taip?

– Regis, Anuka jiems pasakojo, kad Velykos – tai visai ne krikščioniška šventė, ir kad mūsų Viešpats, – sumišusi, Žolina stabtelėjo, – kad mūsų Viešpaties prisikėlimo šventimas yra savotiškas kažkokios derliaus dievybės šventės atavizmas. Kažkokios pagoniškų laikų vaisingumo dievybės... – Ji prisiversdama nusikvatojo, tačiau jos balsas dvelkė šalčiu.

– Taip. – Paliečiau Anukos garbanas. – Ji apsiskaičiusi, mūsų mažytė. Ar ne taip, Nanu?

– Aš tik paklausiau apie Velykį, – ryžtingai atsakė Anuka. – Klebonas Reino sakė, kad dabar tos šventės niekas nebešvenčia, o aš pasakiau jam, kad mes švenčiame.

Ranka paslėpiau šypseną ir paaiškinau:

– Nemanau, kad jis supranta, širdele. Gal tau nereikėtų tiek daug klausinėti, jei jį šitai trikdo.

– Tai trikdo vaikus, ponia, – pastebėjo Žolina.

– Ne, netrikdo, – atkirto Anuka. – Žano sako, kad, kai šventės ateis, turime uždegti laužą, raudonas ir baltas žvakes ir... Žano sako...

Karolina ją nutraukė.

– Atrodo, Žano prisakė daugybę dalykų, – pastebėjo ji.

– Jis tikriausiai panašus į savo motiną, – pasakiau.

Žolina, regis, įsižeidė.

– Neatrodo, kad į tai žiūrėtumėte labai rimtai, – pasakė ji, kiek apmalšindama šypseną.

Aš gūžtelėjau pečiais ir maloniu balsu atsakiau:

– Nematau dėl ko jaudintis. Mano duktė dalyvauja klasės diskusijoje. Ar ne tai turite galvoje, man šitai pasakodama?

– Kai kurie dalykai neturi būti diskutuojami, – šiurkščiai atkirto Kara. Trumpą akimirką po pasteliniu saldumu išvydau jos motiną – valdingą ir dominuojančią. Man geriau patinka, kai ji šitaip rodo charakterį. – Kai kuriuos dalykus reikia tikėti, jei vaikas gauna deramą moralinį pagrindą... – Sumišusi, Kara nukando sakinį. – Ne aš turiu jums pasakoti, kaip privalote auklėti savo vaiką, – kategoriškai baigė ji.

– Gerai, – su šypsena atsakiau joms. – Nenorėčiau su jumis ginčytis. – Abi moteriškės žiūrėjo į mane su tokia pačia sutrikusios neapykantos išraiška.

– Ar tikrai negersite šokolado?

Karos akys ilgesingai nuslydo išdėstytais cukruotais migdolais, triufeliais, migdoliniais pyragaičiais, nugatais, eklerais, florentinais, vyšniomis su likeriu ir glaistytais migdolais.

– Stebiuosi, kaip neiškirmija vaiko dantys, – griežtai pareiškė ji.

Anuka išsišiepė, rodydama žeidžiančiai sveikus dantis. Jų baltumas, regis, dar padidino Karos nepasitenkinimą.

– Mes čia veltui gaištame laiką, – šaltai pasakė ji, kreipdamasi į Žoliną.

Aš nieko neatsakiau, Rudis sukikeno. Iš virtuvės sklido Žozefinos radijuko garsai. Kelias sekundes girdėjosi tik į plyteles atsimušantis skardinio garsiakalbio girgždesys.

– Eime, – paragino Kara bičiulę. Žolina, regis, nesiryžo, dvejojo.

– Sakau, eime! – Ir suirzusi išplaukė iš krautuvės, jai įkandin sekė Žolina. – Negalvokite, kad nežinau, ko siekiat, – išspjovė

Kara vietoj atsisveikinimo, ir abi išžygiavo, o aukštos kulnys kaukšėjo grindiniu, joms einant per aikštę šventojo Jeronimo link.

Kitą dieną radome pirmuosius lapelius. Susuktus į kamuolį ir numestus į gatvę. Juos paėmė gatvę šlavusi Žozefina ir atnešė į parduotuvėlę. Mašinėle rašyto lapo fotokopija ant rausvo popieriaus ir perlenkta pusiau. Nepasirašyta, tačiau stilius bylojo apie galimą autorių.

Pavadinta „Velykos ir grįžimas prie tikėjimo". Paskubomis permečiau akimis tekstą. Jis buvo nuspėjamas. Džiūgavimas ir apsivalymas, nuodėmė ir atleidimo bei maldos džiaugsmas. Bet toliau, maždaug lapo viduryje buvo mano akį pagavusi paantraštė, už kurios užkliuvo mano žvilgsnis:

Naujeji gaivintojai – Velykų dvasios išniekintojai.

Visada esama nežymios žmonių mažumos, bandančios panaudoti mūsų šventas tradicijas asmeniniam pasipelnymui.

Tai sveikinimo atvirukų industrija. Supermarketų grandinės. Bet dar žalingesni yra tie, kas skelbiasi atgaivinantys senąsias tradicijas ir pasilinksminimų forma įtraukia mūsų vaikus į pagoniškus ritualus. Dauguma tame nieko bloga nemato ir tai toleruoja. Kaip kitaip mūsų bendruomenė leistų rengti vadinamąjį Šokolado festivalį prie pat bažnyčios ir dar patį Velykų rytą? Tai pasityčiojimas iš viso, ką reiškia Velykos. Raginame, visų nekaltų vaikučių labui, boikotuoti šį vadinamą festivalį ir visus panašius renginius.

BAŽNYČIA, ne ŠOKOLADAS, yra TIKROJI VELYKŲ ŽINIA!

– Bažnyčia, ne šokoladas, – nusijuokiau aš. – Tai iš tiesų gan geras šūkis. Kaip manote?

Žozefina atrodė sunerimusi.

– Nesuprantu jūsų, – pasakė ji. – Neatrodo, kad būtumėt susirūpinusi.

Aš gūžtelėjau pečiais:

– O ko turėčiau susirūpinti? Tai tik lapelis. Ir esu tikra, kad žinau, kas jį pagamino.

Ji linktelėjo.

– Kara. – Jos tonas buvo tvirtas. – Kara su Žolina. Tai kaip tik jų stilius. Visi tie tauškalai apie nekaltus vaikučius. – Ir pasityčiojamai suprunkštė. – Bet žmonės jų klauso, Viana. Tai gali priversti juos pagalvoti, ar verta eiti. Žolina mokytoja mūsų mokykloje. O Kara piklauso Bendruomenės komitetui.

– Ak, taip? – Aš net nežinojau, jog esama tokio Bendruomenės komiteto. Tikriausiai pasipūtę fanatikai, kurie mėgsta skleisti gandus. – Ir ką jie padarys? Ar visus suims?

Žozefina papurtė galvą ir tyliai pratarė:

– Polis taip pat priklauso tam komitetui.

– Na, ir kas?

– Na, žinote, ką jis gali padaryti, – prislėgtu balsu atsakė Žozefina. Pastebėjau, jog labai susijaudinusi, ji vėl griebiasi savo senų manierų, įbeda nykščius į duobutę po krūtine. – Juk žinote, jis gi beprotis. Jis toks...

Ji liūdnai nutraukė kalbą, sugniaužė kumščius. Man ir vėl pasirodė, kad nori man kažką pasakyti, kad kažką žino. Aš paliečiau jos ranką, švelniai siekiau jos minčių, tačiau išvydau tik tai, ką anksčiau: dūmus, pilkus gličius dūmus purpurinio dangaus fone.

Dūmai! Tvirčiau spūstelėjau jos ranką. Dūmai! Dabar, kai žinojau, ką matau, galėjau įžvelgti detales: tamsoje boluojančią jo veido dėmę, platų triumfuojantį šypsnį. Ji tylomis pažvelgė į mane nuo žinojimo patamsėjusiomis akimis.

– Kodėl man nepasakėt? – galiausiai paklausiau.

– To negalit įrodyti, – atsakė Žozefina. – Aš jums nieko nesakiau.

– To ir nereikėjo. Ar todėl bijote Rudžio? Dėl to, ką padarė Polis?

Ji atkakliai kilstelėjo smakrą.

– Aš jo nebijau.

– Bet nešnekat su juo. Net nepasiliekat su juo viename kambaryje. Negalite pažiūrėti jam į akis.

Žozefina sukryžiavo rankas kaip žmogus, kuris nebeturi ką daugiau pasakyti.

– Žozefina? – Pasukusi jos veidą į save, priverčiau pažvelgti man į akis. – Žozefina?

– Na, gerai. – Jos balsas buvo aštrus ir piktas. – Na, žinojau, ir kas? Žinojau, ką Polis rengiasi padaryti. Pasakiau jam, kad papasakosiu, jei ką nors pabandys. Perspėsiu juos. Kaip tik tada jis man smogė. – Ji su apmaudu žiūrėjo į mane, nuo tramdomų ašarų perkreipta burna. – Vadinasi, aš esu bailė, – garsiai pratarė ji neaiškiu balsu. – Dabar žinote, kokia aš, ne tokia drąsi kaip jūs, melagė ir bailė. Leidau jam tai padaryti, kažkas galėjo žūti, Rudis arba Zezetė, arba jos kūdikis, ir tai būtų mano kaltė! – Ji giliai įkvėpė, garsiai įtraukdama orą.

– Nesakykite jam, – paprašė ji. – Aš to nepakelčiau.

– Aš nesakysiu Rudžiui, – švelniai atsakiau jai. – Jūs pati šitai padarysite.

Ji su įnirčiu papurtė galvą.

– Ne. Aš to nedarysiu. Negaliu.

– Gerai, Žozefina, – paguodžiau ją. – Tai ne jūsų kaltė. Ir niekas nežuvo, ar ne tiesa?

Aš negalėčiau. Negaliu.

– Rudis ne toks kaip Polis, – pasakiau jai. – Jis panašesnis į jus nei galite įsivaizduoti.

– Aš nežinočiau, ką pasakyti. – Ji užlaužė rankas ir nuožmiu tonu pasakė: – Norėčiau, kad jis išvyktų. Norėčiau, kad pasiimtų savo pinigus ir keliautų kur kitur.

– Ne, jūs šito nenorite, – paprieštaravau. – Be to, jis nesirengia išvykti. – Papasakojau, ką jis man buvo sakęs apie darbą pas Narsisą ir apie laivą Ažene. – Jis nusipelnė bent jau žinoti, kas už tai atsakingas, – nenusileidau. – Tuomet supras, kad tik

vienas Miuska kaltas dėl to, kas nutiko, kad čia daugiau niekas kitas jo nekenčia. Turėtumėt tą suprasti, Žozefina. Juk žinote, kaip gali jaustis žmogus tą išgyvendamas. – Žozefina atsiduso.

– Ne šiandien, – atsakė ji. – Pasakysiu jam, bet tik kitą kartą. Gerai?

– Nuo to nebus nė kiek lengviau, ar pasakysie šiandien, ar rytoj, – įspėjau aš. – Ar norit, kad eičiau drauge su jumis?

Ji įbedė į mane akis.

– Jis greit padarys pertrauką, – paaiškinau. – Galėtumėt nunešti jam puodelį šokolado.

Tyla. Jos veidas buvo tuščias ir išblyškęs. Virpėjo prie šonų priglaustos taiklios šaulio rankos. Iš šalia manęs gulėjusios krūvelės paėmusi juodą šokoladuką, įkišau į jos pusiau pravertą burną, jai dar nespėjus prabilti.

– Tai suteiks jums drąsos, – pasakiau pasisukdama, kad įpilčiau šokolado į didelį puodelį.– Na, pirmyn. Sukramtykite. Išgirdau, kaip ji tyliai suprunkštė. Padaviau puodelį. – Pasirengusi?

– Manau, taip. – Jos balsas buvo duslus nuo kramtomo šokolado. – Pabandysiu.

Palikau juos vienus. Dar kartą perskaičiau gatvėje Žozefinos rastą lapelį. Bažnyčia, o ne Šokoladas. Išties gan juokinga. Juodasis vyras pagaliau įgijo humoro pojūtį.

Nepaisant vėjo, lauke buvo šilta. Vagišių kvartalas žėrėjo saulės spinduliuose. Iš lėto leidausi Tano link, mėgaudamasi nugarą maloniai šildančia saule. Pavasaris ateina beveik be preliudijos, tarsi pasukus už uolos į slėnį, staiga išvysti pražydusius sodus ir pašlaites, vešančias gelsvais narcizais, irisais, tulpėmis. Net apleisti Vagišių kvartalo namai nusidažo spalvomis, bet čia anksčiau tvarkinguose sodeliuose viešpatauja nežabojamas augmenijos šėlsmas: virš vandens kylančio namo balkone sužydo šeivamedis, stogą nuklojo kiaulpienių kilimas, iš apgriuvusio fasado kyšo žibutės. Kadaise prižiūrimi augalai grįžo į laukinį būvį,

pro nuokanos skėčius braunasi mažyčiai ilgakojai snapučiai, kur pakliuva išsibarstė savaime pasisėjusios aguonos, kurių pirmykštė raudona spalva išsigimė į oranžinę arba blyškią rausvai violetinę. Pakako tik kelių dienų saulės joms prikelti iš miego, – po lietaus jos tiesia, kelia galvas į šviesą. Tik išrauk saujelę šių vadinamų piktžolių ir po rūgštynėmis bei ambrozijomis rasi šalavijų, irisų, gvazdikų ir levandų. Klaidžiojau palei upę pakankamai ilgai, kad Žozefina su Rudžiu spėtų susitaikyti, paskui pamažu pasukau link namų šalutinėmis gatvėmis, – Revoliucijos brolių gatvele ir Poetų gatve ankštai susiglaudusiomis, kone belangėmis tamsiomis sienomis, kurias paįvairina tik nuo vieno balkono į kitą permestos virvės skalbiniams arba vienintelis langas su dėže, iš kurios tyso žalios vijoklių girliandos.

Radau juos abu drauge parduotuvėlėje, tarp jų ant prekystalio stovėjo iki pusės tuščias šokolado ąsotis. Žozefinos akys buvo paraudusios, tačiau atrodė nusiraminusi, beveik laiminga. Rudis juokėsi iš kažkokių jos komentarų, jo juokas skambėjo keistai, nepažįstamai ir neįprastai, nes taip retai jį girdėjau. Sekundę pajutau kažką panašaus į pavydą ir pagalvojau: *Jie kartu.*

Pakalbėjau apie tai su Rudžiu vėliau, kai ji išėjo kai ko nusipirkti. Jis atsargus, kad nieko neišduotų apie ją šnekėdamas, bet akyse nušvinta šis tas panašaus į šypseną, kai lauki ko atsitinkant. Atrodo, jis jau pats įtarė Miuska.

– Ji gerai padarė, kad pabėgo nuo to niekšo, – nerūpestingai, bet su apmaudu pastebi jis. – Tai, ką jis iškrėtė... – Kiek laiko atrodo sutrikęs, pasisuka, be jokios priežasties stūmteli puodelį ant prekystalio, vėl prisitraukia ir sumurma:

– Toksai vyras nenusipelno žmonos.

– Ką darysite? – klausiu jį.

– Nieko nepadarysi, – atsainiai atsako Rudis. – Jis tai paneigs. Policija tuo nesuinteresuota. Be to, nenorėčiau, kad ji kištųsi.

Jis nesileidžia į smulkmenas. Aš numanau, kad jo praeityje esama dalykų, kurių nedera atskleisti.

Vis dėlto paskui jiedu su Žozefina ne sykį šnekėjosi. Kai jis daro pertrauką ir nedirba, ji nuneša jam šokolado ir sausainių, dažnai girdžiu, kaip jie juokiasi. Ji atsikratė bailaus išsiblaškiusio žvilgsnio. Pastebėjau, jog ėmė rūpestingiau rengtis. Šįryt netgi pareiškė norinti parsinešti iš kavinės kai kuriuos drabužius.

– Eisiu su jumis, – pasiūliau.

Žozefina papurtė galvą.

– Aš pati susitvarkysiu. – Atrodė laiminga, net įkvėpta savo ryžto. – Be to, neketinu susitikti su Poliu... – Ji staiga nutraukė, atrodė kiek sutrikusi, po to pasakė:

– Manau, paprasčiausiai nueisiu ir viskas. – Jos išraudusiame veide matėsi užsispyrimas. – Turiu knygų, drabužių... Noriu juos pasiimti, kol Polis jų neišmetė.

Aš linktelėjau.

– Kada ketinate eiti?

Nedvejodama:

– Sekmadienį. Tada jis eis į bažnyčią. Jei pavyks, galėsiu užbėgt ir išeit iš kavinės net su juo nesusidūrusi. Tai ilgai netruks.

Pažvelgiau į ją.

– Ar esate tikra, jog nenorit draugijos?

Ji papurtė galvą.

– Tai kažkaip nederėtų.

Jos perdėtas mandagumas man kėlė šypseną, tačiau žinojau, ką ji turi galvoj. Tai jo teritorija – *jų* teritorija – pažymėta jų bendro gyvenimo neišdildomais pėdsakais. Aš jai nepriklausau.

– Viskas bus gerai. – Ji nusišypsojo. – Žinau, kaip jį sutramdyt, Viana. Ir anksčiau tą galėjau.

– Tikiuosi, kad to neprireiks.

– Neprireiks. – Keista, bet ji paėmė man už rankos, lyg norėtų mane nuraminti. – Pažadu, neprireiks.

Sekmadienis, kovo 23

Verbų sekmadienis

Varpo gausmas dusliai atsimuša į nubaltintas namų ir parduotuvių sienas. Jo garsas aidi net grindinio akmenimis – batų padais juntu jo prislopintą ūžesį. Narsisas parūpino verbų, baigiantis pamaldoms, daliju palmių šakeles, kurias visą Didžiąją savaitę žmonės nešiosis įsisegę į atlapus, arba pasidės ant židinio ar šalia lovos. Vieną atnešiu ir tau, tėve, taipogi uždegsiu ir žvakę prie tavo lovos. Nematau priežasties, dėl kurios turėtum būti atstumtas. Patarnautojos žiūri į mane su beveik neslepiama pajuoka. Tik baimė ir pagarba mano luomui sulaiko jas nuo garsaus juoko. Tačiau rausvi slaugių veideliai švyti nuo slepiamo juoko. Koridoriuje kyla ir krinta mergaitiškų balsų aidas, nors dėl nuotolio ir ligoninės akustikos negaliu suprasti sakinių, girdžiu tik paskirus žodžius:

Mano, kad jis jį girdi – o, taip – mano, kad jis pabus – Ne, iš tikro? Ne! – Vargšelis kalba jam – kartą girdėjau – meldėsi – Po to mokinukių juokas – *chichichichichi!* – lyg ant plytelių byrantys karoliukai.

Aišku, jos nedrįsta juoktis man tiesiai į veidą. Atrodo kaip vienuolės: švarios baltos uniformos, po krakmolytomis kepuraitėmis užpakaly surišti plaukai, nuleistos akys. Merginos iš vienuolyno, tariančios pagarbą reiškiančias formules: *taip, tėve, ne, tėve,* – bet širdis kupina slapto džiugesio. Ir mano parapijiečiai kupini tuštybės dvasios: per pamokslą nesivaržydami žvalgosi, po to, bet kokį padorumą pametę, skuba į šokoladinę, bet šiandien viskas kaip reikiant – sveikinasi su manimi pagarbiai, kone

su baime. Narsisas atsiprašė, kad verbos ne tikros palmės, o kedras, susuktas ir supintas, kad būtų panašus į tradicinį palmės lapą.

– Pas mus jos neauga, tėve, – aiškina jis geržgiančiu balsu. – Čia netinkamas klimatas. Per šalta.

Aš tėviškai jam paploju per petį.

– Nesirūpink, mano sūnau. – Jie grįžo į mano avidę, tai ištirpdė mano apmaudą, esu tėviškas, atlaidus. – Nėra ko nerimauti.

Karolina Klermon pirštinėtais pirštais spaudžia man plaštaką.

– Nuostabios pamaldos. – *Jos balsas šiltas.* – *Kokios* nuostabios pamaldos, – aidu pakartoja jos žodžius Žoržas. – Šalia jos stovi Lukas, atrodo prislėgtas. Už jo – Dru pora su sūnum, kuris atrodo kvailai su jūrininko apykakle. Tarp išeinančių parapijiečių nematau Miuska, bet manau, kad jis čia turi būti.

Karolina Klermon man gudriai nusišypso.

– Regis, mes tai padarėm, – su pasitenkinimu sako ji. – Peticiją pasirašė daugiau kaip šimtas žmonių...

– Šokolado festivalis, – tyliai nutraukiu ją nepatenkintas. Ne viešoje vietoje apie tai kalbėti. Tačiau ji nesupranta užuominos.

– Žinoma! – Ji susijaudinusi, garsiai kalba. – Išdalijome du šimtus lapelių. Surinkome pusės Lanskenė gyventojų parašų. Apsilankėme visuose namuose, – stabteli, skrupulingai pasitaiso: – na, *beveik* visuose. – Ir kvailai šypteli: – Su keliomis aiškiomis išimtimis.

– Suprantu. – Stengiuosi būti šaltas ir abejingas. – Na, gal galėtume šitai kokį kitą kartą aptarti.

Matau, kad šįkart ji reaguoja į mano atsainumą ir nurausta.

– Žinoma, tėve.

Aišku, ji teisi. Poveikis akivaizdus. Paskutines kelias dienas šokolado parduotuvė beveik tuščia. Galų gale, tokioje uždaroje visuomenės grupėje Bendruomenės komiteto nepritarimas ne-

menkas daiktas, – tiek pat, kiek ir tylus Bažnyčios pasmerkimas. Pirkti, blaškytis, godžiai ryti tokio nepritarimo akivaizdoje... Tam reikia daugiau drąsos, maištingesnės dvasios nei ta moteriškė Rošė pajėgia įsivaizduoti. Pagaliau, kiek laiko ji čia gyvena? Paklydęs avinėlis grįžta avidėn, tėve. Instinkto vedamas. Jiems ji tik trumpa pramoga, ir viskas. Galų gale jie vis tiek grįžta į tiesos kelią. Nesu toks kvailas, jog patikėčiau, kad daro tai iš didelio atgailos ar dvasingumo jausmo – avelės daug nemąsto, – tačiau jiems nuo lopšio įdiegti instinktai yra sveiki. Kojos parneša juos į namus net ir tuomet, kai mintimis jie klajoja. Šiandien staiga pajutau meilės proveržį savo bandai, savo žmonėms. Noriu jausti jų rankas savo rankose, liesti jų šiltus kūnus, mėgautis jų pagarbia baime ir pasitikėjimu.

Ar už tai meldžiausi, tėve? Ar tokia pamoka, kurią turėjau išmokti? Vėl minioje akimis ieškau Miuska. Sekmadieniais jis visada ateina į bažnyčią, tad šiandien, tokio ypatingo sekmadienio negalėjo praleisti... Tačiau ir ištuštėjus bažnyčiai, jo vis dar nematau. Neprisimenu, ar buvo prie Komunijos. Aišku, negalėjo išeiti nepersimetęs keliais žodžiais su manim. Sakau, gal laukia prie šventojo Jeronimo. Jam didelį nerimą kelia santykiai su žmona. Gal jam reikia vadovo.

Palmių šakelių krūva prie manęs vis mažėja. Pamerkiu kiekvieną į šventą vandenį, tyliai ištariu palaiminimą, paliečiu ranką. Lukas Klermonas atsitraukia, kai jį paliečiu, kažką piktai sumurma. Jo motina neaiškiai protestuoja, vos šypteli man per nulenktas galvas. Miuska vis dar nė ženklo. Patikrinu bažnyčios viduje: išskyrus kelis prie altoriaus vis dar klūpančius senus žmones, ten daugiau nieko nėra. Prie durų stovi Šventasis Pranciškus, šventajam pernelyg linksmas, apsuptas gipsinių balandžių, besišypsantis veidas daugiau panašus į bepročio arba girtuoklio negu į švento žmogaus. Mane apima apmaudas tam, kas šią

statulą pastatė taip arti įėjimo. Manau, jog mano bendravardis privalėtų turėti daugiau svorio, orumo. O dabar štai šis dramblotas išsišiepęs kvailys, regis, iš manęs tyčiojasi, vieną ranką ištiesęs tarsi palaiminimui, o kita priglaudęs gipsinį balandį prie apvalaus pilvo, lyg svajotų apie gulbės pieną. Bandau prisiminti, tėve, ar šventasis stovėjo ten pat, kai mes išvykome iš Lanskenė. Ar pameni, gal jį perkėlė kokie pavyduoliai, kad iš manęs pasityčiotų? Šventasis Jeronimas, kurio vardu pavadinta bažnyčia, ne taip aiškiai matomas: stovi savo tamsioje nišoje, už jo – pajuodęs aliejiniais dažais nutapytas paveikslas, tad statula skendi šešėlyje, jos beveik nesimato, o senas marmuras, iš kurio ji iškalta, nuo daugybės rūkstančių žvakių pasidengė gelsvomis nikotino dėmėmis. Tuo tarpu Šventasis Pranciškus liko baltas it pienas, nepaisant drėgmės, be rūpesčių džiaugiasi laime, atsiribojęs nuo savo kolegos nebylaus nepritarimo. Primenu sau, kad jį reikės kuo greičiau perkelti į tinkamesnę vietą.

Bažnyčioje Miuska nėra. Patikrinu šventoriuje, vis dar tikiuosi, kad gal jis ten manęs laukia, bet jo nė ženklo. Sakau, galbūt serga. Tiktai rimta liga galėtų sutrukdyti tokiam uoliam bažnyčios lankytojui dalyvauti pamaldose Verbų sekmadienį. Nusimetu šventinius drabužius, apsivelku kasdieninę sutaną, palieku apeigų rūbus zakristijoje. Saugiai užrakinu taurę ir sakramentinę lėkštę. Tavo laikais, tėve, to nereikėtų daryti, bet šiais nesaugiais laikais niekuo negali pasitikėti. Valkatas ir čigonus – neminint kai kurių mūsų kaimo gyventojų – aukso blizgesys vilioja žymiai daugiau, nei atbaido amžinos pražūties baimė.

Skubiu žingsniu pasuku į Vagišių kvartalą. Nuo praeitos savaitės Miuska pasidarė nekalbus, tik mačiau jį praeinant, atrodė išblyškęs, ligotas, susikūprinęs it nuodėmių slegiamas nusidėjėlis, po išpurtusiais vokais beveik nesimato akių. Dabar mažai kas lankosi jo kavinėje, galbūt baiminasi laukinės Miuska

išvaizdos ir staigaus būdo. Penktadienį pats ten buvau: prie baro beveik tuščia, grindys tikriausiai nešluotos po to, kai išėjo Žozefina. Po kojomis mėtosi cigarečių nuorūkos ir saldainių popierėliai. Ant visų stalų – tuščios stiklinės. Ant prekystalio po stiklu pamesti keli sumuštiniai ir kažkoks rausvas susirangęs daiktas, panašus į picos gabalą. Šalia – nešvariu alaus bokalu prispausta Karolinos lapelių šūsnis. Karti „Gauloises“ cigarečių smarvė maišėsi su vėmalų ir pelėsių dvoku.

Miuska buvo girtas.

– Ak, tai jūs. – Jo tonas buvo piktas, beveik kovingas. – Atėjot pasakyti, kad atsukčiau ir kitą skruostą, ar ne? – Ilgokai užsitraukė tarp dantų suspaustą sudrėkusią cigaretę. – Turėtumėt būti patenkintas. Jau kelios dienos, kaip nesiartinu prie kalės.

Aš papurčiau galvą ir atsakiau:

– Neturėtumėte jausti pagiežos.

– Galiu būti koks noriu savo bare, – jam savitu agresyviu tonu skubriai atšovė Miuska. – Juk tai mano baras, ar ne, tėve? Sakau, gal neketinate ir jo paduoti jai ant lėkštelės, ar ne taip?

Pasakiau jam, jog suprantu, kaip jis jaučiasi. Jis dar kartą užtraukė cigaretės dūmą, iškosėjo juoką ir perrūgusį alų man tiesiai į veidą.

– Na, gerai, tėve. – Jo alsavimas buvo dvokiantis ir karštas kaip žvėries. – Tai labai gerai, tėve. Jūs, aišku, suprantat. Žinoma, suprantat. Bažnyčia jums atėmė kiaušius, kai davėte įžadus. Dėl tos priežasties nenorite, kad aš juos turėčiau.

– Jūs girtas, Miuska, – piktai atkirtau.

– Gerai pastebėjote, tėve, – suniurnėjo jis. – Nedaug kas praslysta pro jūsų akis, ar ne? – Padarė platų mostą ranka, kurioje laikė cigaretę. – Reiktų jai tik pamatyti, kas čia dedasi, – šiurkščiai pasakė Miuska. – Tai visa, ko šiuo metu trūksta jos

laimei. Žinoti, kad mane sužlugdė, – dabar jis buvo arti ašarų, akys ašarojo iš girto gailesčio sau pačiam. – Žinoti, kad plačiai atvėrė mūsų santuoką žmonių pajuokai... – Jis bjauriai sukriokė, lyg suaimanavo, lyg atsiraugė. – Žinoti, kad sudaužė mano prakeiktą širdį! – ir atvirkščia ranka nubraukė varvančią nosį.

– Negalvokit, kad nežinau, kas tenai dedasi, – jau tyliau pratarė jis. – Ką veikia ta kalė su savo pamišusiais draugužiais. Žinau, ką jie daro. – Jis vėl prakalbo garsiau, aš pasijutau nepatogiai, apsidairęs aplink, pamačiau, kaip trys ar keturi likę klientai smalsiai sužiuro į jį, spūstelėjau jo ranką, kad įspėčiau.

– Nepraraskite vilties, Miuska, – padrąsinau jį, užgniauždamas apsišlykštėjimą, kad esu taip arti jo. – Šitaip jos nesusigrąžinsit. Žinokit, daug vedusių porų išgyvena abejonių akimirkas, tačiau...

Jis sukikeno.

– Abejonių, argi? – Ir vėl sukikeno. – Štai, ką jums pasakysiu, tėve. Palikite mane penkias minutes vieną su ja, ir aš amžiams išspręsiu šį klausimą. Tuomet, po velnių, ją susigrąžinsiu, dėl to negali būt jokių abejonių.

Jis kalbėjo kvailai, įtūžęs, klastingai išsišiepęs, sunkiai tarė žodžius. Sugriebęs jį už pečių ir, tikėdamasis, kad bent dalis to, ką pasakysiu, jį pasieks, aiškiai ištariau jam tiesiai į veidą, nebodamas į mus spoksančių baro lankytojų:

– Šito jūs nedarysite. Jūs elgsitės padoriai, Miuska, pagal visas reikiamas taisykles, jei panorėsite imtis veiksmų, ir laikysitės kuo toliau nuo tų abiejų moteriškių! Ar supratot?

Suspaudžiau rankomis jo pečius. Miuska protestavo, inkštė nešvankiai keikėsi.

– Aš jus įspėju, Miuska, – pasakiau jam. – Jums daug ką leidau, bet tokio ... chuliganiško elgesio tikrai nepakęsiu. Ar supratot?

Jis kažką sumurmėjo, man sunku pasakyti, ar tai buvo atsiprašymas, ar grasinimas. Tuomet man pasigirdo, kad jis pasakė *apgailestauju*, bet kai dabar pagalvoju, tai taip pat galėjo būti *pasigailėsite*, o kai tarė šį žodį, jo akys blizgėjo niekšišku spindesiu po neišlietomis girtuoklio ašaromis.

Pasigailėsite. Bet kas bus priverstas gailėtis? Ir ko?

Skubėdamas žemyn kalva į Vagišių kvartalą, dar sykį paklausiau savęs, ar galėjau kažką ne taip suprasti. Ar gali jis pavartoti prieš save jėgą? Ar taip uoliai stengdamasis sutrukdyti tolimesniems neramumams, neįžvelgiau esminės tiesos, kad vaikinas atsidūrė ant nevilties slenksčio? Atėjęs prie Respublikos kavinės, pamačiau, kad ji uždaryta, bet lauke stovėjo ratu nedidelis būrelis žmonių, matyt, žiūrėjo į vieną langą antrame aukšte. Tarp jų atpažinau Karą Klermon ir Žoliną Dru. Ten buvo ir Diuplesy, – mažytė ori figūra fetrine skrybėle, – apie jo kojas šokinėjo šuniukas. Tarp balsų šurmulio, regis, išgirdau garsesnį veriantį garsą, kylantį ir krintantį įvairiomis kadencijomis, retsykiais išsiliejantį žodžiais, frazėmis, riksmu...

– Tėve. – Karos balsas buvo uždusęs, veidas išraudęs. Atrodė kaip viena tų išplėstakių, amžinai nustebusių gražuolių žurnaluose blizgančiais viršeliais, – pajutau, jog nuo tokios minties pats išraudau.

– Kas tai? – Mano balsas buvo ryžtingas. – Miuska?

– Tai Žozefina, – susijaudinusi atsakė Kara. – Jis uždarė ją kambaryje antrame aukšte, tėve, o ji klykia.

Net jai kalbant, iš lango pasigirdo kita triukšmo salvė – riksmai, įžeidinėjimai, mėtomų daiktų garsai, – ant grindinio pabiro nuolaužos. Suspigo moteris, pakankamai stipriai, kad skilinėtų stiklai, – manau, ne iš siaubo, o iš paprasto įniršio, po to kone iškart vėl sprogo šrapnelis, iššaudamas namų apyvokos daiktus – knygas, kilimus, plokšteles, židinio papuošimus... Tai buvo visai žemiška namuose vykstančių kautynių artilerija.

Šūktelėjau viršun į langą:

– Miuska? Ar mane girdit, Miuska?

Oru nuskriejo tuščias kanarėlės narvelis.

– Miuska!

Iš namo – jokio atsakymo. Dviejų priešininkų balsai, regis, priklausė ne žmonėms, o troliui ir harpijai. Akimirką jaučiausi nesavas, tarsi pasaulis pasinertų giliau į tamsybes, tarsi dar tirštesnė tamsa būtų atskyrusi mus nuo šviesos. Ką išvysiu, atvėręs duris?

Siaubingą akimirką užvaldo senas prisiminimas – man vėl šešiolika, atidarau seno bažnyčios priestato, kurį kai kas ir dabar vadina archyvu, duris iš bažnyčios niūrios prietemos į dar gilesnę tamsą, be garso einu lygiu parketu, ausyse skamba keistas nematomos pabaisos dundėjimas ir dūsavimai. Atidarau duris – širdis kūju daužosi gerklėje, kumščiai sugniaužti, akys plačiai išplėstos... matau ant grindų priešais mane mirtinai išblyškusį lanku išsilenkusį žvėrį, proporcijos tarsi pažįstamos, bet keistai susidvejinusios – į mane pakelti du veidai sustingusia įtūžio–siaubo–baimės išraiška.

Mamyte! Tėve!

Žinau, tai juokinga. Nėra jokio ryšio. Vis dėlto, žvelgdamas į Karos Klermon karštligiškai drėgną veidą, klausiu savęs, ar ir jai tokį patį erotišką pilvo virpulį kelia žiaurumas, akimirka, kai pabrauki degtuką, kai krinta smūgis, kai užsidega benzinas...

Ne vien tavo išdavystė, tėve, stingdė man kraują, it būgnus įtempė smilkinių odą. Žinojau, kas yra nuodėmė – kūniškos nuodėmės, – bet man tai buvo pasibjaurėjimą kelianti abstrakcija, kaip, pavyzdžiui, santykiavimas su gyvuliais. Sunkiai įsivaizdavau, jog tai galėtų teikti *malonumą*. Kad tu ir mano motina – abu įkaitę, išraudę, atliekantys mechaniškus judesius, susiglaudžiantys ir vėl atitolstantys lyg stūmokliai, ne visai nuogi,

ne, bet dar gašlesni su drabužiais – palaidinukė, suglamžytas sijonas, viršun užversta sutana... Ne, ne kūnas kėlė man šleikštulį, nes žvelgiau į šią sceną atsiribojęs, su pasibjaurėjimu ir nesuinteresuotai. O tai, kad dėl tavęs *nusidėjau,* tėve, vos prieš dvi savaites dėl tavęs sutepiau savo sielą – slidus benzino butelis delne, virpulys, kad vykdai teisingumą, susižavėjimo atodūsis, kai butelis skrieja oru ir išsilieja ryškia alkanų liepsnų banga apgailėtino laivo denyje, kai trakšt–trakšt traška sausas brezentas, skilinėja išdžiuvęs medis, godžiai laižomas ugnies. Jie įtarė, kad kažkas padegė, tėve, bet tik ne gerasis, ramusis Reino berniukas, tiktai ne Frensis, kuris gieda bažnyčios chore ir toks išblyškęs klusniai sėdi per tavo pamokslus. Tik ne išbalėlis Frensis, kuris net ir lango niekada nėra išmušęs. Galbūt Miuska. Tai galėjo padaryti senasis Miuska ir jo padūkėlis sūnus. Kurį laiką į juos žiūrėjo šaltai, nedraugiškai atsiliepė. Šį kartą jie per toli nuėjo. Tačiau jie kategoriškai šitai neigė, be to, nebuvo įrodymų. Niekas iš mūsų nenukentėjo. Šio gaisro niekas nesiejo su permainomis Reino šeimoje, tėvų skyrybomis, berniuko išvykimu į rinktinę mokyklą šiaurėje... Aš tau tai padariau, tėve. Iš meilės tau. Degantis laivas išdžiuvusioje upės vagoje nušviečia tamsią naktį, žmonės bėga, rėkia, rausia sukepusią žemę ant nusekusio Tano krantų, kai kas beviltiškai bando kibirais semti dumblą iš upės vagos, lieja jį ant degančio laivo, aš laukiu krūmuose, burnoje sausa, pilvą užlieja džiugesio karštis.

Juk negalėjau žinoti, kad name ant laivo kažkas miega, tariu sau. Buvo taip giliai įsisupę į girtą tamsą, jog net ir ugnis jų nepažadino. Po to juos sapnavau, suanglėjusius, sulipusius, susiliejusius vieną su kitu it tikri meilužiai. Ilgus mėnesius klykdavau naktimis, matydavau juos tiesiančius į mane maldaujančias rankas, girdėdavau jų balsus, dūstančius nuo pelenų, pabalusiomis lūpomis tariančius mano vardą.

Tačiau tu man atleidai nuodėmę, tėve. Tai tik girtuoklis ir jo suskretėlė, pasakei man. Bevertė gelda purvinoje upėje. Dvidešimt *Tėve mūsų* ir tiek pat kartų *Sveika, Marija* – tokia jų gyvybės kaina. Vagys, išniekinę mūsų bažnyčią, įžeidę mūsų kunigą nieko daugiau nenusipelnė. Buvau jaunas vaikinas, manęs laukė šviesi ateitis, turėjau mylinčius tėvus, kurie labai nusimintų, jei apie tai sužinotų. Be to, tikinai mane, tai galėjo būti nelaimingas atsitikimas. To niekada nesužinosiu, pasakei. Galbūt pats Dievas šito norėjo.

Aš patikėjau. Arba dėjausi tikįs. Ir vis dar esu dėkingas.

Kažkas paliečia mano ranką. Aš išsigąstu, krūpteliu. Paskendęs prisiminimų duobėje, nesigaudau laike. Šalia manęs stovi Armanda Vuazen, įbeda į mane protingas juodas akis. Prie jos šono – Diuplesy.

– Ketini ką nors daryti, Fransi, ar leisi tam žvėriui Miuska įvykdyti žmogžudystę? – Jos balsas ryžtingas ir šaltas. Viena į žnyples panašia ranka laiko sugniaužusi lazdą, kita raganos mostu rodo į uždarytas duris.

– Tai ne... – Mano balsas plonas kaip vaiko, tarsi būtų visai ne mano. – Ne mano reikalas kištis ...

– Nesąmonė! – Lazda lengvai suduoda man per krumplius. – Aš padarysiu visam tam galą, Fransi. Eini su manim, ar stovėsi čia išsižiojęs per visą dieną?

Nelaukdama mano atsakymo, stumiasi prie kavinės durų.

– Jos užrakintos, – sulemenu aš.

Ji gūžteli pečiais. Vieninteliu lazdos rankenos stūmiu išdaužia vieną stiklinių durų langelį.

– Raktas spynoje, – aštriai atkerta ji. – Pasiek jį man, Gijomai.

Raktas pasuktas, durys atsilapoja. Seku paskui ją laiptais į viršų. Riksmai ir dūžiai čia dar garsesni, jų aidas plačiai sklinda laiptinės anga. Viršuj, prie kambario durų stovi Miuska, jo stam-

bus kūnas užtveria pusę praėjimo. Kambarys užbarikaduotas, durys uždarytos. Pro plyšį tarp durų ir rėmo ant laiptų prasiskverbia siauras šviesos ruožas. Kol stebiu, Miuska vėl puola užbarikaduotas duris, kažkas apvirsta, garsiai sudūžta, iš pasitenkinimo sukriuksėjęs, jis stumiasi į kambarį.

Moteris surinka. Ji priremta prie tolimiausios kambario sienos. Baldai – tualetinis stalelis, rūbų spinta ir kėdės sukrauti prie durų, bet Miuska galiausiai pavyksta pro juos prasibrauti. Ji nepajėgė pajudinti lovos – ji sunki, iš suvirinto plieno, – bet čiužinys lyg skydas saugo ją susigūžusią prie krūvelės artilerinių sviedinių. Ji laikėsi per visas pamaldas, tariu sau su nuostaba. Matau jos bėgimo pėdsakus: sudaužytą stiklą ant laiptų, dalbos ženklus ant miegamojo durų, kavos staliuką, kurį jis naudojo kaip taraną. Jam į mane pasisukus, matau ant veido desperatiškus jos nagų padarinius: kraujo srovelę ant smilkinio, ištinusią nosį, suplėšytus marškinius. Ant laiptų kraujas – šen bei ten lašas, klanelis ar nuvarvėjusi čiurkšlė. Ant durų – kruvini rankų atspaudai.

– Miuska! – Mano balsas plonas ir drebantis. – Miuska!

Jis ryžtingai atsigręžia į mane. Jo akys kaip adatų dūriai tešloje.

Armanda prie mano šono, laiko savo lazdą iškėlusi kaip kalaviją. Atrodo kaip pati seniausia pasaulio nutrūktgalvė.

Rikteli Žozefinai:

– Ar tau viskas gerai, brangute?

– Paimkite jį iš čia! Pasakykit, kad eitų lauk!

Miuska rodo man savo kruvinas rankas. Atrodo įtūžęs, bet tuo pat metu ir sumišęs, išsekęs, lyg mažas vaikas, įsivėlęs į muštynes su žymiai vyresniais berniukais. – Dabar matot, ką turėjau galvoj, tėve? – suaimanuoja jis. – Ką jums sakiau? Ar dabar matot, ką turėjau galvoj?

Armanda prasibrauna pro mane.

– Nelaimėsi, Miuska. – Ji atrodo jaunesnė ir stipresnė už mane, turiu sau priminti, jog yra sena ir ligota. – Negali grąžinti to, kas buvo. Pasitrauk ir leisk jai išeiti.

Miuska spjauna jai, atrodo, nustemba, kai ji, greita ir taikli tarsi kobra, jam spjauna atgal. Jis nusišluosto veidą ir sustaugia:

– Ko tu, sena...

Gijomas atsistoja jos priekyje juokinga gynybine poza. Jo šuo ima garsiai viauksėti, o Armanda juokdamasi prasibrauna pro juos ir piktai atšauna:

– Nebandyk manęs įbauginti, Poli Mari Miuska. Pamenu, kai dar buvai apsisnarglėjęs vaikiščias ir slėpdavaisi Vagišių kvartale nuo savo girtuoklio tėvo. Nedaug pasikeitei, nebent tapai didesnis ir bjauresnis. O dabar pasitrauk!

Jis atrodo pritrenktas, atsitraukia. Akimirką rodos, jog yra pasirengęs kreiptis į mane.

– Tėve. Pasakykite jai. – Jo akys – tarsi būtų druskos pripiltos. – Jūs žinot, ką turiu galvoje, ar ne?

Apsimetu neišgirdęs. Tarp mūsų nieko nėra, tarp šio vyro ir manęs. Mes nepalyginami. Galiu jį užuosti, jo neskalbtų, purvinų marškinių bjaurų dvoką, perrūgusiu alumi atsiduodantį alsavimą. Jis paima mano ranką. – Juk suprantate, tėve, – beviltiškai pakartoja jis. – Aš jums padėjau su čigonais. Ar pamenat? Aš jums padėjau.

Gal ji ir akla, tačiau, prakeikimas, ji viską mato. Viską. Matau kaip įsmeigia akis man į veidą.

– Ar tikrai? – Ir vulgariai sukrizena. – Judu abu tokie, ką, klebonėli?

– Nežinau, apie ką kalbi, žmogau. – Stengiuosi, kad balsas skambėtų ryžtingai. – Esi girtas kaip kiaulė.

– Bet, tėve... – jis ieško žodžių, veidas perkreiptas, tamsiai raudonas, – tėve, jūs pats sakėte...

Kietai:

– Aš nieko nesakiau.

Jis vėl išsižioja lyg vargšė žuvis vasarą nusekusio Tano dumble:

– Nieko!

Armanda su Gijomu nusiveda Žozefiną, senoji apglėbia ranka jos pečius. Moteris meta į mane keistą aštrų žvilgsnį, kuris mane kone išgąsdina. Jos veidas purvinas, rankos kruvinos, tačiau tą akimirką ji man atrodo jaudinančiai graži. Pažvelgia į mane, tarsi šią sekundę būtų galėjusi kiaurai permatyti. Bandau jai pasakyti, kad manęs nekaltintų. Aš ne toksai kaip jis, – ne *vyras,* o *kunigas,* skirtingos giminės... bet ši mintis absurdiška, kone eretiška.

Paskui Armanda ją išsiveda į lauką, lieku vienas su Miuska – jis karštomis rankomis apkabina mane, jo ašaros drėkina man kaklą. Akimirką jaučiuosi pasimetęs, drauge su juo pasineriu į prisiminimų liūną. Po to atsiplėšiu nuo jo: iš pradžių švelniai, bet galiausiai su vis didesne jėga delnais, kumščiais, alkūnėmis stumiu jo apdribusį pilvą. Ir visąlaik šaukiu, užgoždamas jo maldavimus – ne savo, bet plonu, kartėlio pilnu balsu:

– Eik šalin nuo manęs, niekše, tu viską sugadinai, tu...

– *Frensi, atleisk, aš...*

– *Tėve...*

– Viską sugadinai – viską – eik šalin! – Stenėdamas nuo pastangų, pagaliau išsilaisvinau iš jo stipraus karšto glėbio ir staiga pajutau pašėlusį džiaugsmą – galų gale laisvas! – Nulėkiau laiptais žemyn, užkliuvęs už pamesto kilimo, išsinarinau kulkšnį, o jo ašaros, kvailos aimanos sekė mane it nenorimas vaikas.

Vėliau atėjo laikas, kai reikėjo pasikalbėti su Kara ir Žoržu. Su Miuska nekalbėsiu. Be to, sklinda gandai, jog jis išvyko, ką įmanęs sukrovė į savo seną automobilį ir išvažiavo. Kavinė uždaryta, tik išdaužtas langas rodo, kas ten nutiko šį rytą. Kai ten

nuėjau, buvo vakaras – ilgai stovėjau prie lango. Padangė virš Vagišių kvartalo buvo šalta, žalia kaip sepija, horizonte matėsi vienintelė pieno baltumo gija. Upė – tamsi ir tyli.

Pasakiau Karai, kad Bažnyčia nerems jos kampanijos prieš šokolado festivalį. *Aš* jos neremsiu. Ar ji nemato? Komitetas prarado pasitikėjimą po to, ką tas žmogus iškrėtė. Šįkart tai vyko pernelyg viešai, pernelyg brutaliai. Turėjo matyti jo veidą, kokį aš mačiau – kupiną neapykantos ir įtūžio. Viena yra žinoti paslaptį, kad vyras muša žmoną, o pamatyti tai visu bjaurumu … Ne. Jam už tai niekada nebus atleista. Kara jau pasakoja kitiems jį *kiaurai* permačiusi, visada tai žinojusi. Kaip ir aš, dabar stengiasi kiek įmanydama nuo to atsiriboti – *Tik pamanykite, kaip vargšė moteris buvo apgauta!* Sakau jai, kad buvome per daug suartėję. Pasinaudojome juo, kai buvo naudinga. Dabar niekas neturi šito matyti. Savo pačių labui privalome pasitraukti. Nieko jai nepasakoju apie tą kitą reikalą, apie žmones nuo upės, tačiau tai irgi turiu omeny. Armanda įtaria. Iš pykčio gali imti plepėti. O tas *kitas* reikalas, seniai pamirštas, vis dar neišgaravo iš jos senos makaulės. Ne. Čia aš bejėgis. Dar blogiau, gali dar pamanyti, kad aš toleruoju festivalį. Pradės liežuvauti, ir kas žino, kuo visa tai gali baigtis? Rytoj turiu pasakyti pamokslą apie pakantumą, nutildyti audrą, kurią sukėliau ir pakeisti jų nusistatymą. Sudeginsiu likusius lapelius. Ir plakatus, kuriuos turėjo nugabenti iš Lanskenė į Montobaną, taip pat reikia sunaikinti. Nuo to man plyšta širdis, tėve, bet ką daugiau galiu padaryti? Skandalas mane pražudytų.

Didžioji savaitė. Tik viena savaitė iki jos festivalio. Ji laimėjo, tėve. Ji laimėjo. Dabar vien stebuklas galėtų mus išgelbėti.

Kovo 26
Trečiadienis

Apie Miuska vis dar nieko. Žozefina didžiąją pirmadienio dalį išbuvo šokoladinėje, tačiau vakar rytą nusprendė grįžti į kavinę. Šįkart drauge su ja ėjo ir Rudis, bet tenai rado didžiausią netvarką. Regis, gandai pasitvirtino. Miuska išvažiavo. Rudis jau baigė įrengti naują Anukos miegamąjį pastogėje ir pradėjo darbą kavinėje. Duryse naujos spynos, nuplėštas senas linoleumas, nuo langų nukabintos nešvarios užuolaidos. Jis galvoja, jog be didelių pastangų – nubaltinus purvinas sienas, perdažius senus aplaužytus baldus, panaudojus daug muilo bei vandens, – baras gali virsti šviesia svetinga vieta. Pasisiūlė visa atlikti be užmokesčio, bet Žozefina nenori apie tai nė girdėti. Miuska, žinoma, ištuštino jų bendrą sąskaitą, tačiau ji turi šiek tiek savo pinigų ir yra tikra, jog nauja kavinė turės pasisekimą. Paskutinius trisdešimt penkerius metus kabojusi išblukusi iškaba *Respublikos kavinė* galų gale buvo nuplėšta. Jos vietoje atsirado ryškus raudonas–baltas tentas – toks pat kaip mano – ir ranka rašyta iškaba iš Klermono sandėlio: *Vagišių kvartalo kavinė.* Ant langų, suvirinto plieno dėžėse Narsisas pasodino begonijas, – jų šakelės vyniojasi sienomis, staiga stojus šiltam orui, atsiskleidė skaisčiai raudoni pumpurai. Armanda žvelgia į visa tai pritariančiu žvilgsniu iš savo sodelio kalvos papėdėje.

– Ji gera mergina, – pastebi man savo įprasta stačiokiška maniera. – Dabar, kai atsikratė to kvailio, už kurio buvo ištekėjusi, gebės tvarkytis.

Rudis laikinai gyvena viename tuščiame kambaryje prie kavinės, o pas Armandą, didžiam savo motinos apmaudui, jo vietą užėmė Lukas.

– Tau nedera ten pasilikti, – aštriai sviedžia Karolina. Aš stoviu aikštėje, kai jie išeina iš bažnyčios – jis sekmadienine eilute, o ji pasipuošusi vienu iš savo nesuskaičiuojamų pastelinės spalvos ansamblių, su šilkiniu šaliku ant galvos.

Jis atsako mandagiai, bet lieka nepajudinamas:

– Tik iki p–pobūvio. Daugiau nieko neturi, kas ją prižiūrėtų. J–ją g–gali ištikti d–dar vienas p–priepuolis.

– Nesąmonė! – Jos tonas darosi atlaidesnis. – Tau pasakysiu, ko ji siekia. Bando tarp mūsų iškasti prarają. Aš tau draudžiu, kategoriškai uždraudžiu likti pas ją šią savaitę. O dėl to juokingo pobūvio...

– Nemanau, kad t–turėtum m–man uždrausti, m–mama.

– Kodėl gi ne? Tu mano sūnus, po velnių, negali čia paprasčiausiai stovėti ir sakyti, kad daugiau klausai tos senos kvailos moteriškės negu manęs! – Jos akys pilnos pykčio ašarų. Balsas netvirtas.

– Gerai, mama. – Nors ši scena jo nesujaudina, jis viena ranka apkabina jos petį. – Ilgai ten nebūsiu. Tik iki pobūvio. P–pažadu. Žinai, ir tu esi pakviesta. Ji būtų l–laiminga, jei ateitum.

– Aš nenoriu eiti! – Jos balse girdisi pagieža ir ašaros lyg pavargusio vaiko.

Jis gūžteli pečiais.

– Tuomet neik. Bet po to n–nelauk, kad ji klausys tavo n–norų.

Ji žiūri į jį.

– Ką nori tuo pasakyti?

– Na, galėčiau su ja p–pašnekėti. Įtikinti j–ją. – Jis protingas berniukas, pažįsta savo motiną. Supranta ją geriau negu ji įsivaizduoja. – G–galėčiau ją atsivesti, – priduria ji. – Bet jei nenori p–pasistengti...

– Aš to nesakiau. – Staigaus impulso sužadinta, apkabina jį rankomis. – Tu protingas, mano berniuk, – sako ji, atgavusi savitvardą. – Juk tu tą gali, ar ne? – Ir garsiai pabučiuoja jį į

skruostą. Jis kantriai iškenčia. – Mano geras protingas berniukas, – kartoja ji glamonėjančiu balsu. Abu nueina sukibę rankomis, berniukas, jau aukštesnis už motiną, įdėmiai žvelgia į ją, lyg pakantus tėvas į lengvapėdį vaiką.

O, taip, jis žino.

Žozefina užsiėmusi savo reikalais, tad iš jos maža pagalba velykinėje ruošoje. Laimei, dauguma darbo jau padaryta, liko paruošti tik kokį tuziną dėžių. Vakarais kepu pyragaičius, gaminu triufelius, imbierinius varpelius ir paauksuotus meduolius. Man trūksta Žozefinos miklių rankų viskam suvynioti, papuošti, bet kiek įmanydama man padeda Anuka – suriša celofanines juosteles, sega šilko rožytes ant nesuskaičiuojamų maišelių.

Rengdama sekmadieninę parodą, uždengiau vitrinos stiklą sidabriniu popieriumi, tad parduotuvėlės fasadas atrodo kaip tuomet, kai atvykome. Anuka išdabino šią uždangą kiaušinių ir gyvūnų iškarpomis iš spalvoto popieriaus, o centre didelėmis raidėmis užrašė:

Didysis šokolado festivalis
Sekrnadienį, Šv eronimo aikšt e

Prasidėjus mokyklinėms atostogoms, aikštėje zuja vaikai, prispaudę nosis prie stiklo viliasi pamatyti, kaip rengiuosi šventei. Jau esu gavusi per aštuonis tūkstančius frankų už užsakymus – iš Montobano ir netgi iš Aženo, – juos ir toliau siunčia, tad šokoladinė retai būna tuščia. Karos lapelių kampanija, regis, liovėsi. Gijomas sako, kad Reino patikino parapijiečius visiškai palaikantis šokolado festivalį, nepaisant piktų paskalų. Tačiau net ir dabar kartais matau, kaip jis mane stebi iš savo langelio neapykantos pilnomis, alkanomis akimis. Žinau, kad linki man bloga, bet jo nuodai nebeveikia. Bandau išklausinėti Armandą, kuri žino žymiai daugiau negu sako, bet ji paprasčiausiai purto galvą.

– Visa tai buvo taip seniai, – tyčia neaiškiai atsako ji man. – Mano atmintis jau nebe tokia, kokia buvo. – Užtat nori sužinoti kiekvieną mano numatomo valgiaraščio jos pobūviui smulkmeną, iš anksto viskuo mėgaujasi. Kupina įvairiausių sumanymų. Įdaryta menkė, sluoksninis pyragas su šampinjonų įdaru, vyne ir grietinėje virtų voveraičių garnyras, kepti langustai su salotomis, penkios skirtingos rūšys šokoladinio pyrago, nes ji visas mėgsta, namuose paruošti šokoladiniai ledai... Jos akyse švyti išdykėliškas pasitenkinimas.

– Niekad nerengiau pobūvių, kai buvau mergina, – aiškina ji. – Nė vieno. Vieną sykį buvau nuėjusi į šokius, į Montobaną, su vaikinu iš pakrantės. Oi! – Padarė išraiškingą nepadorų mostą. – Jis buvo tamsus kaip melasa ir toks pat saldus. Gėrėm šampaną ir braškių šerbetą, šokom... – Ji atsiduso. – Turėjai tada mane matyti, Viana. Šiandien tuo nepatikėtum. Tas meilikautojas sakė, kad aš panaši į Gretą Garbo, mudu abu apsimetėm tuo tikį. – Ji tyliai sukikeno. – Jis, aišku, ne iš tų, kurie tuokiasi, – filosofiškai pastebėjo Armanda. – Tokie niekada nesituokia.

Dabar kone kas naktį guliu ir neužmiegu, prieš akis šokinėja cukruotos slyvos. Anuka miega savo naujame miegamajame pastogėje, o aš budri, svajoju, užsnūstu, pabundu, svajoju, vėl užsnūstu, kol nuo nemigos ima virpėti vokai, o kambarys pradeda suptis aplinkui it laivas. Dar viena diena, tariu sau. Dar viena diena.

Praeitą naktį atsikėliau, išsiėmiau kortas iš dėžės, nors buvau pasižadėjusi jų neliesti. Jos buvo vėsios tarp mano pirštų, vėsios ir glotnios it dramblio kaulas, ant delnų išsiskleidė spalvos – mėlyna–raudona–žalia–juoda – regėjau pro akis slystančius pažįstamus vaizdus, lyg gėles, suspaustas tarp juodų stiklo lapų. Bokštas. Mirtis. Meilužiai. Mirtis. Kardų šešetas. Mirtis. Atsiskyrėlis. Mirtis. Tariu sau, jog tai nieko nereiškia. Motina tuo tikėjo, bet kur tai ją nuvedė? Vis bėgo ir bėgo. Vėtrungė virš Šventojo Jeronimo dabar tyli, tvyro klaiki ramybė. Liovėsi vėjas.

Ramuma mane trikdo daugiau nei senos geležies girgždesys. Oras šiltas, dvelkia saldžiais artėjančios vasaros kvapais. Į Lanskenė vasara ateina greitai, tuojau po kovo vėjų, užuodžiu cirko kvapus: pjuvenų, kepamos duonos, žalios medienos ir gyvulių mėšlo. Mano viduje motina sušnabžda: *Laikas permainai.* Armandos name dega šviesa – iš čia matau geltoną kvadratėlį lange, iš jo krintančią šviesą ant Tano. Įdomu, ką ji veikia. Nuo ano laiko nėra man tiesiogiai kalbėjusi apie savo planus. Užtat šneka apie receptus, kaip geriausiai pakyla biskvitas, kaip cukrumi ir spiritu užpilti vyšnias. Radau jos ligos aprašymą medicinos žodyne. Šis žargonas tai dar vienas bandymas pabėgti, toks pat miglotas ir hipotetiškas kaip kortų paveikslai. Tiesiog nesuvokiama, kad šie žodžiai gali būti taikomi gyvam kūnui. Jos rega silpsta, tamsos salos užplaukia akis, visa, ką ji mato, tai chaotiški, dėmėmis išmarginti, migla apsitraukę vaizdai. O po to – tamsa.

Suprantu jos padėtį. Kam stengtis prailginti būvį, pasmerktą neišvengiamai pražūčiai? Tariu sau, jog mintis apie švaistymą – tai mano motinos mintis, pagimdyta gausybės taupymo ir netikrumo metų – šiuo atveju netinka. Geriau koks ekstravagantiškas gestas, triukšmingas sprogimas, ryškios šviesos, o po to – staigi tamsa. Vis dėlto, kažkas manyje vaikiškai verkšlena, jog tai neteisinga. Gal vis dar laukiu stebuklo. Tai ir vėl mano motinos mintis. Armanda žino geriau.

Paskutinėmis savaitėmis – morfijaus poveikis buvo juntamas kiekvieną akimirką, akys visąlaik lyg stiklinės – ji valandomis prarasdavo ryšį su tikrove, skrajodavo it plaštakė tarp gėlių fantazijos sukurtuose reginiuose. Kai kurie jų – malonūs sapnai, jog plaukioji tarp šviesų, išėjęs iš kūno susitinki su mirusiomis kino žvaigždėmis, nežemiškomis būtybėmis. Kiti – kupini paranojos, kai netoliese už gatvės kampo tyko Juodasis vyras, sėdintis prie valgyklos lango arba už prekystalio galanterijos

parduotuvėje. Kartais juo būdavo taksi vairuotojas, kurio automobilis virsdavo juodu katafalku, kokius gali matyti Londone, ant akių užsmaukta beisbolo kepure. Ant jo kepurės užrašyta *SUKČIAI,* sakė ji, todėl, kad jis ieško jos, mūsų, visų, kas jį anksčiau apgavo, bet ne visam laikui, sakė ji ir išmintingai purtė galvą, ne visam laikui. Per vieną tokių juodų laiko tarpų ji ištraukė geltoną plastikinį aplanką ir parodė man. Jis buvo prikimštas laikraščių iškarpų, daugiausia iš septintojo dešimtmečio pabaigos ir aštuntojo dešimtmečio pradžios. Dauguma buvo prancūzų, kai kurios italų, vokiečių, graikų kalba. Visose buvo rašoma apie pagrobtus, dingusius, užpultus vaikus.

– Kaip lengva, – pasakė man, jos akys buvo didžiulės ir apsiblaususios. – Dideli miestai. Kaip lengva pamesti vaiką. Kaip lengva pamesti tokį vaiką kaip tu. – Ir man kažkaip neaiškiai mirktelėjo. Paglosčiau jai ranką, kad nuraminčiau ir pasakiau:

– Viskas gerai, mamyte. Tu visada buvai rūpestinga. Prižiūrėjai mane. Aš niekada nepasimečiau.

Ji vėl mirktelėjo.

– O, vienąkart buvai pasimetusi, – pasakė motina ir šyptelėjo. – Buvai pa–simetusi. – Paskui kiek įsistebeilijo į tuštumą, šypsojosi–raukėsi, o ranka ilsėjosi mano delne lyg sausų žabų ryšelis. – Passsimeeetusi, – pakartojo beviltišku balsu ir ėmė raudoti. Guodžiau ją kiek įmanydama, sukimšau iškarpas atgal į aplanką. Pastebėjau, jog keliose rašoma apie tą patį atvejį – apie Paryžiuje dingusią pusantrų metų Silvianą Kaju. Motina paliko ją kelioms minutėms prisegtą dirželiu ant automobilio sėdynės, pati užbėgo į vaistinę, o grįžusi kūdikio neberado. Dingo ir krepšys su vystyklais, mergaitės žaisliukai, raudonas pliušinis drambliukas ir rudas meškiukas.

Pamačiusi, jog žiūriu į straipsnį, motina vėl šyptelėjo.

– Manau, tuomet tau buvo dveji metai, – klastingu balsu pratarė ji. – Arba beveik dveji. Ji buvo daug šviesesnė už tave. Ar

tu negalėjai ten būti? Šiaip ar taip, buvau geresnė motina negu ji.

– Žinoma, – atsakiau. – Tu buvai gera mama, nuostabi mama. Nesirūpink. Niekada negalėtumei statyti manęs į pavojų.

Motina tik lingavo ir šypsojosi.

– Nerūpestinga, – suniurnėjo ji. – Tikrai nerūpestinga. Nenusipelnė tokios puikios mergytės, kaip ta, ar ne?

Aš papurčiau galvą, staiga mane nukrėtė šiurpas.

Vaikiškai:

– Juk nebuvau bloga, ar ne, Viana?

Aš drebėjau. Pirštais jutau šiurkščius lapus.

– Ne, – patikinau ją. – Nebuvai bloga.

– Gerai tave prižiūrėjau, ar ne? Niekada nepalikdavau. Net kai tas kunigas pasakė... na, pasakė, ką pasakė. Aš niekada.

– Ne, mamyte. Tu niekada...

Mane sukaustė šaltis, buvo sunku mąstyti. Pagalvojau tik apie vardą, tokį panašų į mano, apie datas... Be to, argi nepamenu to meškiuko, to drambliuko, kurio pliušas nusitrynė, virto raudona drobe, kurį be atvangos vežiojausi iš Paryžiaus į Romą, iš Romos į Vieną?

Žinoma, tai galėjo būti vienas jos kliedesių. Tokių kaip, pavyzdžiui, gyvatė po patalais, arba moteris veidrodyje. Tai galėjo būti paprasčiausia fantazija. Tad toksai buvo mano motinos gyvenimas. Be to... argi svarbu, juk tai buvo taip seniai?

Trečią valandą atsikėliau. Patalai buvo karšti ir suvelti, o miegas – už tūkstančio mylių. Uždegusi žvakę, nusinešiau ją į Žozefinos tuščią kambarį. Kortos vėl gulėjo senoje vietoje motinos dėžėje, nekantriai sučežėjo man palietus. *Meilužiai. Bokštas. Atsiskyrėlis. Mirtis.* Atsisėdau sukryžiavusi kojas ant nuogų grindų, maišiau jas ne vien iš neturėjimo ką veikti. Bokštas ir nuo jo krintantys žmonės, byrančios sienos – šitai aš supratau. Tai mano nuolatinė persikėlimo, kelio, praradimo baimė. Atsiskyrėlis su gobtuvu ir žibintu labai panašus į Reino, šešėliuose vos įžvel-

giamu klastingu blyškiu veidu. Mirtį aš itin gerai pažįstu – įprastu automatišku judesiu sukryžiavau pirštus virš kortos – *atsitrauk!* Bet meilužiai? Pagalvojau apie Rudį su Žozefina, tokius panašius, nors jie to nežino, ir negalėjau užgniaužti pavydo. Tačiau staiga man dingtelėjo, jog korta dar neatskleidė visų paslapčių. Po kambarį pasklido alyvų kvapas. Gal atsikimšo koks motinos buteliukas? Pajutau šilumą, nors naktis buvo vėsi, karščio pirštai suspaudė paširdžius. *Rudis.* Rudis?

Virpančiais pirštais paskubomis apverčiau kortą.

Dar viena diena. Kad ir kas būtų, gali vieną dieną palaukti. Vėl sumaišiau kortas, bet nesu tokia mikli kaip mama, – kortos man iškrito iš rankų ant grindų. Atsiskyrėlis atsivertė veidu į viršų. Virpančioje žvakių šviesoje jis atrodė dar panašesnis į Reino nei anksčiau. Jo veidas, regis, piktai šiepėsi tamsoje. *Aš rasiu būdą,* klastingai grūmojo. *Manai, laimėjai, bet aš vis tiek rasiu būdą.* Pirštų galiukais galėjau pajusti jo pagiežą.

Motina tai pavadintų ženklu.

Staiga, pagauta beveik nesuvokiamo impulso, paėmiau Atsiskyrėlio kortą, pakeliau prieš žvakės liepsną. Liepsna kiek pažaidė kieta korta, vėliau jos viršus ėmė pūstis. Blyškus veidas susiraukšlėjo ir pajuodavo.

– Aš tau parodysiu, – sušnabždėjau. – Tik pabandyk kištis, tuomet aš...

Liepsnai grėsmingai švystelėjus, numečiau kortą ant grindų. Po to ji užgeso, žiežirbos ir pelenai pabiro ant medžio.

Pajutau pergalę. *Kas dabar skelbia permainas, mama?*

Vis dėlto, šiąnakt negaliu atsikratyti jausmo, jog manimi kažkas manipuliuoja, stumia atskleisti tai, ką verčiau palikti ramybėje. Aš nieko nepadariau, tariu sau. Neketinau nieko bloga.

Tačiau šiąnakt ši mintis neišeina iš galvos. Jaučiuosi lengvutė, nemedžiagiška lyg pienės pūkas. Pasirengusi skristi, kai tik pašauks koks vėjas.

Penktadienis, kovo 28

Didysis penktadienis

Privalau būti su savo avelėmis, tėve. Žinau tą. Bažnyčia pilna smilkalų, gedulingų violetinių ir juodų spalvų, nė gabalėlio sidabro ar gėlių vainikėlio. Turėčiau tenai būti. Šiandien man didingiausia diena, tėve, kupina iškilmingumo ir maldos, vargonai skamba lyg milžiniškas povandeninis varpas, o patys varpai, žinoma, tyli gedėdami nukryžiuotojo Kristaus. Aš pats, apsirengęs juodais ir violetiniais drabužiais, prisitaikydamas prie vargonų, pusbalsiu giedu žodžius. Jie stebi mane plačiai išplėstomis tamsiomis akimis. Šiandien čia net renegatai, juodai apsirengę, riebalais išteptais plaukais. Jų reikmės, jų laukimas žadina tuštumą mano viduje. Tik trumputę akimirką juntu meilę, tikrą meilę jų nuodėmėms, jų galutiniam atpirkimui, jų smulkiems rūpesčiams, jų nereikšmingumui. Žinau, tu supranti, nes ir pats buvai jų tėvas. Iš tikrųjų mirei už juos kaip ir mūsų Viešpats. Kad apsaugotum juos nuo savo ir jų nuodėmių. Jie to niekada nežinojo, ar ne, tėve? Niekada to nesužinojo iš manęs. Bet kai užtikau tave su savo motina archyve... Daktaras sakė, kad tai sunkus insultas. Smūgis, matyt, buvo per didelis. Tu pasitraukei. Užsidarei savyje, nors žinau, kad gali mane girdėti, žinau, jog matai geriau nei kada nors anksčiau. Ir žinau, kad vieną dieną sugrįši pas mus. Aš pasninkavau ir meldžiausi, tėve. Tačiau jaučiuosi nevertas. Dar liko vienas dalykas, kurio neatlikau.

Po pamaldų priėjo mergaitė – Matilda Arno. Įbruko rankutę į mano ranką ir šypsodamasi sušnabždėjo:

– Ar jums taip pat atneš šokolado, ponas klebone?

– Kas atneš šokolado? – sumišęs pasiteiravau aš.

Ji nekantriai atšovė:

– Žinoma, kad varpai! – Ir kikendama pridūrė: – Skrajojantys varpai!

– Ak, varpai. Na, žinoma.

Buvau apstulbęs, iškart nežinojau, ką atsakyti. Ji timptelėjo man už sutanos, atkakliai laukė. – Žinote, varpai. Tie, kurie skrenda į Romą pas popiežių ir parneša šokoladų.

Tai kažkoks apsėdimas. Vieno žodžio refrenas, šnabždamas–šaukiamas–choru giedamas palydi kiekvieną mintį. Iš pykčio negalėjau sutvardyti balso, neviltis ir siaubas aptemdė jos smalsų veiduką, kai sustaugiau:

– *Kodėl čia niekas negali galvoti apie ką nors kitą, išskyrus šokoladą?* Mergaitė klykdama nubėgo per aikštę, o man pergalingai šypsojosi dovanomis nukrautas parduotuvės langas, kai per vėlai susigriebiau ją pašaukti.

Šiąnakt iškilmingai laidosime Ostiją, parapijos vaikai suvaidins mūsų Viešpaties gyvenimo paskutines akimirkas, kai sutems, uždegsime žvakes. Paprastai tai man pats intensyviausias metų momentas, kai mano vaikai, rimti, juodai apsirėdę, man priklauso. Bet ar šiemet jie galvos apie Kančią, apie Eucharistijos iškilmes, ar varvins seilę laukdami būsimų linksmybių? Jos istorijos – apie skrajojančius varpus ir puotas – taip veikia ir gundo. Stengiuosi per pamokslą sužadinti kitokio pobūdžio pagundas, tačiau niūri Bažnyčios šlovė negali varžytis su kelionėmis stebuklinguoju kilimu.

Šią popietę aplankiau Armandą Vuazen. Tai jos gimtadienis, namai sujudę. Aišku, žinojau, kad rengiamas kažkoks pobūvis, bet neįtariau nieko panašaus. Vieną ar du kartus man apie tai užsiminė Kara – ji nenori eiti, tačiau tikisi, jog tai bus proga visiems laikams susitaikyti su motina, – nors įtariu, kad net ji neįsivaizduoja šio įvykio masto. Viana Rošė beveik visą dieną praleido virtuvėje ruošdama maistą. Žozefina Miuska pa-

siūlė savo kavinės virtuvę papildomam valgių ruošimui, nes Armandos namas per mažas tokių gausių valgių gaminimui – man atvykus, visa armija padėjėjų nešė lėkštes, prikaistuvius ir sriubines iš kavinės į Armandos namus. Pro atvirą langą sklido sodrus vyno kvapas, nenoromis mano burna prisipildė seilių. Sode triūsė Narsisas, tvarkė augalų pinučius tarp vartų ir namo. Tiesiog pritrenkiantis įspūdis:vijokliai, alyvos, brazilinis kaučiukmedis, regis, karo nuo medinės tvorelės sudarydami savotišką įvairiaspalvį stogą, pro kurį švelniai skverbiasi saulė. Armandos niekur nesimatė.

Pasukau į šalį, sutrikdytas pernelyg turtingo reginio. Jai būdinga, kad kaip tik Didįjį penktadienį pasirinko šiai šventei. Tokia gausa – gėlės, valgiai, dėžės šampano prie durų, apdėtos ledu, kad būtų šaltas – tai beveik šventvagystė, tiesiog pasityčiojimas iš už mus pasiaukojusio Dievo. Rytoj turiu su ja apie tai pasikalbėti. Buvau beeinąs, kai pamačiau prie sienos stovintį ir vieną iš Armandos kačių glostantį Gijomą Diuplesy. Jis mandagiai nukėlė skrybėlę.

– Talkinate, ką? – paklausiau.

Gijomas linktelėjo.

– Sakau, galėčiau pagelbėti, – sutiko jis. – Iki vakaro dar liko nemaža darbų.

– Man nuostabu, kad norite prie to prisidėti, – aštriai atšoviau. – Ir dar šitokią dieną! Išties manau, kad šįkart Armanda per toli nuėjo. Tokios išlaidos, jau nekalbant apie nepagarbą Bažnyčiai...

Gijomas gūžtelėjo pečiais ir švelniai pasakė:

– Ji turi teisę į nedidelę šventę.

– Panašiau, jog save pražudys persivalgydama, – šiurkščiai atkirtau.

– Manau, ji pakankamai sena, kad darytų kas jai patinka, – pasakė Gijomas.

Nužvelgiau jį nepritariančiu žvilgsniu. Susidėjęs su ta moteriške Rošė, jis pasikeitė. Iš veido dingo nuolankus liūdesys, užtat atsirado kone iššaukiantis užsispyrimas.

– Man nepatinka, kaip šeima bando tvarkyti Armandos gyvenimą, – atkakliai nenusileido Gijomas.

Dabar aš gūžtelėjau pečiais ir pasakiau jam:

– Stebiuosi, jog kaip tik jūs šiuo atveju stojat jos pusėn.

– Gyvenimas pilnas netikėtumų, – atsakė Gijomas.

Norėčiau, kad taip būtų.

Penktadienis, kovo 28
DIDYSIS PENKTADIENIS

Buvo dar ankstoka, kai pamiršusi apie tai, kam šis pobūvis rengiamas, pasinėriau į mėgiamą darbą. Kol Anuka žaidė Vagišiuose, planavau, kaip ir kur ruošiu pačias gausiausias vaišes savo gyvenime ir pasimečiau skanumynų detalėse. Turėjau tris virtuves: didžiules krosnis „Dangiškuosiuose migdoluose", kuriose kepu pyragaičius, Vagišių kvartalo kavinę – jūros gėrybėms ir mažytę Armandos virtuvę – sriubai, daržovėms, padažams ir garnyrams. Žozefina pasiūlė paskolinti stalo įrankių ir lėkščių, jeigu prireiktų, bet Armanda tik šyptelėjo ir papurtė galvą.

– Visa sutvarkyta, – pasakė ji. Taip ir buvo: ankstų ketvirtadienio rytą furgonas su didelės Limožo firmos užrašu pristatė dvi dėžes taurių, sidabrinių stalo įrankių ir vieną dėžę aukščiausios rūšies porcelianinių indų, visa suvyniota į popieriaus skiautes. Armandai pasirašant pakvitavimą, tiekėjas linksmai nusišypsojo ir pasiteiravo:

– Turbūt išteka viena jūsų anūkių, ką?

Armanda gyvai sukudakavo:

– Galimas daiktas, galimas daiktas.

Penktadienį buvo pakilios nuotaikos, tarėsi visa prižiūrinti, bet iš tikrųjų tik painiojosi po kojomis. Lyg išdykęs vaikiščias kaišiojo pirštus į padažus, atkelinėjo dubenų ir karštų prikaistuvių dangčius, kol galų gale paprašiau Gijomą nuvežti ją į Ažaną pas kirpėją, kad pasišalintų nors kelioms valandoms. Grįžo visiškai pasikeitusi: dailiai apkirpti plaukai po nauja dabitiška

skrybėlė, naujos pirštinės, nauji bateliai. Bateliai, pirštinės ir skrybėlė – tokios pat, Armandos mėgstamiausios vyšninės spalvos.

– Aš dirbu toliau, – su pasitenkinimu pranešė man, įsitaisydama supamajame krėsle stebėti, kaip vyksta pasirengimas. – Savaitgalį gal išdrįsiu nusipirkti tokios pat raudonos spalvos suknelę. Tik įsivaizduok mane įžengiant į bažnyčią taip apsirengusią! Ojojoj!

– Pailsėkite kiek, – rūsčiai pasakiau jai. – Šiandien turit dalyvauti pobūvyje. Nenoriu, kad užmigtumėt valgydama desertą.

– Neužmigsiu, – atsakė ji, bet vis dėlto sutiko valandėlę snūstelėti saulei leidžiantis, tuo tarpu kai aš ėmiau dengti stalą, o kiti grįžo namo pailsėti ir persirengti vakarui. Pietų stalas platus, tad be vargo visi tilpsime. Jis sunkus, juodo ąžuolo, prireikė keturių vyrų, kad jį nugabentų į Narsiso naujai pastatytą pavėsinę lapijos ir gėlių prieglobstyje. Damasto staltiesė plonais nėrinių kraštais kvepia levandomis, tarp kurių buvo padėta po jos vestuvių – tai močiutės dovana, dar niekada nenaudota. Lėkštės iš Limožo baltos, siaurais geltonų gėlyčių apvadais; trijų rūšių krištolo taurės vaivorykštės spalvomis mirga ant baltos staltiesės. Centre – Narsiso atnešta pavasarinių gėlių puokštė, prie kiekvienos lėkštės – gražiai sulankstyta servetėlė. Ant kiekvienos servetėlės – kortelė su svečio vardu ir pavarde: Armanda Vuazen, Viana Rošė, Anuka Rošė, Karolina Klermon, Žoržas Klermonas, Lukas Klermonas, Gijomas Diuplesy, Žozefina Bonė, Žiuljenas Narsisas, Mišelis Rudis, Blanša Diuman, Serizetė Planson.

Iš pradžių neatpažinau dviejų paskutinių, bet paskui prisiminiau Blanšą su Zezete, kurios vis dar laukė prisišvartavusios prie kranto kiek aukštėliau upėje. Susigriebiau, jog iki šiol nežinojau Rudžio vardo, maniau, jog jį taip praminė dėl rausvų plaukų.

Aštuntą pradėjo rinktis svečiai. Septintą ir aš palikau savo virtuvę, kad paskubomis nusiprausčiau po dušu, o kai grįžau pas Armandą, laivas jau buvo prisišvartavęs apačioje, iš jo lipo upės gyventojai. Blanša raudonu plačiu sijonu ir nėrinių palaidine, Zezetė sena juodos spalvos vakarine suknia, chna ištatuiruotomis rankomis ir į antakį įsegtu rubinu, Rudis – švariais džinsais ir baltais marškiniais trumpomis rankovėmis, visi nešini dovanomis, įvyniotomis į specialų popierių, apmušalų ar audeklo gabalus. Po to atėjo Narsisas šventine eilute, Gijomas su geltona gėlyte švarko atlape, paskui – Klermonai, pasiryžę gerai nuotaikai. Į upės gyventojus Kara žvelgė atsainiu žvilgsniu, tačiau buvo pasirengusi vis tiek linksmintis, jei to reikalauja pasiaukojimas. Ragaudami aperityvą, sūdytus žemės riešutus ir smulkius sausainiukus, žiūrėjome, kaip Armanda išima dovanas: raudoną voką su katės paveikslėliu nuo Anukos, nuo Blanšos – ąsotį medaus, nuo Zezetės – levandų maišelius, ant kurių išsiuvinėta raidė B – neturėjau laiko išsiuvinėti jūsų inicialų, – linksmai ir nerūpestingai paaiškino mergina, – bet pažadu, kad kitąmet tą būtinai padarysiu, – nuo Rudžio – išpjautą ąžuolo lapą, dailų kaip tikrą, su keke gilių prie koto, o nuo Narsiso – didžiulę pintinę su vaisiais ir gėlėmis. Klermonai padovanojo ištaigingesnes dovanas: Kara – šaliką, – aišku, ne Hermeso firmos, kaip pastebėjau, bet vis dėlto šilkinį, – ir sidabrinę vazą gėlėms, Lukas – kažką blizgančio ir raudono raukšlėto popieriaus voke, kurį kaip įmanydamas slepia nuo motinos po vyniojamu popieriumi. Armanda kvailai šypteli ir prisidengusi delnu, šūkteli man: *Vaje!* Žozefina įteikia mažytį auksinį medalioną, šypsosi atsiprašinėdama.

– Jis nenaujas, – sako ji.

Armanda užsisega jį ant kaklo, šiurkščiai suspaudžia Žozefiną glėbyje ir be jokių ceremonijų įsipila šventojo Rapolo gėri-

mo. Iš virtuvės girdžiu jų kalbas; tokia gausybė patiekalų reikalauja nemaža sumanumo, tad mano dėmesys sutelktas būtent į tai, bet tuo pat metu pagaunu kai ką, kas vyksta aplinkui. Kara labai maloni, pasirengusi malonumams, Žozefina tyli, Rudis su Narsisu rado bendrą kalbą apie egzotinius vaismedžius. Zezetė, nerūpestinga ranka apglėbusi kūdikį, spiegiančiu balsu dainuoja liaudies dainą. Pastebiu, kad netgi kūdikis šventiškai išdažytas chna, atrodo lyg stambus melionas dėmėta auksine oda ir žalsvai pilkomis akimis.

Visi eina prie stalo. Armanda labai pakili ir daugiausia šneka. Girdžiu tylias ir malonias Luko intonacijas, kalbant apie kažkokią skaitytą knygą. Karos balsas kiek aštresnis, – įtariu, kad Armanda įsipylė dar vieną taurę šventojo Rapolo gėrimo.

– Mama, juk žinai, kad tau negalima, – girdžiu Karos žodžius, tačiau Armanda tik nusijuokia.

– Tai mano pobūvis, – džiugiai pareiškia ji. – Nenoriu matyti nei vieno nelaimingo per savo pobūvį. Juolab pati nenoriu būt nelaiminga.

Kol kas šia tema niekas daugiau nešneka. Girdžiu, kaip Zezetė flirtuoja su Žoržu. Rudis su Narsisu kalba apie slyvas.

– *Belle du Languedoc*[11], – rimtai pareiškia Narsisas. – Man tai geriausia rūšis. Saldžios, mažos, rausvos it drugelio sparnai.

Bet Rudis neperkalbamas.

– Mirabelė, – tvirtai sako jis. – Vienintelės geltonos slyvos, kurias verta auginti, yra mirabelės.

Vėl pasisuku į viryklę ir kiek laiko daugiau nieko neišgirstu. Šio meno išmokau pati. Virti manęs niekas nemokė. Mano motina ruošdavo stebuklingus gėrimus ir antpilus, o aš visa tai perkėliau į skanumynų alchemiją. Mudvi su motina niekuo nebu-

[11] Langedoko gražuolė (pranc.) – slyvų rūšis. Vertėjos pastaba.

vom panašios. Ji svajodavo apie skrydžius į žvaigždes, paslapčių esmę, o aš tuo tarpu buvau įnikusi į receptus ir valgiaraščius, nukniauktus iš restoranų, kokiuose neišgalėdavome pietauti. Ji švelniai šaipydavosi iš mano užsiėmimų.

– Gerai, kad neturime pinigų, – sakydavo man. – Būtumei riebi kaip peniukšlis. – Vargšė mama. Kai vėžys buvo suėdęs gražiausią kūno dalį, jai pakako tuštybės džiaugtis, jog numetė svorio. Jai žiūrint į kortas ir murmant sau po nosimi, aš vartydavau savo kulinarines kortas, iškilmingai tardama niekada neragautų valgių pavadinimus lyg kokias mantras, paslaptingas amžinojo gyvenimo formules. *Boeuf en daube. Champignons farcis à la grècque. Escalopes à la Reine. Crème Caramel.*[12] *Schokoladentorte.*[13] *Tiramizas*. Slaptoje vaizduotės virtuvėje visus juos gamindavau, bandydavau, ragaudavau, kur tik keliaudama, pridurdavau prie savo receptų kolekcijos, įklijuodavau į savo albumą lyg senų draugų nuotraukas. Visa tai teikė svorio mano klajonėms: žvilgančios iškarpos tarp aptrintų lapų švietė it kelrodžiai mūsų vingiuotame take.

Dabar juos išsitraukiu lyg seniai pamestus draugus. *Soupe de tomates à la gasconne*[14], patiekiama su šviežiu baziliku ir gabalėliu *tartelette méridionale*[15] iš trapios tešlos, prisotintos alyvų aliejaus, ančiuvių ir sodraus vietinių pomidorų skonio, iš lėto kepamos, kad neišgaruotų kvapas, kuris tampa tiesiog neįsivaizduojamas, o po to papuošiamos alyvuogėmis. Į aukštas taures pripilu „Chablis '85“. Anuka geria limonadą iš savo taurės, atrodo kaip rafinuota dama. Narsisas domisi pyrago ingre-

[12] Troškinta jautiena. Graikiškai įdaryti šampinjonai. Karalienės eskalopas. Karamelinis kremas (pranc.).

[13] Šokoladinis tortas (vok.).

[14] Gaskoniška pomidorų sriuba (pranc.).

[15] Pietietiškas pyragas (pranc.).

dientais, giria gaskoniškos sriubos privalumus, palyginus su įprasta europietiška pomidorų sriuba. Rudis uždega žarijas induose iš abiejų stalo galų, apšlaksto citronele, kad atbaidytų vabzdžius. Pagaunu Karos nepritariantį žvilgsnį į Armandą. Aš valgau mažai. Šį vakarą, per visą dieną prisiuosčiusi gaminamų valgių kvapų, jaučiuosi apsvaigusi, įsiaudrinusi ir neįprastai jautri, tad kai valgymo metu Žozefina perbraukia ranka man per koją, krūpteliu ir vos nesušunku. „Chablis“ vėsus ir aitrus, išgeriu jo daugiau nei turėčiau. Spalvos šviesesnės, ryškesnės, garsai raibuliuoja it krištolas. Girdžiu, kaip Armanda giria valgius. Gomuriui atgaivinti atnešu žalių salotų, paskui žąsies kepenų pašteto ant karštos skrudintos duonos. Pastebiu, kad Gijomas atsivedė šunį ir vogčiomis šeria jį mažais kąsneliais po krakmolyta staltiese. Pokalbis peršoka nuo politinės situacijos prie baskų separatistų ir moteriškų drabužių madų iki ginčų, koks yra geriausias salotų auginimo būdas bei apie laukinių kopūstinių salotų privalumus, palyginus su kultūrinėmis. „Chablis“ maloniai slysta gerkle. Po to valgomi sluoksniniai pyragai su įdarais, lengvučiai it vasarinio vėjelio pūstelėjimas, šeivamedžio žiedų šerbetas, po jo – jūros gėrybės su keptais langustais, pilkosios krevetės, paprastos krevetės, austrės, moliuskai, jūros krabai ir dar didesni krabai, kurie žmogui gali nugnybti pirštą žymiai lengviau nei nugnybi rozmarino kotą, sraigės, valgomos kriauklės, o virš viso to – milžiniškas juodasis omaras, it koks karalius tysantis jūros dumblių lovoje. Didžiulė lėkštė žėri raudonais, ryškiai rožiniais, žalsvais lyg jūra, it perlai baltais ir purpuriniais atspindžiais, subtili undinės slaptavietė dvelkia ilgesingu druskos skoniu, kokį vaikystės dienomis užuosdavau prie jūros. Išdalijame spaustukus vėžiagyvių žnyplėms perlaužti, mažytes šakutes kriauklėms, pastatome indus su citrinos riekelėmis ir majonezu. Tokiems patiekalams negali likt abejingas, privalai susikaupti, mokėti naudotis įrankiais. Taurės ir stalo sidabras žėri šviečiant žibintams, karantiems

nuo pinučių virš mūsų galvų. Naktis dvelkia gėlėmis ir upe. Armandos pirštai vikrūs kaip nėrėjos, ji kone be pastangų sukrauna didžiulę krūvą tuščių kiautų į priešais stovinčią lėkštę. Dar atnešu „Chablis“, nušvinta akys, veidai parausta nuo pastangų lukštenant slidžią vėžiagyvių mėsą. Tai maistas, ties kuriuo tenka pavargti, kuriam reikia laiko. Žozefina kiek atsipalaiduoja, netgi pradeda šnekėti su Kara, kuri vargsta su vėžio žnyple. Karos ranka slysta, iš vėžio ištryškusi sūraus vandens srovė pataiko į akį. Žozefina juokiasi. Po akimirkos prie jos prisijungia Kara. Susigriebiu, kad ir aš imu šnekėti. Vynas blyškus, apgaulingas, svaigina, pasislėpęs po lengvumu. Kara jau truputį girta, veidas įkaitęs, vijomis tyso plaukai. Po staltiese Žoržas suspaudžia man koją, geidulingai mirkteli. Blanša kalba apie keliones, apie mudviem gerai žinomas vietas: Nicą, Vieną, Turiną. Zezetės kūdikis ima verkšlenti, ji pamerkia pirštą į „Chablis“ ir duoda jam pačiulpti. Armanda diskutuoja apie Alfredą de Musset su Luku, kuris kuo daugiau geria, tuo mažiau mikčioja. Pagaliau nunešu ištuštintą padėklą, kurio turinys sumažėjo iki perlais žvilgančių raibulių ant tuzino lėkščių. Atnešu dubenis su citrinų ir mėtų vandeniu gomuriui ir pirštams skalauti. Nurenku vyno taures ir pastatau taures šampanui. Kara vėl atrodo sunerimusi. Nuėjusi į virtuvę, išgirstu ją tyliai, nekantriai kažką sakant Armandai.

Armanda ją tildo.

– Pakalbėsime vėliau. Šiąnakt aš noriu švęsti.

Ji su pasitenkinimo šūksniu pasitinka šampano pasirodymą.

Desertui patiekiu tirpintą šokoladą. Jį reikia ruošti giedrą dieną – debesys aptraukia ištirpusio šokolado žvilgesį. 70 % tamsų šokoladą maišome su sviestu, trupučiu migdolinio aliejaus, pačią paskutinę minutę pridedame dvigubos grietinėlės ir vos pašildome ant ugnies. Įtrupiname pyrago ar vaisių gabaliukų, sumaišome su išlydyta mase. Šį kartą turiu visus jų mėgia-

miausius ingredientus, nors iš tikrųjų reiktų Savojos pyrago. Kara pareiškia negalinti nieko daugiau praryti, tačiau paima du gabalėlius dvispalvio vyniotinio iš tamsaus ir balto šokolado. Armanda visko ragauja, dabar ji išraudusi, kas minutę darosi vis ekspansyvesnė. Žozefina aiškina Blanšai, kodėl paliko savo vyrą. Žoržas man nepadoriai šypsosi pro šokoladu išterliotus pirštus. Lukas erzina Anuką, pusiau miegančią krėsle. Šuo žaisdamas kandžioja stalo koją, Zezetė, visai pamiršusi drovumą, ima krūtimi maitinti kūdikį, Kara, regis, tuoj pradės komentuoti, bet susivaldo, trūkteli pečiais ir nieko nepasako. Atkemšu dar vieną šampano butelį.

– Ar tau tikrai viskas gerai? – Lukas ramiai paklausia Armandą. – Noriu pasakyti, ar nesergi, ar tau viskas gerai? Ar išgėrei vaistus?

Armanda juokiasi.

– Per daug rūpesčio kaip tokio amžiaus berniukui, – sako jam. – Nekelk triukšmo, nes tavo mama išsigąs. Nemokyk močiutės, kaip reikia elgtis. – Ji vis dar gerai nusiteikusi, nors atrodo šiek tiek pavargusi. Beveik keturias valandas išbuvom prie stalo. Dabar be dešimties dvylika.

– Žinau, – su šypsena atsako berniukas. – Tačiau kol kas neskubu p–paveldėti. Ji paglosto jam ranką ir pripila dar vieną taurę. Jos ranka ne visai tvirta, ant staltiesės ištykšta truputis vyno. – Nesijaudink, – linksmai pastebi ji, – dar daug liko.

Puotą baigiame mano pagamintais šokoladiniais ledais, triufeliais ir kava, kurią geriame iš mažų puodelių, o taip pat kalvadosu iš karšto puodo, deginančiu it ugnis. Anuka reikalauja savo *anties* – keliais likerio lašeliais sudrėkinto cukraus gabalėlio, po to dar vieno – Šlepetei. Ištuštėja puodeliai ir lėkštės. Išblėsta žarijų liepsna. Stebiu Armandą, vis dar šnekančią ir besijuokiančią, tačiau ne tokią gyvą kaip anksčiau: akys pusiau užmerktos, po stalu laiko Luko ranką.

Kiek vėliau ji pasiteirauja:

– Kelinta valanda?

– Beveik pirma, – atsako Gijomas.

Armanda atsidūsta ir pareiškia:

– Man laikas į lovą. – Žinot, aš nebe tokia jauna, kokia buvau.

Ji nerangiai stojasi, apgraibomis pakelia glėbį dovanų iš po savo kėdės. Matau, kaip ją įdėmiai stebi Gijomas. Jis žino. Ji nusišypso jam – keista, pašaipiai saldžia šypsena.

– Nemanykit, kad sakysiu kalbą, – pastebi Armanda stačiokiškai juokaudama. – Nepakenči[illegible] kalbų. Tik noriu jums visiems padėkoti – *visiems jums* – ir pasakyti, kaip linksmai praleidau laiką. Nepamenu nieko gražesnio. Negalvokit, kad kada nors buvo geresni laikai. Žmonės visada mano, kad pasenus baigiasi visos linksmybės. Taip nėra. – Rudžio, Žoržo ir Zezetės sveikinimo šūksniai. Armanda gudriai linkčioja. – Tik neateikite rytoj per anksti manęs aplankyti, – pastebi kiek išsiviepusi. – Manau, jog buvau šitiek išgėrusi tik kai man buvo dvidešimt, turiu išsimiegoti. – Paskubomis žvilgteli į mane, tarsi perspėdama. – Reikia išsimiegoti, – neaiškiai sumurma, eidama nuo stalo.

Kara atsistojo, kad ją prilaikytų, bet valdingu mostu buvo nuvyta.

– Nešokinėk, mergužėle, – pasakė Armanda. – Visada šokinėji. Visada nerimsti.

– Pažiūrėjo į mane savo protingomis akimis ir pareiškė:

– Gali man padėti, Viana. Likę palauks iki rytdienos.

Nuvedžiau į jos kambarį, o tuo tarpu svečiai pamažu ėjo lauk, vis dar juokaudami ir šnekėdami. Kara buvo įsikibusi Žoržui už parankės, Lukas prilaikė ją iš kitos pusės. Jos šukuosena buvo visiškai iširusi, dėl to atrodė jaunesnė, bruožai švelnesni. Atverdama duris į Armandos kambarį, išgirdau ją sakant:

–...galų gale pažadėjo vykti į Mimozas, man nuo širdies nusirito akmuo...

Armanda irgi išgirdo šiuos žodžius ir miegūstai sukikenusi pratarė:

– Nelengva, kai turi tokią nusikaltėlę motiną. – Paguldyk mane į lovą, Viana. Kol nepargriuvau.

Padėjau jai nusirengti. Prie pagalvės gulėjo jau paruošti drobiniai naktiniai marškiniai. Kol sulanksčiau ir sudėjau drabužius, ji juos užsitraukė per galvą.

– Dovanos, – pasakė Armanda. – padėk jas čia, kad galėčiau matyti. – Mostelėjo į tualetinį staliuką. – Hmmm. Gražu.

Jos nurodymus vykdžiau lyg apsvaigusi. Gal ir aš buvau išgėrusi daugiau nei reikėjo, nes jaučiausi visiškai rami. Žinojau, jog prieš kelias dienas ji liovėsi leistis insuliną, nes suskaičiavau ampules šaldytuve. Norėjau ją paklausti, ar tikrai suvokia, ką daranti. Vietoj to ant kėdės atkaltės pakabinau Luko dovaną – sodriai ir begėdiškai skaisčiai raudoną apatinį, – kad matytų. Ji vėl sukikeno, ištiesusi ranką, palietė medžiagą.

– Dabar gali eiti, Viana. – Jos balsas buvo švelnus, tačiau tvirtas. – Buvo taip miela.

Aš delsiau. Sekundei pagavau mudviejų atspindį tualetinio staliuko veidrodyje. Ką tik apkirptais plaukais ji atrodė kaip senis iš mano regėjimų, bet rankos nubertos tamsiai raudonomis dėmėmis, o lūpose šypsena.

– Palik uždegtą šviesą, Viana. – Tai buvo paskutinis nurodymas. – Sudie.

Švelniai pabučiavau ją į skruostą. Ji kvepėjo levandomis ir šokoladu. Nuėjau į virtuvę baigti plauti indus.

Rudis pasiliko man pagelbėti. Visi kiti svečiai buvo išėję. Anuka miegojo ant sofos, į burną įsikišusi nykštį. Tylėdami išplovėme indus, naujas lėkštes ir taures sudėjau į Armandos indaujas. Vieną ar du kartus Rudis bandė pradėti pokalbį, tačiau aš negalėjau su juo šnekėti; tylą pertraukdavo vien negarsus porceliano ir stiklo tarškėjimas.

– Ar jums viskas gerai? – pagaliau paklausė jis. Jo ranka švelniai gulėjo ant mano peties. Plaukai kvepėjo medetkomis.

Pasakiau, kas pirmiausia šovė į galvą.

– Mąsčiau apie savo motiną. – Keista, bet susigriebiau, kad tai tiesa. – Jai tai patiktų. Ji mėgo...fejerverkus.

Jis pažvelgė į mane. Keistos it horizonto linija akys patamsėjo, virto beveik purpurinėmis blausiai gelsvoje virtuvės šviesoje. Norėjau, kad galėčiau jam pasakyti apie Armandą.

– Nežiņojau, kad jūsų vardas Mišelis, – galiausiai prataŗiau.

Jis gūžtelėjo pečiais.

– Argi svarbu, koksai vardas?

– Jūs atsikratėte savo akcento, – nustebusi pasakiau. – Kalbėjote tokiu stipriu Marselio akcentu, o dabar...

Jis meiliai nusišypsojo, kas retai su juo būna.

– Akcentas irgi nieko nereiškia.

Apglėbė rankomis mano veidą. Jo rankos buvo švelnios, ne kaip darbininko, bet blyškios ir švelnios lyg moters. Man buvo smalsu, ar kas nors iš to, ką jis man sakė, buvo tiesa. Bet kol kas tai, regis, nesvarbu. Pabučiavau jį. Jis atsidavė dažais, muilu ir šokoladu. Pajutusi šokolado skonį jo burnoje, pagalvojau apie Armandą. Visąlaik maniau, kad jam rūpi Žozefina. Net jį bučiuodama apie tai pagalvojau, tačiau tarp mūsų gimusi magija buvo vienintelis būdas nugalėti naktį. Pati paprasčiausia magija, graikiška ugnis, kurią nešame nuo Beltano kalno, šiemet truputį ankstėliau. Nedidelė paguoda, iššūkis tamsai. Jo rankos ieškojo po megztiniu mano krūtų.

Sekundę svyravau. Pernelyg daug vyrų sutikau savo kelyje, tokių kaip šis, gerų vyrų, kurie man rūpėjo, tačiau jų nemylėjau. Jei aš neklystu, jei jiedu su Žozefina priklauso vienas kitam, tuomet ką visa tai jiems reikštų? Ir man? Jo burna lietė mane lengvai, paprastai. Iš lauko pūstelėjo alyvų dvelksmas, atneštas šilto oro nuo žarijų indų.

– Lauke, – jam švelniai sušnibždėjau. – Sodelyje.

Jis pažvelgė į Anuką, kuri vis dar miegojo ant sofos, ir linktelėjo. Drauge nutipenom į lauką po žvaigždėta purpurine padange.

Sode buvo dar šilta nuo rusenančių žarijų. Kaučiukmedis ir alyvos Narsiso pinučiuose užklojo mus savo kvapais. Atsigulėm ant žolės kaip vaikai. Nieko viens kitam nežadėjome, netarėm meilės žodžių, jis buvo švelnus, nereiškė stiprios aistros, lėtai ir maloniai kuteno odą virpančiu liežuviu. Virš jo galvos dangus buvo tamsiai purpurinis kaip jo akys, regėjau plačią Paukščių tako juostą tarsi pasaulį juosiantį kelią. Žinojau, kad tai vienintelis kartas tarp mūsų ir nuo šios minties jutau vien neaiškų liūdesį. Užtat manyje kilo *buvimo* ir pilnatvės jausmas, užgoždamas vienišumą, net gailestį Armandai. Dar ateis laikas sielvartui. O kol kas vien nuostaba – guliu nuoga žolėje, šalia manęs tyli vyras, viršuj – neaprėpiamas dangus, viduje – toks pat neaprėpiamumas. Mudu su Rudžiu gulėjom ilgai, kol atvėso prakaitas, kol oda ėmė ropoti vabzdžiai. Iš lysvės prie kojų į mus dvelkė levandų ir čiobrelių kvapais, o mudu susiėmę rankomis stebėjome, kaip nepakeliamai lėtai sukasi dangaus ratas.

Išgirdau pro Rudžio alsavimą tylią dainą:

Štai geras vėjelis, gražus vėjelis
Štai geras vėjelis, mane šaukia mergelė...

Vėjas dabar buvo mano viduje ir negailestingai, įsakmiai ragino. Pačiame centre, mažyčiame ramiame ir stebėtinai nesudrumstame taške, užgimė beveik pažįstamas *naujumo* jausmas. Tai irgi savotiška magija, kurios niekada nesuprato mano motina, tačiau aš esu daugiau nei tikra dėl šios naujos, stebuklingos šilumos mano viduj, tikresnė nei dėl ko nors anksčiau. Pagaliau supratau, kodėl aną naktį ištraukiau Meilužių kortą. Laikiau prispaudusi prie savęs šį žinojimą, užmerkiau akis, bandžiau svajoti apie ją, kaip svajodavau mėnesiais prieš gimstant Anukai – apie mažąją svetimšalę žvilgančiais skruostais ir ryškiomis juodomis akimis.

Kai pakirdau, Rudis jau buvo nuėjęs. Vėjas ir vėl persimainė.

Šeštadienis, kovo 29

DIDYSIS ŠEŠTADIENIS

Padėk man, tėve. Argi nepakankamai meldžiausi?Ar nepakankamai kentėjau už nuodėmes? Mano atgaila gali būt pavyzdys kitiems. Nuo nevalgymo ir nemiegojimo svaigsta galva. Ar ne laikas atpildui, kai nuplautos visos nuodėmės? Sidabras vėl ant altoriaus, uždegtos žvakės laukia Prisikėlimo. Pirmąkart po Gavėnios koplyčia papuošta gėlėmis. Net beprotį Šventąjį Pranciškų karūnuoja lelijos, kurių kvapas primena švarų kūną. Mudu su tavimi taip ilgai laukėme po tavo pirmojo priepuolio. Net ir tuomet su manimi nekalbėjai, nors tą darei su kitais. Po to, praeitais metais – antras priepuolis. Sako, kad tu nepasiekiamas, tačiau žinau, jog apsimeti, lauki. Kai ateis laikas, pabusi.

Šįryt rado Armandą Vuazen. Sustingusią, bet besišypsančią lovoje, tėve; štai, dar viena nuo mūsų paspruko. Suteikiau jai paskutinius sakramentus, nors ji nebūtų man padėkojusi, jei būtų mane girdėjusi. Tikriausiai esu vienintelis, kurį dar guodžia tokie dalykai.

Ji ruošėsi mirti praeitą naktį, iki mažiausių smulkmenų visa sutvarkė – maistą, gėrimus, draugiją. Susirinko jos šeima, kurią apgavo savo pažadais pasitaisyti. Prakeiktas arogantiškumas! Kara žada sumokėti už dvidešimt, net už trisdešimt mišių. Melsimės už ją. Melsimės už mus. Juntu, kad vis dar virpu iš įsiūčio. Jos atžvilgiu negaliu būt santūrus. Antradienį laidotuvės. Įsivaizduoju ją dabar prašmatniai gulinčią ligoninės lavoninėje – prie galvos bijūnai, vis ta pati šypsena blyškiose lūpose, ir mane apima – ne gailestis ir net ne pasitenkinimas, – o baisus bejėgiškas įtūžis.

Aišku, žinome, kas už to slepiasi. Ta moteriškė Rošė. O, Kara man apie tai pasakojo. Ji turi įtaką, tėve, ji – mūsų sodą apnikusi piktžolė. Turėjau paklusti savo instinktams. Turėjau išrauti su šaknimis, vos ją išvydęs. Ji trukdė man kiekviename žingsnyje, juokėsi iš manęs iš už savo uždengto lango, į visas puses tiesė ištvirkimo čiuptuvus. Buvau kvailys, tėve. Dėl mano kvailumo buvo nužudyta Armanda Vuazen. Su mumis gyvena blogis. Jis šypsosi kerinčia šypsena, vilki ryškiais apdarais. Kai buvau vaikas, su siaubu klausydavausi pasakos apie meduolinę trobelę, ten gyvenančią raganą, kuri vilioja mažus vaikus ir juos ryja. Žiūriu į jos šokoladinę, it kokią dovaną visą išpuoštą blizgančiais popierėliais, kuri laukia, kad ją išvyniotų, ir smalsauju, kiek žmonių, kiek sielų ji jau nepataisomai sugundė. Armanda Vuazen, Žozefina Miuska, Polis Mari Miuska, Žiuljenas Narsisas, Lukas Klermonas. Ją reikia sutriuškinti. Ir jos netikšį vaiką. Šiaip ar taip, tą mes sugebėsim. Nėra laiko plonybėms, tėve. Mano siela jau sutepta. Norėčiau, kad vėl būčiau šešiolikos. Bandau prisiminti, koks nesuvaldomas, koks išradingas tuomet buvau. Berniukas, sviedęs butelį, mokėjęs viską paslėpti. Bet viskas praeitis. Privalau būt protingas. Nesuteršti savo luomo, savo tarnystės. O jei nepasisektų...

Ką tuomet darytų Miuska? O, jis žiaurus ir savotiškai niekingas. Vis dėlto, pamatė pavojų daug anksčiau už mane. Ką jis darytų? Privalau sekti Miuska pavyzdžiu – jis kiaulė, jis žiaurus, bet ir gudrus.

Ką jis darytų?

Rytoj – šokolado festivalis. Nuo jo priklauso jos sėkmė arba nesėkmė. Jau per vėlu kelti prieš ją visuomenės nuomonę. Privalau pasirodyti esąs be kaltės. Už uždengtos vitrinos laukia daugybė šokoladų, kad juos nupirktų. Kiaušiniai, žvėreliai, kaspinais perrišti velykiniai lizdai, dovanų dėžės, zuikučiai, papuošti

ryškiais celofaniniais rauktinukais... Rytoj Velykų varpai pažadins šimtus vaikų, kurių pirmoji mintis bus ne apie Jo Prisikėlimą, o apie šokoladus! Velykinius šokoladus!

O jei tų šokoladų nebūtų?

Ši mintis mane stingdo. Akimirką persmelkia džiaugsmingo karščio antplūdis. Gudri kiaulė mano viduje išsišiepia, pašoka. Gali įsilaužti į jos namus, sako ji man. Užpakalinės durys senos, kone sutręšusios. Gali jas iškelti svirtimi. Įsėlinti su vėzdu rankose. Šokoladas trapus, lengvai lūžta. Pakaktų kokių penkių minučių jos visoms dovanų dėžėms. Ji miega antrame aukšte. Gali neišgirsti. Be to, veiksiu sparčiai. Galėčiau užsidėti kaukę, tad jei ji pamatytų... Visi įtartų, kad tai Miuska iš keršto užpuolė. Jo čia nebėra, negalės paneigti, be to...

Tėve, ar tu sukrutėjai? Sekundę pamaniau, kad trūktelėjo tavo ranka, kad laimini mane dviem sulenktais pirštais. Vėl spazmas, tarsi šaulys sapnuotų buvusius mūšius. Tai ženklas.

Garbė Viešpačiui. Ženklas.

Sekmadienis, kovo 30

VELYKOS, KETVIRTA VALANDA RYTO

Praeitą naktį beveik nemiegojau. Jos lange iki dviejų degė šviesa, bet ir po to nedrįsau pajudėti – ji gali atsigulusi budėti tamsoje. Porą valandų nusnūdau krėsle, užstačiau žadintuvą, jei kartais pramiegočiau. Bet nebuvo ko nerimauti. Mano miegas, jei tai vadinsi miegu, buvo neramus, sapnai taip greit keitė vienas kitą, kad beveik jų neprisiminiau net ir tada, kai staigiai pabusdavau. Manau, sapnavau Armandą – *jauną* Armandą, nors gyvenime, aišku, jos tokios niekada nemačiau, – ji bėgo laukais už Vagišių kvartalo, buvo su raudona suknele, plaukai išsidraikę. O gal tai buvo Viana, man jos kažkaip susimaišė. Paskui sapnavau gaisrą Vagišių kvartale, suskretėlę su savo vyru, raudonus stačius Tano krantus ir tave, tėve, su mano motina archyve... Mano sapnus persmelkė visas aną vasarą patirtas kartėlis, o aš lyg kiaulė knisau triufelius, versdamas iš po žemių vis daugiau ir daugiau sutrešusių skanumynų ir rijau juos, rijau...

Ketvirtą pasikėliau iš krėslo. Miegojau su drabužiais, nusimečiau sutaną, nusisegiau apykaklę. Bažnyčia neturi nieko bendra su šiuo reikalu. Išsiviriau kavos, labai stiprios, bet be cukraus, nors formaliai pasninkas baigėsi. Sakau formaliai, nes jaučiu širdimi, kad Velykos dar neatėjo. Jis dar neprisikėlė. Jei man šiandien pavyks, Jis prisikels.

Juntu, jog imu drebėti. Užvalgau kiek sausos duonos, kad įgaučiau drąsos. Kava karšta ir karti. Įvykdęs užduotį, pažadu gerai pavalgyti: kiaušinių, kumpio, saldžių bandelių iš Puatu kepyklos. Įjungiu radiją, stotį, kuri groja klasikinę muziką. „Avelės gali saugiai ganytis“. Mano lūpas iškreipia rūstus, šaltos pa-

niekos kupinas šypsnys. Dabar ne laikas pastoralėms. Tai kiaulės, gudrios ir klastingos kiaulės valanda. Išjungiu muziką.

Be penkių penkios. Pažvelgęs pro langą, horizonte išvystu pirmutinį šviesos blyksnį. Turiu marias laiko. Šeštą ateis varpininkas skambinti Velykų varpais. Laiko daugiau nei pakankamai, kad sutvarkyčiau šį slaptą reikalą. Užsitraukiu specialiai paruoštą gobtuvą. Pasižiūriu į veidrodį – atrodau kitoks, bauginantis. Sabotuotojas. Tai vėl priverčia mane šyptelėti. Burna po šia kauke atrodo atkakli, ciniška. Beveik laukiu, kad ji mane pamatytų.

5.10 ryto

Durys neužrakintos. Negaliu patikėti savo sėkme. Tai byloja apie jos pasitikėjimą, tiesiog įžūlų tikrumą, kad negali turėti priešų. Numetu storą atsuktuvą, kuriuo būčiau laužęs duris, abiem rankom pakeliu sunkų medienos gabalą – dalį per karą nukritusios sąramos, tėve. Durys atsiveria į tylą. Tarpduryje sūpuojasi vienas jos raudonų maišelių, patraukiu žemyn ir su panieka sviedžiu jį ant grindų. Trumpam pasimetu. Nuo kepyklos laikų visa pasikeitė, šiaip ar taip, tolimąją parduotuvėlės dalį mažiau pažįstu. Plytelių paviršius atmuša tik silpnus šviesos atspindžius, gerai, kad sumaniau pasiimti žibintą. Uždegu jį, akimirką kone apanku nuo baltų emalio paviršių, – siaurame žibinto šviesos pluošte mėnesienos spindesiu sužvilga dangčiai, kriauklės, senos krosnys. Šokoladų niekur nesimato. Na, žinoma. Tai tik paruošiamoji patalpa. Nežinia kodėl nustembu, kad čia taip švaru; įsivaizdavau, kad ji apsileidėlė, kuri palieka kriauklėje sukrautus nešvarius prikaistuvius ir lėkštes ir ilgus juodus plaukus pyragų tešloje. Bet ji skrupulingai švari: ant lentynų pagal dydį eilėmis išrikiuoti prikaistuviai, varis prie vario, emalis prie emalio, čia pat dubenys iš porceliano, o ant baltintų sienų kabo įrankiai – samčiai ir rėčiai. Ant seno subraižyto stalo

– keli akmeniniai padai duonai. Centre – vaza garbanotų jurginų, kurie meta susitaršiusius šešėlius. Gėlės mane kažkodėl siutina. Kokią teisę ji turi laikyti gėles, kai Armanda Vuazen negyva? Manyje tūnanti kiaulė išsišiepia, apverčia vazą su gėlėmis. Leidžiu jai elgtis kaip nori. Man reikalingas jos laukinis įtūžis, kad atlikčiau užsibrėžtą užduotį.

5.20 ryto

Šokoladai turi būti pačioje parduotuvėje. Tylomis kiūtinu virtuve, atveriu storas pušines duris į paradinę namo pusę. Man iš kairės – laiptai į viršų, į gyvenamąją namo dalį. Iš dešinės – prekystalis, lentynos, išdėliotos prekės, dėžės... Kaip ir tikėjausi, kvepia šokoladu, tačiau apstulbstu nuo to kvapo. Tamsa, regis, daro jį tokį stiprų, kad akimirką atrodo, jog pats kvapas virto tamsa, apsupa mane it rudi pudros milteliai, dusina. Žibinto šviesoje išryškėja atšvaitai, metalinis popieriaus spindesys, kaspinėliai, žaižaruojantis celofanas. Atsidūriau lobių oloj. Šiurpas nukrečia kūną. Esu čia, raganos troboje, nematomas įsibrovėlis. Slapčiomis liečiu jos daiktus, jai miegant. Pajuntu nenumaldomą norą apžiūrėti vitriną, nuplėšti popierinę uždangą, būti pirmas, – nesąmonė, nes ketinu viską suniokoti. Tačiau nepajėgiu susitvardyti. Minkštai tipenu ant guminių puspadžių, rankoje laisvai laikydamas sunkų medžio luitą. Turiu į valias laiko, kad pasotinčiau savo smalsumą. Be to, ši akimirka pernelyg brangi, negaliu jos šiaip sau praleisti. Noriu ja pasimėgauti.

5.30 ryto

Labai švelniai nutraukiu nuo lango popierinę uždangą. Pasigirsta tylus plėšiamo popieriaus čežėjimas, nustumiu jį šalin, stengdamasis pagauti kiekvieną judesio garsą iš viršaus. Nieko nesigirdi. Žibintas apšviečia parodą, akimirkai užsimirštu, var-

giai bežinau, kodėl čia esu. Stebinantys turtai: cukruoti vaisiai, marcipaninės gėlės, kalnai visokiausių pavidalų ir spalvų palaido šokolado, zuikučiai, antys, vištos, viščiukai, ėriukai žvelgia į mane linksmai rimtomis šokoladinėmis akutėmis it kokia terakotinė senovės kiniečių armija, o virš jų – moters statula, grakščiomis rudomis rankomis laikanti šokoladinį javų pėdą, vilnijančiais plaukais. Kiekviena detalė gražiai padaryta, plaukai iš tamsesnio, o akys iš balto šokolado. Neįveikiamas šokolado aromatas, tarsi fizinis kūnas slenka žemyn, nenusakomu saldumu kutena gerklę. Moteris su javų pėdu vos šypsosi, lyg apmąstydama paslaptis.

Paskanauk manęs. Pamėgink. Paragauk.

Pačioje gundymo šerdyje jo daina skamba garsiau nei kada nors. Galėčiau ištiesti ranką, pasiimti vieną uždraustų vaisių, paragauti jo paslaptingo kūno. Ši mintis persmelkia mano visą esybę.

Paskanauk manęs. Pamėgink. Paragauk.

Nieks nesužinos.

Skanauk mane. Tirk. Ragauk...

Kodėl gi ne?

5.40 ryto

Paimsiu pirmą po ranka papuolusį daiktą. Šitaip pramogaudamas, neprivalau pasimesti. Vienintelis šokoladukas, aišku, ne vagystė, o išgelbėjimas – iš visų savo brolių nepatirs katastrofos. Mano ranka nesąmoningai delsia, it žiogas prie skanėstų puokštės. Juos saugo organinio stiklo dangtis ant padėklo; kiekvienos rūšies pavadinimas gražiomis raidėmis užrašytas ant dangčio. Jaudinantys pavadinimai. Kartūs apelsininiai sausainiai. Abrikosinio marcipano bandelės. Rusiškos vyšnios. Balti romo triufeliai. Baltasis Manonas. Veneros speneliai. Pajuntu, jog nurau-

dau po savo kauke. Kaip gali kas nors užsisakyti daiktą tokiu pavadinimu? Tačiau atrodo nuostabūs, apvalūs ir balti žibinto šviesoje, iš viršaus papuošti tamsesniu šokoladu. Paimu vieną nuo padėklo viršaus. Laikau po nosim, kvepia grietinėle ir vanile. Niekas nesužinos. Susigriebiu, kad niekada nevalgiau šokolado nuo tada, kai buvau vaikas, prieš daugelį metų, nepajėgiu net prisiminti, be to, tai buvo pigus traškus šokoladas, – penkiolika procentų kakavos masės, o tamsiame net dvidešimt, – paliekantis burnoje lipnų riebalų ir cukraus skonį. Vieną ar du kartus prekybos centre pirkau „Suchardo“ šokolado, jis penkis kartus brangesnis už tą prastą, – tokią prabangą retai kada galėjau sau leisti. Šitas visai kitoks, – palietęs lūpomis, vos junti kieto paviršiaus pasipriešinimą, o viduje – minkštas triufelis... Skonio sluoksniai lyg nuostabaus vyno puokštė, švelnus ir sodrus maltos kavos kartumas. Šiluma sužadina aromatą, jis smelkiasi į mano šnerves, išplėšia aimaną.

5.45 ryto

Po to paragauju dar vieno, sakau sau, kad tai nesvarbu. Vėl skaitau pavadinimus. *Juodųjų serbentų kremas. Trijų riešutų kekė.* Išsirenku aukso grynuolį iš padėklo su užrašu *Rytų kelionė.* Imbiero kristalas kietame cukriniame kiaukute, iš kurio burnoje išsilieja likeris, prieskonių koncentratas, kvapnaus oro dvelksmas, kuriame santalas, cinamonas ir citrina varžosi su kedru ir kvapiaisiais pipirais. Paimu kitą iš padėklo *Tūkstančio gėlių medus.* Meduje ir degtinėje pamirkyta persiko skiautelė, persikinis kristalas ant šokoladinės dangos. Žvilgteliu į laikrodį. Dar yra laiko.

Žinau, turiu rimtai imtis darbo. Paroda parduotuvėlėje, nors ir stulbinanti, negali užgožti daugybės jos gautų užsakymų. Turi būti kita vieta, kur laikomos dovanų dėžės, atsargos, prekės. Čia tik pavyzdžiai. Čiumpu cukruotą migdolą, įsikišu į burną, kad

geriau apmąstyčiau. Paskui minkštą tirpstančią karamelę. Po to – Baltąjį Manoną, išsiputusį nuo šviežios grietinėlės ir migdolų. Taip maža laiko, liko dar tiek neragauta. Darbą galiu nuveikti per penkias minutes, gal mažiau. Kai tik žinosiu, kur ieškoti. Dar paimsiu šokoladą, kad pavyktų surasti. Tik vieną.

5.55 ryto

Jaučiuosi lyg viename iš savo sapnų. Voliojuosi šokoladuose. Įsivaizduoju esąs šokoladų lauke, šokoladų paplūdimyje, šildausi–knisu–ryju. Neturiu kada skaityti etikečių, tiesiog kemšu į burną šokoladus. Iš tokio džiaugsmo kiaulė praranda gudrumą, ji vėl tiktai kiaulė, ir nors kažkas man mintyse šaukia, kad liaučiausi, negaliu nieko su savim padaryti. Kartą pradėjęs, negali sustot. Tai nieko bendra neturi su alkiu, – paprasčiausiai naikinu juos, išpusta burna, pilnomis rankomis. Siaubingą akimirką įsivaizduoju, kad sugrįžo Armanda, persekioja, prakeikia mane, galimas daiktas, savo pačios sielvartu, prakeikia, kad mirčiau nuo apsirijimo. Girdžiu garsus – valgydamas dejuoju, raudu iš ekstazės ir nevilties, tarsi manyje tūnojusi kiaulė pagaliau būtų įgavusi balsą.

6.00 ryto

Jis prisikėlė! Šaižus varpų gausmas pažadina mane iš kerų. Susigriebiu, jog sėdžiu ant grindų, aplinkui išsibarstę šokoladai, lyg būčiau išties, kaip vaizdavausi, juose maudęsis. Šalia guli pamirštas vėzdas. Nuplėšta varžanti kaukė. Langas, jau be uždangos, abejingai žiojėja blyškiais ryto spinduliais.

Jis prisikėlė! Svirduliuodamas stojuosi ant kojų. Po penkių minučių ankstyvi maldininkai pradės rinktis mišioms. Jau dabar tikriausiai manęs pasigedo. Lipniais nuo šokolado pirštais sugriebiu vėzdą. Staiga tampa aišku, kur ji laiko atsargas. Sena-

jame rūsyje, ten vėsu ir sausa, kadaise ten buvo laikomi maišai su miltais. Galiu ten patekti. Žinau, kad galiu.

Jis prisikėlė!

Pasisuku, rankose laikau vėzdą, reikia laiko, laiko…

Ji manęs laukia, stebi iš už karoliukų užuolaidos. Negaliu žinoti, kiek laiko mane stebėjo. Jos lūpas iškreipia vos pastebima šypsena. Labai švelniai man iš rankos atima vėzdą. Pirštais laiko kažką panašaus į apdegusį spalvoto popieriaus lapą. Gal kortą.

Štai taip, tėve, jie išvydo mane: prigludusį nuniokotoje vitrinoje, nuo šokolado murzinu veidu, paklaikusiomis akimis. Regis, iš niekur išdygo žmonės, atlėkė jai į pagalbą. Diuplesy su šuns pavadėliu vienoje rankoje atsistojo į sargybą prie durų. Moteriškė Rošė – prie užpakalinių durų, pasikišusi po pažastim mano vėzdą. Puatu, anksti pakilęs kepti duonos, kitoje gatvės pusėje kvietė smalsuolius pasižiūrėti.

Klermonai spoksojo žiopčiodami lyg iš vandens ištrauktos žuvys. Narsisas grūmojo kumščiu. O juokas! Dieve! Koks juokas. Ir visąlaik skambina varpai, aidėdami per Šventojo Jeronimo aikštę: *Jis prisikėlė.*

Jis prisikėlė.

Pirmadienis, kovo 31
Antroji Velykų diena

Kai varpai liovėsi skambinę, išlydėjau Reino savo keliais. Jis neaukojo mišių. Nė žodžio netaręs, išlėkė į Vagišių kvartalą. Mažai kas jo pasigedo. Užtat festivalis prasidėjo anksti, su karštu šokoladu ir pyragaičiais lauke prie parduotuvėlės, kol paskubomis dariau tvarką viduje. Laimei, nuostoliai nedideli – ant grindų keli šimtai šokoladų, bet sveikos visos dovanų dėžės. Pora brūkštelėjimų vitrinoje ir ji vėl atrodė tokia pat graži kaip anksčiau.

Kaip ir tikėjomės, festivalis pavyko. Amatininkų kioskai, fanfaros, Narsiso orkestras – stebėtina, jis taip šauniai, kaip tikras virtuozas groja saksofonu, – burtininkai, ugnies rijikai. Grįžo ir žmonės iš upės – bent jau vienai dienai, – gatvės mirgėjo nuo jų įvairovės. Kai kurie įrengė savo prekystalius, darė papuošalus iš karoliukų, pardavinėjo kumpį ir medų, tatuiravo chna ir būrė. Rudis pardavinėjo lėles, kurias pats išskaptavo iš medžio. Trūko tiktai Klermonų, nors mintyse nuolat mačiau Armandą, tarsi negalėčiau įsivaizduoti, jog jos nėra tokia proga. Šventinėje minioje šmėkščiojo moteris raudonu šaliku, apvaliai sulinkusia nugara, pilka prijuoste, šiaudine skrybėle, linksmai padabinta vyšniomis. Regis, ji buvo visur. Keista, bet neliūdėjau. Tik vis giliau tikėjau, kad ji kiekvieną akimirką gali pasirodyti, ims atidarinėti dėžes, kad pasižiūrėtų, kas yra viduje, godžiai laižyti pirštus, džiaugsmingai šūkauti, pritardama triukšmui, pramogoms ir linksmybėms. Kartą netgi buvau tikra, jog girdžiu jos balsą – *ojojoj!* – čia pat šalia, kai pasilenkiau paimti pakelio šokoladinių razinų, nors pažvelgusi išvydau vien tuštumą. Mano motina būtų supratusi.

Penkiolika po keturių jau buvau pristačiusi visus užsakymus ir pardavusi paskutinę dovanų dėžę. Margučių medžioklėje laimėjo Liusė Priudom, bet visi dalyviai gavo po staigmenų ragelį su šokoladukais, žaisliniais trimitais, būgneliais ir vėliavėlėmis. Gyvomis gėlėmis papuoštas vežimas reklamavo Narsiso daigyną. Kai kas iš jaunimo išdrįso net šokti, griežtai žvelgiant šventajam Jeronimui, o saulė švietė visą dieną.

Vis dėlto, kai dabar sėdžiu su Anuka mūsų ramiuose namuose, su pasakų knyga rankoje, jaučiuosi nejaukiai. Tariu sau, kad tai atomazga, neišvengiamai ateinanti po ilgai laukto įvykio. Nuovargis, galbūt nerimas, Rėino įsibrovimas paskutinę akimirką, karšta saulė, žmonės...Taip pat ir liūdesys dėl Armandos, kylantis dabar, nutilus linksmybėms, sielvartas, nuspalvintas daugybės kitų prieštaringų dalykų, vienatvės, netekties, netikėjimo ir savotiško nusiraminimo, jog esi teisi. Brangi Armanda. Juk tau šitaip patiktų. Tačiau tu turėjai savo fejerverkus, ar ne? Šį vakarą vėlai apsilankė Gijomas, jau seniai buvome pašalinę visus festivalio pėdsakus. Anuka ruošėsi miegoti, bet akyse dar spindėjo karnavalinės šviesos.

– Ar galiu įeiti? – Jo šuo išmoko klausyti komandų ir atsitūpęs iškilmingai laukia prie durų. Vienoje rankoje Gijomas kažką laiko. Laišką. – Armanda sakė, kad šitą jums atiduočiau. Žinote. Po to.

Paimu laišką. Voke sužvanga kažkas mažo ir kieto.

– Ačiū.

– Aš nepasiliksiu. – Akimirką žiūri į mane, po to ištiesia ranką – pompastiškas, tačiau keistai jaudinantis judesys, tvirtai paspaudžia vėsia ranka. Juntu gėlimą akyse, kažkas šviesaus nukrinta ant seno vyriškio rankovės – nežinau, ar tai mano, ar jo ašara.

– Labąnakt, Viana.

– Labąnakt, Gijomai.

Voke vienintelis popieriaus lapas. Kai jį ištraukiu, kažkas nurieda ant stalo – atrodo, monetos. Rašysena stambi, matosi, jog buvo rašoma sutelkus pastangas.

Brangi Viana,

ačiū už viską. Žinau, kaip turi jaustis. Jei nori, pasišnekėk su Gijomu – jis supranta geriau už visus. Gaila, kad negalėjau dalyvauti tavo festivalyje, bet taip dažnai matydavau jį mintyse, jog tai nebesvarbu. Pabučiuok už mane Anuką, perduok jai vieną iš tų, kurios viduje, o antrą – kitam, manau, jog žinai, ką turiu galvoje.

Dabar esu pavargusi, užuodžiu kylantį permainų vėją. Manau, kad miegas išeis man į naudą. Kas žino, gal kokią dieną mudvi vėl susitiksime.

Tavo Armanda Vuazen.

P. S. Nesivargink ir neik į laidotuves – nei viena jūsų tegu neina. Tai Karos šventė, manau, kad ji atliks savo priedermę, ypač jei tai siejasi su jai patinkančiais dalykais. Geriau sukviesk visus mūsų draugus į „Dangiškuosius migdolus“, išgerkite visi po puodelį šokolado. Aš jus visus myliu. A.

Baigusi skaityti, padedu lapą ant stalo, ieškau nuriedėjusių monetų. Vieną randu ant stalo, kitą ant kėdės; mano rankoje spindi du šviesiai raudoni auksiniai soverenai. Vienas Anukai, o kitas? Instinktyviai siekiu šiltos, ramios vietelės savo viduje, slaptos vietelės, kurios net pačiai sau dar neatskleidžiau.

Anukos galva švelniai ilsisi man ant peties. Beveik miegodama, ji tyliai dainuoja Šlepetei, o aš balsiai skaitau. Paskutinėmis savaitėmis apie Šlepetę mažai ką girdėjome, jos vietą uzurpavo tikroviškesni žaidimų draugai. Reikšminga, jog ji sugrįžo kaip tik dabar, kai pasikeitė vėjas. Kažkas manyje nujaučia neišvengiamą permainą. Mano rūpestingai puoselėjamas įsivaizduojamas pastovumas panašus į smėlio pilis, kokias statydavome paplūdimyje, laukdamos potvynio. Ne tik jūros vanduo, bet ir saulė jas griauna; kitą dieną jų jau beveik nebėra. Dėl to jaučiuosi kiek pikta, įžeista. Tačiau mane vis tiek traukia karnavalo dvelksmas, permainingas karštas vėjas – iš kur? Kur tai buvo? Pietuose? Rytuose? Amerikoje? Anglijoje? Tai tiktai laiko klausimas. Lanske-

nė ir visos su juo susijusios asociacijos man kažkaip atrodo ne tokie realūs, tolstantys praeitin. Mechanizmas nesisuka, nutilo. Galbūt tai įvyko dėl to, ką iš pat pradžių įtariau, kad mudu su Reino esam susieti, vienas kitą atsveriam, kad be jo man nėra tikslo čia būti. Šiaip ar taip, dingo šio miesto *vargas,* juntu, kad jo vietą užėmė pasitenkinimas, prikimšto pilvo sotumas, kuriame man nėra vietos. Visuose Lanskenė namuose mylisi poros, žaidžia vaikai, loja šunys, stūgauja televizoriai. Be mūsų. Glostydamas šunį, Gijomas žiūri *Kasablanką.* Vienas savo kambaryje. Lukas nė kiek nemikčiodamas, garsiai skaito Rimbaud, Rudis su Žozefina, vienu du, savo naujai perdažytame name pamažu susipažįsta su viens kito išvirkščiąja puse. Gaskonės radijas šį vakarą transliavo laidą apie šokolado festivalį, išdidžiai pranešdamas apie Lanskenė su Tano festivalį, žavingą vietos tradiciją. Turistai nebeaplenks Lanskenė, keliaudami į kitas vietoves. Šį nematomą miestą įtraukiau į Prancūzijos žemėlapį.

Vėjas atsiduoda jūra, ozonu ir kepsniais, Chuan le Peno pajūriu, lietiniais, kokosų aliejumi, medžio anglimi ir prakaitu. Tiek daug vietų laukia vėjo permainos. Tiek daug vargstančių žmonių. Kiek lauks šį kartą? Pusę metų? Metus? Anuka priglusta veidu prie mano peties, prispaudžiu ją prie savęs, matyt, pernelyg stipriai, nes ji pro miegus sumurma kažką kaltinančio. „Dangiškieji migdolai“ vėl virs kepykla. O gal konditerija–cukraine, kurioje nuo lubų karo vijokliai, panašūs į pastelines dešreles, ir prikrauta dėžių su meduoliais, ant kurių viršaus užrašyta *Suvenyras iš Lanskenė–su–Tano.* Bent jau turime pinigų, daugiau nei pakankamai, kad galėtume vėl pradėti iš naujo kitoje vietoje. Gal Nicoje arba Kanuose, Londone arba Paryžiuje. Anuka niurna pro miegus. Ji tą irgi nujaučia.

Vis dėlto, padarėme pažangą. Ne sau, nes liks vis tokie patys bevardžių viešbučių kambariai, mirgančios neoninės šviesos, klajonės iš Šiaurės į Pietus, kai atsiverčia korta. Pagaliau įvarėme baimės Juodajam vyrui. Mudvi su Anuka galiausiai pamatėme, kas jis toks: apsikvailinusi karnavalinė kaukė. Negalime čia am-

žinai būti. O gal jis mums nutiesė kelią į kitur. Gal į kokį pajūrio miestą. Arba į kaimą prie upės, supamą kukurūzų laukų ir vynuogynų. Pasikeisime pavardes. Ir savo šokoladinę kitaip pavadinsime. Gal *Užburtas triufelis.* Arba *Dieviškosios pagundos* – Reino atminimui. Šįkart galime tiek daug pasiimti iš Lanskenė. Laikau savo delne Armandos dovaną. Palietus, monetos sunkios ir kietos. Jų auksas rusvas, beveik kaip Rudžio plaukai. Man ir vėl smalsu: kaip ji sužinojo, kaip toli galėjo numatyti. Dar vienas vaikas – šįkart ne betėvis, o gero vyro vaikas, net jeigu to niekada nesužinos. Įdomu, ar ji turės jo plaukus, jo padūmavusias akis. Esu tikra, kad tai bus mergaitė. Netgi žinau jos vardą.

Visa kita galime palikti. Juodasis vyras dingo. Dabar mano balsas skamba kitaip – drąsiau, tvirčiau. Jame esama gaidos, kurią, gerai įsiklausiusi, beveik galiu atpažinti. Tai iššūkio, netgi džiūgavimo gaida. Išnyko baimės. Ir tu išėjai, mama, nors visada girdėsiu, kaip man kalbi. Man nebereikia bijoti savo veido atvaizdo veidrodyje. Mieganti Anuka šypsosi. Galėčiau likti čia, mamyte. Turime namus, draugų. Vėtrungė už lango sukasi sukasi. Įsivaizduok, jog girdėsiu ją kiekvieną savaitę, kasmet, visais metų laikais. Įsivaizduok, kaip žiemos rytą žvelgsiu pro langą. Naujas balsas manyje juokiasi, garsas toks tarsi grįžtum namo. Švelniai, saldžiai manyje vartosi nauja gyvybė. Pro miegus Anuka kartoja beprasmius skiemenis. Mažos rankutės sugniaužia mano ranką.

– Prašau. – Jos balsą slopina mano megztinis. – Mamyte, padainuok man. – Ji atmerkia akis. Kai iš didelio aukščio žiūri į Žemę, ji tokio pat žydrai žalio atspalvio.

– Gerai.

Ji vėl užmerkia akis, pradedu tyliai dainuoti:

Štai geras vėjelis, gražus vėjelis

Štai geras vėjelis, mane šaukia mergelė.

Tikiuosi, kad šįkart tai ir liks lopšine. Kad šįkart jos neišgirs vėjas. Kad šįkart – *prašau, nors kartelį* – jis iškeliaus be mūsų.

Harris, Joanne
Ha331 Šokoladas : [romanas] / Joanne Harris ; iš anglų kalbos vertė Galina Baužytė-Čepinskienė. - Vilnius : Versus aureus, 2004. - 304 p.

ISBN 9955-601-35-3

Septynių knygų autorės Joanne Harris romanas „Šokoladas“ – pats žymiausias (sukurtas filmas) ir „skaniausias“.
Mažo Prancūzijos miestelio Lanskenė gyvenimą netikėtai sujudina žavi atvykėlė Viana Rošė ir jos dukrelė Anuka. Judviejų šokoladinė „Dangiškieji migdolai“ – tai ne vien šokoladas ir dieviška kava – tai šiltas, elegantiškas bendravimas, romantiški jausmai ir meilė gyvenimui.

UDK 820(73)-3

JOANNE HARRIS

Šokoladas

Redaktorė MARGARITA DAUTARTIENĖ
Dailininkė KORNELIJA BUOŽYTĖ

2004-11-10. 19 sp.l. Tiražas 1800 egz.
Išleido UAB „Versus aureus“ leidykla
A. Vivulskio g. 7–208, Vilnius LT-03221
el. p. versus@versus.lt
Spausdino UAB „Vilniaus spauda“
Viršuliškių skg. 80, Vilnius LT-05131